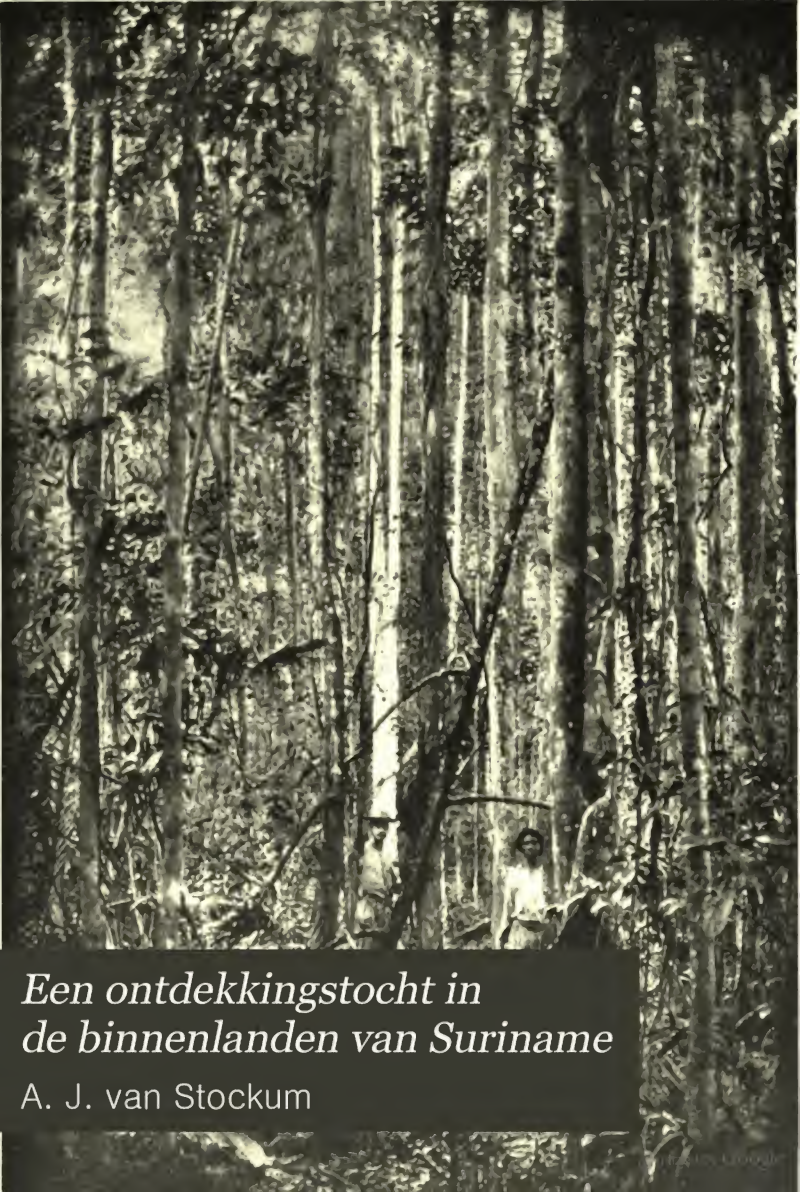

*Een ontdekkingsstocht in
de binnenlanden van Suriname*

A. J. van Stockum

From the Library of

PROFESSOR FRITZ WARMOLT WENT

Presented to the

Dudley Herbarium of Stanford University

September 20th, 1985

r. a. S.

EEN ONTDEKKINGSTOCHT IN DE
BINNENLANDEN VAN SURINAME

DR. F. W. WENT

F. W. Went
1905

EEN ONTDEKKINGSTOCHT IN DE BINNENLANDEN VAN SURINAME

DAGBOEK VAN DE
SARAMACCA-EXPEDITIE

DOOR

A. J. VAN STOCKUM
LUITENANT TER ZEE 1re KLASSE

MET AFBEELDINGEN EN KAARTEN

G. P. TIERIE 1905 - AMSTERDAM

I N H O U D.

	Bldz.
INLEIDING	1
HOOFDSTUK I.	
Zeereis. Verblif te Paramaribo.	10
HOOFDSTUK II.	
Van Paramaribo naar Post Mindrenetie.	30
HOOFDSTUK III.	
Van Post Mindrenetie naar Insectenkamp	44
HOOFDSTUK IV.	
Tocht naar den Jan Basi Gado. Verblif op den Berg	76
HOOFDSTUK V.	
Tocht naar den Hendriktop	139
HOOFDSTUK VI.	
Verblif op den Hendriktop. Terugtocht naar de Saramacca	219
HOOFDSTUK VII.	
Tocht naar het Brongebied. Verblif in het Schor- pioenkamp. Bestijging van den De-Kock-Berg.	257
HOOFDSTUK VIII.	
Terugreis naar Mombabasoe. Landtocht naar den Ebba-Top	283
HOOFDSTUK IX.	
Terugkeer naar Paramaribo	313

INLEIDING.

Zooals men weet, werden door de Coppename expeditie eenige van de belangrijkste bergketenen, die het binnenland van Suriname doorsnijden, ontdekt en de strekking ervan door het bepalen van de voornaamste toppen vastgesteld.

Het was echter nog niet mogelijk, op grond van de waarnemingen door die expeditie verricht, een gedetailleerd en nauwkeurig orografisch beeld van het verkende terrein te ontwerpen.

Daartoe worden uit den aard der zaak meer gegevens vereischt dan op een enkele onderzoekingsstocht van luttele maanden duur kunnen worden verzameld.

Deze gegevens bestonden voor de Coppename expeditie uit een volledig panorama van uit den Voltzberg, en een, waaraan slechts een kleine sector ontbrak, van uit den Hebiweri. Hierin waren van alle zichtbare toppen de azimuths en verticale hoeken bepaald.

Nu is het, wiskundig gesproken, voor de plaatsbepaling van een bergtop voldoende, indien men de richtingen kent, waarin die top gezien wordt uit twee verschillende punten, welker plaats zelve ook nauwkeurig bekend is, mits deze richtingen onderling een niet te scherpen hoek vormen.

Heeft men met een bergtop te doen, die door hoogte, vorm of geïsoleerde ligging zeer kenbaar is, dan kan men ook met deze gegevens volstaan. Maar is dit niet het geval, maken de te bepalen bergen deel uit van een

diepe en samengestelde keten, of vormen zij te zamen een verward bergland, waarvan de toppen onderling van ongeveer dezelfde hoogte zijn, dan is het noodig dat men over meerdere gegevens beschikt, omdat het dan niet mogelijk is, uit te maken, welke toppen in de beide panorama's identiek zijn.

Daarom werden dan ook de belangrijkste gedeelten van de beide panorama's uit Voltz en Hebiweri dubbel gemeten d.w.z. de metingen werden herhaald van uit een naburig punt (resp. van Stockum-berg en Zuidelijke top van Hebiweri.) De afstand tusschen de hoofd- en secundaire punten was klein genoeg, om te voorkomen dat door de plaatsverandering het aspect van de gebergten noemenswaard veranderde, zoodat het gemakkelijk bleef, de afzonderlijke toppen te herkennen; en toch ook weer groot genoeg, om, met dien afstand als basis, met eenige nauwkeurigheid te berekenen, hoe ver ze van de hoofdpunten verwijderd waren. Hunne plaats werd daardoor approximatief bekend, wat voor het vaststellen van hunne identiteit ten opzichte van de beide panorama's van groote waarde bleek. Zoo kon dan ook de ligging van verscheidene toppen, die zoowel uit Voltz als uit Hebiweri waren gepeild, met juistheid worden bepaald.

Toch moest nog een groot deel van de verzamelde gegevens ongebruikt blijven, doordat slechts een betrekkelijk klein gedeelte der verkende bergen uit beide punten zichtbaar waren. Zoo bleef bijv., van de Voltzberg gezien, de geheele Emmaketen verscholen achter den Hendrik-top en de uitloopers daarvan, terwijl van het uitgebreide panorama, uit den Zuidelijken top van Hebiweri gemeten op de Wilhelminaketen (die door haar groote diepte en vele nevenketenen bijzonder rijk aan toppen is), uit den Voltzberg, tengevolge van den grooten afstand, slechts enkele van de hoogste bergen te zien waren.

Het was daarom van belang, dat het onderzoeksterrein voor de volgende expeditie in aansluiting werd gekozen met het vorige, zoodat de nog ongebruikt gebleven metingen zouden kunnen worden gecombineerd met de nieuwe gegevens, verkregen door het bestijgen van andere bergtoppen.

Hiervoor kwam wel in de eerste plaats de Hendriktop in aanmerking, zoowel door zijn hoogte en spitsen vorm als door zijn gunstige ligging ongeveer in het midden van Suriname en op nagenoeg gelijken afstand van Voltz en Hêbiweri.

Daar het nu wel als zeker kon worden aangenomen, dat de afwatering van de Emmaketen, waarvan de Hendriktop de Noordelijkste hooge top is, naar de Oostzijde door middel van de Saramacca rivier geschiedt, en het dus waarschijnlijk kon worden geacht, dat men, dezen stroom opvarende, tot op geringen afstand van dien top zou kunnen naderen, besloot de „Commissie tot wetenschappelijk onderzoek in Suriname” het bovenstroomgebied van de Saramacca als onderzoeksterrein voor de tweede expeditie aan te wijzen.

De loop van deze rivier was bekend tot Biniwatra, een punt ongeveer 4' noordelijker en 22' oostelijker dan de Hendriktop gelegen.

Op ongeveer dezelfde breedte als die waarop de Voltzberg ligt, was op de kaart, niet ver van de rivier, een bergtop aangegeven met den naam Jan Basi Gado en daarbij aangeteekend, dat het een „steile kegelvormige top zonder boomen” is. Deze berg zou zich dus, indien het mogelijk was hem te beklimmen, uitstekend leenen tot het verrichten van een eerste rondmeting, waarvan dan de Westelijke helft zou kunnen worden gecombineerd met de gegevens, door de Coppename expeditie verzameld, en de Oostelijke als een begin zou dienen voor de verkenning van het bergland naar die zijde.

Het programma voor de expeditie, die nu Saramacca-expeditie werd gedoopt, splitste zich daardoor als vanzelf in drie deelen, n.l.:

- 1°. Het opvaren van de rivier tot aan den voet van den Jan Basi Gado, het kappen van een tracé daarheen en het bestijgen van den top tot het doen van de noodige waarnemingen.
- 2°. Het verder opvaren van de rivier en het in kaart brengen van haar loop, tot een geschikt punt zou zijn bereikt, om van daaruit het tracé naar den Hendriktop te beginnen. Verder het bestijgen van dien top en het meten van een tweede panorama.
- 3°. Het opvaren van de rivier en het in kaart brengen van haar loop tot aan haar bronnen en zoo mogelijk een top in het brongebied beklimmen, waar nadere gegevens aangaande het Wilhelminagebergte zouden kunnen worden verkregen, die, gepaard met de waarnemingen op den Hendriktop verricht, tot de kennis zouden leiden van de richting waarin zich die keten, beoosten de Emmaketen, voortzet.

Naast deze werkzaamheden op zuiver geografisch terrein, welke aan mij werden opgedragen, zou ook nu weer getracht worden, de kennis omtrent de binnenlanden van Suriname op natuur-historisch gebied te verrijken door het verzamelen van dieren, planten en gesteenten.

Met het botanisch gedeelte van dat werk belastte zich de Heer A. Pulle, phil. doct. te Utrecht en assistent van den hoogleeraar F. A. F. C. Went, terwijl de Heer P. J. de Kock, arts, oud-officier van gezondheid bij de Marine, die reeds sedert lang de natuurwetenschappen als liefhebberij-studie beoefende, zijne medische kennis ten dienste van de expeditie stelde en tevens het verzamelen, prepareren en conserveeren van zoölogica op zich nam.

Hoewel het aanleggen van de collectie steenmonsters

langs onzen weg zeker ook beter aan hem ware toevertrouwd dan aan mij, die noch aan geologie noch aan mineralogie iets gedaan had, moest ik mij toch zelf met die taak belasten, omdat een hoofdvereischte daarbij is, dat de vindplaatsen van de monsters met nauwkeurigheid op de kaart worden aangeteekend. Daar nu de rivierloop nog onbekend was, zoodat er geene kaarten van bestonden, en wij verreweg het grootste gedeelte van de reis afzonderlijk maakten, was ik, die de rivier in kaart bracht, natuurlijk de eenige die zorgen kon, dat althans aan dezen eisch werd voldaan. Trouwens, zelfs voor de meest oppervlakkige geologische exploratie ontbrak ons toch de tijd; zoo iets zou, tengevolge van het oponthoud daaraan verbonden, zeker geschaad hebben aan het geografische resultaat, dat toch als het eigenlijke oogmerk van de expeditie werd beschouwd. Wij moesten ons dus, evenals bij de Coppename expeditie, daarmede vergenoegen, dat wij, op de plaatsen waar wij des middags halt maakten om te rusten en des nachts kampeerden, eenige stukken kaptten van de aanliggende rotsen in de rivier of aan den oever daarvan.

Daar geen tweede zeeofficier voor den dienst kon gemist worden, werd mij ter assistentie bij de waarnemingen, voor het onderhoud van instrumenten etc., de gewezen korporaal-stuurman bij de Marine J. W. van Gelder toegevoegd, zoodat het Europeesche personeel van de expeditie weder uit vier leden was samengesteld.

Het was aanvankelijk het plan om het onderzoek weder, evenals in het vorige jaar, te doen plaats hebben in het droge jaargetijde d.i. in de maanden Augustus tot November. De expeditie zou zich daarom op den 1sten Juli naar Paramaribo inschepen. Maar daags vóór het vertrek van de boot, waarmede de overtocht zou worden gemaakt, kwam een telegrafisch bericht uit Suriname ter kennis

van de Commissie, inhoudende de mededeeling, dat zich te Paramaribo weder een geval van gele koorts had voorgedaan, een ziekte waarvan eenige maanden te voren ook reeds eenige gevallen waren voorgekomen.

De Commissie, het niet wenschelijk achtende, de leden van de expeditie aan het gevaar voor besmetting bloot te stellen, oordeelde het nu beter, den datum van vertrek te verschuiven en, nieuwe gevallen van gele koorts voorbehouden, op 1 October te bepalen. Het onderzoek zou dan ongeveer 1 November van uit Paramaribo een aanvang kunnen nemen, en dus plaats hebben in de maanden, gedurende welke, volgens de schaarsche berichten uit het binnenland, waarover men beschikte, daar een veranderlijke weersgesteldheid heerscht, met afwisselend regen en droogte.

Het is deze periode, die Dr. Benjamins, inspecteur van het onderwijs te Paramaribo, toen zijn advies indertijd voor de op handen zijnde Coppename expeditie werd ingewonnen, had aanbevolen als het meest geschikte tijdvak voor een onderzoekingstocht, waarbij het geografisch resultaat op den voorgrond staat.

Een van de meest klemmende argumenten, die hij ter staving van zijn opinie had aangevoerd, bestond hierin, dat naar zijne meening een expeditie, die in het begin van het droge seizoen van Paramaribo was vertrokken, gevaar liep, in het bovenstroomgebied van de rivier aan te komen op een tijdstip van zóó lagen waterstand, dat zij niet tot aan de bronnen zou kunnen doordringen, of althans niet zou wagen, dit te beproeven, uit vrees van, bij verdere daling van het water, te worden opgesloten.

Dit argument, reeds a priori logisch schijnende, is zeker door onze ondervinding niet van zijn kracht beroofd. Op het hoogste punt dat wij langs de rivier bereikten, dank zij de zware regens die reeds gevallen waren en nog

voortdurend vielen, bleek één volmaakt droog etmaal voldoende om het water dermate te doen zakken, dat de rivier daar ook voor de kleinste vaartuigen ter nauwer-nood bevaarbaar bleef. Er valt dus nauwelijks aan te twifelen, of wij hadden, indien wij in het begin van het droge jaargetijde waren vertrokken, onzen tocht stroom-opwaarts reeds op een aanmerkelijk lager gelegen punt moeten staken.

De uitrusting voor de Saramacca expeditie was, zoowel wat instrumenten en gereedschappen, als conserveerings materiaal en voedingsmiddelen betreft, in algemeenen zin op dezelfde leest geschoeid als die voor de Coppename expeditie. Alleen was natuurlijk van de bij die expeditie opgedane ondervinding gebruik gemaakt, om eenige aanvullingen en verbeteringen in het materieel aan te brengen.

Zoo was het aantal instrumenten voor het geografische werk uitgebreid door den aankoop van een stereoscopischen afstandmeter van Zeiss, die bij het vervaardigen van de rivierschets uitnemende diensten bewees. Terwijl bij de vorige expeditie, toen wij ons met afstandsschatting moesten behelpen, de uit de opneming verkregen totaal-afstand tusschen twee punten van de rivier, die later astronomisch werden bepaald, geregeld 20 à 25 % verschilde met den waren berekenden afstand, bleek nu die correctie tot hoogstens 5 % te zijn teruggebracht.

Ook in de verlichtingsmiddelen werd een groote verbetering gebracht door de gewone blikken petroleumlampen met trekglazen, die bij de Coppename expeditie gebleken waren niet bestand te zijn tegen de hardhandige bejegening, waaraan zij bij het vervoer in de kleine open vaartuigen noodzakelijk blootstonden, te vervangen door solide geelkoperen „lampes belges” met mica vensters inplaats van glazen. Deze lampen, die een bijzonder helder licht gaven, verhoogden de gezelligheid in onze kampplaatsen

des avonds, ook voor onze arbeiders, in niet geringe mate. Des daags in goed passende teenen korven gepakt, die ik daarvoor had laten vlechten, bleven zij tot het laatst in de beste conditie.

Voor de fotografie had ik weder de foto-jumelle van Carpentier medegenomen, die bij de vorige expeditie zulke goede resultaten had gegeven, maar nu door de intense vochtigheid van de atmosfeer weldra onbruikbaar werd. Tevens was ik nu voorzien van mijn statief-camera 18 × 24 c.M. met dubbele balg, waarmee ik van plan was de bergpanorama's te fotografeeren, om zodoende bevrijd te zijn van het lastige en tijdroovende schetsen daarvan en het meten van de hoeken tot in de kleinste details. Ik had daaraan een montuur laten maken voor het objectief van mijn langen kijker, waarvan de brandpuntsafstand groot genoeg was, om ook ver verwijderde gebergten op een voldoende grooten schaal af te beelden, en tevens een stel zinken bakken ontworpen en doen vervaardigen, waarmee het mogelijk zou zijn, de negatieven bij dag en zonder behulp van een donkeren kamer te ontwikkelen en te fixeeren. Wanneer nu zoo een reeks cliché's met de voorstelling van het omringende bergland was verkregen, dan zouden deze gemakkelijk op doorschijnend papier kunnen worden overgetrokken en daarop de azimuths en vertikale hoeken van de voornaamste toppen, door hoekmeting bepaald, kunnen worden aangeteekend. De overige gegevens zouden dan later, zoo gedetailleerd als men wenscht, door lineaire meting op de cliché's zelve kunnen worden verkregen. De geografische arbeid zou zodoende, niet alleen wat betreft den daaraan besteden tijd en moeite, maar ook aan nauwkeurigheid winnen.

Dit plan viel echter helaas in duigen door de slechte wijze waarop de firma, aan wie de levering van de foto-

grafie-artikelen was toevertrouwd, mijne bestelling had uitgevoerd.

Niet alleen bleek hij de ontpakking, dat men onbegrijpeliijkerwijs verzuimd had, de naden van de deksels, waarmede de blikken doozen met droge platen waren gesloten, te soldeeren, waardoor natuurlijk de bescherming tegen vocht, die met deze nog bovendien vrij kostbare verpakkingswijze werd beoogd, geheel illusoir werd, maar bovendien bleken ook de ontwikkelbakken, waarover ik hierboven sprak, alle te lekken tengevolge van gebrekkige soldeering van de naden. De onvoldoende verpakking van de platen was waarschijnlijk de oorzaak, dat later het meerendeel van mijne negatieven door een menigte vlekken en strepen ontsierd uit het ontwikkelbad te voorschijn kwamen.

Van het geringe aantal cliché's dat voor het bederf gespaard bleef, werden er eenige gereproduceerd, om voor de illustratie van dit reisverhaal te dienen.

HOOFDSTUK I.

ZEEREIS. VERBLIJF TE PARAMARIBO.

Nu geen nieuwe gevallen van gele koorts te Paramaribo waren voorgekomen, en ons vertrek dus op 1 October kon gehandhaafd blijven, embarkeerden wij des morgens van dien dag aan boord van het te Amsterdam gereed liggende stoomschip „Prins Willem IV” van de K. W. I. Maildienst, bestemd naar Paramaribo.

De President van de Commissie tot wetenschappelijk onderzoek van Suriname, die met verschillende leden van die Commissie en vele belangstellenden bij ons vertrek tegenwoordig was, wijdde ons een afscheidsdrank en sprak in hartelijke woorden zijn beste wenschen voor het welslagen van onze onderneming uit. Ook de sedert helaas overleden Vice-Admiraal P. Zegers Veeckens, Directeur & Commandant der Marine te Amsterdam, deed ons de eer aan, in zijn admiraalssloep, vergezeld van zijn adjudant, aan boord te roeien om ons een goeden uitslag van de expeditie toe te wenschen.

Dit bewijs van minzaamheid en belangstelling van de zijde van Z. E. wekte in de hoogste mate de bewonderende verbazing van een jovialen Duitschen medepassagier, die als mijningenieur naar Venezuela ging en die ons later op de reis dikwijls vermaakte met de staaltjes van stram militairisme, waarvan hij gedurende zijn diensttijd als Einjähriger getuige of slachtoffer was geweest.

Doordat gedurende de laatste maanden het passagiersvervoer naar West-Indië, tengevolge van de verontrustende berichten over de gele koorts te Paramaribo, zoo goed als geheel had stilgestaan, verheugden wij ons nu in het gezelschap van talrijke medereizigers, waaronder ook eenige dames. De reis was daardoor veel minder saai en eentonig dan dikwijls op deze lijn het geval is. Zooals op alle mailreizen werd de tijd met lezen, praten, schaken, kaartspel en andere spelen gedood. Onder deze laatste verdient het klassieke mailboot-spel, dat met houten schijven aan dek gespeeld wordt, met eere genoemd te worden.

Op het dek wordt daartoe met krijt een groot tableau geteekend, uit verscheidene vierkante vakken bestaande van varieerende grootte en met verschillende getallen gemerkt. De spelers, in twee partijen verdeeld, plaatsen zich op eenigen afstand met hunne schijven, die, op twee verschillende wijzen gekleurd, daaraan te onderscheiden zijn. Met een stok, van onderen van een dwarslatje voorzien, schuift nu elk speler op zijn beurt zijn schijf door een forschen stoot langs het dek naar het tableau heen, trachtende zijn eigen schijf in een hooggenummerd vak te plaatsen en tegelijk die van de tegenpartij daaruit te verdrijven om, wanneer alle schijven gelanceerd zijn, met zijne partij het hoogste aantal punten te scoren. Dit spel is zeer amusant. Het vereischt niet alleen behendigheid maar ook de grootste opmerkzaamheid voor de bewegingen van het schip, die vaak den krachtigsten en best gemikten worp in een onschadelijke parabool doen uitloopen. In de warmere parages van de reis werd het dan ook door ons allen, en niet het minst door de dames, met hartstocht beoefend.

Gelukkig bleef het, de geheele reis over, goed en meestal zelfs mooi weer, zoodat zeeziekte weinig voorkwam en

de luchtverversching benedendeks voldoende was. Want bij vorige reizen had ik gelegenheid genoeg gehad om op te merken, hoe onaangenaam het leven is aan boord van deze booten, verstoken als zij zijn van alle middelen tot kunstmatige ventilatie, wanneer bij slecht weer de poortjes gesloten en de koekkoek geschalmd moeten worden.

De eerste groote gebeurtenis op de reis, en de eenige in dit genre, was het zien van land op den zevenden dag, toen wij San Miguel, het grootste van de Azoren of Westereilanden, passeerden.

Reeds dagen van te voren werd onder de passagiers, die voor het meerendeel al beu begonnen te worden van zooveel lucht boven zooveel water, dit evenement besproken en de kans overwogen, die wij hadden om het land bij dag te passeeren.

Nu, wat dit aangaat, troffen wij het bijzonder gunstig. Des morgens bij mooi helder weer kwam San Miguel vooruit aan bakboord in het zicht. In het eerst aan de lucht blauw en wazig als één verre, hooge berg te zien, komt het allengs nader en wint in omtrek en scherpte van lijnen eerst, in helderheid dán van kleur en veelheid van schakeeringen.

De Westelijke zijde, waarlangs wij koersen, bestaat uit hoog heuvelland dat bijna zonder overgang van kust of strand uit de zee oprijst. Alle heuvels zijn van onder tot boven beplant; als hangende tuinen rijt zich de eene sappig groene akker aan den andere, de steile flanken op, en de ronde toppen over. Maar, jammer genoeg, wordt dit zonnige landschap bedorven door de rechtlijnige heggen of schuttingen, die de akkers scheiden, en die het in onregelmatige vakken verdeelen. Dit ontnemt er alle bekoorlijkheid aan en geeft het een stijve, onbehagelijke uitdrukking. Het is nu als een immens, slordig gelapt kleed, dat in achtelooze plooiën is neergesmeten.

Hier en daar breekt een wit huisje, een kerkje, de silhouet van een bedrijvig windmolentje, de eentonige rust van dit wijde golvende akkerland, en van tijd tot tijd glijdt luchtig een groote wolkschaduw daarover, die in haar schoot even het helgroen tot een vaalgrauw versombert.

Een statigen achtergrond vormt het machtige kratergebergte van Siete Cidades (zeven steden) waarvan de gehakkelde toppen half in de nevelen zijn verscholen.

Aan de Noordkust van het eiland, waar de strandlijn flauw ingebogen naar de heilige verte wegschemert, spikkelt een troepje witte puntjes, de witgekalkte huizen van het stadje Ribeira Grande.

Op den voorgrond rijst van het blinde rif, dat aan de westpunt van het eiland in zee uitsteekt, een groep geïsoleerde rotsblokken uit het water op. De eeuwen door geschuurd en gelekt door de Oceaangolven, zijn zij op de wonderlijkste wijze gehold en uitgesculpt, maar ondanks hun halfgesmolten voorkomen, staan ze nog altijd pal en kaatsen het water bij elken golfslag in melkwitte stralen en vlokkig schuim omhoog.

Wij passeeren hier een sloepje met Portugeesche visschers, die bij al hunne haveloosheid, toch in hun wiegend vaartuigje op het diepblauwe water, met het warme zonlicht op hunne kleurige vodden, niet zonder pittoreske charme zijn. Zij staan op en wuiven een groet. Zij kennen ze al, de booten van de „West Indische”, de oolijkerds en weten, dat er iets te verdienen valt.

De kapiteins van deze lijn hebben namelijk een vernuftige wijze uitgedacht, om hier zonder oponthoud de mail af te geven. De brieven worden in goed gekurkte flesschen op een vlotje bevestigd dat, van een vlaggetje voorzien, over boord wordt gezet. De visschers die het drijvende vinden, pikken het op, en zorgen voor de ver-

zending van de brieven, tegen vergoeding van eenig geld, dat zij daarbij vinden.

Wij passeeren nu ook de semaphore, die op een van de heuvels is opgericht en toonen ons naamsein, waardoor wij telegrafisch naar Holland kunnen worden gerapporteerd. Dan laten wij het eiland achter ons, waarvan de afstand weer langzaam de kleuren verblauwt en de omtrekken verdoezelt, tot het na eenige uren aan den gelijkgetinten hemel volkomen is vervaagd.

Wij komen nu spoedig in den passaat en daarmee in de warmte. De zonnetenten worden gespannen en de stag- en barkzeilen bijgezet. De tropische kleederen worden te voorschijn gehaald, en de linnen stoelen op het halfdek raken meer en meer bevolkt.

De hemel is nu bijna onafgebroken helder en onbewolkt; alleen de kim is rondom met een smalle zoom van roerlooze cirro-cumulus wolkjes gearneerd: de typische passaatbewolking.

De zee, van het fraaiste blauw dat men zich denken kan, is kalm, maar door de frissche bries alom met witgekuifde golfjes bedekt. Een lange, schier onzichtbare deining doet het schip zacht en gemakkelijk stampen en slingeren, en geeft het die aangename wiegende beweging, die aan een zeeschip past.

Een algemeen gevoel van ontspanning en welbehagen is bij de passagiers waar te nemen; zelfs de dames vinden het leven aan boord nu zoo kwaad niet. Wij zijn hier trouwens in het gedeelte van den Oceaan, dat de oude Spaansche zeevaarders „el golfo de las damas” noemden. Op hunne reizen naar Amerika eenmaal in deze gezegende streken gekomen, waar een bestendige matige wind hunne scheepjes over een kalme zee met stagen vaart voortblies, kon men, meenden zij, het roer wel in het zachte handje van een señorita vertrouwen.

De dagen gaan nu eentonig en droomerig voorbij. Alleen de bewoners van water en lucht brengen van buitenaf eenige afwisseling in dit leven.

De stormzwaluwen hebben ons sinds eenige dagen verlaten. Tot voorbij de Azoren hadden wij voortdurend een schaar van die gezellige vogeltjes achter het schip, die, scherende over het kielwater, ons al wendende en keerende, zeilende en zwenkende, dagen achtereen volgden, steeds spiedende, of er ook eenige kruimkens van onzen disch voor hen waren afgevallen. Het zijn bij uitstek bevallige diertjes, ware virtuozen in de vliegkunst. Altijd door op de wieken, schijnen ze zelfs aan nachtrust geen behoefte te hebben; elken morgen althans waren ze weer in hetzelfde aantal present. Hebben ze iets van hun gading in het water ontdekt, dan houden ze zich daarboven met snelle, krachtige slagen even staande in de lucht, om het met de snavel te pakken, maar strekken daarbij ook de pootjes uit, zoodat het is, als trippelden ze over de golven.

Vogels zien we nu bijna niet meer. Slechts nu en dan komt een eenzame stormvogel ons een kort bezoek brengen. Met onbewegelijk uitgestrekte vleugels zeilt hij een paar malen boven het schip rond, licht overhellend zijn sierlijke zwenkbewegingen uitvoerende, om dan weer met tragen berustenden vleugelslag de eeuwige doellooze zwerftocht over een oneindige watervlakte te vervolgen, die voor hem het leven is.

De vliegende visschen beijveren zich om ons dit gemis aan vogels te vergoeden. Uit alle golftoppen in het rond komen ze soms te voorschijn, om na een korte pijlsnelle vlucht, rijzende en dalende naar het beloop van de golven, weer botsend tegen een wat hooger golf te verdwijnen.

In tegenstelling met de uitspraak van vele reizigers, maken ze wel degelijk van hunne borstvinnen als van

vleugels gebruik, iets wat ik meermalen met behulp van mijn langen kijker heb kunnen constateeren. Maar de amplitudo van hun slag is klein, en de beweging van de vinnen zeer snel, zoodat op eenigen afstand de vliegbewegingen met het bloote oog moeilijk zijn waar te nemen. Ook de bewering, dat zij zich niet anders dan tegen den wind op in de lucht kunnen voortbewegen, moet op een te gering aantal waarnemingen berusten, daar ik ze dikwijls in allerlei kruisende banen heb zien vliegen. Trouwens, alle natuuronderzoekers zijn het er, meen ik, over eens, dat zij zich alleen uit het water begeven, om het hunne vervolgers in snelheid af te winnen. Hoe zouden ze dus de richting van hun vlucht vrij kunnen kiezen, zelfs al bezaten zij het ongelooflijke orientatie-vermogen, dat hen in staat zou stellen, zich onder water rekenschap te blijven geven van de luchtstreaming daarboven?

Voor zoover mijne ondervinding reikt, is het altijd de vliegende haring, die men in deze parages ziet. De zoo-veel grootere vliegende zeehaan, waarvan ik er in de buurt van de Kaap Verdische eilanden verscheidene waarnam, schijnt zoover in zee niet voor te komen.

Nu en dan ontmoeten wij op onzen weg een school dolfijnen, die clowns van den Oceaan, bezig haasje over te spelen met de baren. Die speelsche dieren schijnen geschapen te zijn tot vermaak en afleiding van zeelui en passagiers, hoewel zij van hun kant misschien denken, dat de scheepvaart is uitgevonden om hún het leven wat op te vroolijken.

Het genoeg en althans is duidelijk wederzijdsch. Nauwelijks hebben ze ons gezien, of ze komen holderdebolder op ons af, om allerlei beschamende loopjes met ons te nemen, net als een troepje kwajongens, die een heel deftigen meneer in het zwart, met een hoogen hoed op, in de maling gaan nemen.

Zij beginnen met het schip van alle kanten eens goed op te nemen, duiken er een paar malen onderdoor, maar zwemmen dan alle haastig op naar den boeg, want hun liefste spelletje en het meest expressief van hunne minachting voor de logge bewegingen van het amphybisch gedrocht, is om vice versa dwars voor zijn neus over te loopen, zóó dicht, dat zij nog juist rakelings voor zijn scherpe nebbe langs glippen, zonder eenig ontzag voor het nijdig misbaar, waarmede het monster golf na golf uitéénrijt; zij weten wel, dat dit vertoon van schuimbekkende woede niet anders dan luidruchtige lomphheid is.

Dan weer, als om te toonen, hoe gemakkelijk ze ons kunnen bijhouden, zwemmen ze een wijle ordelijk naast het schip voort, met regelmatige tusschenpoozen hun koddigen buitelsprong makend om lucht te happen. Het water is zoo helder, dat wij duidelijk al hunne bewegingen kunnen volgen. Het is verbazend met welk een gemak deze toch betrekkelijk kleine dieren een tienmijlsvaart loopen; hun staart is daarbij in nauwelijks merkbaar wrikkende beweging. Zij moeten, wanneer zij zich inspannen een enorme snelheid kunnen bereiken.

Soms zwemmen ze tegelijk schuin af en verwijderen zich van het schip, alsof ze genoeg van ons hadden, maar het is blijkbaar slechts een uittartende schijnbeweging geweest, want daar komen ze uit de verte weer in dolle vaart aangehuppeld, dicht opéén tegelijk hunne sprongen makend, als een peloton jagers op een parforce jacht.

Zoo blijven ze soms een uur en langer om ons heen dartelen, tot ze eindelijk, het spelletje moede, weer hun eigen weg gaan en spoedig al duikelend uit het zicht zijn verdwenen. Waarlijk, wie deze dieren in de speelsche uitingen van hun sanguinisch temperament eenmaal heeft gadeslagen, weet ook zonder de voorlichting van Cuvier

c.s. dat zij niet tot het kille visschenrijk, maar tot de warmbloedige zoogdieren behooren.

Door de zeelui worden zij gewoonlijk bruinvisch genoemd, hoewel zij aan hun snavelvormigen snuit van deze, die in onze zeegaten menigvuldig voorkomt, maar zich nooit zoo ver in open zee schijnt te wagen, gemakkelijk te onderscheiden zijn.

Onze route voert ons nu langs den oostelijken rand van de Sargasso zee, waarin de bekende zeepaardjes in groote getale voorkomen. Wij zien dan ook voortdurend losse stukken sargassum voorbijdrijven, en trachten er met allerlei vernuftig uitgedachte werpdreggen en harpoenen, uit bezemstelen en koperdraad samengesteld, wat van op te visschen, hetgeen ook nu en dan gelukt. Deze geïmproviseerde sport vereischt echter door de snelle vaart van het schip, veel bedrevenheid, want men moet den harpoen of dreg een goed eind naar voren werpen en zorgen, dat men de buit uit het water heeft gelicht, voordat de lijn naar achteren stijf komt, daar anders door den grooten tegenstand van het water, de fragile vangst weer verloren gaat.

De planten zijn voorzien van eene menigte holle kogeltjes, die maken, dat zij op het water blijven drijven. In het bezit van chorophylcellen kunnen zij daarmede de koolstof uit het koolzuur van den dampkring reduceeren en voor den opbouw van de koolwaterstoffen, waaruit ze bestaan, bezigen.

Daardoor brengt, volgens den uitspraak der natuurvorschers, deze ontzaglijke menigte tangen, die, aan de kusten van de Bermudas en Bahama-eilanden gegroeid en door het zeewater losgerukt, hier in dezen immensen draaikolk, door de zeestroomingen gevormd, blijven rondobberen, veel bij tot het onderhoud van het dierenleven in dezen Oceaan, dat anders door gebrek aan voedsel veel minder rijk zou zijn.

Want ook met lagere organismen zijn deze wateren sterk bevolkt. Kwallen zagen we in groote verscheidenheid, kwallen van allerlei vorm en kleur, waaronder de fraaie zoogenaamde Portugeesche oorlogsscheepjes, met hunne purperen en blauwe tinten en paarlemoeren glans, en een andere opmerkelijke soort, waarbij het langwerpige, lazuurblauwe lichaam aan het eene uiteinde een helgroen, knopvormig uitwas draagt, het meest de aandacht trekken.

Sommige van deze kwallen zijn phosphoresceerend en men neemt ze, 's avonds over de reeling gebogen, vaak als groote matlichtende bollen onder de oppervlakte van de zee waar.

Het eigenlijke lichten van de zee, als het donkere oppervlak met gouden sterretjes bezaaid, en de golfjes met zilveren diademen gekroond schijnen, wordt door eenige soorten van bacteriën voortgebracht.

Professor Went deelde mij op de vorige reis de volgende interessante bijzonderheden daaromtrent mede:

Op de huid van vele zeevisschen worden deze bacteriën geregeld gevonden. Het is gelukt er reïnculturen van te kweken. Heeft men daarvoor een uitsluitend stikstofhoudenden voedingsbodem genomen, dan is de kolonie niet lichtgevend vóór men er een druppel van de oplossing van een zekeren, voor elken soort specifieke, suiker heeft bijgevoegd. De hoeveelheid, voldoende om een merkbaar lichteffect teweeg te brengen, is zóó klein, dat het mogelijk is, langs dezen weg, de aanwezigheid van sporen van een dier suikers in eene oplossing aan te toonen.

Tot op ongeveer den 10den breedtegraad behouden wij den passaat en het mooie weder. Dan komen wij in het gebied van den Noordelijken Stiltegordel, dat zich door flauwe veranderlijke winden, dichte bewolking en zware slagregens kenmerkt.

Maar nu hebben we dan ook bijna het doel van onze reis bereikt. Den 17den gaat plotseling het fraaie blauw van de zee over in een chocolade-bruin, het teeken, dat wij ons op de uitgestrekte modderbank bevinden, die de groote Zuid-Amerikaansche stroomen, met name de Amazone en de Orinoco, hier in den loop der eeuwen hebben aangeslibt en die reeds tot op honderd mijlen ver in zee reikt.

Van tijd tot tijd loodende, wordt nu de reis vervolgd. Volgens het bestek moeten wij tegen den nacht het lichtschip, dat geplaatst is aan den ingang van de vaargeul, die tot de Suriname rivier leidt, in het zicht loopen.

Het komt er nu op aan, of de chronometers sinds de laatste verificatie op San Miguel hun geregelden gang hebben behouden. Overtreft toch de fout in het bestek, tengevolge van een onregelmatigheid in hun verloop, den straal van den lichtcirkel van het vuurschip in grootte, dan loopt men dit mis, en verkeert bovendien in de onzekerheid of men oostelijk of westelijk daarvan is uitgekomen.

Dat dit zoo zelden gebeurt, is wel een bewijs van de superioriteit van deze instrumenten, die in de laatste halve eeuw de navigatie zulke onschatbare diensten hebben bewezen.

Bovendien heeft men, behalve de fout waarvan de tijdmeters de schuld kunnen zijn, nog den invloed te duchten van den stroom sedert het laatste bestek. Want deze, die hier gewoonlijk om de West trekt, schijnt lang niet standvastig te zijn; in elk geval zijn richting en kracht ervan nog zeer onvoldoende bekend.

Ook bij dag is het zeer moeilijk zich te verkennen aan deze lage mijlenver uniforme kust, waarvan men door de breede modderbank, die zich overal daarlangs uitstrekt, genoodzaakt is op grooten afstand te blijven. Het aan-

loopen van dit land gaat dus altijd met eenige spanning gepaard. Gelukkig bleek ook ditmaal weder het bestek juist te zijn, zoodat des avonds op het verwachte tijdstip, het lichtschip werd verkend. Daar de waterstand op dit uur te laag was om door te stoomen, moesten wij buiten de baar ten anker blijven liggen tot den vroegen morgen.

Wij waren daardoor in de gelegenheid om ongestoord te genieten van een zeldzaam schoone totale maansverduistering. De maan was juist omstreeks middernacht vol en stond gedurende de éclipse slechts ongeveer 18° van het zenith, zoodat wij, languit op den rug liggende, alle phasen van het verschijnsel, dat bij nagenoeg volkomen onbewolkte lucht plaats had, op ons gemak konden beschouwen. Buitengewoon helder was het roode licht, dat de maan gedurende de periode van totale verduistering nog ontvangt van het gedeelte der zonnestralen, dat door den dampkring tot binnen de kernschaduw wordt gebogen, en waaronder de roode stralen, door hun grootere breekbaarheid, het sterkst vertegenwoordigd zijn. Door mijn langen kijker konden wij bij dit schijnsel duidelijk de verschillende kratergebergten op de oppervlakte onderscheiden.

Deze rosse gloed, waarmede de anders zoo zilverblanke maan is overtogen, maakt een bijzonder phantastisch effect. Het is niet te verwonderen, dat zoovele wilde volkeren zich bij dit natuurverschijnsel van angst verbergen, wanende dat de maan nu haar witte vredeskleed tegen den rooden oorlogsdos heeft verwisseld, om onheil en verderf over hen te brengen.

Tegen het aanbreken van den dag werd het anker gelicht, en stoomden wij de geul door en de Suriname rivier op tot voor Paramaribo. Ondanks het vroege morgenuur waren alle passagiers reeds aan dek verzameld, vol gretig ongeduld naar het zoo lang ontbeerde gezicht op

ander schoon, dan dat van golvenschuim en wolkendons, van hemelpurper en sterrenpracht.

Voor iemand, die de reis voor het eerst maakt, is dit tochtje door de hier en daar meer dan 1000 Meter breede benedenrivier met haar wijde bochten en de afwisseling van hoog bosch met bebouwde landerijen langs hare oevers, zeer belangwekkend.

Uit de rizophoren en mangroven met hun gebocheld en dwergachtig voorkomen, die de modderbanken en lagunen aan de monding met een wirwar van ineengestrengelde takken en luchtwortels kruipend overwoekeren, ziet men als het ware het oerwoud zich van lieverlede ontwikkelen en hooger streven naarmate het steviger steun in vasteren bodem vindt.

Verder stroomopwaarts wordt het woud telkens door plantages afgebroken, die met hun lage witte woningen temidden van den groenen aanplant een vredigen vriendelijk aanzien hebben.

Reeds in de verte is de Cacaoplantage „Jagtlust” te herkennen aan haar reusachtigen, breedgetakten Kang-kang-tree ¹⁾ (kapokboom) die, aan den oever staande juist in de bocht waar de rivier een elleboog maakt, ook uit Paramaribo te zien is. Het is hier een lastig punt voor de scheepvaart omdat zich, zooals overal waar de rivier een scherpen draai neemt, ook hier een groote bank aan

¹⁾ Men vindt meestal Cancan-tree gespeld. Kang kang is een Neger-Engelsch woord, hoewel het moeilijk schijnt er een Engelschen stam van aan te wijzen. Het beteekent: krachtig, sterk,forsch, gespierd, ook in overdrachtelijken zin: karaktervast, onverzettelijk, maar het wordt ook gebruikt in de beteekenis van: stijf, strak gespannen van een touw of draad bijv. Zoo kan stijf kang-kang door ons „snaarstijf” worden vertaald. Het komt mij waarschijnlijk voor, dat het oorspronkelijk in dien zin werd gebezigd en dat het woord ontstaan is door nabootsing van den klank die een gespannen snaar of koord bij aanraking van zich geeft. Ook de verdubbelingsvorm schijnt op een ontstaan door klanknabootsing te wijzen.

de overzijde heeft gevormd, zoodat het vaarwater niet alleen sterk gekromd, maar ook smal is. Lange en diepgaande schepen loopen hier dan ook nog al eens vast.

Wij kwamen er zonder oponthoud voorbij en meerden weldra aan den steiger te Paramaribo, waar reeds een menigte inwoners, door het mailschot van onze komst verwittigd, was samengestroomd om vrienden of bloedverwanten te verwelkomen.

Nadat wij onze opwachting hadden gemaakt bij den Gouverneur van Suriname, die ons zeer minzaam ontving en ons alle hulp en steun bij onze onderneming beloofde, en ik bij de voornaamste autoriteiten een bezoek had afgelegd, konden wij ons aan de voorbereiding van onzen tocht wijden.

Door de Regeering was ons vrijdom van invoerrechten verleend voor alle artikelen die, ten behoeve van de expeditie, door ons werden ingevoerd, op grond van de overweging, dat anders een gedeelte van de Staats-subsidie, die aan de expeditie was toegekend, in de schatkist zou terugvloeien. Ik meende daardoor voor alle douane-maatregelen gevrijwaard te zijn, maar het bleek weldra, dat ik mij hierin bedroog. Want de Administrateur van Financiën besliste, dat deze vrijdom alleen betrekking had op de goederen, die werkelijk door ons naar het binnenland werden medegenomen, en dat, zoo de expeditie-leden iets van den voorraad te Paramaribo verbruikten, wat bijv. met sigaren het geval kon zijn, daarvan wèl inkomende rechten verschuldigd waren.

Mijne opmerking, dat op deze wijze toch niet voorkomen werd, dat een gedeelte van de subsidie weer in 's lands kas terecht kwam, had geen effect, Z.H.E.G. bleef bij zijne interpretatie, en gelastte, dat alle goederen, die wij hadden medegebracht, tot ons vertrek in Entrepôt zouden worden opgeslagen.

Deze opvatting, die zeker geheel te goeder trouw was, want ik ondervond van genoemden hoofd-ambtenaar in alle andere aangelegenheden niets dan de grootste voorkomendheid, zal den Hollandschen lezer zeker vreemd voorkomen. Maar voor iemand, die met de Surinaamsche toestanden en begrippen bekend is, schijnt zij minder onbegrijpelijk.

In Holland verstaat men, wanneer van de kolonie Suriname wordt gesproken, daaronder het gansche uitgestrekte gebied dat officieel Nederlandsch territorium is. De zee aan de Noordzijde, de Corantijn en de Marowijne ten Oosten en ten Westen, en een nog niet met Brazilië overeengekomen lijn in het Zuiden, die men zich ongeveer langs den parallel van 2° N. Br. kan denken, rekent men daarvan de grenzen.

De spraakmakende gemeente te Paramaribo echter, die zich niet met officieele waarheden ophoudt, bedoelt met „de kolonie” uitsluitend de in verhouding smalle strook langs de zeekust, die, in districten verdeeld, werkelijk door ons geoccupeerd en bestuurd wordt.

Het groote, tot voor korten tijd nog geheel onbekende terrein daar bezuiden, wordt als een vreemd en griezelig Hinterland beschouwd, alleen voor boschnegers, Indianen en wild gedierte bewoonbaar.

Volgens Surinaamsche begrippen waren wij dus op reis naar dit Hinterland, dat wij zouden exploreeren, en hielden ons slechts tijdelijk en doortrekkende in de kolonie op. Het opslaan van onze goederen in het Entrepôt krijgt in dit verband eenigen zin.

Hoewel nu deze maatregel natuurlijk geen noemenswaardige finantieele gevolgen had, bezorgde hij ons toch veel last, doordat in de loods, die voor Entrepôt diende, de beschikbare vrije ruimte zeer beperkt was en dus het sorteeren en voor de reis verpakken van de medegebrachte

en de te Paramaribo ingekochte artikelen met veel stoornis en moeite gepaard ging. Dit werk, waarmede mijne mede-expeditieleden, ieder voor zoover het zijn departement betrof, belastten, kostte hun dan ook menigen zweetdruppel.

Door de welwillende medewerking van den Heer W. L. Loth, Gouvernements-landmeter te Paramaribo, sedert corresponderend lid van de Commissie, met wien ik dienaangaande per brief van gedachten had gewisseld, was reeds veel tot de voorbereiding van onzen onderzoekingsstocht gedaan. Zoo waren de nog bruikbare visschersbooten, afkomstig van de Coppename-expeditie, nagezien en zoo noodig gerepareerd, een onbruikbare verkocht en daarvoor een nieuwe aangebouwd. Voorts waren eenige zoogenaamde stadskorjalen aangeschaft, zeer ranke en door hunne groote lengte, vrij onhandelbare vaartuigen, verreweg inférieur aan de boschneger-korjalen, die echter in de stad niet te krijgen zijn, en ook, zooals later bleek, door de boschnegers in de dorpen niet gaarne worden afgestaan.

De noodige gereedschappen als: spaden, houweelen en baté's voor het onderzoek naar goud, houwens en eetketels voor de arbeiders, enz. werden hier aangekocht, alsmede Manilla touwwerk voor de booten, ijzeren klapstoelen voor ons, hangmatten, bergschoenen, kakhiklederen etc. etc.

Door den Heer Loth waren reeds levensmiddelen voor den opzichter en de arbeiders besteld voor een duur van 16 weken maar omdat ik wel voorzag, dat bij den lagen waterstand in dit seizoen de reis aanvankelijk zeer langzaam zou vorderen en vooral met het transport van de goederen over de vallen veel tijd zou gemoeid zijn, liet ik den voorraad nog met $\frac{1}{4}$ aanvullen, zoodat wij nu voor bijna 5 maanden geactualiseerd waren. Op grond van de ervaring bij de Coppename-expeditie opgedaan,

had ik het voedingstarief voor de arbeiders eenigszins gewijzigd en het wekelijksche rantsoen voor elke arbeider als volgt bepaald:

- 1 K.G. Zout vleesch.
- 1 K.G. Gerookt spek.
- 4 K.G. Rijst.
- $\frac{1}{2}$ K.G. Spliterwten.
- $\frac{1}{2}$ K.G. Bruine boonen.
- 1 K.G. Bloem.
- $\frac{1}{2}$ K.G. Suiker.
- 21 stuks Scheepsbeschuit.
- 100 Gr. Tabak.
- 0.35 L. Dram.

Vergeleken bij de voeding van de Coppename-expeditie, was dus het rantsoen rijst met 1 K.G. verhoogd, zout vleesch en spek elk met $\frac{1}{2}$ K. G. en de tabak met 40 Gr., terwijl in plaats van $\frac{3}{4}$ K.G. gezouten visch, die aan spoedig bederf onderhevig was gebleken, nu 21 beschuiten werden verstrekt.

De arbeiders, die wij engageerden, en aan wie, bij het opmaken van het contract, dit tarief werd voorgelezen, toonden zich allen met deze verandering ten zeerste ingenomen. Er kwamen zich nu bijna honderd aanmelden om de expeditie mede te maken, wel een bewijs, dat de Coppename-expeditie zich onder de negerbevolking een goeden naam had gemaakt.

Allen werden zorgvuldig door den Kock onderzocht en hunne fysieke geschiktheid, door een cijfer uitgedrukt, op een nominatieven staat genoteerd, zoodat ik gemakkelijk de gezondsten en sterksten kon uitkiezen.

Tot mijn genoegen kwamen van de zeven rappe gasten, die verleden jaar met mij op den Hebiweri waren achter-

gebleven, vijf hunne diensten weder aanbieden; de twee anderen waren reeds in de goudvelden werkzaam. Deze oude garde vormde nu voortaan den kern van mijn personeel. Zij hadden over de nieuwelingen, door hunne meerdere ervaring, een prestige, waarop ze niet weinig trotsch waren en waarvan zij zich, ten niet geringe bate voor het succes van onzen tocht, steeds hebben bediend om den lust en ijver bij hunne kameraden levendig te houden.

In het geheel werden 35 man aangenomen, waaronder een kleurling uit Engelsch Guyana, die mij als kok was aanbevolen en dus als zoodanig werd geëngageerd.

Het dagloon van de arbeiders werd weder als norm op f 1.50 gesteld, maar het zou worden verhoogd tot f 2.— of f 2.50 voor de dagen waarop buitengewoon zwaar werk moest worden gedaan. Ik maakte deze bepaling omdat ik van plan was zoo weinig mogelijk gebruik te maken van de hulp der boschnegers, wier wispelturigheid en eigenzinnigheid ons bij de Coppename-expeditie zoo menigmaal hadden geërgerd. Met de ondervinding, die ik reeds had opgedaan, meende ik wel in staat te zijn om het werk in de vallen nu zelf te leiden. De arbeid, anders door de boschnegers daarbij gepraesteerd, zouden mijne mannen dan echter zelf op zich moeten nemen, zoodat eene verhooging van hun loon onder die omstandigheden mij billijk voorkwam.

Op aanbeveling van den heer Loth, werd de heer de Bresse als opzichter geëngageerd. Hiermede was ons personeel voltallig. Het aankopen en verpakken van verschillende benodigdheden nam nu nog eenige dagen in beslag.

Intusschen wijdden de Kock en Pulle, voor zoover hunne werkzaamheden dit toelieten, de aandacht aan de flora en fauna die hier inheemsch is.

De Kock deed zich daarbij nu reeds kennen als een ijverig, ja heldhaftig zoöloog. Er komt in Paramaribo een klein venijnig insect voor, dat men hier patata-luis noemt en waarvan de beten een ondragelijken jeuk veroorzaken. Deze diertjes houden zich voornamelijk tusschen het gras op. Wanneer nu een nieuweling in de kolonie, dit niet wetende of er niet aan denkende, op een grasveld blijft staan, wordt hem door een Surinamer terstond aangeraden, op de paden te blijven om niet van deze kleine plaaggeesten op te loopen. De Kock nu stond bij voorkeur op het gazon van het Gouvernementsplein, en wanneer dan een minzame voorbijganger hem van dienst wilde zijn door te zeggen: „Pas op meneer, denk aan de patatta's!” dan antwoordde de Kock heel leuk: „Jawel, dat doe ik al, die wou ik juist hebben.”

Jammer dat zooveel zelfverloochening vergeefs moest blijven! Het is met die beestjes als met de fortuin: wie ze lokt, krijgt ze niet.

Den 29sten waren we zoover, dat ik het meerendeel van de arbeiders, onder leiding van de Bresse, met de volgeladen booten vooruit kon zenden, gesleept door een van de beide stoombarkassen, die mij door den Beheerder der koloniale vaartuigen, na bekomen machtiging van den Gouverneur, welwillend in bruikleen waren afgestaan. Zij zouden de Saramacca opvaren tot Maripaston, het eerste groote boschnegerdorp, en daar onze komst afwachten.

Hoewel men zich te Paramaribo beijverde om ons het verblijf ter plaatse zoo aangenaam mogelijk te maken, begonnen wij zelf nu ook sterk naar het uur van vertrek te verlangen. Niet alleen uit ongeduld om aan onze taak te beginnen, maar ook omdat het klimaat in de stad in dit seizoen verre van behagelijk is. Vooral de laatste dagen was de hitte onuitstaanbaar.

Door een lauwe roerlooze atmosfeer schoot de zon van

een eeuwig strakken hemel ongehinderd hare stekende stralen neer op de witte stoffige straten, die zich met een wemelende hittegolf overdekten. Het groen zag dof en vaal als bestoven tooneel-coulissen, die een woud moeten voorstellen. De rivier kroop traag en ongerimpeld voort als een stroom van chocolademelk. De negerinnen in hunne bonte, lawaafige, wijduitgesteven jakken, verloren hunne luidruchtigheid. De statige en elastische vorstinne-gang van de Hindoe vrouwen, met hunne wuivende sluiers, kreeg iets looms en slepends alsof ze den zonnegloed als een last op hare schouders voelden. Ja, zelfs de stinkvogels gaven er de stadsreiniging aan, en zaten met halfgeopende vleugels aamechtig in de schaduw.

Daar het den 2den November springtij zou zijn en ik van plan was daarvan gebruik te maken om bij hoog water onze booten met de stoombarkassen zoover mogelijk op te slepen, stelde ik er veel prijs op vóór dien dag te Maripaston aan te komen, in verband waarmede ik ons vertrek op 31 October had bepaald.

Tegen dien tijd waren gelukkig al onze zaken geregeld, zoodat wij op den namiddag van genoemden dag met de tweede stoombarkas, die mij ten dienste stond, de reis konden aanvaarden, na daags te voren de eer te hebben gehad, ten gouvernementshuize aan een afscheidsmaal aan te zitten, dat ons door den Gouverneur van Suriname en Mevrouw Lely was aangeboden.

Uitgeleide gedaan door een talrijke schaar vrienden en bekenden, namen wij afscheid van Paramaribo, dat wij in het eerste halfjaar niet zouden terugzien.

HOOFDSTUK IL.

VAN PARAMARIBO NAAR POST MINDRENETIE.

Vrijdag 31 October.

Vertrekken ten 1.30 's namiddags met de Gouvernements stoombarkas „Coppename”, één kleine visschersboot en het boschnegerkorjaaltje, dat ik op de vorige expeditie voor eigen rekening had aangekocht. Wij schutten te 2 uur door de Havelaarsluis naar het Saramacca kanaal. Dit kanaal bestaat uit de bevaarbaar gemaakte gedeelten van de Dominekreek, die in de Suriname rivier, en de Wanikakreek, die in de Saramacca uitmondt, welke krekens voorts door een gegraven kanaal in verbinding zijn gebracht. Aan beide uiteinden is in de laatste jaren door den ingenieur 1ste klasse bij den Waterstaat D. H. Havelaar, een sluis gebouwd, waardoor het nu mogelijk is, door het vangen van het water bij hoog tij, het vaarwater op een voor de scheepvaart voldoende diepte te houden.

Het bevaren van dit zoogenaamde kanaal, met zijne talrijke scherpe bochten, vereischt veel handigheid en een voortdurende attentie, eigenschappen waarin de brave zwarte bootsman, die aan het roer stond, nu juist niet uitmunte, zoodat we dan ook nog al eens in de modderige oevers vastliepen. Wij kwamen echter telkens weer zonder groote moeite vlot, zoodat de reis zonder ongevallen of groot oponthoud afliep, en wij nog juist vóór donker te Uitkijk arriveerden.

Dit plaatsje bestaat uit niet veel meer dan een sluis en een politiepost, waarover een agent der 1e klasse het bevel voert. Het is berucht om zijne muskieten, die hier steeds in zwermen rondansen en den mensch zelfs overdag niet met vrede laten. Op ons zoo kersversch geïmporteerd bloed blijken ze weer, zooals altijd, verzot te zijn als op een uitgezochte lekkernij.

Zoodra we het eerste resultaat van de kookkunst van onzen kok, die zeer bevredigend blijkt, hebben verorberd, weten we dan ook niet beter te doen, dan zoo schielijk mogelijk naar kooi te gaan om in het muskietennet bescherming tegen hunne bloedgierige aanvallen te zoeken.

De Kock en Pulle, die evenals van Gelder met hangmatten zijn uitgerust, maken hier hunne eerste evolutiën met deze, voor hen nog vreemde legersteden. Deze hangmatten, die in Paramaribo verkrijgbaar zijn, worden uit een gekleurde, geweven stof vervaardigd. Ze zijn zeer licht en soepel, maar tegelijk sterk en duurzaam. De geboren Surinamers hangen ze voor het gebruik in een zeer slappe bocht en leggen zich er diagonaalsgewijze in neder. Deze positie heeft het voordeel dat het lichaam daarbij gestrekt blijft, in plaats van een min of meer flauwe bocht aan te nemen zooals bij de axiale ligging het geval is. In muskietenrijke omgeving is evenwel de laatste positie te verkiezen, omdat men daarbij geheel door de hangmat omsloten is, terwijl men anders licht met hand of voet het muskieten-net aanraakt, en dus op die plaatsen niet voor muskietensteken is gevrijwaard.

Het net, driehoekig in dwarsdoorsnede, is van tulle vervaardigd; met den spitsen bovenkant wordt het, door middel van ringen of lussen, aan een lichte lijn opgehangen, die men tusschen de bevestigingspunten van de hangmat spant. Aan beide uiteinden is het van mouwen voorzien, die de vierlijnen, waaraan de hangmat hangt, omsluiten

en met banden stijf daarom kunnen worden dichtgebonden. Bij de in den handel voorkomende hangmatten is het net van onderen open, zoodat het natuurlijk geen volledige bescherming tegen insecten biedt. Ik had daarom deze opening laten dichtnaaien, en in een van de zijwanden van het net een groot rond gat laten snijden. Daaromheen werd nu een korte koker van tulle opgenaaid, aan het uiteinde van een schuif met rijglijn voorzien. Door deze opening kan men nu de hangmat bereiken en zich daarna, door het dichttrekken van de schuif, volkomen van de insectenwereld isoleeren.

Voor mijzelf had ik, bij wijze van proef, en met het oog op eventueel verblijf op naakte bergtoppen, een veldbed ontworpen en in Holland doen vervaardigen. Alle deelen kunnen, tot een ronde bundel vereenigd, in een zeildoeksch foudraal worden geborgen, terwijl het in opgetuigen staat van een rechthoekig, eveneens geheel gesloten muskieten-net en een aflopend dak van leerdoek is voorzien. Na eenige oefening kunnen twee man het in korten tijd opzetten en afbreken, terwijl ook om het te dragen twee man noodig zijn, waarin het dus achterstaat bij de hangmatten, die elk met het bijbehorende getaande dekkleed, dat als dak moet dienen, slechts één vracht vormen.

Dat wij althans op dit punt uitstekend zijn uitgerust, blijkt dezen nacht dien wij, ondanks het heirleger van muskieten, dat ons omginst, in ongestoorde rust kunnen doorbrengen.

Zaterdag 1 November.

Vertrekken, na doorgeschut te zijn, te 7 uur van Uitkijk en stoomen de Saramacca op. Er loopt nu nog vloedstroom, die echter na een paar uur kentert, zoodat wij het verder den geheelen dag in den stroom op hebben.

Hoewel wij ons bij Uitkijk in rechte lijn nog vrij dicht bij de zee bevinden, is toch de rivier, die verder ongeveer parallel met den kustlijn loopt, nog ver van het punt waar zij hare dagen te zamen met de Coppename tusschen de moddermoerassen eindigt. In de kolonie noemt men haar daarom reeds van hier af Boven-Saramacca.

De plantengroei is hier de karakteristieke voor de mid-dengedeelten van de Surinaamsche stroomen: aan weers-zijden hoog woud met aan de oevers een wonderbaar rijke vegetatie van klimplanten die, de boomen aan de boorden omstrengelend en overstelpend, hen met zware draperiën, guirlandes en festoenen van groen behangt. De stammen, die deze plantenweelde torsen, zijn daartusschen niet meer te onderscheiden; als een massieve muur doet zich op vele plaatsen dit dichtgeweven kleed van gebladerte voor, waarin hier en daar scherpbelijnde zuilen en nissen als uitgehouwen schijnen.

In den bloeitijd, wanneer de groene wanden met trossen en slingers van witte, gele en paarse kelkbloemen zijn getooid, heeft dit landschap een vroolijk en feestelijk aanzien; nu geeft de afwezigheid van kleuren en schakeeringen er een eenigzins streng en somber voorkomen aan, dat zoovele reizigers noopte, deze natuur voor doodsch en eentonig uit te krijten, hoewel er voor den opmerkzamen en liefderijken beschouwer een eindelooze verscheidenheid van vormen en versieringsmotieven in te genieten valt.

De waterstand, in den beginne ruim voldoende, begint nu we hoogerop komen, en de eb reeds lang heeft geloopt, zeer laag te worden, en er is nu veel oplettenheid bij de navigatie noodig om de banken te mijden, die zich overal achter de scherpe hoeken, die de rivier maakt, hebben gevormd. Het blijkt al spoedig, dat onze bootsman geen flauw begrip heeft van de algemeene wetten, volgens

welke deze vorming plaats heeft. Hij wil steeds de hoeken afsnijden, inplaats van de buitenbocht te volgen. Wij raken dan ook herhaaldelijk vast, daar hij te koppig is om mijne waarschuwingen in acht te nemen. De eerste malen komen we door achteruitslaan weer spoedig los, maar ten 5 uur raken we geboeid op een bijzonder vlakke zandbank, zoodat het manoeuvreeren met de schroeven niets helpt. Daar we geen werpanker hebben om uit te brengen, zijn we genoodzaakt te blijven wachten op het wassen van het water bij het volgende tij, dat weldra moet intreden. Ten 6 uur begint het water te rijzen en ten 6,30 zijn we weer vlot, zoodat de reis kan worden vervolgd. Het is nu inmiddels donker geworden, waardoor het er met de navigatie niet beter op wordt. We raken dan ook telkens en telkens weer vast. De bootsman, die met een taaie koppigheid behept blijkt, weigert steeds mij het roer over te geven of mijne aanwijzingen bij het sturen te volgen, zeggende, dat hij de verantwoordelijke persoon bij zijn chef is. Het spijt mij nu, dat ik niet, behalve de beschikking, ook het bevel over de barkassen van dezen gevraagd heb. Wel heeft de Gouverneur mij mondeling plein pouvoir over de vaartuigen gegeven, maar dit is aan den hoofdmachinist, waarnemend beheerder, niet medegedeeld. Ik moet mij er dus toe bepalen, telkens als we vastgeraakt zijn, in de vlet over te roeien om, stekende met een riem, de geul op te zoeken, en daarna aan den bootsman te beduiden, hoe hij die weer bereiken kan. Het gaat dan weer een poosje goed, tot we door een verkeerde manoeuvre weder aan den grond loopen. Gelukkig komt het eindelijk tot een uitbarsting, doordat de man ten slotte pertinent weigert verder te stoomen. Dit is nu al te dwaas. Wij zijn nog ver van Maripaston, en hebben bovendien slechts één kleine boot, die bij lange na de personen en goederen, die wij in de barkas hebben,

niet kan bevatten. Ik geef hem dus nu te kennen, dat ik tegen zijn wil de reis zal voortzetten, waarop hij, langzamerhand heel zenuwachtig geworden, in een Engelsch-Hollandsch-Negerengelsche peroratie losbreekt, waarvan ik maar weinig versta, maar die eindigt met het verzoek om hem zijn hals af te snijden!

Ik antwoord, dat ik vooralsnog niet tot zulke krasse maatregelen denk over te gaan, maar dat ik hem de keus laat, of mij blindelings te gehoorzamen, of zelf een brief mede te nemen naar den Gouverneur, waarin ik mij over zijne weerspannigheid beklaag. Dit dreigement heeft het gewenschte effect. 's Mans koppigheid en verzet zijn nu eindelijk gebroken en hij verklaart zich, na den machinist van de barkas te hebben geconsulteerd, bereid om mijne bevelen op te volgen. Wij stoomen dus weer vooruit waarbij nu volgens mijne aanwijzingen wordt gestuurd. Mijn eer staat nu op het spel. Gelukkig blijken de banken geheel op de normale wijze gevormd te zijn en slaag ik er in, altijd op de juiste plaats over te steken, zoodat de reis nu zonder verder oponthoud tot Maripaston kan worden voortgezet. Hier raken we nog eens voor het laatst geboeid op een los van de wal liggend bankje tegenover het dorp. De menschen en goederen worden nu ontscheept en aan wal gebracht, waardoor de barkas weer vlot komt en bij het dorp kan ankeren.

Hoewel het reeds laat in den avond is, vinden we de geheele bevolking nog op de been, die, opgewonden over het vreemdelingenbezoek, tot laat in den nacht deze zeldzame gebeurtenis met zang en dans viert. Het heldere licht van onze groote lamp, die aan den nok van een dak boven het feestterrein wordt opgehangen en het geschenk van een kleine hoeveelheid spiritus verhoogt hunne vreugde aanmerkelijk. Vooral het laatste, want de begrippen feestvieren en sterken drank staan in een

boschnegerdorp in niet minder innig verband dan op de vroolijkste Hollandsche boerenkermis.

De opzichter en de arbeiders, die vooruit gezonden waren, hebben zich hier reeds bij de bevolking ingekwartierd. Aan ons wordt een onbewoond huisje afgestaan, waarin mijne reisgenooten hunne hangmatten kunnen ophangen, terwijl ik zelf in mijn veldbed den voorkeur geef aan de open lucht.

Zaterdag 2 November.

Hoewel het eerst mijn plan was heden met de stoombarkas de volgeladen booten zoo hoog mogelijk op te slepen, zie ik daarvan, na het getob van den vorigen avond, en nopens de hier verkregen weinig bemoedigende inlichtingen omtrent de diepte van het vaarwater, liever af en besluit, de reis van hier met eigen middelen te beginnen. Een van de barkassen wordt echter nog aangehouden om de brieven, die velen nog aan hunne betrekkingen willen schrijven, naar de stad mede te nemen.

De booten worden vandaag ontladen en de goederen in twee gelijke deelen verdeeld, want nu er plaats moet worden gemaakt voor de roeiers, kan niet meer dan de helft van de bagage tegelijk worden vervoerd.

De flotille, waarover ik beschik, bestaat uit de volgende vaartuigen:

1	Visschersboot,	lang	50	voet.
1	"	"	45	"
1	"	"	35	"
3	"	"	30	"
3	Stadskorjalen.			

Oorspronkelijk waren er vijf van deze korjalen aan-

geschaft, maar twee daarvan zijn reeds in het begin van de reis zóó lek geworden, dat de Bresse ze heeft moeten ontladen en achterlaten.

Maripaston is een welonderhouden en zindelijk dorpje. De huizen zijn zonder eenigen regelmaat doorééngezet en de tusschenruimten schaars met vruchtboomen en heesters beplant, wat een pittoresk voorkomen aan het gehuchtje geeft.

Opvallend is het naar verhouding groote aantal mannelijke bewoners, in tegenstelling met andere boschnegerdorpen die ik bezocht, en waar het vrouwelijke element altijd het overheerschende was. De bevolking is trouwens in deze dorpen steeds een zeer vlottende, want voortdurend worden tusschen de inwoners van de verschillende plaatsjes onderling bezoeken gewisseld, en een moeilijke dagenlange reis over de vallen is voor hen nooit een beletsel om een familiefeest of de begrafenis van een verren verwant bij te wonen.

Bovendien zijn de vrouwen met hunne kinderen dikwijls den geheelen dag op hunne vaak ver verwijderde kostgronden aan het werk om rijst of cassave-wortelen te oogsten, of zij zijn in hunne korjaaltjes op de vischvangst uit.

In de schaduw van een grooten manggaboorn vinden wij een koel plekje en richten ons daar met onze veldtafel en stoelen behagelijk in. De dag wordt hier aan de correspondentie, zoowel officieele als particuliere, besteed, terwijl de Kock en Pulle een begin met hunne verzamelingen maken.

Onze boom is dicht bevolkt met een Cassicus-soort, een fraaie, zwart en geel gekleurde vogel, die vooral in de bewoonde streken van Suriname zeer algemeen is en in de kolonie Banana-bek wordt genoemd. Een ervan wordt door de Kock geschoten en geprepareerd.

Men zou dezen vogel den spotvogel van Suriname kunnen noemen, zijn répertoire is verbazend uitgebreid en de lucht is voortdurend vervuld met zijn kwetteren, geschater en gefluit, waar bovenuit de zonderlingste en vermakelijkste geluiden klinken.

De boschnegers noemen hem *Venno* en uit een van zijn deuntjes meenen ze te hooren: „*Granman kari a kroetoe*” d. i. „Het opperhoofd heeft geroepen, hij houdt vergadering.”

Maandag 3 November.

De barkas vertrekt hedenmorgen naar de stad, terwijl de booten met de eene helft van de goederen, onder leiding van de Bresse, stroomopwaarts roeien naar Post Mindreneti, een politiepost, die tevens douane-station is, met de opdracht, de goederen daar te lossen en zoo spoedig mogelijk met de ledige booten terug te keeren.

Terwijl de Kock en Pulle zich aan hun botanischen en zoölogischen arbeid wijden, maak ik van dezen rustdag gebruik om het dorp te doorsnuffelen en hier en daar een gesprek met de inwoners aan te knopen, om mijn kennis van het Neger-Engelsch uit te breiden. Bizonderheden op ethnografisch gebied zijn hier niet te vinden; het treft mij, dat hier aan snijwerk of andere versieringskunst nog minder gedaan wordt dan aan de Coppename-rivier. De communicatie met de stad is hier nog zeer gemakkelijk, en daardoor komt het zeker, dat al het huisraad, aardewerk etc. uit prullen van Europeesch maaksel bestaat.

Ik maak nu ook vandaag, voor het eerst na de Coppename expeditie, weer mijn avondtoertje, alleen in mijn korjaaltje, met een zandzak vóórin om het evenwicht te herstellen.

Het is altijd een van mijn liefste uitspanningen om

zoo tegen het vallen van den avond, als de witgloeiende hitte, die des daags over de rivier ligt, in een koele gouden schittering van de schuine zonnestralen is overgegaan, mijn lichte, snelle vaartuijge met forsche parelslagen over het water voort te drijven. Dan, een goed eind stroomopwaarts gekomen, terwijl de zon intusschen is ondergegaan, is het genotvol den parel dwars over de boorden neer te leggen en mij nu met den stroom stil te laten voortglijden te midden van het plechtige woud, waarin de stilte van dit uur alleen nu en dan wordt afgebroken door het eerste gekwaak van de padden en boomkikkers, die van lieverlede hun avondconcert beginnen of het scherpe gekras van een huiswaarts keerend papagaaienpaar. Boven de hooge, donkere boomtoppen heeft de hemel een vaal violetten tint, waarin de eerste sterretjes al ontstoken worden. Hier en daar springt een vischje met zachten „tjoep” uit het water, snappend naar een insect, de geheimzinnige spookvogel zwerft met zijn snellen, onhoorbaren vleugelslag door het schemerduister onder het oevergeboomte, en een groote blauwe reiger vliegt ginds met de gelijkmatige roeislagen van zijn breede vlucht dicht langs het wijde watervlak. Een landschap vol vrede en stemming!

Dinsdag 4 November.

Eerst in den namiddag komen de booten terug om ons en de rest van de bagage af te halen. De Bresse rapporteert mij, dat, hoewel de afstand tot Post Mindreneti niet groot is, toch de reis stroomopwaarts een ganschen dag gevorderd heeft, doordat de rivier op verscheidene plaatsen heel ondiep, en de stroom zeer sterk was.

Daar het nu te laat is om heden den post nog te bereiken, zijn wij genoodzaakt dezen nacht nog hier door

te brengen. De bevolking komt mij weer om wat spiritus vragen; zij willen den laatsten avond, dien wij in hun dorp doorbrengen, feestelijk vieren en ons ter eere een afscheidsdans geven. De guiten!

Hoewel de bewoners van Maripaston zich al sedert langen tijd Christenen noemen, hebben zij toch hunne oude dansen in eere gehouden en zij schijnen er nog even verzot op als in hun heidenschen tijd.

Ook andere heidensche gebruiken zijn door hunne nieuwe geloofsbelijdenis niet verdrongen. De tatouage bijv., hoewel niet zoo algemeen als in de heidensche dorpen, is onder hen toch nog lang niet in onbruik geraakt. Zelfs merkte ik hier bij een jong meisje eene wijze van tatouëering op, die ik vroeger nog niet had gezien. Dit meisje, een onvermoeide danseres en de beauty van het dorp, dat dan ook Helena heet, heeft namelijk op beide wangen een paar evenwijdige schuin gerichte tatouagegroeffjes, die bij haar schelmsch gezichtje heel goed passen.

Van der Vreugd, een van mijn beste arbeiders en een van de weinigen onder hen, die niet bang voor slangen zijn, ving hedenmiddag in het dorp een 2 M. lange *todo-sneki*, zooals hij haar noemde, (paddenslang of kikkerslang) een fraai met kleine ruiten geteekend dier. Hoewel de kop driehoekig is, schijnt zij toch niet tot de vergiftige, althans niet tot de hevig vergiftige slangen te behooren want de speciale giftanden in den bovenkaak ontbreken. De boschnegers beweerden evenwel, dat zij vergiftig is en waren zeer bevreesd. Het was vermakelijk de kleine jongens te zien, die op een eerbiedigen afstand bleven, hoewel de slang door een stokslag zwaar gewond was en door van der Vreugd stevig achter den kop werd vastgehouden. Bij elke stuiptrekking van het dier stoven ze gillend achteruit.

Wij doodden haar met cyankalium, welk vergif slechts

uiterst langzaam bleek te werken, hoewel een ongeveer 3 c.M. lang staafje ervan in de keel was gebracht.

Woensdag 5 November.

Vertrekken hedenmorgen naar Post Mindreneti waar wij des namiddags ten 2 uur aankomen. De waterstand in de rivier is voldoende hoog, maar de stroom is op verscheidene plaatsen zeer sterk, zoodat de snelheid van onze zwaarbeladen booten zeer matig is.

Er is hier een bezetting van 4 man politie met een hoofdagent als chef. Behalve het huis voor deze mannen met hunne familiën, staan er nog eenige bouwvallige boschnegerhutjes. Onder een ruime lóods aan den waterkant, nabij den aanlegsteiger, vinden wij een goed onderkomen voor ons en onze goederen.

Aan den overkant ziet men de monding van den Middernachtskreek, of in het Neger-Engelsch *Mindreneti-kriki*, een vrij belangrijke zijrivier van de Saramacca, waaraan de Post zoowel als de goud-onderneming die hare concessie aan de oevers daarvan heeft, hunne namen ontleenen.

Ik neem op mijn avondtochtje de Kock en Pulle als passagiers in mijn korjaaltje, dat juist drie personen kan dragen, mede en vaar met hen de kreek een eind op. Zij is vrij nauw en zeer bochtig; de oevers zijn met een verbazend weelderige vegetatie bedekt, waarvan de takken en ranken hier en daar bijna geen doortocht laten. Door het bukken en overbuigen om de verschillende hindernissen te ontwijken, loopen we dan ook telkens gevaar om het toch al zoo ranke schuitje te doen kantelen. Gelukkig loopt het zonder ongevallen af en komen we tegen donker, hoogst voldaan over het interessante tochtje, weer aan den post terug.

Donderdag 6 November.

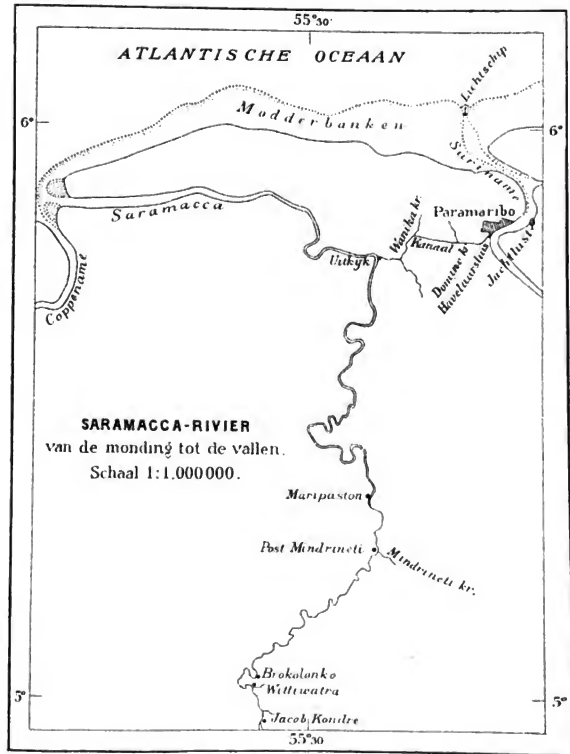
Overeenkomstig mijn plan om van hier met van Gelder en een klein gedeelte van de arbeiders in een paar lichte booten vooruit te reizen naar den Jan Basi Gado, moet nu een deel van alle uitrustingsgoederen worden afgezonderd, gepakt en geïnventariseerd. Dit is een zeer tijdroovend en vermoeiend werk want alle kisten, die in hooge stapels zijn opgeslagen, moeten daartoe geopend en uitgepakt worden, behalve die met onze levensmiddelen, daar deze reeds in Paramaribo in wekelijksche rantsoenen werden verdeeld en bijeengepakt.

Doordat hier bij den aanlegsteiger een peilschaal is opgericht, ben ik in de gelegenheid om eenige waarnemingen te doen betreffende het periodieke verval hier ter plaatse. Daaruit blijkt, dat het verschil van hoog en laag water ongeveer 3 d.M. bedraagt, de eb loopt hier 8 uur, de vloedstroom 4 uur; de kracht van dezen laatsten stijgt niet boven $\frac{1}{2}$ Engl. mijl per uur.

De arbeiders vangen hier een bijzonder mooi slangetje. De huid is gitzwart met op gelijkmatige afstanden telkens een breede oranje-kleurige, en dan weer twee smalle witte ringen. De achterkant van deze banden is glad, maar de voorkant regelmatig getand. De kop van het diertje is rond, de staart zeer kort en stomp; het behoort dus waarschijnlijk tot een niet-vergiftige soort. Het is 2 d.M. lang en circa 5 m.M. dik. Volgens de Bresse wordt het *goutoe-sneki* (goudslang) of *toehede-sneki* (twee-koppige slang, omdat de beide uiteinden ongeveer denzelfden vorm hebben) genoemd.

Pulle is vanmiddag op de jacht gegaan en brengt een drevingerigen luiaard mede. Wij verzamelen eenige van de parasieten, die in groote getale in de dikke, stugge, rosse vacht voorkomen, door het dier in een balie met

Kaart No. I

UITGAVE VAN G. P. TIERIE AMSTERDAM

water te dompelen, zóó dat nog alleen een van de klauwen, die met een lijntje wordt opgehouden, boven de oppervlakte uitsteekt, en waarop zich nu de parasieten verzamelen.

Ik neem hedenavond de noodige stershoogten om de plaats astronomisch te bepalen.

Vrijdag 7 November.

Wij komen heden gereed met het schiften en verpakken van de goederen, die wij op onze reis naar den Jan Basi Gado zullen medenemen. Het blijkt nu bij het beladen van de booten, dat twee van de kleinste visschersbooten lang niet alles kunnen bevatten, zooals ik gehoopt had. Om het aantal roeiers niet uit te breiden, waardoor ook weer de hoeveelheid levensmiddelen zou stijgen, besluit ik, behalve mijn eigen korjaaltje, waarin ook een gedeelte kan geborgen worden, nog een volgeladen maar onbemanden stadskorjaal op sleper mede te nemen.

Eenige arbeiders zijn op de jacht geweest en brengen twee apen mede, die zij hebben geschoten, een *kesi-kesi* (Capucijner-aap) en een *baboen* (brulaap). De eerste wordt door de Kock geprepareerd, de tweede is door het schot te veel gehavend en wordt dus aan de arbeiders teruggegeven, die het vleesch gaarne eten. Het is overigens een zeer mooi exemplaar, een volwassen mannetje, waarbij de klanktrommel, waarmede deze dieren hunne luide, rochelende muziek maken, zeer ontwikkeld is en als een duidelijk uitwas aan de keel is te zien.

HOOFDSTUK III.

VAN POST MINDRENETI NAAR INSECTENKAMP.

Zaterdag 8 November.

Ik neem hedenmorgen afscheid van de Kock en Pulle en aanvaard, vergezeld van de Gelder en acht arbeiders met onze vier vaartuigen en geproviandeerd voor 4 weken, de reis stroomopwaarts.

De Kock zal zich met het bevel over de rest van het personeel belasten en zoodra de waterstand in de rivier het toelaat, een aanvang maken met het vervoer van alle goederen naar het kamp, dat wij in de nabijheid van den Jan Basi Gado zullen bouwen, zorgende in de eerste plaats de noodige levensmiddelen voor ons en onze arbeiders op te voeren, zoodat wij, met de werkzaamheden op den Jan Basi Gado gereed gekomen, onverwijld op reis kunnen gaan naar den Hendriktop.

Ik begin van hieraf de rivier in kaart te brengen. Voor dit werk heb ik te Paramaribo in een van de visschersbooten een bank en tafel laten timmeren, zoodat ik heel comfortabel geïnstalleerd ben met een blad teekenpapier, een vloeistof-peilkompas (van de soort, bij de Marine als sloepskompas in gebruik) en een Zeiss' afstandmeter vóór mij.

Dit laatste instrument is een uitvinding van de laatste jaren. Het bestaat uit een dubbelen kijker, waarvan de

objectieflenzen op belangrijken afstand ter weerszijden van de oculairs zijn geplaatst, naar welke de lichtstralen, door dubbele terugkaatsing op een stel prisma's, gereflecteerd worden. Hierdoor wordt een zeer verhoogd stereoscopisch effect en dus een groote diepte in het gezichtsveld verkregen.

Voor elk oculair, en zóó dat zij, hierdoor beschouwd scherp gezien wordt, is op een doorzichtig schermje een reeks van driehoekige zwarte merkjes aangebracht, met dien verstande, dat elk merkje op het eene scherm een tegenhanger heeft op het andere, waarmede het symmetrisch ten opzichte van de optische assen is gelegen. Met beide oogen gezien schijnt dus elk zulk een paar merken gezamenlijk een lichamelijk driehoekje in de ruimte van het gezichtsveld te vormen, op een distantie van den waarnemer, afhankelijk van den afstand, waarop die beide merken uit de optische as liggen, welke distantie door een cijfer, eveneens in stereoscopisch verband naast de merken geplaatst, wordt aangeduid. Daar de merken op éézelfde scherm onderling in een gebroken lijn liggen, is het door den kijker gezien, alsof men op een lijn, die zich zigzagsgewijze in de ruimte uitstrekt, een reeks van al verder en verder verwijderde driehoekjes ontwaart.

Om den afstand tot een voorwerp te meten, behoeft men dus niets anders te doen dan dit in het veld van den kijker te brengen, zóó dat de gemerkte zigzaglijn dicht daarboven schijnt te zweven, en te zien met welk merkje het voorwerp in afstand schijnt overeen te komen, of te schatten op welk punt van de lijn, die twee opeenvolgende merkjes verbindt, het zich schijnt te bevinden. De naast de merkteekens geplaatste cijfers geven dan de verlangde uitkomst. In tegenstelling met andere afstandmeters, waarmede men uitsluitend op een spits en kenbaar

punt instelt, maakt dit instrument het mogelijk, de distantie van alle denkbare voorwerpen die tegen den achtergrond uitkomen, ja van vliegende vogels en drijvende wolken te bepalen.

Heb ik nu den afstand tot een of ander punt in de rivier vóór mij, zooals een steen, een boomstam, een overhangende tak, gemeten en tevens de richting ervan met het kompas gepeild, dan kan ik de lijn, die mijn plaats met dat punt verbindt, op een zekere schaal voorgesteld, met behulp van graadboog en dubbelen decimeter, in richting en grootte op het papier afzetten. Bij het punt gekomen, wordt weder op dezelfde wijze gehandeld ten opzichte van een ander hoogerop gelegen object, enz. Zoo doende wordt de afgelegde weg nauwkeurig in kaart gebracht en voorts het beloop van de oevers, de banken, rotsen, krekens en andere details onder de hand op het oog bijgeschetst.

Zooals ik gevreesd had, is onze voortgang verre van snel. Niet alleen dat elke boot slechts drie roeiers heeft, en nog bovendien een geladen korjaal moet medeslepen, maar ook is de rivier op vele plaatsen over hare geheele breedte zóó ondiep, dat zij zelfs voor onze platboomde booten niet genoeg water bevat, zoodat deze vaak over groote afstanden door de arbeiders, wien het water tot nauwelijks boven de enkels reikt, over het zand moeten worden voortgesleept.

Het land schijnt hier reeds heuvelachtig te worden, althans de oevers zijn hier en daar zeer hoog. Tegen den avond zien wij een paar ruime met palmbladen gedekte kampen, die ons tot nachtverblijf kunnen strekken. Een paar groote boomen, die ontworteld en met de kronen in de rivier zijn gestort, vormen een natuurlijke trap, waarlangs het mogelijk is den hoogen wal te beklimmen. De kampen blijken bij nadere inspectie in zeer bouwvalligen

staat en de daken hoogst doorluchtig te zijn. Lang geleden zijn zij waarschijnlijk voor eenigen tijd door balata bleeders bewoond, want we vinden in de buurt een bijkans geheel verwilderd tuintje, waarin Spaansche peper groeit.

Zondag 9 November.

Wij zetten de reis tengevolge van dezelfde belemmeringen op even langzame wijze voort.

Ten ongeveer 4 uur houden we halt bij een zandbankje, waarop nog eenige palen staan als overblijfselen van een vroeger kampement, en waarop wij den nacht zullen doorbrengen. De hemel heeft zich in korten tijd met zware wolken bedekt en, voordat wij den tijd hebben gehad om met de dekkleeden een soort van tent op te zetten, breekt een zware donderbui los en plast een hevige stortregen neer, die ons in een oogenblik doornat maakt, maar die ik toch met vreugde begroet als de eerste bode van het naderend regenseizoen, dat ons een hooger en waterstand en voorspoediger reis moet brengen.

Het onweer houdt niet lang aan en de regen eindigt even plotseling als hij begonnen was. De negers haasten zich nu naar het bosch aan den oever om dor brandhout te verzamelen en palen te kappen, die zij in het zand drijven om er hunne hangmatten aan op te hangen. Weldra is het eenvoudige kamp gereed en knappen overal lustig de vuurtjes onder de kookketels, die aan dwarshoutjes, rustende op gevorkte stokjes, zijn opgehangen. Want ieder kookt zijn eigen potje. Het hoofdvoedsel is rijst; sommigen koken er bruine boonen door, anderen eten er alleen een stukje spek of zout vleesch bij, dat zij minder als voedsel dan als lekkernij beschouwen en dan ook zeer eigenaardig *switi mofo* (zoete of lekkere mond) noemen.

Maandag 10 November.

Hedenmorgen, terwijl wij bezig zijn de booten te laden tot vertrek, legt een sloepje aan onze zandbank aan met een heer, die zich voorstelt als Mr. Vinton, President van de Surinam Hydraulic Company, een Amerikaansche goud-onderneming, die haar placer aan de Witi Watra Kreek heeft. Hij noodigt ons uit om op onzen doortocht voor een avond en een nacht zijn gast te zijn. Ik neem die invitatie in dank aan, maar voor den volgenden dag, want, hoewel Mr. Vinton in zijn lichte sloepje met zes stevige roeiers bemand, zooals hij zegt, in eenige uren den afstand van hier tot zijne woonplaats kan afleggen, zullen wij met onzen slakkengang haar zeker in een dag nog niet bereiken. Wij nemen dan ook bij ons gezamenlijk vertrek tevens afscheid van elkaar, want hij schiet terstond vooruit en is weldra achter den eersten hoek verdwenen.

Het gewone rustuurtje van 12 tot 1, waarvan de negers altijd gebruik maken om wat koude rijst of boonen te eten, terwijl wij gewoonlijk een paar beschuiten knabbelen, brengen wij heden door op een verlaten grondje aan de Logoston-kreek.

Deze is nu geheel droog en vormt dus een gemakkelijk wandelpad dat ik, met mijn geweer over den schouder een eind volg. Ik kom na eenigen tijd aan een groot gegraven gat, vol met modderig water, en zie de sporen en de mest van een tapir daarnaast. Ik keer nu terug en zeg aan mijn roeiers, dat ik de sporen van een buffel heb ontdekt, op welk bericht Pimpel, een van de oude garde, en de beste jager onder hen, opspringt en, zijn middagmaal in den steek latende, mij met een geweer volgt. Bij de sporen gekomen, verklaart hij dat ze nog versch zijn, en we volgen ze nu in het hier vrij ijle

bosch, waar ze in het eerst in den weeken grond duidelijk zijn afgedrukt. Maar na een poosje begint de bodem hard en steenachtig te worden, zoodat ik in het geheel geen indrukzels meer kan onderscheiden. Pimpel evenwel loopt nog steeds gebukt voort met een beslistheid in zijn gebaren alsof hij zeker is van zijn zaak, en op mijn vraag hoe het mogelijk is dat hij hier het spoor nog herkent, antwoordt hij op een toon alsof ik iets heel doms had gevraagd, „*Wè, mi smeri ing!*” (wel, ik ruik het).

Maar een oogenblik later schijnt hij toch ook te twijfelen, en daar ik geen tijd wil verspillen aan dit jachtavontuur met hoogst twijfelachtigen uitslag, geef ik het op en keeren we naar de booten terug.

Pimpel verzekert mij, dat hij dikwijls met zijn vader, die een groot jager is, de sporen van een tapir of buffel (Neger-engelsch *bófloë*) zooals hij hem noemt, gevolgd heeft en dat deze een sterken lucht afgeven zoolang ze versch zijn, want een buffel, beweert hij, „stinkt net als een lijk”. Hij vertelt mij, dat deze dieren gewoon zijn, vóórdát het dag wordt de rivier of een kreek op te zoeken om te baden en daarna het bosch een eind inloopen om daar tot na den middag te slapen. Het was hem dikwijls gelukt, zegt hij, op een voormiddag de sporen volgende, een buffel slapende te verrassen.

Wij varen nu weer verder tot tegen den avond en kampeeren op een blijkbaar reeds vroeger gebruikt plekje in het bosch nabij een droge kreek. Een paar prachtige bonte spechten met hoogroode kuiven op den kop schijnen hier te nestelen.

Een paar uur na zonsondergang valt in de onmiddellijke nabijheid van ons kamp met een ontzaggelijk gedreun en gekraak een doode boom in het bosch om, een gebeurtenis die in deze wouden lang niet zeldzaam is, maar die ik

nog nooit in zóó letterlijke beteekenis van het woord had bijgewoond.

Heel vaak hoort men in de eerste avonduren en dikwijls, evenals nu, bij volkomen windstilte, een geluid als van een verren, zwaren donderslag gevolgd door een lang aanhoudende, rommelende echo. Een oude uitgeteerde reus is dan gestort, in zijn val veel frissche en jonge krachten medeslepende in den dood, na wie weet hoe lang te midden van het dichte woud, waar de wind nooit met eenige kracht kan doordringen, in wankel evenwicht te hebben gestaan. Men verdiept zich onwillekeurig in de vraag waarom juist nu dat evenwicht verstoord wordt, welk het strootje is geweest dat den rug van den kameel heeft gebroken. Was het een vogel die in de takken neerstreek, een mier die zich verplaatste?

Ik vermoed, dat de oorzaak moet worden gezocht in het trekken van het droge hout, dat overdag door de zon is geblakerd en nu in de klare nachtlucht weder snel afkoelt.

Dinsdag 11 November.

Vertrekken ten 8 uur 's morgens en komen ten 2.30 n. m. te Brokolonko aan op de terreinen van de Amerikaansche maatschappij, waarvan ik gisteren den president heb gesproken. De heer Rogers, een van zijn employé's, ontvangt ons zeer gastvrij en biedt ons een plaats aan zijn disch en een slaapvertrek voor den nacht aan. Hij vertelt mij, dat Mr. Vinton juist van hier is vertrokken naar het terrein aan de Witi Watra-kreek, waarheen een pad door het bosch is getraceerd, omdat de rivier tusschen hier en ginds een grooten omweg maakt. De maatschappij is bezig hier een groote centrale aan te leggen, vanwaar het arbeidsvermogen langs electrischen weg naar alle

punten van de concessie zal worden geleid, terwijl ook het water, noodig voor het bedrijf, hier zal worden opgepompt en door een enorme hoofdbuis naar de te exploiteeren gronden gevoerd.

Alleen bij hoogen waterstand in den grooten regentijd kunnen de noodige materialen, waaronder natuurlijk zware machinedeelen, langs de rivier tot hier worden opgevoerd, en dit was in het afgeloopen seizoen reeds ten deele geschied. Zoo zag ik de stukken van twee groote Babcock en Wilcox waterpijpketels, vele einden wijde buis voor de hoofdwaterveding, het geraamte van een kolos-saal machine- en ketelhuis, dat geheel van staal wordt gebouwd, enz.

De Heer Rogers is belast met het toezicht op den bouw en woont nu nog in een ruime en luchtige, maar zeer eenvoudige woning, van hout opgetrokken en met gevlochten palmbiaderen gedekt, in afwachting van het groote muskieten-vrije gebouw voor het geheele personeel dat later zal verrijzen en waarvan het inwendige door wanden van koper-gaas van de open lucht zal zijn afgesloten.

Het geheel lijkt mij een echt Amerikaansche opzet, op breede leest geschoeid.

Op het terrein, waar allerlei machinedeelen verspreid liggen, rondsnuffelende, kom ik bij een open, zandig plekje, waar een menigte graafwespen aan het werk zijn, fraaie diertjes met zwart en geel geringde achterlijven. Bij nauwkeuriger toekijken zie ik, dat ze elk met een klein groen insect sollen, dat door zijn puntigen vorm en groene kleur precies op een blaadje gelijkt. Ik let nu goed op en zie dat telkens een wesp met zulk een beestje, dat zij gedood of verlamd heeft, uit het bosch komt aanvliegen. Zij legt het op het zand neer en begint daarin een gaatje te graven. Het is aardig om te zien hoe vlug en behendig ze daarbij te werk gaat. Met

de voorpooten graaft zij het zand op en werpt het met kracht tusschen de andere pooten door naar achteren, zoodat het als een onafgebroken straaltje achter haar opspuit. Is het holletje diep genoeg, dan kruipt ze er ruggelings uit en brengt nu het insect er in, na eerst haar eitje daarin geboord of daarop gelegd te hebben, iets wat ik niet goed kan onderscheiden. Zij komt dan weder te voorschijn en maakt nu het gaatje weer dicht, waartoe zij zich omkeert en nu met de achterpooten het zand achteruit over de opening werpt, op de wijze zooals een hond zijne uitwerpselen bedekt of althans aantoot hoe hij dit zou kunnen doen, als hij er zich den tijd toe wilde geven.

Woensdag 12 November.

Wij nemen hedenmorgen afscheid van onzen gastheer, waarmee ik den vorigen avond in gezellig gepraat heb doorgebracht en zetten den reis voort naar Witt Watrakreek, waar wij door de groote kronkelingen, die de rivier in dit traject maakt, en de geringe vaart waarmede wij tegen den fellen stroom vorderen, eerst in den namiddag aankomen. Het land is hier blijkbaar heuvelachtig en de oevers, evenals te Brokolonko, verscheidene meters hoog. Een in den steilen kant uitgegraven trap leidt naar het etablissement van Mr. Vinton's onderneming. Het woonhuis van de employé's, dat op palen staat en van hout is gebouwd, is zeer eenvoudig ingericht, maar van de open veranda aan den waterkant geniet men een kostelijk vergezicht langs de beide takken van de rivier die hier juist een scherpen elleboog maakt. Naast het huis staat het pompstation, waarin twee Worthington-pompen het water uit de rivier oppompen en door een wijde buis naar de op eenige afstand gelegen gronden persen die in

exploitatie zijn. De goudwinning geschiedt hier n. l. langs hydraulischen weg d. w. z. de goudhoudende grond wordt door een krachtigen waterstraal los- en uiteengespoten. Daar het werk juist hedenmiddag om den een of anderen reden stil staat, kunnen wij het nog niet bezichtigen. Mr. Vinton is hedenmorgen over land naar Brokolonko gegaan, maar zal tegen den avond terugkomen. Wij worden intusschen zeer hartelijk ontvangen door den Directeur Mr. Geegan en den ingenieur Mr. Jones, die ons het établissement en de verschillende werktuigen laat zien.

In een afzonderlijk dorpje, nabij het établissement aan de rivier gelegen, wonen de circa 100 arbeiders, die de maatschappij in dienst heeft, sommige met hunne gezinnen. Hoewel het eigenlijke bedrijf nagenoeg geheel machinaal geschiedt, zijn er toch zooveel handen noodig om al het hout te kappen dat in de vuren van de stoomketels verstoekt wordt. De hooge arbeidsloozen die daarvoor moeten worden betaald, vertegenwoordigen het grootste gedeelte van de onkosten, aan het bedrijf verbonden. Het kappen van een vaam brandhout, ter plaatse waar de boom geveld is, kost f 2.— aan arbeidsloon; door het vervoer naar het établissement wordt deze prijs nog met f 0,50 verhoogd, zoodat het vaam op f 2,50 komt. De stoomketels, die te zamen een vermogen van ongeveer 1000 P. K. leveren, verbruiken daartoe circa $4\frac{1}{2}$ vaam per uur, zoodat wanneer het geheele etmaal doorgewerkt wordt, alleen de dagelijksche onkosten tengevolge van het brandstofverbruik reeds f 270.— bedragen, waarbij nog de uitgaven moeten geteld worden voor de voeding van die honderd arbeiders, die vrijen kost genieten.

Tegen donker komt Mr. Vinton thuis en noodigt ons uit aan het middagmaal deel te nemen, dat evenals de geheele leefwijze van het personeel zeer eenvoudig is, maar ons toch uitstekend smaakt na de conserven,

waarvan wij tot nu toe bijna uitsluitend hebben geleefd.

Na afloop van het diner wijst Mr. Vinton ons den weg naar het terrein in exploitatie, waar de arbeid intusschen is hervat, zoodat we nu in de gelegenheid zijn om den „plant” in werking te zien.

We komen aan een opengekapte plaats in het bosch, waarin, tengevolge van het verwerken van den grond, reeds een groote en diepe kuil is ontstaan, die door de maan helder genoeg wordt verlicht.

In het midden van die kuil staat de man die de straalpijp hanteert en het water richt op den steilen wand tegenover hem. De machtige waterstraal die, $7\frac{1}{2}$ c.M. in doorsnede, door een druk van 10 atmosferen wordt voortgedreven, schiet met een smeug geknetter van tintelende energie vooruit en spant een in het maanlicht glinsterenden boog van 20 à 30 M. lengte, die licht gonzend en trillend in de lucht staat, vóór hij den aardwal bereikt.

Het is lekker om te zien, hoe hij dezen entameert en zich, tot een witte wolk verstuiwend, in den taaien kleigrond invreet, die, wegs meltend of het bruine suiker ware, met het afstroomende water tot een dikke klonterige brei gebonden, in het eerste stel zoogenaamde sluizen vloeit. Deze sluizen zijn breede houten goten, onder matige helling opgesteld. De bodem is met dwarslatten bespijkerd, waarachter eenig kwikzilver is gegoten, dat het fijne goud tot amalgaam moet binden. Uit de put waarin daarna de specie vloeit, die nu nog ongeveer 10% van de aanvankelijke hoeveelheid goud bevat, wordt zij opgepompt door een krachtige centrifugaalpomp die in verbinding met een locomobiel, boven de put is opgesteld en waarin nu, door de hevige botsing tegen den wand van den schoepentrommel, de nog saamgepakte stukken klei en verweerde steen uiteenspatten.

De pomp ontlast de brei in een tweede stel hellende sluizen, op dezelfde wijze ingericht als het eerste, maar veel langer dan dit en daarom op palen gebouwd. De „tailings”, zoo noemt men de afgewerkte specie, vloeien nu over een groot vlak terrein, waarop de steenen en het zand blijven liggen, naar de rivier af, waarin dus alleen de lichte modder komt die niet zoo spoedig oorzaak is van de vorming van banken die het vaarwater zouden kunnen afsluiten.

De steenen, waaronder veel kwarts, dat waarschijnlijk ook goudhoudend is, worden nu nog niet verwerkt, maar Mr. Vinton vertelde mij, dat wanneer de groote plant klaar zal zijn, daartoe ook een stampbatterij zal behooren, waarmede het goud uit de kwarts zal worden gewonnen.

Donderdag 13 November.

Vervolgen onze reis na onze Amerikaansche kennissen vaarwel te hebben gezegd en hen bedankt te hebben voor de genoten gastvrijheid.

Het is heden voor het eerst een bijna voortdurend bedekte lucht, en talrijke regenbuien veroorzaken veel oponthoud, daar ik er mijn opnemingswerk voor moet staken om den afstandmeter niet aan den regen bloot te stellen. Het is daardoor al in den namiddag geworden, als we Jacob-Kondre (het land van Jacob) bereiken.

Het is een groot dorp, aan den voet van de eerste vallen gelegen. Onder eenige afdaken die in elk boschnegerdorp gevonden worden, en waaronder verschillende huishoudelijke werkzaamheden als rijststampen, brood bereiden, enz. verricht worden, vinden wij een goed onderkomen en beschutting tegen den regen, die nog steeds bij tusschenpoozen valt. De bevolking is al spoedig heel vertrouwelijk. Zij bestaat hier weder overwegend

uit vrouwen en kinderen, die nieuwsgierig al ons doen en laten bespieden. Vooral het opzetten van mijn veldbed maakt hunne belangstelling gaande; elk nieuw stadium van voltooiing lokt nieuwe kreten van bewonderende verbazing uit, en als het gereed is, moeten allen het *slibi hosu* (slaaphuis), zooals zij het noemen, nauwkeurig inspecteeren.

Vrijdag 14 November.

Ik geef mijne roeiers heden een rustdag, waarvan ik voor mijzelf gebruik maak om eenige brieven en een reisrapport te schrijven, die door toedoen van den kapitein van het dorp, op Witti Watra-placer zullen bezorgd worden.

Met de verdere expeditie zal Mr. Vinton zich belasten, die een wekelijksche communicatie met de stad onderhoudt, en die mij beloofd heeft, ook de brieven en couranten, die per mail voor ons mochten aankomen, te doen afhalen en ze ons achterna te zenden, telkens wanneer zich daartoe, door bemiddeling van boschnegers, de gelegenheid zal voordoen.

Ik heb hier veel plezier van de prentenboeken, die ik in Holland heb gekocht om er de boschnegerkinderen mede te verblijden, en die nu een geweldigen opgang maken. Vooral de groote gekleurde afbeeldingen van dieren brengen de gemoederen in beweging. Bij elke nieuwe prent slaan de vrouwen zich jubelend op de borst, wat den hoogsten graad van bewondering schijnt te vertolken, en telkens als er een verscheurend dier te kijk komt, bedekken de kinderen zich angstig de oogen met hunne handjes. Den jaguaar kennen ze natuurlijk, „Tigri, tigri!” roepen ze tegelijk, overigens zijn de schapen, koeien en paarden voor hen even wonderlijke en raadselachtige schepselen

als de giraffen, struizen en olifanten van hun vroeger vaderland.

Ik moet verscheidene malen de bladen van voren af aan omslaan en de namen van alle dieren opnoemen, die ze met veel inspanning trachten na te spreken, vóórdat de belangstelling wat verflauwt, en de kleuters, die een boek ten geschenke krijgen, zetten groote, ronde oogen op en loopen, beduusd door zulk een onderscheiding, stil en ernstig naar huis met hun schat, die ze met beide handjes stijf tegen hun rijstbuikje klemmen.

Mijn poging om hier eenige boschnegerkorjalen aan te koopen mislukt. Er zijn verscheidene flinke korjalen, die zeker evenveel kunnen laden als onze visschersbooten, en met twee man, één voor één achter parelende, even snel gaan als onze booten, die door drie man geroeid worden en bovendien nog een stuurman vereischen. Met mijn 8 man zou ik dus 4 korjalen kunnen bemannen, die zeker al onze bagage kunnen bevatten.

Maar niemand van de bewoners wil zijn vaartuig afstaan, zelfs niet tegen een hoogen prijs, hoewel zij beweren dat onze „*spikri boto*” (gespijkerde booten), zooals zij een gebouwde boot noemen, niet sterk genoeg zullen blijken om er de reis over de vallen mede te maken. Nu, wat dit betreft, heeft de Coppename expeditie mij al geleerd, dat ik mij daarvoor niet ongerust behoef te maken. In stevigheid van verband doen zeker onze booten niet onder voor hunne korjalen; alleen hebben deze het voordeel dat zij, van veel harder hout gemaakt zijnde, niet zoo spoedig afslijten door het schuren over de scherpe rots-punten.

Zaterdag 15 November.

Wij vangen hedenmorgen de worsteling tegen de ver-

snellingen aan en passeeren de Mamádam, een lange reeks van vrij belangrijke stroomversnellingen. Het water heeft echter bij dezen lagen stand niet heel veel kracht, zoodat we, zonder de booten te ontladen, kunnen voortgaan.

De natuur heeft hier hetzelfde voorkomen als op overeenkomstige plaatsen in de Coppename rivier.

De hooge, donkere oeverwanden wijken wijd uiteen om een breeden archipel te omsluiten van kleine, laagbegroeide eilandjes, die als lichtgroene oasen liggen te midden van de waterwoestenij, gevormd door den verbrokkelden en puntigen bodem van de uitgestrekte granietbedding, waarover het water, van steen tot steen huppelend, een weg zoekt, hier waar de rotsklompen tot een aaneengesloten dam zijn opgetast, een schuimenden katarakt, ginds waar een geul in de bedding is ontstaan en de losse steenen zijn weggesleurd, een gladden, bruisenden stroom vormende.

Overall in de scheuren en spleten hebben zich Podostemacëen geworteld, wier halfvergane bladsluier, op de bestroomde steenen aanklevende, deze groenig en glibberig maken en wier uitgedroogde, stoppelige halmen het dorre en woeste van het tafereel nog verhoogen.

Vóór den middag reeds zijn wij de geheele reeks gepasseerd en varen dan weer in blank water, tot wij ten 4.30 op een boschrijk eilandje, aan den voet van de volgende versnelling, kamp maken.

Het is een eiland in den groei; benedenstrooms ervan zet zich blijkbaar voortdurend het aangespoelde rivierzand af, en hierop breidt zich langzamerhand de vegetatie uit, die er nu nog slechts uit wilde Guave-struiken bestaat. Een van deze hangt vol van de lange buidelvormige nesten van den cassicus, te midden waarvan natuurlijk het stereotype wespennest niet ontbreekt. Het is een en al vogelleven in het rond, want het hongerig gesjilp van

de jongen, dat uit de nesten klinkt, drijft de ouders tot een ijverig heen- en weer vliegen aan.

Hedenavond concert in optima forma. Alle soorten van padden en boomkikkers schijnen hier vertegenwoordigd te zijn, ook die, welke zoo vermakelijk het geluid van een snelroeiende sloep schijnt na te bootsen. Hij geeft een dubbelen slag, waarvan de eerste toon, wat gerekt, gelijkt op het kreunen van de riemen in de scheegaten gedurende den slag, terwijl de tweede, scherp afgebroken, den korten, helderen klank nabootst van het geluid, waarmede een riem aan het eind van den slag tegen den wand van het scheegat botst. Het gekwaak van een andere, dat uit een enkelen, zwaren, krakenden bastoon bestaat, met zeer regelmatige tusschenpoozen herhaald, hoor ik in de onmiddellijke nabijheid. Ik ga er met een lantaarn op af om het dier te zoeken, maar bemerk weldra dat het geluid uit een boom komt. Het is dus waarschijnlijk afkomstig van een boomkikvorsch, hoewel het onwaarschijnlijk lijkt dat zulk een zwaar geluid door een klein dier wordt voortgebracht. Van der Vreugd beweert dan ook te weten dat het een groote pad is, die in de boomen klimt en zich in de nest-epiphyten neerzet. Maar kikvorschen en padden worden door de negers, die voor beide maar één naam hebben! „tòdò” niet scherp onderscheiden. Het zal dus wel een bijzonder groot soort van boomvorsch zijn.

Voor het eerst sedert ons vertrek van Uitkijk worden we hedenavond door muskieten geplaagd, die zich hier dan ook in de menigte stilstaande waterplassen in de holten van de rotsblokken ongestoord kunnen voortplanten.

Zondag 16 November.

Vertrekken ten 8 uur en komen na nog eenige onbeduidende versnellingen te zijn overgetrokken, ten onge-

veer 3 uur bij het boschnegerdorp Kwattahède aan.

Deze naam, die beteekent „kop van den spin-aap (Ateles) heeft zijn oorsprong in de omstandigheid dat de stichters van het dorp op de plaats, waar zij hun kamp bouwden, den schedel van zulk een dier vonden.

Het dorp telt ongeveer 70 inwoners, die bijna allen gekerstend zijn. De zwarte schoolmeester, tevens godsdienstleeraar, biedt ons zeer vriendelijk de nieuwe woning, die juist voor hem gebouwd, maar nog niet door hem betrokken is, als onderdak aan.

Daar het de gewoonte is, Zondagavond godsdienst-oefening te houden, hebben wij de gelegenheid om een proefje van zijne welsprekendheid te hooren.

Onder het luiden van een klok, die tusschen twee palen is opgehangen, stroomt de gemeente naar de kerk, een ruim, langwerpig huis zonder vensters, maar doorluchtig genoeg om deze te kunnen ontberen, en zet zich op de in rijen geplaatste banken neer. De predikant treedt nu binnen, beklimt een soort van estrade, die aan ééne zijde van de kerk is getimmerd, en houdt een lange leerrede. Het gaat zeer rad en met ijselijke stemverheffingen gepaard, die zich volgens een vaste en onveranderlijke periode herhalen. Dit schijnt de gewone preek- en reciteertrant onder de negers te zijn. Althans, wanneer mijne arbeiders 's avonds in het kamp elkaar een stuk uit den bijbel voorlezen, of ook een geregeld en eenigszins dramatisch verhaal zeggen, vervallen zij onvermijdelijk in denzelfden kadans die met den inhoud en den zin van het gesprokene niet het minste verband houdt. Valt nu zulk een maximum van geluidsintensiteit samen met een zinsdeel, waarop de nadruk behoort te worden gelegd, dan gaat het goed, maar treft het een onschuldigen tusschenzin, of koppelt het zelfs het slot van een volzin vast aan den aanhef van een volgende, dan is het effect bijzonder komisch.

De aandacht van het auditorium dat bijna uitsluitend uit vrouwen en kinderen bestaat, is lang niet onverdeeld, en de bulderende stem die toornt over allerlei ondeugden, waarmede de hoorders volstrekt niet behept zijn, maakt zelfs geen indruk op de kleine kleuters, die wel weten dat de „*masra leriman*” het zoo kwaad niet meent.

Ik word hedennacht geplaagd door zeer kleine muskieten die door de mazen van mijn muskietennet, dat van vrij grove tulle is gemaakt, dringen, en den anderen morgen, zóó volgezogen dat hun de terugweg is afgesneden, bij dozijnen tegen den binnenkant van het net zitten. In houding en voorkomen gelijken zij een verkleinde editie van den anopheles.

Maandag 17 November.

Vertrekken ten 8.30. Passeeren eenige versnellingen die niet veel moeilijkheden opleveren, en kampeeren op een eilandje tusschen de vallen. Des nachts een regenbui.

Dinsdag 18 November.

Vervolgen de reis, waarbij weder eenige versnellingen zonder wederwaardigheden worden gepasseerd, en komen ten 3 uur te Makaja Pinggo aan. Dezen naam, die „gevekt bizamzwin” beteekent, gaven volgens de overlevering de eerste bewoners aan de plaats waar zij zich vestigden, omdat zij er zulk een zeldzaam exemplaar van deze overigens gelijkmatig grauw gekleurde diersoort zagen.

Het dorp is vrij groot, ruim en luchtig gebouwd en op aangename wijze door vruchtboomen belommerd. Te oordeelen naar de kerk in het midden met den primitieven klokkentoren er naast, is de bevolking ook hier voor het grootste gedeelte Christen. Zij staat onder het bestuur

van kapitein Brakkafoeta, het meest invloedrijke hoofd aan de geheele Saramacca, naar wiens pijpen zelfs, zooals men mij vertelt, zijn chef, de hooger-op wonende Granman, danst. Hij is zeer verbaasd en tevens verontwaardigd over de vermetelheid, waarmede wij zonder hulp van zijne stamgenooten de vallen zijn overgetrokken. Hij laat duidelijk merken dat hij dit hoogst ongepast vindt en neemt in het eerst een zeer gereserveerde houding aan, die echter niet bestand blijkt tegen het geschenk van wat spiritus en tabak, waarmede ik hem weder in een goeden luim breng.

De lucht is vanavond onbewolkt, waarvan ik gebruik maak om met een kwikhorizon en prisma-cirkel eenige stershoogten te meten die voor de astronomische bepaling van deze plaats kunnen dienen.

De toebereidselen tot dit werk hebben al een gansche schaar van nieuwsgierigen gelokt, die de raadselachtige instrumenten met eerbiedige bewondering bekijkt. Daar hun getrappel den kwikspiegel in trilling brengt, moet ik hun het heen- en weer loopen verbieden. Dit verbod verhoogt nog in hunne oogen het plechtige van mijne handelingen en onbewegelijk slaat jong en oud met een heilig ontzag de geheimzinnige ceremoniën gade, door welke zij gelooven dat ik mij rechtstreeks met de bovenaardsche machten in verbinding stel. Na afloop van de observatie komt het electrische lampje, dat ik gebruik bij het aflezen van de instrumenten, aan de beurt om door hen bewonderd te worden. Zij begrijpen niets van het „koude vuur”, zooals zij het noemen, dat noch lucht behoeft, noch hitte van zich geeft. De kinderen moeten om de beurt het contact-knopje heen en weer draaien om het licht te ontsteken en te dooven, en een fantazierijke dreumes vindt den naam „vuurvlieg-lamp” uit.

Woensdag 19 November.

Daar de booten bij het slepen over de steenen nogal geleden hebben, en beide lekke naden vertoonen, besluit ik hier nog een dag te blijven om ze te repareeren. Zij worden dus gelost, op het droge gehaald en gebreeuwd. Ik maak tevens van deze gelegenheid gebruik om een reisrapport op te stellen, dat door de bemiddeling van den kapitein naar Witi Watra-placer zal worden gebracht.

Kapitein Brakkafoeta stelt veel belang in onze expeditie; hij schijnt voor een boschneger bizonder intelligent te zijn en doet mij allerlei vragen betreffende mijn geografisch werk. Vooral onze bergbeklimmingen, waarvan de arbeiders hem verteld hebben, vindt hij interessant. Hij begrijpt niet hoe we boven op een kalen berg kunnen staan met niets dan lucht om ons heen, en stelt zich voor dat „de wind ons de beenen onder het lijf moet wegnemen” zooals hij zich uitdrukt. Ik moet hem op de kaart laten zien waarheen wij gaan, en als ik hem den Hendriktop aanwijs en vertel dat die berg ruim 3000 voet hoog is, vraagt hij, hoe ik dat kan weten, voordat ik hem beklommen heb. Ik antwoord dat ik de hoogte van den berg gemeten heb van uit de Coppename, maar hij zegt: „Nu ja, toen was je zoo ver weg, maar kom je er nu dicht bij, dan zal je zeker zien dat hij nog veel hoger is!”

Van der Vreugd, die vanmiddag op de jacht is gegaan, brengt een 3 voet lange *Makká sneki* (doornslang) mede, zoo genoemd omdat hij een reeks van scherpe schubbetjes aan de staart heeft. Het is de „*Lachesis muta*”, ook boschmeester genoemd, een van de meest vergiftige slangen die in Suriname voorkomen, en wier beet, volgens de verhalen, voor den mensch altijd dodelijk is. Van der Vreugd vertelt dat het dier ineengerold op een paadje

nabij het dorp lag te slapen; hij was juist op het punt er op te trappen, toen hij het bemerkte; door het geluid van zijne voetstappen gewekt, begon de slang zich te ontrollen en op te richten, maar zóó langzaam, dat hij nog den tijd had om een stuk hout op te rapen en haar daarmede een doodelijken slag op den nek toe te brengen. De twee kromme giftanden in de bovenkaak zijn ongeveer 1 c.M. lang en kunnen naar voren en achteren bewogen worden; het bovenste gedeelte van elke tand is door een soort van scheede, uit de bekleeding van het gehemelte gevormd, omsloten.

Des avonds wordt weder een groot dansfeest gevierd, waartoe ik een paar flesschen spiritus van onzen voorraad afsta. Het dansen gaat hier anders toe dan aan de Coppenname rivier, waar mannen en vrouwen te zamen aan den dans deelnemen. Hier is het orkest uit de mannen en knapen samengesteld, die een lied zingen en de maat door getrommel op leege petroleumblikken aangeven. Een van de mannen, die bizonder bedreven is in de kunst, danst een solo binnen den kring, die door de vrouwen en meisjes wordt gevormd. Deze maken het koor uit, zij begeleiden den zang met handgeklap en stemmen mee in bij het refrein dat elk couplet besluit. De vóórdanser is voortdurend in hevige actie; de knieën diep gebogen, volgt hij, hoorbaar stampend, de snelle maat van de muziek, met de armen druk gesticuleerend en aanvallende of verdedigende gebaren makende tegen een denkbeeldigen vijand, dien hij nu eens met lange schuivende passen te naderen, dan weer met vlugge achterwaartsche sprongen te ontwijken schijnt.

De vrouwen en meisjes om hem heen, die op de maat de bovenlijven heen en weer draaien en in de knieën knikken, volgen met gespannen aandacht zijne gebaren en geven ze, slechts even geaccentueerd, weer. Eene zekere

gratie is aan hare bewegingen zeker niet te ontzeggen; vooral de kleine meisjes met hare lenige, glanzende lijfjes zijn aardig in haar wijs en ernstig beweeg. De meest geliefde danswijze is die, waarin het legendarische dier, dat aan het dorp zijn naam heeft gegeven, een rol speelt en waarvan het refrein luidt: „De gevlekte pinggo's omsingelen mij.” De voordanser verbeeldt daarbij in een gevecht te zijn gewikkeld met deze dieren, waartegen hij zich, allerlei schietbewegingen makende, als met pijl en boog, schijnt te verweren. De acteur, die dit voorstelt, is blijkbaar een virtuoos, die allerlei nieuwe situaties en incidenten improviseert, want telkens verraaft de juichende bijval van het koor, dat hij dit op een nieuw genot onthaalt.

Na afloop van elken dans wordt de hoofdpersoon met een vluchtige en zwijgende omarming door alle deelnemers voor zijn spel bedankt en sommigen verdwijnen stilletjes in een naburig huis, waar het buffet is aangericht, om zich op de beurt met een slokje spiritus te verkwikken. De drank wordt altijd broederlijk en zusterlijk verdeeld, zelfs de kleintjes mogen eens even proeven. Teekenen van dronkenschap heb ik bij hen nooit opgemerkt, en hoewel het dansen hen in een staat van vervoering brengt, zag ik nooit iets dat naar ruwheid of losbandigheid gelijkt. Bij alle luidruchtigheid wordt het decorum steeds bewaard, en de houding en gebaren van de dansenden blijven altijd kiesch en ingetogen zelfs al duurt het spel tot ver in den nacht.

Orgiën, zooals verschillende reizigers die bij de Indianen hebben bijgewoond, komen bij de boschnegers niet voor.

Ik houd dan ook de zeden van dit volkje niet alleen voor bijzonder zacht, maar ook voor volkomen rein. Veelwijverij, althans bij de heidenen onder hen veroorloofd, komt nagenoeg niet voor, en tot echtbreuk en overspel

schijnt weinig gelegenheid bij een volk, dat in dicht bijeenstaande en vrij doorzichtige woningen huist, die met luidknarsende deuren zijn gesloten.

De kinderen van beiderlei geslacht zijn natuurlijk geheel vrij in den omgang met elkaar en dit oefent, geloof ik, een heilzamen invloed uit. Meermalen heb ik een heele bende van halfvolwassen jongens en meisjes te zamen zien worstelen totdat ze een verward en woelend kluwen vormden, waarin de toch reeds minimale kleeding bij het meerendeel geheel verloren ging, maar het was duidelijk te zien dat zij elkander niet anders beschouwden dan als tegenstanders in den kamp en aan niets anders dachten dan aan de kunst om het elkander in spierkracht of vlugheid af te winnen.

Ook van hun neiging tot diefstal, een ondeugd die hun door sommige reizigers wordt aangewreven, heb ik nooit iets gemerkt, hoewel wij toch altijd ruim voorzien waren van voorwerpen die in de hoogste mate hunne begeerlijkheid opwekken.

Donderdag 20 November.

Vervolgen des morgens onze reis, waarbij weder eenige versnellingen moeten worden overgetrokken. Het gaat zeer voorspoedig; tusschen de vallen is het verhang van de rivierbedding zoo klein, dat er bijna geen stroom loopt, zoodat we snel opschieten en reeds ten 3 uur aan het dorp Warnakomopponafaja arriveeren.

Dit mondjevol Negerengelsch dat beteekent: „de haas (Paca) kwam op door het vuur” is tot naam van deze plaats gekozen, naar aanleiding van een grappig incident dat in de eerste dagen van de nederzetting voorviel. Een van de bewoners had namelijk een vuurtje gestookt boven de opening van een hol in den grond om zijn eten te

koken, en zat genoegelijk zijn potje te roeren, toen dit opeens tot zijn schrik werd opgelicht en ten onderste boven gekeerd. Het was den haas (door de boschnegers *warna* genoemd) die het hol bewoonde, door de hitte te benauwd geworden en, na een kloek besluit, kwam het beest dwars door het vuur naar buiten gestormd.

Van de aanlegplaats aan de rivier, waar de korjalen liggen en de vrouwen bezig zijn hun goed te wasschen, voert een goed onderhouden pad naar het dorp, dat op eenigen afstand is gelegen. Aan den ingang daarvan is een eenvoudige poort opgericht, bestaande uit twee staande palen met een dwarslat daarover, die met eenige voddën is behangen. Dit is een bewijs, dat de bewoners hier voor het meerendeel heidenen zijn, want deze poort moet dienen om de jorká's, de booze geesten, buiten te sluiten.

Het dorp is niet groot en huisvest slechts circa 30 inwoners; het kenmerkt zich door de groote menigte vruchtboomen, mangga en guave, die tusschen en om de huizen zijn geplant.

De kapitein, die gedoopt is en daarbij zijn naam Aloefa tegen dien van Adriaan heeft verwisseld, ontvangt ons met grooten blijdschap, die ongelukkig alras teleurgesteld wordt. Hij had gehoopt in een van ons beiden een dokter te vinden, die aan zijn ernstig zieken zoon genezing brengen zou. De arme jongen is gansch uitgemagerd en kermt van pijn. Hij heeft al sedert lang geen ontlasting gehad en braakt alle voedsel uit; een geval van Ileus dus waarschijnlijk, waaraan ik natuurlijk niets kan doen. Den geheelen avond houdt zijn droevig gekreun aan en des nachts sterft hij.

Vrijdag 21 November.

Terwijl wij bezig zijn, voorbereidselen te maken voor

ons vertrek, komt de kapitein mij verzoeken of ik nog een dag wil blijven om de begrafenis van zijn zoon bij te wonen, en in dit geval mijn mannen beschikbaar wil stellen om een doodkist te maken, waartoe hem de noodige gereedschappen ontbreken.

Daar men mij verteld heeft, dat aan de rivier nabij den Jan Basi Gado eenige goed bewoonbare kampen staan, die vroeger door goudzoekers werden gebouwd, en ons dit een paar dagen werk zal besparen, geef ik mijne toestemming.

De arbeiders gaan nu terstond aan het timmeren en hebben weldra een ruwhouten kist gereed, die zij van de wortels van een zekeren, in de bosschen menigvuldig voorkomenden, boom hebben gemaakt. De boschnegers noemen dezen *pari hoedoe* d. i. parelhout, omdat zij uit de in breede en dunne bladen uitgroeïende wortels de pari's (parels of pagaaien) maken, waarmede zij hunne korjalen voortroeien.

Het schijnt onder de gedoopte boschnegers de gewoonte te zijn, hunne dooden nog denzelfden dag en zonder eenige plechtigheid te begraven. Men vertelde mij, dat de heidenen onder hen het lijk 8 dagen lang op een hoogen *barbakot* (stelling) boven een vuur drogen en het daarna, onder groot ceremonieel, verscheidene malen door het dorp ronddragen, voor het op de gewone wijze ter aarde te bestellen.

Dit is dus een van de weinige voorbeelden, dat hunne gebruiken door de omhelzing van het Christendom zijn gewijzigd. Overigens valt er in de levenswijze, zeden en gewoonten, hier in zwang, niet veel onderscheid op te merken met die, welke in de Christen-dorpen de heerschende zijn.

De meisjes heeten hier Kèba, Koeli of Aména en moeten de allernoodzakelijkste kleeding nog een paar jaren langer

missen dan hunne nichtjes Helena, Maria en Josephine die Christinnetjes zijn, maar overigens groeien zij op dezelfde wijze en in eenzelfde sfeer tot de moeders van een volgend geslacht op.

Trouwens, de zuiver religieuze zijde van den Christelijken godsdienst daargelaten, en alleen rekenende met den ethischen invloed van het Evangelie als een beschavende en zeden-verzachtende leer, geloof ik dat er aan dit volkje niet veel te bekeeren valt. Beschouwd althans uit het oogpunt van wien, als ik, handenarbeid eer een noodzakelijk kwaad dan een zegen acht en vrijheidszin onder de deugden telt. Wie daarentegen gelooft aan den heilzamen invloed van den arbeid per se, wie lediggang, in welken vorm ook, het oorkussen van den duivel noemt en bij de tuchtroede zweert, vindt hier een wijden akker om het zaad der bekeering uit te strooien.

Want aan vereering van den arbeid gaan deze lieden zich niet te buiten. De mannen werken juist zooveel aan hunne kostgronden als noodig is, om aan hun gezin de noodige grondstoffen voor een karig dagelijksch brood te verschaffen en de vrouwen geven zich niet meer moeite dan door de bereiding en consumptie daarvan wordt geeischt. De tijd wordt overigens met jagen en visschen, spel en dans, of in gemoedelijke rust en gezellig samenzijn doorgebracht, een bestaan dat mij wel zoo begeerlijk en menschwaardig voorkomt als dat van de overgroote meerderheid der bevolking in de zoogenaamde kultuurstaten.

Want wie de boschnegers lui noemt in den zin van vadsig of indolent, kent ze niet. Zij hebben slechts geen begrip van geregelden arbeid en bedanken er voor, ter wille en ten bate van anderen te werken. Maar zij zien er bij voorbeeld niet tegen op, al geldt het maar de bevrediging van een plotseling ontwaakten reislust of de

voldoening aan een anderen gril, om dagen en zelfs nachten lang in een kleine korjaal de vallen en versnellingen op te 'zwoegen, met niets dan wat cassavebrood of rijst en gedroogd vleesch tot voedsel, en geen andere beschutting dan die zij zich zelve met een paar afgehouden takken en palmladeren in weinig tijds kunnen verschaffen. Ook wanneer zij een nieuwe korjaal noodig hebben, schuwen zij den zwaren, langdurigen arbeid niet, die aan het vervaardigen daarvan is verbonden, en wanneer zij diep in het bosch een boom weten, die zich bizonder tot dit doel leent, dan laten zij zich niet van hunne keuze afschrikken door het vooruitzicht op de groote moeilijkheden, die zij later, bij het vervoer van het vaartuig naar de rivier, zullen moeten overwinnen.

Maar zij erkennen geen andere wet dan hun eigen lust. Zij voelen zich de vrije zonen der wildernis en gaan prat op hun onafhankelijkheid.

Op het water zijn zij in hun element. Om hen te apprecieeren moet men gezien hebben, hoe ze met hunne ranke scheepjes in pijlsnelle vaart de schuimende versnellingen afloopen, de vrouwen en kinderen met eenige korven en ander gerei benevens den onmisbaren jachthond in het midden, een van de mannen vóórin met wijdgespreide beenen in bewonderenswaardige balans rechtop staande om de koelá (stok om mede te boomen) te hanteeren, de oogen in gespannen aandacht op het vaarwater vóór hem gericht, waarvan hij de nauw zichtbare gevaren door snelle en behendige stooten ontwijkt; en een tweede achterin met den parel om de manoeuvres van zijn makker te ondersteunen.

Heisa! hoe hobbelt het schuitje zwierend en zwenkend over het fel bewogen water, hoe zwiept het flodderende schuim langs de lage boorden, hoe rept zich het lenige lijf van den koelá-man bij het stooten naar rechts en

links en zwaait op de vastgeplante beenen! De spieren glijden en zetten zich knoestig op onder de soepele zwartglanzige huid, de lippen krullen om en toonen de blinkende tanden in moedig triomfgevoel, de oogen glinsteren van sport-extase!

En al straks het oogenblik van spanning voorbij is en het vaartuigje ongerept weer kabbelend voortglijdt over een effen waterspiegel, hoe schalt en schatert het dan langs de blinkende vlakke van hun uitbundigen lachenden levenslust!

Groote bewondering wordt bij de mannen gewekt door het timmergereedschap, waarmede zij onze arbeiders aan het werk zien. Over een Amerikaansche schaaf vooral, die geheel van staal is gemaakt en waarvan het schaafijzer, door aan twee schroefknoppen te draaien, kan gesteld worden, zijn zij verrukt. „Wie dat gemaakt heeft, is bijna een God!” roept er een in geestdrift uit.

Ook mijn cavalerie-karabijn vindt veel bekijks, maar hoewel ze de repeteerende werking ervan hoogst vernuftig vinden, komt het wapen hun toch niet zeer begeerlijk voor, omdat de loop zoo kort is.

Zelf gebruiken ze altijd geweren met excessief lange loopen. Ik heb altijd gedacht, dat deze gewoonte voortkwam uit een bijgeloof, als ook op Java heerscht, volgens hetwelk een werktuig zijn bezitter slechts dan geluk en voordeel kan aanbrengen, indien het van bepaalde afmetingen is, maar nu ik hun vraag, waarom zij zich toch van die onhandig lange wapenen bedienen, die bij een tocht door het bosch telkens achter takken en lianen moeten blijven haken, geven ze na eenig aarzelen en meesmuilen ten antwoord, dat het is terwille van de vrouwen, die vinden dat een geweer hun krijgshaftiger staat, naarmate het langer is. Wie het „langst” bewapend is, kan dus het gemakkelijkst een vrouw vinden, en de geweren

groeien hier onder een invloed van de teeltkeuze, die misschien zelfs voor Darwin nieuw zou zijn.

Des namiddags komen eenige korjalen aan met de verwanten van den overledene uit Makaja-Pinggo en zelfs uit Kwattahede. In den nacht is een boodschapper van hier gegaan om het sterfgeval aan te zeggen, en des morgens vroeg op weg getogen, hebben zij met hunne lichte schuitjes in een enkelen dag den afstand afgelegd, waarvoor wij er bijna drie noodig hadden.

Tegen zonsondergang heeft de begrafenis plaats. Op een baar, uit boomtakken samengesteld, wordt de ruwhouten kist met den doode naar het inmiddels buiten het dorp gedolven graf gedragen, begeleid door de bevolking in ordelooze samenschooling. Zonder eenige plechtigheid wordt de kist begraven, en ieder keert naar het dorp terug en tracht het treurige geval zoo ras mogelijk te vergeten. De bezoekers worden feestelijk onthaald, en met zingen en dansen wordt de avond doorgebracht. Voor de dooden de kille rust, voor de levenden het warme leven!

Zaterdag 22 November.

Vervolgen de reis en passeeren weder verscheidene kleine vallen. Tegen den avond richten we ons nachtverblijf in op een klein eilandje tusschen de versnellingen. Heden alweer geen regen; het is nu sedert de eerste buien alweer dagen lang droog geweest, hoewel we toch in den zoogenaamden kleinen regentijd zijn. Voor de hoofdmacht begint het er onrustbarend uit te zien; waar wij met onze kleinere vaartuigen reeds zoo veel belemering ondervonden door den lagen waterstand, zullen de groote zwaargeladen booten wel onoverkomelijke obstacles ontmoeten.

Zondag 23 November.

Vertrekken ten 8 uur en zetten de reis naar den Jan Basi Gado voort. We varen nu van den eenen archipel in den anderen en het is dikwijls lang niet gemakkelijk om een goeden weg te vinden. Ik volg altijd den arm waaruit het meeste water komt, maar het gebeurt somtijds, dat wij daarin den neus stooten tegen een dam, waar we niet over kunnen, zoodat we terug moeten om een anderen weg te nemen. Zooveel mogelijk den rechterkant houdende van het vaarwater, komen we ten 1 uur aan het punt, waar volgens de bestaande kaart de rivier den Jan Basi Gado het dichtste nadert en zien hier ook de kampen waarvan de boschnegers te Warnakomopponafaja hebben gesproken. Wij leggen hier dus aan, lossen de booten en richten ons aan den wal in.

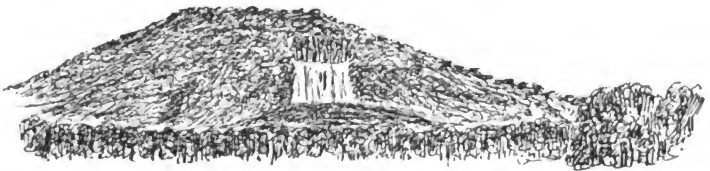
Deze plaats schijnt nog niet lang geleden het personeel van een groote exploratie-onderneming te hebben gehuisvest. Er staan althans twee zeer ruime en nog goed onderhouden kampen benevens eenige kleinere, die blijkbaar veel vroeger gebouwd zijn en in zeer bouwvalligen staat verkeeren.

Op onze reis hierheen zagen we vandaag wel eenige hooge heuvels, maar geen daarvan beantwoordde in richting en voorkomen aan de ligging en beschrijving van den Jan Basi Gado op de kaart. Van eenige boschnegers, die in hunne korjaaltjes voorbijvaren, hoor ik nu echter, dat wat verder de rivier op, voorbij de volgende versnelling en aan het einde van een lang rak, een berg te zien is, dien zij Wittiston (Witte steen) noemen. Daar deze naam blijkbaar betrekking heeft op een naakte rots, moeten zij daarmede wel den Jan Basi Gado bedoelen.

Wij varen dus met een van de booten de rivier weder

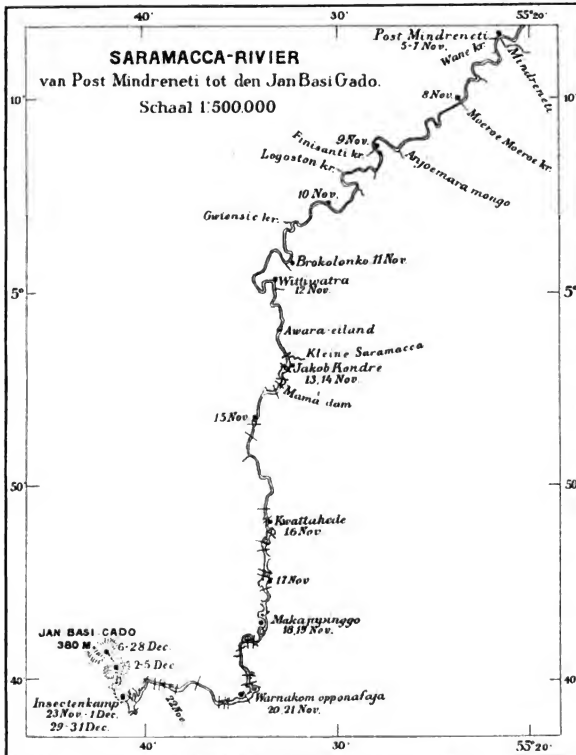
op en zien, op het aangeduide punt gekomen, ook werkelijk boven het groene oeverwoud een hooge donkere heuvel verrijzen, waarvan een gedeelte aan de naar ons toegekeerde zijde kaal is en het felle zonlicht helblikkerend terugwerpt. Een groep boven water uitstekende rotsen geven mij de gelegenheid om hier mijn langen kijker op te stellen, zoodat ik het eerste doelwit van mijn streven op mijn gemak kan beschouwen. De richting en ook de afstand, zoo op het oog geschat, kloppen met de ligging van den Jan Basi Gado op de kaart van Loth, maar het is raadselachtig hoe men ertoe gekomen is, dezen berg te qualificeeren als „steil kegelvormig zonder boomen”. Want zooals uit onderstaande schets te zien is, loopt hij aan weerszijden vrij glooiend af, terwijl de kruin volkomen vlak en met zwaar geboomte begroeid is.

Met de Breithaupt-boussole peil ik den berg N 338.^o5 O en meet den vertikalen hoek, waaronder de kruin zich voordoet, en welke blijkt 3°40' te bedragen.

De Jan Basi Gado door den langen kijker gezien.

Ik keer nu weder naar ons kamp terug, zeer teleurgesteld in mijn verwachtingen. Ik had er zoo vast op gerekend, van dezen berg een even vrij uitzicht naar alle zijden te hebben als op den Voltzberg, en nu blijkt het dat, althans om het Westen open te maken, weder veel zware boomen zullen moeten worden geveld, wat bij het

UITGAVE VAN G. P. TIERIE. AMSTERDAM.

geringe aantal arbeiders, waarover ik beschik, een moeilijk en langdurig werk zal zijn.

Bovendien is er ook heden weer geen drup regen gevallen en worden we, om mijn humeur den nekslag toe te brengen, in het kamp geplaagd door een klein venijnig soort muskieten, die zeer onwellevend zoo pardoos komen aanvliegen en hun slurf in onze huid boren, in plaats van eerst eens rond te gonzen om een geschikt plekje te zoeken, zooals de meer geciviliseerde soorten dat gewoon zijn. Het is dan ook niet mogelijk om op te blijven, en wij moeten ons heil achter het muskietennet zoeken en daar den tijd al lezende verdrijven.

HOOFDSTUK IV.

TOCHT NAAR DEN JAN BASI GADO. VERBLIJF OP DEN BERG.

Aan de zuidzijde van de opengekapte ruimte, waarop onze woningen staan, vinden we een gekapt pad, dat we volgen in de hoop, dat het in de richting van den Jan Basi Gado zal leiden. Dit blijkt na eenige bochten werkelijk het geval te zijn. Het pad is breed en goed schoongemaakt, en over een kreek, die het snijdt, ligt een behoorlijk bruggetje, uit een paar naast elkaar gelegde boomstammen bestaande. De weg is geheel belegd met ronde stokken, die er op onderlingen afstand van 1 à 2 M. dwars over liggen, en heeft dus blijkbaar gediend voor het vervoer van een zwaar voorwerp.

Nadat wij een paar kilometer hebben afgelegd, eindigt het pad bij een opengekapte ruimte. In het midden daarvan staat de afgehouden stronk van een kolossalen boom en de grond is over een groot oppervlak met een dikke laag spaanders bedekt. Het is nu duidelijk, dat de boschnegers hier een grooten korjaal hebben gemaakt, en dat zij het pad kapten en met rondhouten belegden, om het vaartuig naar de rivier te vervoeren.

Ik geef nu aan van der Vreugd, dien ik als opzichter aanstel, een zakboussole en wijs hem, in welke richting hij met de arbeiders verder moet kappen. Zelf keer ik naar het kamp terug, om eenige zonshoogten te nemen ter bepaling van den stand van de chronometers, zeer

Een tracé door het bosch gekapt.

voldaan over de onverwachte vondst, die ons eenige dagen arbeid bespaart.

Na het dagenlange gesjouw met de booten over de puntige steenen in de versnellingen, na het ingespannen en afmattende meten en teekenen onder de onbarmhartig brandende zonnestralen, na het eentonige verdoovende watergebruisch, is het een genot, weer door het koele statige woud te gaan, met zijn gladde als zuilen omhoogstrevende stammen, zijn ritselende palmen en grillige lianen, zijn weldadig getemperd licht, zijn plechtigen ernst en zijn blijde vogelgeluiden.

Het hoogste woord voert weer het kleine grauwe zangertje, dat ook aan de Coppename zoo alomtegenwoordig was, en dat overal met zijn luid weerklinkende glasheldere tonen vertier en blijheid brengt in 't bosch. Zijn slag luidt iets als: Wiet, wiet, tjié-a, waarin ik altijd meen te hooren: „twee pakira” (navelzwijn) met de vriendelijke en aanmoedigende intonatie, alsof het vogeltje mij deze rijke jachtbuit toewenscht. De boschnegers noemen het *kweel'kweti abá* wat beteekent: „volstrekt niet, volstrekt niet, vrouwtje”. Zij meenen dit uit zijn zang te verstaan en geven daarbij den schalkschen uitleg, dat zóó het mannetje met kuische afwijzing het zacht kirrende en flemende „arrauw” van het wijfje beantwoordt, dat altijd tusschen de heldere schallende slagen te hooren is.

Bij de kreek gekomen en op het punt van daarover te gaan, schiet mij iets vooruit en zie ik een lange geelgroene slang over het bruggetje schuifelen. Ik ben wel zoo beleefd haar den voorrang te gunnen en te wachten tot zij een goeden voorsprong heeft genomen, voor ik haar volg. Haar staart is wel lang en loopt dun uit als de slag van een zweep, en waarschijnlijk is zij dus niet giftig, maar dit kenmerk mocht eens falen. Kappler geeft het ergens, en in de gevallen, dat ik het

heb kunnen controleeren bij slangen, die gevangen werden, en op de aanwezigheid van giftanden konden worden onderzocht, hield het altijd steek. De gifslangen, althans de gevaarlijke, die in het bezit zijn van volmaakte, holle giftanden, schijnen, behalve een driehoekigen kop met breede kaken, ook alle een vrij korten en stompen staart te hebben.

Het is van middag zeer wolkdrijvend maar ik kan toch, van de zonnige oogenblikken gebruik makende, het noodige aantal observatiën bemachtigen.

Ons kamp is heel bekoorlijk gelegen op een uitspringenden hoek, door een scherpe kromming van de rivier gevormd, zoodat wij tusschen de stammen van de hooge boomen aan den oever, waarvan de kronen een heerlijke schaduw spreiden, aan twee zijden uitzicht hebben op het water. Wij zijn hier juist bovenstrooms van een archipel, en hebben recht over ons een eilandje met een kleine versnelling er naast, waar een groote platte steen een prachtige gelegenheid geeft om te baden. Stroomopwaarts een heel eind blank water; de rivier is daar breed en vloeit rustig voort, zoodat ik er naar hartelust kan rondparelen in mijn korjaaltje. Het verblijf zou hier dan ook heel aangenaam zijn zonder die vervloekte insecten-plaag. De muskieten die ons des avonds bestoken, worden overdag afgelost door een even kwellend soort van heel kleine vliegjes, die een branderige jeukte veroorzaken, en bovendien wemelt het hier van kopari's (teeken). Deze lieve diertjes boren den geheelen kop, dikwijls zonder dat men het gewaar wordt, in de huid en zuigen zich dan zóó vol bloed, dat men ze bij het ontkleeden soms als rijpe blauwe bessen, die toch heel moeilijk te plukken zijn, aan het lichaam vindt hangen. In alle formaten zijn ze hier aanwezig, van bijna mikroskopisch klein af tot de grootte van een stuivertje toe. Ook de sika's (zandvlooien) die het

voorzien hebben op onze teenen, welke de wijfjes als een geschikte broedplaats voor haar eitjes beschouwen, brengen het hunne bij om den naam van „Insectenkamp”, waarmede ik dit plekje doop, te rechtvaardigen.

Dinsdag 25 November.

Na een heerlijk bad in de versnelling tijd ik er met van Gelder op uit, om den tot nu toe afgelegden weg naar den Jan Basi Gado op te meten. Wij gebruiken daartoe een meetlijn van 20 M. lengte, waarvan het eene uiteinde aan een afgeschildten stok is vastgemaakt, die door van Gelder wordt gedragen. Deze loopt de lijn, die ik aan het andere eind vasthoud, uit, en plant als zij stijf is gekomen, den stok in den grond. Ik laat nu de lijn vallen, peil met een zakboussole, die ik op het statief van mijn camera heb bevestigd, den stok, en noteer de richting in een boekje. Ik loop dan zelf vooruit en zet het statief in de plaats van den stok, die door mijn helper nu weer 20 M. verder wordt gedragen, waarbij de lijn, die ik door de hand laat glijden om haar aan het uiteinde te kunnen aanhouden, gestrekt wordt voortgesleept. Het is een langwijlig werkje, dat echter moet geschieden om de plaats van het kamp nauwkeurig uit die van den Jan Basi Gado te kunnen afleiden, zoodra deze in de bergtriangulatie zal zijn opgenomen.

Zoo beurtelings opmarcheerend, komen we tegen den middag aan het punt, tot waar de arbeiders het tracé gereed hebben. Zij zijn nog niet heel ver gevorderd; het kappen gaat niet snel, doordat het onderbosch zeer sterk ontwikkeld en met een menigte inééngewarde lianen doorvlochten is.

Op den terugweg heeft van Gelder het ongeluk, een misstap te doen en zijn voet te verstuiken. Gelukkig zijn

we al dicht bij het kamp en kan hij dit met mijn hulp nog hinkend bereiken. Zijn enkel is sterk gezwollen en hij lijdt hevige pijn. In de eerste dagen zal hij zich wel niet kunnen verplaatsen.

De berekening van het resultaat der opmeting geeft tot uitkomst dat wij, gerekend van het punt in de rivier waar de berg zichtbaar is, 2400 meter hebben gemaakt, maar dat het einde van het tracé 450 M. bewesten de lijn ligt, die genoemd punt met den Jan Basi Gado verbindt. Ik zal nu morgen meer noordelijk laten kappen om op deze lijn te komen, en haar dan verder volgen tot we den berg hebben bereikt. Want het eenige gegeven, waarover ik beschik, is dat de top op deze lijn ligt; van den afstand is niet veel te zeggen. Wel is de berg op de kaart van Loth geplaatst, maar de geograaf, die dit deed, had natuurlijk ook geen andere gegevens dan een peiling uit hetzelfde punt, waaruit wij den top hebben waargenomen. Een bloote afstandschatting moet hem verder tot de keuze hebben geleid van het punt, op de aldus bepaalde lijn, dat hij voor de plaats van den berg aannam.

Het was althans den boschnegers in de verschillende dorpen die wij passeerden, niet bekend, dat er ooit iemand den berg had bezocht, hoewel bij overlevering het geloof bestond, dat het wegens de steilte van de wanden niet mogelijk was, hem te beklimmen.

Woensdag 26 November.

Ik begeef mij hedenmorgen weder met de arbeiders op weg om het tracé te vervolgen. Ik laat nu in N.O.-lijke richting kappen tot de lijn van N. 338°5 O. uit het punt in de rivier, waar de Jan Basi Gado gepeild werd, bereikt is op een afstand van dit punt van circa 3000 M. Het bosch blijft zeer dicht, het terrein wordt nu heuvelachtig

en wij stijgen voortdurend, tot we blijkbaar den top hebben bereikt van den voorliggenden heuvel die zich, uit de rivier gezien, tegen den Jan Basi Gado afteekent. Voor den terugweg heb ik nu al bijna anderhalf uur noodig. Het is curieus, hoeveel minder snel men vooruitkomt op zulk een boschpad dan op een goed gebaanden weg. De ongelijkheid van den bodem, de menigte spitse stronkjes van de omgehouden jonge boomen, die maken dat men voortdurend goed moet acht geven waar men den voet neerzet, en de talrijke zware halfvermolmde boomstammen dwars over het pad, die van een wandeling tevens een gymnastische oefening maken, schijnen te zamen een oponthoud te veroorzaken, waarvan men zich al loopende geen rekenschap geeft; en zelfs wanneer men het gevoel heeft, dat men zeer snel is gegaan, wijst de bestede tijd uit, dat men nog nauwelijks 2.5 K.M. per uur heeft afgelegd.

Ik vind van Gelder al weer veel beter. De pijn is over, en zijn enkel al heel wat geslonken. De beleediging schijnt gelukkig niet zoo ernstig te zijn geweest, als het zich eerst liet aanzien.

Hedenavond een heerlijke donderbui met een zwaren slagregen die wel een uur aanhoudt. Met genot zitten wij onder ons volkomen waterdichte dak te luisteren naar de muziek van het regengekletter op de palmbladeren. Zou nu eindelijk de regentijd invallen en uitkomst brengen voor de hoofdmacht?

Donderdag 27 November.

Hedenmorgen, op weg naar het tracé, bij de kreek met het bruggetje komende, hooren wij een luid en scherp geblaf. Een heele troep otters zwemt in de kreek rond. Het zijn aardige vlugge dieren. Heel niet schuw, rekken

ze de halzen en kijken ons nieuwsgierig aan. De negers noemen ze *wátra dagoe*, waterhonden; met hunne verstandige koppen en lange ruige staarten hebben ze dan ook inderdaad veel van honden.

Wij kappen weder in de lijn voort, eerst den heuvel af en na den middag tegen een nieuwe helling op. De top van dezen tweeden heuvel ligt, aan het beloop van de glooiing te zien, rechts van ons, en ik laat dus naar die zijde afhouden, in de hoop, dat wij den Jan Basi Gado al hebben bereikt. Maar op den vrij hoogen en steilen top gekomen, hebben we niets van een loodrechten wand bespeurd. Zijn we werkelijk op den Jan Basi Gado, dan moeten we die dus hebben misgelopen. Daar het nu te laat is om er nog in een andere richting naar te zoeken, staken wij voor vandaag het werk.

Eerst tegen donker, en flink vermoeid van het loopen en klauteren, komen we in het kamp terug, waar van Gelder, die nog altijd aan zijn stoel is gekluisterd, den dag in zijn eentje heeft doorgebracht.

Vrijdag 28 November.

Wij gaan weer op het pad om den rotswand te zoeken. Ik laat nu in verschillende richtingen langs de helling van den heuvel kappen, maar van een steilen wand is niets te vinden.

Het begint nu waarschijnlijk te worden dat wij hier op een tweeden voorliggenden top zijn, en dat de Jan Basi Gado nog verder ligt. In de hoop, dat dit van uit de rivier zal zijn uit te maken, keer ik des middags naar het kamp terug met het plan, de omgeving van den berg nog eens nauwkeurig met mijn kijker op te nemen.

Daar van Gelder nog niet valide is, moet ik er alleen met mijn korjaaltje op uit, en het blijkt lang niet gemak-

kelijk om de rotsen te bereiken, vanwaar de Jan Basi Gado te zien is. Ik moet daartoe een krachtige versnelling passeeren, waarin ik niet tegen den stroom kan oproeien, zoodat ik moet uitstappen en, tot mijn middel door het water wadende, mijn korjaaltje voortslepen. De felle stroom doet mij telkens vasten voet op de ongelijke steenen verliezen, maar na hard zwoegen kom ik toch waar ik wezen wil. Ik richt nu mijn lange kijker weer op den berg, maar kan geen top onderscheiden tusschen dezen en den heuvel, dien wij reeds zijn overgetrokken. Het is echter mogelijk, daar wij wat naar het Noorden zijn afgeweken, dat hij achter het oevergeboomte, dat rechts van den Jan Basi Gado hooger wordt, ligt verscholen.

Een plotseling opkomende donderbui, die zich in een wolkbreuk ontlast, maakt een abrupt einde aan mijn observatie en, nu van onderen en van boven gelijkelijk doorweekt, kom ik in het kamp terug, waar inmiddels ook de arbeiders zijn aangekomen. Zij hebben nog niets gevonden, maar de geheele helling van den heuvel is nog niet afgezocht.

Zaterdag 29 November.

Ik zend mijn arbeiders weder weg met de opdracht, nu eerst in Noord-Oostelijke richting een pad te kappen langs den voet van den heuvel, zich dan daarlangs te verdeelen met een onderlingen afstand van omstreeks 50 meter, en nu, ieder voor zich, al kappende in Noord-Westelijke richting naar den top op te stijgen. Zoodoende moet de rotswand gevonden worden, indien wij werkelijk met den Jan Basi Gado te doen hebben.

Zelf ga ik weder met mijn korjaaltje naar de rotsen, ditmaal met mijn instrumenten, om te trachten door hoekmeting den afstand tot den berg te bepalen.

Ik zet daartoe loodrecht op de richting, waarin deze te zien is, een zoo groot mogelijke basis op de rotsen uit. Van takken, die ik in het bosch kap, maak ik een soort van galgen, waaraan schietloodjes worden opgehangen, die de uiteinden van de basis markeeren. Op den drievoet van de boussole wordt nu de prisma-cirkel met de as van den grooten spiegel beurtelings onder elk van de schietloodjes opgesteld, en de hoek gemeten tusschen het andere schietlood en een kenbare spleet in den rotswand van den berg. Door nu ook de lengte van de basis nauwkeurig te meten, heb ik van den driehoek, aldus gevormd, een zijde en twee hoeken bepaald, zoodat de andere zijden en dus de afstand van den berg kunnen worden berekend.

Het is een verbazend peuterwerkje, want daar de basis niet langer dan ± 21 meter kan vallen, moet de stelling van het instrument met de grootste nauwkeurigheid geschieden, wat door de ongelijkheid van de steenen, waarop de drievoet moet worden geplaatst en den wind, die telkens de schietloodjes doet slingeren, zeer moeilijk blijkt. Ik zie dan ook wel in, dat ik geen zeer betrouwbaar resultaat zal verkrijgen, maar verricht toch de waarneming zoo goed mogelijk en keer dan naar het kamp terug om de berekening te maken. Deze geeft tot uitkomst een afstand van circa 8 K.M. Is dit nagenoeg juist, dan moeten wij dus den Jan Basi Gado nog 3 à 4 K.M. verder zoeken.

Tegen den avond komen de arbeiders terug. Zij hebben op de aangegeven wijze den geheelen voorkant van den heuvel afgezocht, maar geen steilen wand gevonden. Zij zijn doodmoe en vragen of ik hun morgen een rustdag wil geven. Ik sta hun dien toe op voorwaarde, dat zij dan ook overmorgen in één dag een kamp zullen maken op het einde van het tot dusver gekapte tracé, en tevens een vracht daarheen dragen, hetgeen zij beloven.

Zondag 30 November.

Ik maak van dezen rustdag gebruik om met mijn korjaaltje den naburigen archipel eens te doorkruisen. De natuur is hier vol afwisseling, nu eens drukke, snelstroomende zonnige plekjes met jong en helder groen omzoomd, vol van frissche watergeluidjes en insectengegons, dan weer diepere stilstaande plassen, als vijvers door donkerder en hooger geboomte omgeven en belommerd, of halfduistere slingerpaadjes tusschen het dichte gewas, waar mijn smalle schuitje nauwelijks ruimte vindt. Een van deze volgende, zie ik mij plotseling als in een droomwereld verplaatst. De oevers wijken uiteen, het water, zwart en stroomloos, verbreedt zich en ik bevind mij in een lange, hooge hal, waar een plechtige en gewijde stemming van eeuwige rust heerscht, als was ik vermetel de betooverde slotgracht binnengevaren, die het kasteel van de slapende sprookjes-prinses omsluit.

De hooge boomen aan de boorden hebben hunne kronen ineengestengeld tot een dicht gewelf, dat slechts een zachtgroen halflicht doorlaat. Een hooge, koele katakombe lijkt het hier, een graf voor reuzen. Een gansche rij doode boomen, de machtige stammen reeds half vermolmd en bemost, ligt van oever tot oever gestrekt, zich verdubbeld in de matte staalblankte van het roerlooze watervlak en hunne naakte wortelstronken steken als reuzen-doodsbeenderen uit het zwarte oeverslijk omhoog.

Zóó stil is het hier, zoo volkomen stil! Onbewegelijk hangen de lianen van het hooge, starre gewelf neer, geen blaadje roert zich, geen vogel, geen insect.

Een beklemd en huiverig gevoel geeft deze ademlooze stilte. Hoe dringt zich hier het besef op van de eeuwigheid van deze natuur en de gedachte, hoe menschelijk en relatief

toch ons begrip van tijd is. Want hoe gering moet de verandering zijn, die de eeuwen hier teweeg brengen.

Eenmaal in de honderd jaren, stel ik mij voor, ploft zulk een woudkolos neer, verstoort de stilte met een dreunende davering; dan volgt weer een eeuw van volmaakte rust, waarin de jaren verglijden als oogenblikken.

Met een gevoel van verademing vaar ik dezen Styx weer uit en ben weldra weder onder de levenden. Wij hebben vandaag bezoek van een familie boschnegers uit Pakka Pakka, die de rivier zijn afgezakt om een buurpraatje te houden en te zien of er bij ons ook iets van hun gading te vinden is. Met eenige ledige flesschen en conserve-blikken en wat chocolade voor de kinderen verrijkt, trekken ze weer vergenoegd heen, natuurlijk niet dan na eerst al het bezienswaardige, dat wij bij ons hebben, belangstellend te hebben bekeken.

Maandag 1 December.

Zooals was afgesproken, vertrekken de arbeiders, elk met een vracht goederen beladen, om kamp te gaan maken, zoodat ik met van Gelder, die weer zoo goed als hersteld is, alleen in het kamp aan de rivier achterblijf.

Door de stilte, die nu heerscht, krijgen wij meer dan anders van de dierenwereld te zien. Fraai gekleurde en gestreepte hagedissen komen uit hunne schuilhoeken te voorschijn en schieten met hunne vlugge slangelende bewegingen schuifelend door de struiken op het opengekapte, zonnige gedeelte van ons terrein. Groote kevers zoemen met onbesuisde lijnrechte vaart heen en weer, en nu en dan komt een reusachtige azuurblauwe vlinder, afwisselend klapwiekend en zeilend als een roofvogel, overvliegen. Ook het vogelleven is hier zeer opgewekt. Voortdurend vliegen groote langstaartige papegaaien (*arrara's*, door de

negers raven genoemd) al krassende in paren hoog over ons kamp. Groote troepen van de kleinere amazone-papegaaien fladderen kijvend en krijschend om de boomtoppen rond en staken hunne dissonerende muziek niet, voordat zij een boom met vruchten naar hun smaak hebben gevonden. Dan wordt het stil en hoort men niets dan het hagelen van de ledige doppen op de stijve palmbladeren beneden en de kneuterige geluidjes, die zij onder het kraken van de nootjes maken, en die als een prettig gekeuvel klinken.

Ook hier zingt elk vogeltje zooals het gebekt is maar sommige zijn al heel wonderlijk gebekt. Zoo vermaken ons hier voortdurend twee vogels met hunne allerzonderlingste stemmen. De eene geeft een geluid: „waf waf” dat klinkt als het verre zware gebas van een grooten hofhond, terwijl de andere miauwt op een wijze om een poes jaloersch te maken. Beide hebben zij ongeveer de habitus van een duif, bij den laatste kan ik met den langen kijker onderscheiden, dat hij grijs van veeren is met een roode borst, van den eerste zie ik tegen het felle licht alleen de silhouet. Het is niet aan te nemen dat hun geluid aangeleerd zou zijn, want de honden van de boschnegers keffen op een heel andere wijze en met een veel hooger toon, en huiskatten komen hier in het geheel niet voor. Wel zou men aan imitatie kunnen denken bij een anderen vogel, die een geluid maakt dat niet te onderscheiden is van den langgerekten stoot op de stoomfluit, waarmede men op Witti-Watra-placer gewoon is, het pompstation te verwittigen van gebrek aan water op het exploitatie-terrein. Daar wij dien vogel alleen in de nabijheid van Witti-Watra hebben gehoord, is het niet onwaarschijnlijk, dat hij dit geluid heeft afgeluisterd en nabootst.

Van eetbaar wild hebben wij hier nog niets bespeurd, en de behoefte aan versch vleesch begint zich sterk te

doen gevoelen. Vanmiddag dacht ik dat het geluk ons dienen zou, want we hoorden plotseling in de kreek of zijarm die op geringen afstand langs het kamp stroomt, een luid gekraak, geplas en gesnuif. Ik er ijlings op af, en door het bosch geworsteld tot de plaats, vanwaar het geluid kwam. De kleiachtige oever is blijkbaar door een groot beest afgetrapt; waarschijnlijk is een tapir hier te water gegaan. Maar van het dier zelf is niets te zien. Uit gebrek aan beter schiet ik mijn karabijn af op een grooten visch, grauw van kleur met ronde zwarte oogen op de huid, die als een snoek dicht onder de oppervlakte van het water staat. Het schot brengt een geweldige commotie te weeg en het water wordt met visch en al wel een meter hoog in de lucht geslingerd. Maar de kogel schijnt niet getroffen te hebben, althans wanneer de troebeling heeft opgehouden, is er geen visch te vinden, zoodat ik platzak terugkom.

Terwijl van Gelder en ik stilletjes in het kamp zitten, zien wij boven ons een lange groene slang langs een van de binten van ons dak kronkelen. Die moeten wij levend zien te vangen! Ik neem een eind lijn en maak in het midden ervan een loopenden strik. Het dier ziet er met zijn breeden driehoekigen kop uit als een gifslang en het is dus zaak om voorzichtig te zijn. Wij nemen daarom ieder een uiteinde van de lijn in de hand en brengen te zamen, zoo zoetjes aan, de lus voor den kop van het dier. Het blijft nu onbewegelijk, met opgeheven hals, zijn oogjes blinken nijdig en het gevorkte tongetje slangelt rusteloos in en uit. Nauwelijks is het touw met de lus in zijn nabijheid, of hij strekt den kop vooruit en juist in den strik. Met een fluisterend: een, twee, drie! trekken we tegelijk, en sinjeur is gevangen. Het kost nog heel wat moeite om hem van den balk af te wikkelen, waar hij zich met vele slagen om vastkrampt. Daarna wordt

hij tusschen twee stijlen aan het strakgespannen touw opgehangen, om onderzocht te worden. Hij spalkt vanzelf in zijn woede de kaken al op, en het blijkt dat hij geen speciale giftanden in het verhemelte heeft. Zijn staart is trouwens lang en loopt dun uit; de wet van Kappler wordt dus weer bevestigd.

Wij maken een hok voor hem van een ledige kist, waarvan wij het deksel door een bekleeding van kopergaas vervangen en waarin we bovendien een gat boren, dat met een stop kan gesloten worden, om hem van tijd tot tijd kleine dieren tot voedsel te kunnen geven. In het eerst schuifelt hij woedend rond in zijn beknopte gevangenis, maar weldra komt hij tot kalmte, bekommert zich echter niet om een hagedis, die wij hem aanbieden.

Tegen den avond komen de menschen terug met het bericht dat de kampen gereed zijn, zoodat wij morgen kunnen verhuizen.

Heden alweer geen regen, het schijnt nog altijd bij sporadische onweersbuien te blijven.

Dinsdag 2 December.

De arbeiders brengen heden elk weer twee vrachten, waaronder hun eigen bagage en kost, naar het nieuwe kamp over, behalve Kloppenburg, die hooge koorts en zware hoofdpijn heeft, en dus niet kan werken. Ik blijf bij hem en geef hem eau-de-cologne-compressen op het hoofd, tot hij zich ten 3 uur in staat voelt om den weg naar het nieuwe kamp af te leggen. Het gaat niet snel, want hij heeft last van duizelingen en moet telkens even gaan zitten, maar wij komen toch nog voor zonsondergang aan. Onderweg maak ik een schildpad buit, die zelfs geen poging doet om te ontvluchten, maar zich met een naif vertrouwen in zijne te uitsluitend defensieve weermiddelen

achter zijn pantser terugtrekt. Overigens komt er geen wild in het zicht, hoewel hier en daar in het bosch het doffe vragende gebrom van den *kami-kami* (trompetvogel) te hooren is.

Voor de kampplaats is een heel geschikt plekje uitgezocht in een soort van ravijn tusschen twee heuvels, waardoor een murmelend kreekje stroomt met niet veel, maar zeer helder en koel water.

Pimpel is nog even op jacht geweest en komt terug, zwoegende onder twee pakira's die hij met één schot loopers uit een troep van omstreeks 12 stuks heeft geschoten; zeker een zeldzaam doublet!

Het is zeer verblijdend, dat dit wild hier voorkomt. Het vleesch is bijzonder smakelijk, vast en toch malsch, en in licht gerookten toestand kan men het eenige dagen lang goed houden. Wij zullen nu des noods door de jacht in ons onderhoud kunnen voorzien, wanneer wij niet tijdig suppletie van levensmiddelen ontvangen. Wij hebben nog voor hoogstens een week, en ik gaf dan ook eergisteren met een voorbijvarenden boschneger een briefje mede voor de Kock, waarin ik hem verzocht, ingeval hijzelf op het einde van de week nog niet hier kon zijn, door bemiddeling van boschnegers voor veertien dagen victualie naar ons op te zenden.

Woensdag 3 December.

Terwijl 3 man voortkappen in de lijn, halen de overigen de nog resteerende goederen van het Insectenkamp. Ik heb gisteren den jongste van de arbeiders aangewezen om in het kamp aan de rivier achter te blijven, ter bewaking van de booten en om de victualie, diede Kock zal opzenden, in ontvangst te nemen, maar hoor nu van de terugkeerende dragers, dat hij bang is om alleen te

blijven. Over dit bezwaar had ik nog niet gedacht. Gevaren zijn er, geloof ik, niet in dit land, maar ik kan mij toch begrijpen dat het niet gezellig is, 's avonds in het donker zoo moederziel alleen, naar al die raadselachtige geluiden van een tropischen nacht in het bosch te liggen luisteren. Hoewel ik mijne mannen hoog noodig heb voor het werk, zend ik hem dus toch maar een kameraad, zoodat ik nu nog slechts 6 arbeiders overhoud.

Des namiddags ga ik eens opnemen, hoever de tracé-kappers zijn gevorderd. Hoewel de weg steil op en af gaat, hebben zij toch een heel eind gemaakt. Het bosch is alleen hier en daar dicht en door lianen versperd, voor het grootste gedeelte is het zeer gemakkelijk door te komen. Het onderbosch bestaat daar bijna uitsluitend uit de kaarsrechte, vingerdikke stammetjes van jonge boomen, die nog slechts eenige meters hoog zijn, en doet aan een door menschen aangeplante pepinière denken.

Ik krijg weer in 't geheel geen wild onder schot, hoewel de pakira's hier menigvuldig zijn; op verscheidene plaatsen stijgt hun geknor uit de ravijnen tusschen de heuvels op.

Er zijn hier verscheidene kolibri's maar geen van hen prijkt met de schitterend-iriseerende kleuren van de levende juweelen, die ik dikwijls op de Antillen in het helle zonlicht tusschen de bloeiende agaven zag flonkeren. Ik zie er zelf een die egaal grijs is, zonder eenige teekening of sprekende kleur. Een ander, bijzonder groot exemplaar, komt op mij toeschieten en blijft dan verscheidene seconden lang, op niet meer dan twee voet afstand, gonzend en onbewegelijk in de lucht staan. Zijn borst is roodbruin, zijn buik lichtgrijs, zijn lange staart en waarschijnlijk ook de vleugeltippen wit. Zijn kromme snavel is buitengewoon lang.

Ik merk nog een ander interessant vogeltje op, griuw met zwarte dwarsbanden, dat bij het vliegen een knetterend

geluid maakt, alsof ertakjes worden gebroken. Het schijnt door de vleugelgewrichten te worden veroorzaakt.

Hedenavond weer een flinke regenbui.

Donderdag 4 December.

Het kappen van het tracé wordt voortgezet. Den geheelen voormiddag regent het vandaag, het natte seizoen schijnt nu toch eindelijk aan te breken. Des namiddags meten van Gelder en ik den weg op, althans gedeeltelijk, want het gaat nu nog langzamer dan vroeger. De weg is namelijk zeer steil, en de helling moet daarom nu bij de meting in rekening worden gebracht, om den horizontalen afstand te vinden. Ik heb daartoe aan het voetstuk van het kompas een graadboog en schietloodje aangebracht, zoodat ik behalve de richting ook de helling telkens kan bepalen.

Wij vinden onderweg in het spoor tusschen twee heuvels, bij een kreekje, een paar groote en diepe kuilen, blijkbaar prospectiegaten, die door goudzoekers zijn gegraven.

Wat verder komen wij de arbeiders tegen, die van hun dagwerk terugkeeren. Van der Vreugd rapporteert mij, dat zij den voet van een steilen en, naar hij denkt, ook hoogen berg hebben bereikt. Een blijde tijding! Nu hebben wij waarschijnlijk toch ten laatste den Jan Basi Gado gevonden. Water hebben zij op hun weg niet ontmoet, maar dat zal toch in de buurt van den berg wel te vinden zijn. Wij zijn dan ook van avond vol goeden moed, hoewel ons eten bijna op is en het volstrekt niet zeker is, dat wij de eerste dagen suppletie zullen ontvangen.

Vrijdag 5 December.

De arbeiders vertrekken met de opdracht om op het

verst bereikte punt, aan den voet van den steilen top, kamp te maken, zoodat wij den volgenden dag daarheen zullen kunnen verhuizen.

Van Gelder en ik zetten de meting van het pad voort, en komen nu tot op 4700 M. De weg is zeer steil en moeilijk begaanbaar, voert langs en door diepe kloven, waarin bijna uitgedroogde kreekjes langzaam vlieten.

Tegen den avond in ons kampje teruggekeerd, worden wij hier vergast op een bizonder onwelriekende geur, alsof er een rottend aas in de nabijheid ligt. Wij kunnen er den oorzaak niet van vinden, en daar wij er tevoren niets van bemerkt hebben, is het waarschijnlijk, dat de stank door de plantenwereld wordt voortgebracht, en aan pas ontloken bloemen of opengesprongen vruchten moet worden toegeschreven.

Een groote roofvogel wordt er door aangelokt; hij komt met het geruisch van een plotseling opstekende stormvlaag aansuizen en strijkt op een van de boomen bij het kamp neer. Het is de gierenkoning (*Sarcorhampus Papa*) door de negers *Tingiforoe-granman* d. i. opperhoofd der stinkvogels genoemd, een kolossale, prachtig geteekende aasvogel. Op de Coppename-rivier schoot ik er verleden jaar een, die zich te goed deed aan het lijk van een tapir, en maakte eenige aantekeningen betreffende zijn uiterlijk, die ik hier laat volgen, omdat mijn opmerkingen op sommige punten afwijken van wat ik in de boeken omtrent dezen vogel vermeld vond. De borst, buik en rug zijn wit, evenals de binnenhelft der vleugels; de buitenhelft daarvan is zwart, zoo ook de staart die recht is afgesneden. De hals is beneden omgeven door een kraag van grijze veeren, daarboven kaal, aan de achterzijde helderrood met een gele streep over het midden, aan de strotzijde geel. De kop is zwart, behalve het schedeldak, dat levendig rood gekleurd is, en de dikke naakte, afwisselend rood en gele

huidplooi, die de wangen omgeeft en de neusgaten omzoomt. De bijna rechte, vrij stompe snavel, die geen vooruitstekende en omgebogen bovenhelft heeft, is aan de basis zwart, verder geelrood, en draagt een oranjegele, 3 c.M. lange lel op den wortel. De pooten zijn zwart en hebben elk één korte en drie langeteenen, alle met lange kromme klauwen gewapend. De vlucht bedraagt 1.75 M., de lengte van snavelspits tot staart-uiteinde 70 c.M.

Zaterdag 6 December.

Hedenmorgen komt Holband, een der bewakers van het Insectenkamp, met een briefje van de Kock en het bericht dat een boschneger-korjaal met levensmiddelen is aangekomen, een zeer welkom St. Nicolaas-geschenk, daar wij gisterenavond het laatste restantje van onze blikjesvoorraad hebben verorberd en alleen nog wat rijst over hebben. De Kock schrijft mij, dat hij eerst tot Jacob-Kondre gevorderd is. Door den uiterst lagen waterstand in de rivier konden de booten slechts licht geladen worden, zoodat deze viermaal heen en weer moesten varen om alle goederen te vervoeren. Hij zou nu te Jacob-Kondre de groote booten achterlaten en dus, alleen met de kleine over de vallen werkende, nog veel langzamer vorderen. In de eerste weken konden wij hen dus niet verwachten en daarom zond hij voor 14 dagen victualie voor ons en de arbeiders met boschnegers vooruit. Hij en Pulle waren gezond, schrijft hij, maar onder de arbeiders hadden zich eenige malaria-gevallen voorgedaan. Omtrent de werking van een prophylactische toediening van quinine, die ik hem had verzocht, bij een gedeelte der manschappen te beproeven, was geen ondervinding opgedaan, omdat allen geweigerd hadden zich daaraan te onderwerpen, niet zoo

geheel onlogisch bewerende, dat zij geen medicijnen behoeften wanneer zij niet ziek waren.

Van Gelder gaat nu naar Insectenkamp om een kistje blikjes voor ons te assorteren en te doen opbrengen, terwijl ik zelf naar het nieuwe kamp wandel, verlangend om te weten te komen, of wij werkelijk den Jan Basi Gado hebben gevonden.

Het laatste gedeelte van den weg gaat reeds steil op en het kamp blijkt op een klein plateau te zijn ingericht, dat al eenige honderden meters hooger ligt. Van hier af gaat de flank van den berg nu zeer steil opwaarts, nog steeds met zwaar galerijwoud begroeid, waartusschen een weelderige vegetatie van stekelpalmen (*bactris*), slingerplanten en lianen. De arbeiders zijn allen onderweg om vrachten van het vorige kamp naar het nieuwe op te dragen, maar ik heb geen geduld om hun komst af te wachten, en klauter dus alleen naar boven, met een flinke puntige stok in de eene, en mijn kapmes in de andere hand.

Groote en kleine granietblokken, met korstmossen begroeid, steken allerwegen boven den humuslaag uit, die uit een taaie glibberige klei bestaat, waarin alleen de boomwortels eenigen steun voor den voet aanbieden. Het woud blijft even zwaar, maar daar de helling uitermate steil is, krijg ik weldra, over het onderbosch heen en tusschen de rechte gladde stammen door, eenig uitzicht naar het Zuiden en Oosten, waar hooge heuvels op den voorgrond, en nu en dan ook een verre berg, te zien zijn. Na moeizaam, en dikwijls op handen en voeten, eenige honderden Meters geklommen te hebben, kom ik op den top, die bijna volkomen vlak is en zich in Noordelijke richting, zonder verdere verheffing, als een kam schijnt voort te zetten. Ik kap nu nog door tot de Westelijke helling, en zie, zooals ik gevreesd had, dat aan die zijde de berg flauw glooiend afloopt, zoodat er heel wat oerwoud zal

moeten worden geveld om daar eenig uitzicht te maken.

Het is nu al laat in den middag geworden, en ik heb daarom geen tijd meer om nog naar den loodrechten wand te zoeken, die van uit de rivier is te zien. Bovendien drijven honger en dorst mij naar beneden, want ik heb den geheelen dag nog niets over de lippen gehad. Ik krabbel dus langs den kortsten weg weer naar beneden, op goed geluk van bij het kamp uit te komen.

Onderweg heb ik het ongeluk, uitglijdende, met mijn voet in het hol van een haas of *kapassi* (schildvarken) te komen, dat blijkbaar door groote zwarte wespen is bewoond, en zie mij plotseling omringd door een groote zwerm van die gevaarlijke dieren, die toornig gonzend om mij heen cirkelen. Ik houd mij volkomen onbewegelijk in de hoop, dat zij den nog hun onbekenden vijand niet zullen weten uit te vinden, wanneer niet eenige beweging hunne aandacht trekt. Het middel schijnt ook doeltreffend te zijn, want het gonzen neemt af en één voor één zetten zij zich weer aan den rand van hunne woning neer. Maar één enkele attaqueert mij toch en brengt mij een steek in de knieholte toe, die zulk een hevige, naar alle zijden uitstralende pijn veroorzaakt, dat ik mij voel verbleeken en alle zelfbeheersching noodig heb om in mijn rol van steenen beeld te volharden, totdat de woede van de dieren volkomen bedaard is, en ik mij behoedzaam kan verwijderen. Ik heb het gevoel dat ik aan een groot gevaar ontsnapt ben, want de pijn is werkelijk van de allergrootste intensiteit, die men zich denken kan, en ik geloof dat een gezamenlijke aanval van een ganschen zwerm van deze dieren weldra het verlies van het bewust-zijn en misschien wel den dood zou tengevolge hebben. Het gif dat zij met den steek in de wonde uitstorten, schijnt, hoe pijnverwekkend ook, toch, althans in zoo kleine hoeveelheid, overigens geheel onschadelijk te zijn, want de

pijn is na ongeveer een kwartier verdreven en de steek laat geen zichtbare sporen na.

Verder afdalend, ontdek ik een wonderlijk soort van boom. Door op een stuk hout te trappen, dat met het einde onder een rotsblok steekt, breng ik dit tot kantelen zoodat het langs de helling naar beneden rolt. Het treft in zijn vaart een vrij dikken en hoogen boom, die het evenwel volstrekt niet in zijn voortgang stuit, maar glad wordt doorgesneden. Erbij gekomen, zie ik, dat de boom uit niets dan een saprijk wit merg bestaat, dat slechts door een dunne schors is omsloten. Ik vind het merg vrij malsch en aangenaam van smaak, en eet er een groot stuk van, om mijn honger wat te stillen. In de hoop, een gemakkelijk te verkrijgen spijs te hebben gevonden, die ons in tijden van gebrek zou kunnen voeden, neem ik er een stuk van mede, om te zien of onze kok er misschien, evenals van palmkool, een smakelijke groente van kan maken. De schors van den boom is dofbruin en met stompe doorns bezet, de stam is onverdeeld tot waar hij in een kleine, vrij ijle kroon van samengestelde bladeren overgaat, die door hun vorm en grootte aan de bladeren van onzen wilden kastanje herinneren.

In het kamp teruggekomen, dat ik, dank zij de luidruchtigheid van de manschappen, die met hun laatste vrachtje zijn aangekomen, gemakkelijk weervind, word ik door van Gelder gewaarschuwd, mij in acht te nemen voor een drom van mieren, die zich dwars over het schoongekapte terrein van onze kampplaats beweegt. Het is een kolonne trekmiere, die van de helling van den berg komt, en den weg naar beneden neemt. Zij marscheeren in dicht opgesloten gelederen ter breedte van 8—12 stuks. Voor het meerendeel zijn het kleine exemplaren met rooden kop en borststuk, en amberkleurig of ook geelwit achterlijf, maar deze worden afgewisseld door veel grootere, die

wanstaltig dikke witte koppen hebben, met enorme kaken gewapend. Op de flanken van den hoofdtroep patrouilleeren weer andere, groote en snelloopende individuen, die geheel rood zijn; deze onderzoeken het terrein ter weerszijden van de kolonne over een breedte van verscheidene meters.

Worden zij niet verstoord, dan trekken zij geregeld voort, zonder ook maar een duimbreed van den eens gekozen weg af te wijken, maar zoodra ze verontrust worden, doordat iemand onverhoeds in de kolonne treedt, is de marschorde plotseling verbroken; woedend rondlopend, verspreiden zij zich in een oogwenk over het geheele plateau en tasten ons onbarmhartig aan. De arbeiders op hun bloote voeten dansen een St. Vitusdans, en het duurt geruimen tijd, voordat de kolonne weer geformeerd is, die dan volkomen dezelfde samenstelling en dezelfde breedte heeft als te voren.

Toen van Gelder ten 2 uur in het kamp kwam, was de trek reeds in vollen gang, ten 8 uur observeeren wij hem nog bij het licht van een kaars in onveranderde formatie, ten 9 uur is hij gepasseerd, en alleen nog hier en daar een loslopende achterblijver te zien. Daar de snelheid van voortbeweging ongeveer 2.5 M. per minuut bedroeg, moet deze raadselachtige optocht een lengte van circa 1000 M. hebben en dus, den onderlingen afstand op 5 m.M. stellende, een paar millioen deelnemers tellen.

Van Gelder deelt mij een interessante ontmoeting mede, die hij op zijn weg naar het Insectenkamp heeft gehad. Een hoek van den weg omslaande, zag hij in de verte twee jaguaars langs het pad op hem aankomen. Geheel ongewapend zijnde, vluchtte hij een eindje het bosch in, terzijde van den weg, en verschool zich in het struikgewas, om de dieren te laten passeeren. Van uit zijn schuilplaats kon hij ze goed waarnemen. Het leek een volwassen paar, groote en fraai gevlekte dieren. Het kleinste van

Ons kamp op den Jan Basi Gado.

de twee, dat hij voor het wijfje hield, ging naast, maar een halve lengte achter, haar gemaal. Zoo liepen ze, dicht aaneengedrongen, met rustigen tred voorbij, de geringde, in een flauwe bocht afhangende, staarten langzaam heen en weer zwaaiende, en blijkbaar onbekommerd voor eenig gevaar, alsof zij zich de alleenheerschers over deze wildernissen voelden.

De poging van onzen kok om van het merg, dat ik meebracht, iets eetbaars te maken, mislukt ten eenenmale; gekookt blijft er niets dan een volkomen ongenietbare, vezelige massa van over.

Onze kampplaats is een uitgezocht plekje, een bijna volkomen vlak plateau, dat zorgvuldig van het onderbosch is gezuiverd, maar waar genoeg zwaar hout staat, om hoog, boven onze hoofden een dicht bladerendak te vormen, dat door slanke kaarsrechte kolommen gedragen wordt. Bovendien is tusschen de stammen een van onze groote en volkomen waterdichte getaande dekkleeden uitgespannen, om ons tegen den regen te beschutten. Wij wonen hier alleen met den kok. De arbeiders hebben beneden een kreekje gevonden, en na het noodige water voor ons in blikken te hebben opgebracht, zijn ze daarheen teruggekeerd, om er hun eigen eenvoudige kampjes, waaronder juist hun hangmat beschutting vindt, te maken.

Het is hier geheel vrij van muskieten, waarvan wij in den laatsten tijd nog al last hebben gehad, en dit maakt, dat wij ons, na een copieus diner, met epicurischen zorg uit den nieuwen voorraad gekozen, in onze linnen mailstoelen kunnen neervlijen en, uitrustende van de vermoeienissen van den dag, ongestoord genieten van den koelen tropischen nacht.

Een menigte lichtkevers zweven met hunne knipoogende lichtjes om ons rond, en teekenen in de verte steeds wisselende, vurige arabesken op den donkeren looverwand.

De bodem onder onze voeten, met zijn tapijt van verdorde bladeren en vermolmde takjes, straalt een zacht phosphoresceerend licht uit. Het gewone orkest van de vorschén, waarin echter verscheidene partijen, die aan de rivier nimmer falen, hier onbezét blijven, doet zich onverpoosd hooren, maar wordt nu en dan overstemd door het brullend en rochelend misbaar van de baboens of het heesche angstige geschrei hoe! hoe! hoe! van den kwatta, en van tijd tot tijd trilt daartusschen tinkelend een geheimzinnig teer en melodieus geluid, dat in een enkelen hoogen zwevenden toon bestaat, en klinkt alsof men zachtken blaast op een zilveren fluitje met een rollend kogeltje er in, of snel een heel fijn klokje luidt. De negers beweren, dat het door de gevreesde *makka'*slang wordt voortgebracht, wanneer deze op haar nachtelijke rooftochten uit is.

Zondag 7 December.

Terwijl drie van mijne manschappen zich naar het Insectenkamp begeven om nieuwe kost te halen, gaan wij met de drie overige den top exploreeren. Waar de steile helling nog het best te beklimmen schijnt, wordt een paadje naar boven gekapt en op den top gekomen, kappen wij volgens het beloop van den kam in N.O.lijke richting. Een paar honderd meter ver komt er geen verandering in het woud; dan zien wij het ijler worden, en een paar heuvels in de verte duiken tusschen de stammen op. Het wordt al lichter en lichter; de opening breidt zich naar weerszijden uit, en de berg neemt een abrupt einde. Wij staan nabij den rand van een diepen afgrond, en zien aan onze voeten het groene heuvelland daarbeneden golvend uitgespreid.

Blijkbaar hebben wij eindelijk de langgezochte plaats gevonden, en bevinden wij ons boven op den steilen

rotsmuur, die door splijting van den berg moet zijn ontstaan. Onze moeite wordt zelfs beter beloond, dan ik gedacht had, want het kleine plateau, waarop wij staan, springt nog belangrijk naar voren, en vormt als het ware een balkon aan de bovenzijde van den overigens loodrechten wand, zoodat het uitzicht over meer dan de helft van den horizon open is.

In het N.N.O. zijn hooge langgestrekte heuvels te zien met flauw gewelfde ronde toppen, die in de buurt van Jacob-Kondre of Witt-Watra moeten liggen; in het Noord-oosten en Zuidoosten verheffen zich, op slechts eenige K.M. afstand, eenige heuvels van bijna gelijke hoogte als de Jan Basi Gado, zoodat de kruin van het woud, waarmede zij zijn begroeid, daar een verder uitzicht belet, en in het Zuiden rijst de berg van ± 800 M. hoogte op, dien wij reeds bij de vorige expeditie hebben bepaald, en die nu blijkt de Noordelijke top te zijn van een geheele keten, die zich in zuidelijke richting uitstrekt. In de verte is het zicht zeer slecht, talrijke regenbuien hangen in het Oosten en Zuiden laag over het landschap, en houden het verschiet achter een nevelig gordijn verborgen.

Wij kappen eenige struiken en kleinere boomen, die de meting belemmeren, en zetten dan onze exploratietocht voort. De Noordelijke en Westelijke helft van den berg blijken zeer glooiend af te loopen, zoodat daar aan geen openkappen te denken valt, maar wij bevinden, dat de steile zuidelijke helling, aan den voet waarvan ons kamp ligt, voldoende naar het Westen ombuigt, om daar na eenige dagen arbeid een opening van het Zuiden tot het Westen te verkrijgen, die aan het Oostelijke panorama aansluit. Wij keeren dus zeer tevreden over het resultaat van onze onderzoekingstocht naar het kamp terug.

Onderweg zien wij tegen een dikken boomstam, op eenige meters hoogte, een reusachtige duizendpoot, die bezig

is de een of andere prooi te verslinden. Van een eindje touw maken wij een strik, die tusschen de uiteinden van twee lange stokken wordt gespannen, en trachten hem daarmede te vangen. Zoodra het dier zich echter bedreigd ziet, laat het zich vallen, en wij zien nu tot onze verbazing dat het bezig was, een van zijn eigen soortgenooten van bijna gelijke grootte op te peuzelen, waarvan alleen de achterste, nog wriemelende, helft over is. Met den strik vangen wij het beest nu gemakkelijk, het is een zeer groot exemplaar van meer dan 2 dM. lengte en met formidabele giftangen bewapend. Het wordt in een fleschje met spiritus gedood en voor onzen zoöloog bewaard.

Maandag 8 December.

Terwijl mijn arbeiders een aanvang maken met het vellen van het woud aan de Zuidelijke helling, begin ik aan het Oostelijke panorama te werken. Het meten van zulk een panorama is altijd een langdurige en inspannende arbeid, en voor men er aan begonnen is, lijkt het een mer à boire. Eerst moet het profiel van het gansche landschap, met zijn tallooze bergen en heuvelen, zoo natuurgetrouw mogelijk uit de hand in het meetboek worden geschetst. Daarna worden met den sextant de hoeken gemeten, die de verschillende toppen, kloven, zadels enz., maken met eenige bijzonder spitse en kenbare toppen, die men naar willekeur in het bergland uitkiest, zoodat, wanneer men het azimuth (de richting ten opzichte van het ware Noorden) van één, hunner kent, daaruit ook de richtingen van alle punten, die men heeft gemeten, kunnen worden afgeleid. De nauwkeurige bepaling van dit eene azimuth nu geschiedt door een reeks van astronomische peilingen, d. w. z. men meet op een uur, dat de zon vrij laag boven den horizon staat, eenige malen

den ongeveer horizontalen afstandsboog tusschen den bewusten top en een van de zonsranden, terwijl bij elke waarneming de aanwijzing van den chronometer wordt geobserveerd. Daar de stand van dezen tot den lokalen zonnetijd uit andere astronomische waarnemingen bekend is, weet men dus ook de juiste tijden, behoorende bij de peilingen. Door deze nu, in verband met de geografische breedte, die, hetzij door stershoogten, hetzij uit de bergtriangulatie, is gevonden, is de positie van de zon aan den hemel in azimuth en hoogte volkomen bepaald, en door eenige astronomische en trigonometrische becijferingen kan, met behulp van den gemeten afstandsboog, het juiste azimuth van het punt in quaestie uit dat van de zon worden afgeleid. Daardoor zijn dan, zooals reeds gezegd is, de richtingen van alle gemeten punten in het landschap bekend.

Komen nu hierin bekende toppen voor, waarvan de juiste plaats op de kaart reeds door vorige metingen is bepaald, dan kan men daaruit weder de plaats van den top, waarop men zich bevindt, door constructie of berekening afleiden, en men heeft daarmede weer een nieuw hoofdpunt in het bergennet verkregen, dat op zijn beurt tot het vastleggen van onderscheidene andere toppen dienen kan. Immers, men kan nu uit dit punt op de kaart voor elke top, daaruit gemeten, een lijn trekken, waarop deze moet gelegen zijn, en wanneer zulk een top tevens voorkomt op een of meer panorama's, uit andere punten gemeten, zoodat men meerdere lijnen kan trekken, waarop hij ligt, dan wordt zijn plaats op de kaart vanzelf door het snijpunt van die lijnen aangewezen.

Om nu van de aldus vastgelegde bergen ook de absolute hoogten in meters boven zee te vinden, moet men tevens beschikken over de kennis van de vertikale hoeken, waaronder zij gezien worden, d. i. de hoeken, die de gezichts-

lijnen met het horizontale vlak maken. Met behulp van den bekenden afstand, die op de kaart kan worden afgepast, is het n.l. mogelijk om, met inachtneming van de straalbuiging en aardkromming, uit dien hoek het hoogteverschil te berekenen van den gemeten top met het punt, waaruit de meting geschiedde. Op die wijze kunnen dus alle berghoogten worden herleid tot het niveau van één enkelen top, in dit geval de Voltzberg, waarvan de hoogte boven zee door barometrische waarnemingen is bepaald.

Tot het bepalen van deze vertikale hoeken bedient men zich van een waterpas-instrument. Ik bezigde daarvoor de Breithaupt-boussole, die van een kijker met luchtbel-niveau is voorzien, welke niet alleen om een vertikale as, maar ook om een horizontale, langs een vertikalen cirkel, kan worden gedraaid. Op dezen cirkel is een verdeeling gegraveerd, die het mogelijk maakt, den stand van den kijker, met behulp van nonius en loupe, af te lezen.

Daar nu echter bij de Coppename-expeditie was gebleken, dat het aflezen van zoovele hoeken op die wijze verbazend veel tijd in beslag neemt, heb ik in Holland het oculair van den kijker met een dun glazen plaatje doen voorzien, waarop een fijne verdeeling is gegraveerd, zóódanig, dat het gezichtsveld door een reeks van evenwijdige, horizontale lijntjes in boogminuten verdeeld schijnt. Her instrument behoeft nu slechts vertikaal te worden opgesteld, met den kijker in zoodanige, nagenoeg horizontale positie, dat de luchtbel van het niveau, dat er op bevestigd is, in middenstand staat, om van elken top, die, bij het draaien van den kijker in horizontalen zin, in het gezichtsveld verschijnt, onmiddellijk den vertikalen hoek af te lezen ten opzichte van het middelste van de gegraveerde lijntjes, dat voorloopig als 0 punt wordt aangenomen. De onderlinge verschillen in de hoeken, waaronder de gemeten toppen zich ten opzichte van het

horizontale vlak voordoen, zijn daardoor bekend en het komt er nu maar weder op aan, om het juiste bedrag van een dezer hoeken nauwkeurig te bepalen, waaruit dan alle andere ook gevonden kunnen worden. Hiertoe maak ik weder gebruik van een astronomische methode. Ongeveer in het Noorden of Zuiden wordt een, door spitzen vorm, geëigende top gekozen, waarvan het azimuth bekend is, en nu omstreeks den middag, wanneer dus de zon ongeveer daarboven staat, de hoek gemeten tusschen een van hare randen en den gekozen top, waarbij tegelijk de aanwijzing van den chronometer wordt genoteerd. Op analoge wijze als bij de astronomische peiling, kan nu uit dien afstandboog en den, op dat tijdstip bekenden, stand van de zon aan den hemel, de hoek worden berekend, dien de gezichtslijn naar den bedoelden top met het horizontale vlak maakt.

Het is vandaag weer zeer buig in de atmosfeer, en op vele plaatsen hangen zware regenwolken, die langzaam voorttrekken en een helder zicht achter zich laten. In het Oosten is nu zeer ver een lang plateau-gebergte te zien, waarschijnlijk het Nassagebergte aan de Marowijne, en rechts van de keten, die zich in Zuidelijke richting uitstrekt, en blijkbaar de waterscheiding vormt tusschen Saramacca- en Surinamerivier, zie ik heel ver en wazig een reeks van toppen, die de Oostelijke voortzetting moet zijn van de Wilhelmina-keten. Op den voorgrond merken wij nu ook, als een zilveren plekje tusschen de groene heuvelen, het gedeelte van de rivier op, vanwaar wij den berg hebben gepeild.

Voortdurend hooren wij hier het doffe geraas, veroorzaakt door het storten van de zware boomen, die ginds door de arbeiders geveld worden, en het nog lang daarna aanhoudend gerommel en gekraak, waarmede zij langs de steile helling naar beneden zeulen. Tegen den avond

naar huis gaande, zien wij dan ook, dat de mannen zich dapper hebben geweerd. Een groote ruimte op den voorgrond is reeds van bosch ontdaan, en tusschen de achterstaande boomen door begint reeds licht te schemeren.

Een leelijke zaak is echter, dat de bijlen, die ik uit Holland heb medegenomen, niet bestand blijken tegen de hardheid van het Surinaamsche hout. Hoewel zij mij verkocht werden als „beste, extra harde, blauwe” bijlen, hebben zij door dezen éenen dag werk al zooveel geleden, dat zij zoo goed als onbruikbaar zijn geworden.

Ik geef daarom aan Pimpel de opdracht om morgenochtend vroeg naar beneden te gaan, met mijn kleine korjaal naar Warnakomopponafaja te varen en te trachten, van de bevolking eenige goede Amerikaansche bijlen, zooals er in elk boschnegerdorp voorhanden zijn, te koopen. Behalve een ruime som geld, geef ik hem ook de schaaft mede, waarover de bewoners zoo opgetogen waren en die zij godenwerk noemden, voor het geval dat hij voor geld alleen niet mocht kunnen slagen, want goede bijlen moeten wij tot elken prijs hebben.

Het is van avond nog altijd buig weer, en des nachts waait er een stijve Noord-Ooster, die tot in onze kampplaats doordringt en de temperatuur zoozeer verlaagt, dat ik voor het eerst van een wollen deken gebruik maak.

Dinsdag 9 December.

Terwijl ik verder werk aan het Oostelijke panorama, wordt het kappen aan de Zuid-helling, zoo goed en zoo kwaad als het gaat, met de botte en geschaarde bijlen voortgezet. Het is weder zeer regenachtig, en wij hebben nu op het „balkon”, zooals wij ons boven den afgrond zwerende plekje noemen, een van onze dekkleeden gespannen, om een droog plaatsje te hebben ook voor de instrumenten,

want het is te bezwaarlijk, om deze telkens langs het steile pad heen en weer te sjouwen. Van het meten komt vandaag niet veel; groote zwarte wolken hebben allerwegen hunne dichte grijze franje van vallende regenstralen over het landschap neergelaten. Zij komen alle uit het Noord-Oosten opzetten, en uren van te voren reeds zien wij ze aankomen en den eenen groenen heuvel na den anderen inslokken. De meeste buien passeeren ter zijde van ons, terwijl het geluid van den vallenden regen als een zacht zeegeruisch te hooren is, maar eindelijk komt er een zich over onze hoofden ontlasten, en brengt zulk een hevigen wind mede, dat wij alle moeite hebben, om onze geïmproviseerde tent te behouden. Zij laat een prachtig uitzicht achter zich, zoodat ik nog eenige uren kan meten, voordat de naderende zonsondergang ons naar beneden drijft.

De kappers hebben inmiddels naar het Westen een vrij groote opening gemaakt, en met genoegen zie ik verscheidene oude bekenden van de Coppename-expeditie weder, zooals Hebiweri, Kroetoe, v. d. Wijck en van Stokum-berg; welke laatste, zooals ik dacht, den Voltzberg achter zich verscholen houdt. Ik zou nu des noods reeds genoeg punten hebben, om den Jan Basi Gado vast te leggen, maar ik wil toch gaarne ook snijding verkrijgen op de Emmaketen, die nu nog geheel achter zwaar bosch verborgen is.

Woensdag 10 December.

Heden hetzelfde weer als gisteren, maar een graadje erger, en den geheelen dag door. Overal in het rond vallen buien, en wij krijgen er rijkelijk ons deel van. De arbeiders kunnen niet anders doen, dan met de houwens de dunne stammetjes van het onderbosch vellen, want de bijlen zijn nu volkomen waardeloos geworden.

Een kille onverkwikkelijke dag! Ieder is blij als het avond is, en hij nat en bibberend de glibberige steilte kan afglijden, om in het kamp bij een lekker vuurtje zijn kleeën te drogen en zijn hongerige maag te vullen.

Donderdag 11 December.

Daar het nog altijd zeer regenachtig is, en de hemel voor den ganschen dag geen uitzicht belooft, meten wij heden op, wat er van den weg nog te meten is overgebleven. De laatste steilte naar den top blijkt nu, op een horizontalen afstand van 170 M, een hoogteverschil van 90 M. te hebben, een gemiddelde helling dus van ongeveer 30°.

Druipnat komen wij in het kamp terug, en brengen verder den dag, evenals de arbeiders, onderdak door, want het blijft den geheelen middag stortregenen.

Onder het hooge bladerdak hangt een kille, dunne schemering, waarin de vochtige aardbodem zijn dufzoete geuren opwasemt, en van de glimmende bladeren druipt de onverpoosd neerruischende regen, tot dikke droppels gestold, met een monotoon en zwaarmoedig geklikklak, op het strakgespannen doek van onze tent neer.

Wij vullen hedenavond de lamp met de laatste petroleum, die wij in voorraad hebben; de Kock schijnt vergeten te hebben, ons een nieuw blik te zenden, en ik heb daarom aan Pimpel opgedragen, een boschneger met een licht korjaaltje te huren, om er een bij de hoofdmacht te gaan halen, die nu wel te Kwattahede zal zijn aangekomen.

Vrijdag 12 December.

Ons pad naar den top is nu, door den regenval van

de laatste dagen en door het gedurig op en af gaan van zoovele voeten, langzamerhand zoo glad geworden, dat het bijna niet meer mogelijk is, zich naar boven te werken. Ik laat daarom, nu de arbeiders toch niets anders kunnen doen, een balustrade erlangs maken van dunne stammetjes, die aan de boomen worden vastgebindseld. Het blijkt een prachtige verbetering te zijn; wij kunnen nu, ééne hand aan de stevige leuning slaande, gemakkelijk op en af klimmen, terwijl wij ons eerst, dikwijls op handen en voeten kruipende, aan wortels en struiken moesten optrekken.

Ik zit den geheelen dag op het balkon vruchteloos op uitzicht te wachten; een dicht nevelgordijn verhult alles behalve de naaste heuvelen; na een zwaren slagregen ten 2 uur komt het zonnetje door, maar heeft geen kracht meer, om het leger van witwollige nevelwolkjes te verdrijven, die overal tusschen de kruinen van het geboomte, beneden ons, blijven hangen.

In het kamp gekomen, vind ik daar Pimpel, die van zijn tochtje naar Warnakomopponafaja is teruggekeerd. Hij heeft twee bijlen meegebracht à raison van $f2$ per stuk, meer kon hij er niet machtig worden, omdat bijna de geheele bevolking van huis was, om de begrafenis van een inwoner van Pakka-Pakka bij te wonen. Het aantal is echter, met het oog op het geringe aantal arbeiders, waarover ik beschik, voldoende.

Pimpel vertelt mij, dat de waterstand in de rivier nog veel lager is, dan toen wij de reis maakten. Op vele plaatsen, waar wij passeerden, zegt hij, is het nu geheel droog. Dat had ik niet verwacht na al den regen, die er in den laatsten tijd gevallen is. Het schijnt wel, dat het water nog gretig door de poreusen bodem wordt opgezogen. De voortgang van de hoofdtroep zal dus nu wel uiterst langzaam zijn. Van een bewoner van Jacob-Kondre,

die juist te Warna was aangekomen, hoorde Pimpel trouwens, dat nog slechts een gedeelte van de goederen naar Kwattahede was opgevoerd, en dat de Kock zelf weder naar Jacob-Kondre was teruggekeerd. Een boschneger was door Pimpel daarheen gezonden, om een blik petroleum voor ons te halen, en kon over een paar dagen hier verwacht worden.

Zaterdag 13 December.

Met de nieuwe bijlen wordt nu met kracht gewerkt aan het vellen van het bosch, dat in het Zuid-Westen de Emmaketen verborgen houdt. Zonder ophouden klinken de bijslagen, en de eene statige reus na den anderen neigt de fiere kroon, en stort krakend en ratelend in de diepte. De mannen hebben plezier in dit werk, ofschoon het zeker de zwaarste arbeid is, die hun kan worden opgelegd. Maar er schijnt wel in elken mensch een meer of minder dik verniste Vandaal te steken, en het is dus geen wonder dat zij, natuurmensch nog half, behagen scheppen in zulk een vernielingswerk op groote schaal, en met een luid gejubel den val van elk van hunne slachtoffers begeleiden.

Hun luidruchtige ijver had mij hedenmorgen bijna het leven gekost. Ik kwam de helling opgeklauterd, juist toen zij bezig waren aan een hoogen boom, recht boven het pad. Den stoot op de tirailleursfluit, waarmede ik mijn nadering kenbaar maakte, schenen zij niet te hooren, want zij bleven doorkappen, en ik steeg verder op, niet denkende dat het einde van den boom reeds zoo nabij was. Maar toen ik nog een dertig meter beneden den top was, hoorde ik het gekraak van den bezwijkenden stam, en klonk de langgerekte joelende kreet, die de kappers altijd gedurende den val aanheffen, maar die plotseling verstomde, toen zij

mij daar beneden zagen, juist in de richting, naar welke de boom begon te hellen. Nu heeft men, door het eerste kraken gewaarschuwd, op vlak terrein meestal tijd genoeg, om uit den weg te komen, omdat bij deze boomen, met hunne loodrechte stammen en goed verdeelde kronen, de val in het eerste stadium altijd heel langzaam is. Maar op deze slipperige steilte, waar men al moeite heeft om zich staande te houden, was van snel vluchten geen sprake. Gelukkig was ik juist op de hoogte van een bizonder grooten boom, de zwaarste, die op de helling voorkomt, met een stam van meer dan een meter dikte. Daar krabbelde ik dus haastig achter, en drukte mij zoo dicht mogelijk tegen den stam, met een gemengd gevoel van angst en veiligheid, en in een niet onaangename spanning voor wat er nu komen ging. In het eerst niets, niets anders dan het knappen van het spijltende hout en de scheurende vezels daarboven. Toen een dof suizen in de lucht, een zware slag met metalen geluid, dat uit het binnenste van mijn boom scheen te komen, een hevig sidderen van mijn beschermer, en daar hagelde het takken en bladeren om mij heen, zwiepend door de lucht, kletterend op de granietblokken en kletsend in den weeken grond. Geen takje had mij geraakt, en zonder een schram kroop ik tussehen den groenen chaos uit, die mij omgaf, tot groote verluchting van mijn mannen, die beteuterd stonden te kijken, vreezende dat de boom mij verpletterd had.

Het is vandaag helder weer, zoodat ik goed opschiet met mijn metingen. Toch is het zicht in de verte niet heel goed; de lucht is heilig en schijnt vol stof te zijn, wat vreemd is na de recente zware regens. Het is niet onmogelijk, dat dit verschijnsel moet worden toegeschreven aan de vulcanische erupties op Martinique.

Een triestige avond vandaag. De petroleum is opge-

brand, en wij moeten bij een kaarsenlantarentje, uit een sigarenkistje gemaakt, ons maal gebruiken, dat niet half zoo goed smaakt als gewoonlijk. Hoe missen wij nu het prachtige licht van onze lamp, die, hoog boven onze hoofden opgehangen, met haar grooten reflector een wijden helverlichten kring om ons heen placht te werpen. Vooral hier, waar geen insecten ons het leven onaangenaam maken, zijn anders juist de avonduren zoo genotvol, die wij, na ons dagboek te hebben bijgeschreven, met praten, lezen en cijferen doorbrengen.

Zondag 14 December.

Het vellen wordt met kracht voortgezet. Vier man bedienen de twee bijlen, elkander om het uur aflossende; de twee anderen maken, na het noodige water voor ons te hebben opgebracht, *barbakots* (stellingen) om sommige boomen, die door de breede bladen, waarin hun voet uitloopt, op eenige hoogte boven den grond moeten worden gekapt.

Het zicht is weder vrij goed, zoodat ik heden met het Oostelijke panorama bijna gereed kom.

Van avond weer hetzelfde lugubre halfduister, maar wij danken daaraan waarschijnlijk een hoogst interessante vondst op zoölogisch gebied. Het is een zeldzaam schoon lichtend dier, een soort van duizendpoot of platte veel-poot, die een helder robijnrood licht op den kop draagt en een even helder groen licht aan het uiteinde van den staart, terwijl langs elke zijde een rij van tien kleinere groene lichtjes flonkert. Het diertje is ongeveer 4 cM. lang en nog geen halve cM. breed; het schijnt uiterst plat te zijn, want het glipt onder alle voorwerpen door, waarmede wij het trachten op te vangen; zelfs door een stevig neergezetten voet wordt het niet in zijn voortgang

gestuit, het verdwijnt aan de eene zijde onder de schoenzool, en aan de andere komt weldra de dubbele snoer van lichtjes weer te voorschijn. Eindelijk gelukt het ons, het met een handvol molm te zamen in een doosje te krijgen, vanwaar wij het later overbrengen in een kistje met een deksel, dat gedeeltelijk uit kopergaas bestaat, zoodat wij het prachtige beestje op ons gemak kunnen bewonderen. Wij maken ons al illusien, om het in het leven te houden, en praten over den opgang, dien het in Holland zou maken, maar als wij er een uurtje later nog eens naar zien, is het tot onze groote teleurstelling verdwenen. Aan één kant van het kistje blijkt een fijn reetje te zijn tusschen deksel en zijde, en hoewel de spleet nog geen halve mM. wijd is, moet hierdoor het diertje, dat zoo weinig hinder van zijn derde dimensie heeft, ontsnapt zijn. Wij zoeken er nog lang naar, maar zonder resultaat.

Maandag 15 December.

Terwijl ik op het balkon aan het meten ben, word ik op eens aangenaam verrast door de komst van een der bewakers van het Insectenkamp, die mij een pakket brieven en couranten uit Holland en Paramaribo brengt. Met een hoog gespannen nieuwsgierigheid vlieg ik de mailcouranten door, verlangend naar tijding uit het vaderland, maar dit gevoel maakt al lezende weldra plaats voor een soort van leedvermaak en voldoening, dat wij hier zoo rustig buiten dat alles staan. Wat lijkt dat sociale leven met zijn gistingen en verdeeldheden, zijn twisten en gehaspel, van een afstand beschouwd, toch nerveus en verward! Welk een contrast met ons eigen leven, dat zoo eenvoudig omlijnd is, en waarin alle verrichtingen naar een enkel, scherp omschreven doel samenstreven.

Hoezeer verschilt dat werken en ploeteren in de menschen-maatschappij, op sociaal en ander gebied, dat optrekken van efemere gebouwtjes, op steeds wisselende toestanden en verhoudingen als op een eeuwig schuivenden en woelenden bodem gebaseerd, van mijn eigen arbeid hier, die een rotsvaste materie, in voor altijd verstijfde vormen geboetseerd, tot onvergankelijken grondslag heeft!

Tegen den middag naar de Zuidelijke helling gaande, om te zien hoe ver het kappen gevorderd is, wacht mij daar een nieuwe verrassing. Een groote opening is in het bosch ontstaan, en daardoor zijn de Hendriktop en een gedeelte van de Emmaketen te zien. Dit gezicht brengt heel wat opgewondenheid onder mijne mannen teweeg. Zij weten wel, dat het bereiken van den Hendriktop het hoofddoel van onzen tocht is, en zij zijn even verlangend, om hem te beklimmen, als ikzelf. Zij schudden vroolijk de vuist tegen hem, en roepen hem toe: „Wacht maar, wij zullen je ook wel onder den voet krijgen!” Zoover is het intusschen nog lang niet. Het begrip van afstand wijzigt zich in dit land op verwonderlijke wijze. Niet meer dan ongeveer 75 KM., een goed uur sporen dus in Europa, scheiden ons van den berg, en toch, hoeveel weken zullen er nog verloopen, voordat wij werkelijk den voet zetten op gindschen spitsen top, die zoo uitdagend boven het omringende bergland uitsteekt!

Het is vandaag buitengewoon goed zicht, zoodat ik van het Westelijke panorama alle toppen kan meten. De lucht is zoo volkomen transparant, dat zelfs de hoogste, Westelijke top van de Wilhelminaketen, die circa 150 KM. van hier ligt, zich scherp en duidelijk afteekent.

Het ziet er van avond weer vroolijk uit in het kamp. Een nieuw blik petroleum is medegekomen en wij hebben dus weer groote verlichting, en bovendien volop lectuur aan den dikken bundel mailcouranten.

Dinsdag 16 December.

Terwijl ik heden morgen op het balkon aan het werk ben, hoor ik schoten knallen en gèjoel in het bosch beneden. Dat moet de hoofdmacht zijn! Ik klauter naar beneden, en vind Pulle met de Bresse en eenige van zijn arbeiders in het kamp. De Kock is nog onderweg; hij maakt de wandeling op zijn gemak, want hij is nog wat zwak, juist hersteld van een kwaadaardige malaria-attaque. Een uurtje later komt hij dan ook bedaard aanklimmen, gewapend met een langen stok. Hij ziet er nog wat zwak uit, maar voelt zich weer heel wel, en is dezelfde goed-gehumeurde, aangename kameraad als altijd.

Ik hoor nu het verhaal van hun getob met ondiep water, lekke booten, onwillige boschnegers, tegenstribbelende arbeiders, een litanie van jammeren, die mij levendig aan de Coppename-expeditie herinnert. Een leelijke tijding is, dat nog slechts een klein gedeelte van de victualie is medegekomen, lang niet genoeg om mij voor de reis naarden Hendriktop te voorzien. Ik zend daarom al de nieuw aangekomen arbeiders weer terstond naar beneden, en geef aan de Bresse order om morgenochtend met alle booten, ook de onze, naar Jacob-Kondre terug te gaan en met den meesten spoed twee maanden proviand voor 15 man op te brengen.

De Kock en Pulle hebben hunne hangmatten meegebracht en kunnen dus hier blijven als onze gasten, tot hunne overige bagage en ustensiliën zijn opgebracht. Wij zoeken in onze blikjesvoorraad het beste uit, en vieren het weerzien op feestelijke wijze.

Woensdag 17 December.

Wij nemen de nieuw aangekomen kameraden mede

naar ons balkon en toonen hun met trots het fraaie vergezicht, dat hen in verrukking brengt, indien althans ook de altijd ietwat kalme bewondering van de Kock onder dezen term mag worden gebracht.

Het maakt dan ook een verrassenden indruk, wanneer men lang, onder een eng beperkten gezichteinder heeft geleden, zoo plotseling voor dit vrije wijde panorama te staan, dat ontspanning en variatie tegelijk aan de oogen biedt. Vooral bij wolkdrijvend weder zooals nu, als groote wolkschaduwen, statig voortschrijdend, met hun wisselend spel van licht en donker de eentonigheid breken van het groene landschap op den voorgrond, en de halftinten op de beschaduwde ruggen en plooiën relief en vorm aan de heuvels geven. Hier en daar vlamt een bloeiende reuzenboom helgeel of purperrood op in het groen van het onafgebroken golvende oerwoud, dat het al overdekt, en waarvan de schelle tint op de nabije heuvels naar de verte eerst tot grauwwaart verdonkert, en dan, weer ophellend, door het lichtgrijze heen, met het fletse blauw van den wazigen horizon versmelt. Een groote roofvogel zweeft nu en dan, met wijduitgespreide en licht opgebogen slagpennen in groote kringen drijvend, boven het geboomte rond, en op den dichtstbijzijnden heuvel geeft soms een troep apen een akrobatische voorstelling ten beste, die met den langen kijker duidelijk is waar te nemen. Vooral baboens en kwatta's schijnen hier in menigte voor te komen; telkens stijgt hun schor gebrul of klagend geschrei uit de diepte tot ons op.

Donderdag 18 December.

De Kock gaat heden morgen in zijn eentje naar het Insectenkamp om eenige boeken te halen, die hij noodig heeft. Wij raden hem dien langen en vermoeienden marsch

af, omdat hij nog wat zwak moet zijn van zijn recente ziekte, maar daarvan wil hij niets hooren, en wij zien hem welgemoed, zijn bergstok in de hand, met zijn gewonen, bedachtzamen gang de helling afdalen.

Het is een bewolkte, nevelige dag, zoodat er boven niets te meten valt. De arbeiders gaan met het kappen voort; er is alleen nog een kleine sector bosch te vellen, die een gedeelte van de Emmaketen, in aansluiting met het Oostelijke panorama, verborgen houdt. Zij kappen nu recht boven het kamp, waarin wij ons echter volkomen veilig voelen, omdat de helling zoo zwaar begroeid is, dat de val van de meeste boomen reeds halfweg is gesmoord. Maar geheel zonder gevaar schijnt het toch niet te zijn, want terwijl wij in het kamp zitten, hooren wij, na het gewone gekraak daarboven van een bezwijkenden boom, een scherp ratelend geluid, dat steeds nader komt, en weldra flitst een lange, witte stam tusschen de boomen naast het kampterrein, als een reusachtige werpspiets, langs ons heen naar beneden.

Tegen den avond beginnen wij ons ongerust te maken over de Kock, die nog maar niet komt opdagen, en als het volslagen donker geworden is, maken wij ons gereed om met een lantaren op verkenning te gaan. Hij heeft zeker geen licht bij zich, en in de pikzwarte duisternis, die des nachts in het bosch heerscht, moet de weg nagenoeg onbegaanbaar zijn met zijn slijkerige hellingen, steenklompen, boomstronken en wortels, gaten en kuilen. Daarenboven, hoe veilig het overdag in dit land mag zijn, des nachts is het gevaar voor wilde dieren en vooral voor slangen zeker niet denkbeeldig. Gelukkig zijn wij nauwelijks uitgetrokken, of wij komen hem op de helling reeds tegen. Hij had eenige dikke boeken meegesjouwd, maar die waren hem op den duur te zwaar geworden, en hij heeft ze daarom in het tusschenkamp achterge-

laten, waar hij wat te lang heeft gerust. Hij is natuurlijk hoogst verwonderd, dat wij ongerust zijn geweest, en vindt het in het geheel niet noodig, dat wij hem te gemoet kwamen. De weg was heel gemakkelijk te begaan in het donker, nog beter dan overdag, want dat licht hindert je maar, enz. enz. Met dat al zijn wij heel blij, dat wij hem terug hebben, en halen hem als den verloren zoon in.

Vrijdag 19 December.

Heden morgen maken de Kock, Pulle en ik een verkenningstochtje langs de helling, naar de Oostzijde van den berg, om te onderzoeken, hoe het er aan den voet van den rotswand uitziet. Ik kap daarbij een *kepi-kepi* (smal paadje), zoo genoemd naar de keepen, die al voortgaande in de boomen worden gemaakt, om den weg te markeeren voor den terugtocht. Alleen hier en daar is het noodig, in een verward kluwen van lianen met den houwer een doortocht te banen, of een enkelen doornigen rank uit den weg te ruimen, overigens is hier het bosch, althans voor menschen, die niet door een zwaren last in hunne bewegingen belemmerd worden, heel gemakkelijk door te komen. Wij zien nu, dat het plateau, waarop ons kamp ligt, zich nagenoeg horizontaal voortzet, en dus naar deze zijde den top ringvormig omgeeft.

Nog niet ver van het kamp verwijderd, krijgen wij een grooten troep kwatta's te zien, voltigeerende boven onze hoofden. Zij behooren ongetwijfeld tot de beste acrobaten onder de geheele apen-orde, en voeren met hunne vier handen en krachtigen grijpstaart de gewaagste kunststukjes uit. Wij bewonderen het gemak en de snelheid, waarmede zij over de dunste, zwiepande takken loopen, en de zekerheid, waarmede zij zich van den eenen boom naar den anderen slingeren. Soms laten zij zich

van een groote hoogte neerstorten, maar het mist nooit, of één van hunne vijf grijpwerktuigen klampt zich in den val aan het een of ander steunpunt vast. Wij trekken hun attentie door in de handen te klappen, en dit brengt een heele opschudding onder hen te weeg. Sommige vluchten ijlings naar boven, andere, nieuwsgieriger van aard, (de wijfjes, zegt Kock,) strekken de verstandige, ronde kopjes tusschen de bladeren naar beneden, en kijken ons scherp aan. Een van deze bootst zelfs duidelijk onze bewegingen na, wanneer wij met de hand wuiven. Dit is de eerste maal, dat het mij gelukt, een aap iets te doen naäpen; over het algemeen zijn die dieren veel origineeler in hun gebaren, dan men na het lezen van allerlei verhalen, die over hen in omloop zijn, zou denken. Wij amuseeren ons nog lang met de oolijke snaken, maar de lust, om er een te schieten, wordt Pulle eindelijk te machtig, en hij loopt heen om een geweer te halen. Wij trachten hem nog van zijn moorddadig plan af te brengen, omdat de Kock het niet noodig vindt, een huid of skelet van een dezer dieren te prepareeren, maar het is vergeefs; zijn jachtijver is te zeer geprikkeld, en hij schiet er een uit den boom, die, gelukkig goed getroffen, morsdood naar beneden komt. Het is een mooi, volwassen exemplaar met een dichte, langharige, glanzig zwarte vacht. Alleen de handpalmen en de onderzijde van den spiraalsgewijs opgerolden staart zijn kaal, en met een zachte, zwarte huid bedekt, die op het beste glacé-leer gelijkst. Ik maak de anderen opmerkzaam op de rudimentaire duimen aan de voorhanden, een bijzonderheid, die wij reeds op de Coppename-expeditie bij een eveneens geschoten exemplaar hadden opgemerkt, niet vermoedende, dat wij daarmee een voor de wetenschap belangrijke ontdekking deden.

Onzen weg vervolgende, zien wij de rotsblokken, die in

het bosch verspreid liggen, gaandeweg in grootte en aantal toenemen, tot eindelijk een menigte kolossale boulders een berglandje in het klein vormt. Wij zijn hier blijkbaar op de plaats, waar de top vanéén gespleten, en een gedeelte daarvan naar beneden is gestort. Weldra zien wij dan ook de lichtgrijze rotswand door de boomen schemeren. Het is een imposant gezicht, deze naakte loodrechte muur van meer dan honderd meter hoogte, die blijkbaar door splijting is ontstaan. Onwillekeurig denkt men aan Titanische krachten, die hier in vroegere eeuwen in het spel zijn geweest, want het valt zoo moeilijk, zich voor te stellen, dat zulk een geweldige scheuring door de langzaam slijtende werking van verweering kan zijn veroorzaakt. Heel boven zien wij den onderkant van ons balcon, welke naam niet slecht gekozen blijkt, want het wordt gevormd door een enkele volkomen vlakke plaat van slechts een paar meter dikte, die rechthoekig buiten den overigens vrijwel vlakken wand uitspringt.

Op den terugweg nemen wij den geschoten kwatta mede naar het kamp. Pulle heeft een monografie over apen bij zich, en daarin slaan wij na, wat er van deze soort bekend is. Het blijkt nu, dat de wetenschappelijke naam van den aap *Ateles Pentadactylus* is, en dat er bij de uitgave van het boek in 1876 slechts enkele onvolledige preparaten van dit dier in de Europeesche musea aanwezig waren. Bovendien was omtrent het verbreidingsgebied ervan niets met zekerheid bekend; sommigen hielden Peru voor zijn vaderland, en algemeen werd geloofd, dat in Guyana slechts een verwante soort, de *Ateles Paniscus* voorkomt. Indien latere onderzoekingen niet meer licht in dezen ontstaken, hebben wij dus een merkwaardige vondst gedaan.

In den namiddag ga ik naar boven, om te zien of er iets te meten valt. Het kappen is nu zoo goed als afge-

loopen, en het panorama sluit thans aan het Oostelijke aan. Het zicht is echter zeer slecht, zoodat van de Wilhelminaketen niets te onderscheiden is; de lucht is zwaar bewolkt, en tegen den avond breekt weer een echte tropische stortbui los, die een paar uur blijft aanhouden.

Zaterdag 20 December.

De weersgesteldheid is vandaag weer verre van gunstig, zoodat de Oostelijke voortzetting van de Wilhelminaketen nog altijd niet te zien is, en ik mij moet vergeen met de verticale hoeken op den voorgrond, waarmee ik spoedig gereed ben.

Van middag neem ik eens een proef met het dragen van een vracht, zooals de arbeiders dat doen, om te weten te komen, welke gewaarwordingen zij hebben bij het klauteren met een vrachtje van 20 à 25 K.G. op den rug. Zij gebruiken daartoe een zoogenaamde *moetètè*, een soort van langwerpige en aan de voorzijde platte draagkorf, van boven en ook, op een smalle strook aan de onderzijde na, van achteren open, die van *kamina* (een soort van dunne en bijzonder taaie liaan, die voor dit doel in reepen wordt gespleten) is gevlochten, en waarvan de kanten van het voorvlak door houten stokken zijn verstijfd. Door middel van twee breede banden, uit de schors van den Barklak gesneden, wordt deze korf op de wijze van een schooltasch op den rug gedragen, maar daarbij wordt een gedeelte van het gewicht, met behulp van een evenzoo vervaardigde band, die om het voorhoofd wordt genomen, door de nekspieren getorst. Ik loop nu zoo, met een 25 liter-blik spiritus in de *moetètè*, de helling naar den top op en af. Het is wel zwaar, maar het valt mij toch bijzonder mee. De band om het voorhoofd vergemakkelijkt het dragen zeer; door het hoofd wat naar voren of ach-

teren te buigen, kan men de schouders, zooveel men wil, ontlasten.

Ik maak ook een tochtje naar beneden, bezijden de kampplaats, om den boom op te zoeken, die ons laatst als een pijl voorbijschoot. De weg, dien hij heeft genomen, is gemakkelijk te vinden; diepe groeven in den bodem en blootgeschaafde plekken aan de boomen wijzen duidelijk aan, waar de kolos is gepasseerd. Een groot, gedeeltelijk in den grond begraven, granietblok heeft zijn voortgang gestuit en het uiteinde totaal versplinterd, maar wat er nog van den volkomen naakten, gladden stam is overgebleven, blijkt ruim 30 meter lang te zijn. De schors is geheel verdwenen, en het harde lichtgele hout, dat aan pokhout doet denken, ziet er op sommige plaatsen als gepolitoerd uit.

Naar het kamp terugklimmende, ontdek ik een vreemd soort van bijennest, dat ik te voren nooit gezien heb, zooals trouwens in dit land de insectenwereld met haar verkwistende vormenrijkdom telkens nieuwe verrassingen baart. Het nest, uit een kleiachtige substantie vervaardigd, is tegen een dikken boomstam gemetseld, en heeft den vorm van een halven bol, waartegen een wijduitlopend trompetvormig mondstuk is geplaatst. In de opening, die van den trechter naar het eigenlijke halfbolvormige nest leidt, zitten een menigte kleine bijen met dikke vierkante koppen, onbewegelijk opeengepakt, naar buiten te kijken.

Zondag 21 December.

Terwijl de Kock naar den voet van den rotswand gaat, om te trachten, daarvan een geschikt steenmonster te kappen, want wij willen hier onze geologische verzameling beginnen, begeef ik mij weer naar den top om te meten. Het zicht is vandaag weer eens buitengewoon goed, en

ik kan dan ook alle hoeken, die mij nog ontbraken, machtig worden. Het Wilhelmina-gebergte, beoosten de Emmaketen, teekent zich nu scherp af, maar het is heel ver weg, en het bijzonder detailrijke profiel, dat er als een fijn kantwerk uitziet, steekt maar weinig boven de kim uit. Er wordt heel wat van mijn oogen gevergd, om al die microscopische toppen nauwkeurig te meten, wat ik niet anders kan doen dan in liggende houding en met een „opgelegd” instrument, zooals een scherp-schutter zou zeggen. Maar het resultaat is deze moeite wel waard, want gecombineerd met een latere meting op den Hendriktop, zal het de bepaling van deze belangrijke bergketen, waarop de meeste Surinaamsche rivieren ontspringen, weer een grooten stap vooruitbrengen.

Maandag 22 December.

Hoewel nu mijn taak op den berg is afgelopen, blijven wij toch maar hier wonen, tot de Bresse met den nieuwen aanvoer van proviand zal zijn gearriveerd. Mijn arbeiders, die in langen tijd geen vrijen dag hebben gehad, mogen ook na het zware werk van den laatsten tijd wel een paar dagen rust hebben. Bovendien is het verblijf in dit kamp verreweg te verkiezen boven dat aan de rivier, waar men door allerhande insecten wordt geteisterd. Het leven is hier zelfs alleraangenaamst, en indien mijn bestaan niet eenigszins vergald werd door het ongeduld om verder te komen, zou ik het vooreerst tegen geen ander willen ruilen, zoo genoegelijk vlieten hier de dagen voorbij.

Des morgens na het ontbijt, dat onveranderlijk uit Alkmaarder gort met melk, en beschuit met cacao bestaat, gaan de Kock en Pulle aan het werk voor hunne verzamelingen, terwijl ikzelf, na mijn chronometers te hebben verzorgd, naar het balkon stijg. Ook nu mijn werk daar

eigenlijk gereed is, breng ik er toch het grootste gedeelte van den dag door, want het kan gebeuren, dat door een bizonder helder zicht achter een voorbijtrekkende bui toppen te voorschijn komen, die vroeger niet zichtbaar zijn geweest, of ook, dat een neerhangend regengordijn twee bergen scheidt, die, elkaar gedeeltelijk bedekkend, te voren als één waren aangezien. Het uitcijferen van de astronomische waarnemingen geeft mij onder de hand genoeg te doen. Tegen den middag is het algemeene reunie op dit plekje, dat door zijn heerlijke ligging altijd een groote attractie is. Want daar het alleen naar de Oostzijde open is, en door zwaar bosch omzoomd, ligt het na den morgenstond volkomen beschut tegen de zonnestralen, terwijl de wind, die altijd uit het Oosten waait, een frissche koelte aanbrengt. Onze kok komt nu met het twaalfuurtje naar boven zwoegen, een heilzame lichaamsbeweging voor hem, die hij echter maar half apprecieert. Het menu is meestal soep; wanneer wij versch wild hebben, een stevige rijstsoep, en anders erwtensoop uit blik of van spliterwten gemaakt, of ook wel een mengsel van beide en nog wat, want op het gebied van soep veroorloven wij ons de stoutste combinaties. Zoo heteroogen kunnen echter hare bestanddeelen niet zijn, of zij wordt met smaak en snelheid verorberd, want onze eetlust is van dien aard, dat hij niets te wenschen, en maar hoogst zelden wat in den pot overlaat. Na den maaltijd rooken wij, behagelijk op den grond uitgestrekt, nog een sigaar, en tijgen dan weer aan het werk tot zonsondergang, wanneer wij in het kamp te zamen komen. De kok heeft ondertusschen voor heet water gezorgd, en een van ons zet thee of koffie in een reusachtigen trekpot, want deze dranken worden hier niet in nuffige porceleinen kopjes maar in halve-liter mokken rondgediend. De groote hanglamp wordt nu aangestoken en met een staaldraad kabeltje

een paar meter hoog geheschen, zoodat zij, zonder veel warmte te geven, een wijden lichtcirkel werpt, en wij wachten, onder het genot van een glaasje jenever, het oogenblik af, waarnaar wij allen zitten te hunkeren, dat de kok met de toebereiding van het avondeten gereed zal zijn. Dit bestaat bijna dagelijks uit een soort van Indische kerry-tafel, waarbij droog gekookte rijst natuurlijk de hoofdschotel is, maar waarin wij door allerhande conserven van ragout, visch, gevogelte en groenten, benevens een groote verscheidenheid van sambals en andere gekruide toespijzen, genoeg afwisseling kunnen brengen, om de zoozeer te duchten eentonigheid in onze voeding te ontgaan. Onze veldtafel is niet groot genoeg, om met ons vieren behoorlijk aan te zitten, en wordt dan ook alleen als aanrechttafel gebruikt. Ieder schept zijn bord vol met alle goede zaken dooréén, trekt zich daarmede terug naar zijn mailstoel, en zet zich met het bord op de knieën aan het smullen. Alleen de Kock maakt hierop een uitzondering. Hij wacht eerst lang genoeg, om alles goed koud te laten worden, (een van zijn stellingen is, dat een diner, om smakelijk te zijn, den vorigen dag moet zijn klaar gemaakt) en eet dan de verschillende ingredienten afzonderlijk en droog op, met den kerrysaus bij wijze van dessert besluitende.

Na het avondeten komen de gezelligste uren. Het genoten maal, de gemakkelijke stoelen, de vroolijke lichtkring temidden van het geheimzinnige duister van het bosch rondom, de koele atmosfeer, alles werkt te zamen, om het een mensch behagelijk te maken. Meestal wordt er nu druk geredeneerd. De Kock opent gewoonlijk het vuur met een van zijn ontelbare paradoxen, die hij zich, door de pure onhoudbaarheid daarvan vermoedelijk, genoopt voelt op te werpen, ongeveer zooals een jongen doet met een heete cent, die hij uit een open studentenraam heeft opgevangen.

Maar Pulle en ik kunnen toch nooit laten, hem op te vatten, den paradox namelijk, en daar nu Kock's stellingen altijd van verschillende zijden kunnen worden aangegrepen, trekken wij meestal ieder aan een eind, zoodat een levendig dispuut ontstaat. De Kock zit dan verder glunder te zwijgen, en verkneukelt zich in den woordenstrijd, dien hij met een enkel gezegde heeft aangestookt. Alleen nu en dan gooit hij een houtje op het vuur.

Dinsdag 23 December.

Hedenmiddag krijgen wij ongenood bezoek op het balkon. Na den lunch eenige sigaren willende nemen uit een kistje, dat ik op een zonnig plekje te drogen had gezet, vind ik een groote slang, die er dwars over ligt en dus, terwijl wij zaten te eten, uit het bosch voor den dag moet zijn gekomen. Zij ligt doodstil, hoewel niet in in slaap, maar terwijl wij bezig zijn, een touw te zoeken, om er een strik van te maken, begint zij zich langzaam te bewegen naar den rand van den afgrond, waarheen de bodem glooiend afloopt en met struikgewas is begroeid, zoodat het voor ons niet geraden is, zich daar te wagen. Pulle, die inziet dat het dier ons zal ontsnappen, en zonder zich rekenschap te geven van het gevaar, grijpt het bij den staart, welke echter gelukkig door een plotselinge snelle beweging uit zijn hand glipt. De slang schiet nu met vaart naar beneden tot aan den uitersten rand, rolt zich daar op, en wendt haar kop met de kleine vurige oogjes woedend naar ons heen, terwijl zij de hals opblaast op de wijze van een brilslang.

Zij is ongeveer 3 M. lang, aan de buikzijde vuilgeel, en op den rug in blauwe kleuren geteekend, maar zonder banden of ruiten. Het uiteinde van den staart is zwart, en wordt bij het voortschuifelen in voortdurende snelle

trilling gebracht, waardoor een klapperend geluid op de dorre takjes en bladeren, waarmede de grond is bedekt, ontstaat. Hoogstwaarschijnlijk behoort deze slang tot de hevig vergiftige soorten, want de kop is geprononceerd driehoekig, en de staart vrij kort.

Woensdag 24 December.

Van Gelder blijft vandaag in kooi met hooge koorts. Zijn ziekte vertoont dezelfde verschijnselen, die zich ook bij mijn arbeiders en mij openbaarden, toen wij verleden jaar, op den top van den Hebiweri, de eerste zware regens hadden gehad, namelijk hooge temperatuur, zware hoofdpijn, diarrhée en braken: de malariavorm, die een mensch het meest aanpakt, en hem zoo diep ellendig maakt.

Ik neem mijn camera 18 × 24 mede naar boven, om het Oostelijke panorama te fotografeeren, maar de atmosfeer is zoo nevelig, dat het niets zou opleveren.

De dag moet dus in ledigheid worden doorgebracht. Gelukkig behoeft men zich in dit land nooit te vervelen. Wie niet met onverschilligheid voor de levende natuur is behept, vindt hier om zoo te zeggen bij elken stap iets, dat zijn aandacht prikkelt, en zijn gedachten in nieuwe richting leidt. Alleen de zoozeer uiteenlopende wijze b.v., waarop verschillende boomsoorten hunne stammen opbouwen, de variatie van middelen, waarmede zij alle naar hetzelfde doel streven: zoo hoog mogelijk op te stijgen, om hunne bladeren een aandeel in de onontbeerlijke zonnestralen te verschaffen, geeft reeds veel op te merken en te denken.

Daar is vooreerst de machtige massieve reus, die zijn kracht uitsluitend zoekt in het volume van zijn nagenoeg cilindervormigen stam, en de hoogte, die zijn kroon bereikt, aan een overdadige, verkwistende celvorming te danken

heeft. Hij representeert de verouderde techniek, die met zware massieve materialen werkte, en een verhooging van sterkte niet anders, dan ten koste van een onevenredige gewichtsvermeerdering, kon tot stand brengen.

Daarnaast vindt men andere, die meer economisch zijn opgebouwd, volgens het nieuwe beginsel in de techniek, dat een complex van aanéengeklonken hoekijzers, met groote winst aan weerstandsvermogen tegen buigende krachten, kan in de plaats gesteld worden voor een massieve balk van hetzelfde gewicht. De stam bestaat n.l. bij deze uit dunne platen, die straalsgewijze rondom een hart van geringe dikte zijn geplaatst, zoodat zijn doorsnede een stervormige gedaante heeft. Veelal zelfs zijn deze platen aan den rand merkbaar verdikt, aldus een volmaakte analogie vertoonende met „gekraalde” hoekijzers, en in sommige gevallen zijn de moderne beginselen zóóver doorgedreven, dat in de platen groote openingen zijn gespaard daar, waar de vezels het minst tot de sterkte zouden bijdragen, een methode, die b. v. ook bij wrangplaten en brackets in de hedendaagsche scheepsbouw wordt gevolgd.

Weer andere, wier stam uit slechts enkele bladen bestaat, komen aan het gevaar van te weinig weerstand naar sommige richtingen tegemoet, door den vorm van een schroef aan te nemen, terwijl er ook zijn, die in één enkel blad opschietende, dit zoodanig ombuigen, dat somtijds de beide randen bijna aanéensluiten, aldus het beginsel van kokerzaathouten en holle masten adopteerende.

De wetenschap, dat het zwakste punt van hun samenstel gelegen is in den hoek tusschen den stam en de zich horizontaal uitspreidende wortels, is ook in hun bouw zeer duidelijk uitgedrukt, want men ziet er bijna geen, waarbij verzuimd is, dezen hoek min of meer op te vullen. Het beste komt zulk een versterking tot uiting bij de

Een grillige liaan.

stammen, die uit straalsgewijs gerankschikte bladen bestaan, waar deze aan den voet tot véritable knieplaten uitloopen, aldus aan de boschnegers het zoo gezochte materiaal leverende, waarvan zij hunne parels vervaardigen.

De lianen nu kan men beschouwen als boomen, die, op hunne eigene middelen aangewezen, in den algemeenen strijd om het licht zouden ondergaan. Te slap, om op eigen beenen te staan, en begrijpende, dat list der zwakken kracht is, zoeken zij bij hunne meer zelfstandige natuurgenooten den noodigen steun, om hun gebladerte tot de regionen van het zonlicht op te heffen. En in de wijzen, waarop zij zich gedragen, om dit doel te bereiken, is ook weer een opmerkelijke verscheidenheid te bespeuren.

Sommige kiezen zich een enkelen stoeren beschermer; van dezen stellen zij zich geheel afhankelijk, met dezen zullen zij leven en ondergaan. Als van client tot patroon in de Romeinsche samenleving, is hunne verhouding, maar aan het zwartste misdrijf, dat gene kon begaan, maken de meeste van hen zich geregeld schuldig. Want zij omknellen den boom, dien zij zich tot steun en toeverlaat hebben gekozen, veelal zoo nijpend, dat deze, tengevolge van de belemmering in de circulatie van zijn levenssappen, aan het kwijnen raakt en langzaam afsterft.

Tot deze soort behoort o.a. de zoogenaamde *abrasá* (vermoedelijk van het Spaansche woord *abrazar* = omarmen) die, in zijn volle lengte tegen een meestal massieven ronden boom gedrukt, telkens op afstanden van eenige meters een paar armen uitzendt, die als in een innige omhelzing den stam vast omsnoeren.

Tot dezelfde categorie behoort ook een liaan, die zich schroeflijinig om dikwijls nog jonge stammen windt, waarbij vaak zulk een spanning ontstaat, dat, wanneer men hem met den houwer doorkapt, het losspringen van de spiraal met een knal als van een pistoolschot gepaard gaat.

Andere weer gaan verschoonender te werk, en trachten zich met meer onschadelijke middelen tegen hun beschermer op te werken. Zoo is b. v. de *makka-tété* (doorn-touw), een dikke maar bijzonder slappe liaan, dicht met stompe kegeltjes bezet, blijkbaar om de wrijving van zijn oppervlak te vergrooten, en daardoor het klimmen gemakkelijk te maken.

Vele lianen echter vertrouwen hun leven niet aan een enkelen steunenden boom toe; als een voorzichtig financier, die zijn geheele kapitaal niet in één en dezelfde onderneming steekt, eischen zij meerdere waarborgen voor hun bestaan. Meestal bandvormig van structuur, slingeren zij zich, nu eens spiraalsgewijs gekronkeld, dan weer als een enkel plat houten lint, van boom tot boom. Ook bij hen is een zucht tot spaarzaamheid met hun bouw materiaal op te merken. Bij sommige is de middenstrook van hun bandvormig lichaam beurtelings in en uitgebogen, zoodat aan dezelfde zijde een opvolging van holten en builen ontstaat, waardoor natuurlijk, in analogie met gegolfd plaatijzer, hunne stijfheid wordt bevorderd; bij andere zijn de randen van het lint verdikt ten koste van de middenbaan, die opengewerkt is in dier voege, dat de beide randen door een regelmatige reeks van smalle dwarsstaafjes zijn verbonden, hetgeen den liaan het voorkomen van een smalle ladder geeft. De negers noemen hem dan ook *sikripatoe-trapoe* (schildpadtrap).

Langs dezen weg namelijk onderhoudt in hunne sprookjes de schildpad, naast de spin een van de meest voorkomende hoofdpersonen, de communicatie met den hemel.

Donderdag 25 December.

Van Gelder is vandaag weer koortsvrij en voelt zich tamelijk wel.

Ik breng den dag met fotografeeren door. Vergezeld door een paar van de arbeiders, met houwens voorzien, zoek ik eenige plekjes in het bosch uit, die mij pittoresk of interessant voorkomen, en laat daar een open ruimte kappen, om voldoende voorgrond voor mijn opnamen te krijgen.

Tot het welgelukken van zulk een fotografie in het oerwoud moeten verschillende factoren meewerken. In de eerste plaats moet de lucht bedekt zijn, zoodat de zonnestralen geen glimlichtjes op de gladde, sterk reflecteerende palmbladeren kunnen doen spelen, maar bovendien moet de atmosfeer volkomen in rust zijn, zoodat de plantendeelen hoegenaamd niet bewegen, want daar het licht, door het bladerdak gefiltreerd, slechts een gering aantal chemische stralen bevat, en de noodige diepte en randscherpte daarenboven niet te verkrijgen zijn, dan bij het gebruik van een kleine diafragma-opening, is een lange belichting noodzakelijk. En in verband hiermede mag er in het veld zoo goed als niets van den hemel te zien zijn, zoowel om verbrande plekken in het beeld, als verstrooid licht in de camera, dat de plaat zou doen sluieren, te vermijden. Het is dus een werkje, dat geduld, zorg en tijd vereischt.

Wij vieren het kerstfeest op grandioze wijs. Van morgen hebben wij al, onder zwaar en algemeen beraad, een feestsoep voor den lunch uitgedacht, waarbij de keuze is gevallen op een combinatie van kip, céleri-au-jus en champignons, en na de rijsttafel, waarvoor ook het fijnste maar juist goed genoeg was, maken wij een excellenten bowl van een flesch roode wijn, een flesch champagne, en een blik Californische perziken. Des namiddags heeft het zwaar geregend, maar later is het weer geheel opgeklaard, zoodat wij een gezelligen avond hebben.

Vrijdag 26 December.

De dag wordt weder aan de fotografie gewijd. De panorama's zijn altijd nog in nevelen gehuld, maar ik maak nog eenige opnamen in het bosch, en fotografeer ook ons kamp met zijn bewoners, en een plekje op den steilen weg naar den top.

Zaterdag 27 December.

Den geheelen morgen regen, daarna opklarend, en des namiddags helder weer. Wij gaan naar den voet van den rotswand om daar eenige fotografieën te nemen van de omgeving, waar het landschap, tengevolge van de menigte groote boulders, die er verspreid liggen, een gansch bijzonder karakter heeft.

Des avonds ontwikkel ik eenige opnamen van een reeks, die bij opklimmende belichtingstijden is gemaakt, en het blijkt, dat de juiste pose ten 5 uur n.m., buiten direct zonlicht, met een opening van F: 10, een minuut bedraagt.

Zondag 28 December.

De Bresse is eindelijk met onze proviand gearriveerd, en komt tegen den middag met eenige van zijn arbeiders naar boven. Ik laat hen een gedeelte van onze goederen naar het Insectenkamp dragen, en geef order dat morgen zoo vroeg mogelijk alle hens zullen opkomen, om de rest te halen.

Twee boschnegers zijn met hen medegekomen, om een kijkje op den top van den „Witti-ston” te nemen, maar eerst durven zij de steile helling niet op. Eindelijk krijgen wij hen er toe, met ons mede naar het balkon te gaan,

Landschap met rotsblokken aan den voet van den steilen wand.

en het is vermakelijk, nu hun verbazing en angst te zien, als zij voor het open panorama staan. Hun geheele leven gewoon aan een geboorneerden gezichtskring, maakt dit wijde vergezicht hen duizelig, en zij wagen zich niet buiten den boschrand, waar zij zich krampachtig aan een boomstam vasthouden, ofschoon zij nog verscheidene passen van den rand van den afgrond zijn verwijderd.

Maandag 29 December.

Daar alle bagage niet in één dag blijkt te kunnen worden overgebracht, blijven de Kock en Pulle nog een nacht hier logeeren, terwijl van Gelder en ik naar het Insectenkamp verhuizen. Wij leggen den weg in juist twee uren af; het is verwonderlijk, hoeveel sneller en gemakkelijker men gaat, als men door een dagelijksche oefening in het klauteren is getraind. Hellingen, die ons op den heenweg moeilijk en steil voorkwamen, schijnen, nu wij aan het zooveel steilere pad van het kamp naar den top zijn gewend geraakt, niets meer te beduiden.

Onderweg merk ik een zeer bijzonder insect op; het is een groote, glimmend zwarte mier, veel gelijkende op de beruchte *aloekoé-mura*, waarvan de beet volgens de negers een hevige koorts veroorzaakt, maar het eigenaardige van dit exemplaar is, dat het van groote vleugels, als die van een vlinder, is voorzien, blauwpaarsch van kleur, met witte tippen.

Na zoo lang in het donkere, altijd vochtige woud te hebben vertoefd, maakt het een vroolijk verrassenden indruk, zoo plotseling de blinkende rivier terug te zien met haar zee van licht en zonnegloed, en wij hebben moeite, ons het weldadig gevoel van verademing en rust te binnen te brengen, waarmede wij een maand geleden deze omgeving van licht en leven tegen het koele half-

duister van het sombere bosch verruilden. Waaruit blijkt, dat afwisseling het brood des levens is, en misschien ook, dat de noodlottige werking van een tropisch klimaat op het lichaam, en vooral op den geest van een Europeaan, aan niets zoozeer moet worden geweten, dan aan het ontbreken van den verfrisschenden en verjongenden invloed van een prikkel, waarmede de schrille wisseling der seizoenen, in het Noorden, de veerkracht van den geest en de ontvankelijkheid van het gemoed onderhoudt.

Dinsdag 30 December.

De arbeiders worden naar boven gezonden om de bagage van de Kock en Pulle te halen, welke nu ook in het kamp terug komen.

Ik breng den dag grootendeels schrijvende door, want ik wil met de Bresse en zijn arbeiders, die spoedig weer naar Jacob-Kondre zullen terugkeeren, een officieel rapport, benevens onze particuliere correspondentie, medegeven. De insectenplaag is hier gelukkig veel minder hevig dan vroeger; de zware regens van den laatsten tijd schijnen een groote opruiming te hebben gehouden; zelfs van muskieten hadden wij gisteren avond maar weinig last. De waterstand in de rivier is daarentegen, vreemd genoeg, door den belangrijken neerslag nog niet merkbaar hooger geworden.

Tegen den avond maak ik weer een langen toer in mijn korjaaltje, die met een heerlijk stortbad op de rotsen in de rivier wordt besloten. Jammer genoeg maken de vraatzuchtige *pirings*, die overal im menigte voorkomen, het niet geraden, zich al zwemmende te verfrischen; men moet er zich daarom mede vergenoegen, het water met een waschkom op zijn Indisch op te scheppen en over het lichaam te storten, maar na al die dagen, dat ik mij

met een eimmertje en een drinkbeker heb moeten behelpen, is het toch een genot, weer naar hartelust te kunnen plassen.

De groene slang, die wij onder de hoede van de bewakers van het kamp hadden achtergelaten, is gestorven. Na hardnekkig alle voedsel te hebben geweigerd, werd zij, eenige dagen geleden, dood in het hok gevonden.

Woensdag 31 December.

Wij beleggen heden morgen scheepsraad, om de beste wijze, waarop het programma van onze verdere verrichtingen kan worden uitgevoerd, te bespreken. Het resultaat is, dat in breede trekken als volgt wordt besloten:

Ik zal morgen, vergezeld van 15 uitgezochte manschappen, met drie kleine booten en twee korjalen, geproviandeerd voor twee maanden, den tocht naar den Hendriktpoort aanvaarden.

Van Gelder wordt belast met de leiding van het goederen-transport, en zal morgen met de Bresse en de overige arbeiders naar Jacob-Kondre vertrekken. Om het vervoer te bespoedigen, wordt hij gemachtigd, daarbij van de hulp van boschnegers gebruik te maken, tegen betaling met zilvergeld, voor zoover de som, die wij hebben meegenomen, strekt, en verder met wissels op den heer Loth, door mij of de Kock geteekend.

De Kock en Pulle zullen hier blijven en zich aan hunne verzamelingen wijden, tot het laatste goederen-transport is aangekomen. Dan zal de reis worden voortgezet, waarbij weder, zooveel noodig, boschnegers met hunne korjalen worden gehuurd, om het vervoer over de vallen te bespoedigen. Op een punt van de rivier boven de vallen gekomen, dat door mij met een vlag zal worden gemarkeerd, zal daar een kamp worden gebouwd en alle bagage

daaronder worden opgeslagen. Het meerendeel van de arbeiders zal daarna worden ontslagen en naar de stad teruggezonden, en verder mijn terugkomst van den Hendriktop worden afgewacht.

De manschappen, die met mij zullen medegaan, worden nu aangewezen, en alle benoodigdheden voor onze reis gesorteerd en klaargezet. Des namiddags neem ik een reeks zonshoogten ter bepaling van den stand der chronometers, en nadat ik nog een aantal wissels voor van Gelder heb gemaakt, is nu alles gereed om met het nieuwe jaar onzen nieuwen tocht te gaan ondernemen.

De oudejaarsstemming wordt nu bij de arbeiders levendig, en reeds vroeg in den avond klinkt uit het groote kamp, dat zij allen gezamenlijk bewonen, hun gemeenschappelijk psalmgezag. Het wordt echter weldra afgebroken door een zwaren, hoewel kortstondigen, plasregen, gevolgd door een krachtigen windstoot, en in wanhoop komen de menschen mij vertellen, dat hun kamp op het punt staat van omvallen. Inderdaad blijkt het gevaarlijk uit het lood te zijn gezakt, en het is een groot geluk, dat de wind niet heviger is geweest, want het samenstel van zware balken en binten, waaruit het geraamte bestaat, zou door zijn val zeker ernstige accidenten hebben veroorzaakt. Ik laat nu de dikke manillatrossen, waarvan de booten voorzien zijn, losmaken, en daarvan op de bovenhoeken dubbele hoortouwen zetten, die om in de buurt staande boomen worden belegd.

Door met Spaansche spullen deze stijf te draaien, slaag ik er in, het zware gevaarte weer overeind te krijgen en voldoende te steunen, zoodat de hangmatten, die reeds in allerijl waren losgemaakt en weggenomen, weer veilig kunnen worden gespannen. De feestelijke stemming is daardoor weldra teruggekeerd, en uit zich nu in meer wereldsche liederen.

Ten 11 uur want wij hebben, heer en meester over den tijd zijnde, besloten wat vroeg „middernacht te maken”, geeft Pulle door een snelvuur met zijn revolver het sein, dat het nieuwe jaar is ingetreden. De arbeiders komen nu voor ons kamp, scharen zich in een kring om ons heen, en zingen het „Uren, dagen, maanden, jaren”. Daarna doet een van hen het woord, en houdt in het beste Hollandsch, waarover hij beschikt, een toespraak, waarin noch het pathetische, noch het diplomatische element ontbreekt. Na de gewone wenschen te hebben toegebracht, wijst hij er op, dat hij en zijne kameraden hunne familie en bloedverwanten, vrienden en vriendinnen, ja alles wat zij in wereld hebben, verlieten, om ons op deze expeditie te volgen. Verstoken van de ouderlijke zorg, willen zij nu in mij hun vader zien, maar evenals een vader, zelfs de gestrengste, wel geneigd is, nu en dan iets door de vingers te zien, zoo vertrouwen zij, dat ook ik hun de tekortkomingen, waaraan zij zich mochten schuldig maken, niet al te zwaar zal aanrekenen, maar daarbij bedenken, dat zij als het ware mijne kinderen zijn.

Mijn antwoord hierop, dat, hoewel geestrijk genoeg en bij mijn gehoor gretig ingang vindende, misschien slecht met mijne nieuwe vaderlijke plichten strookt, bestaat in een extra oorlam. Het enthousiasme stijgt nu ten top, en een voor een worden wij onder een „lang zal hij leven” met onze stoelen in de lucht getild, hetgeen wij ons gewillig laten welgevallen, om hunne vreugde niet te bederven. Alleen de Kock ontsnapt aan dit huldebetoon; een vijand van alle demonstraties en luidruchtigheid, heeft hij zich stilletjes uit de voeten gemaakt en zich, eenigszins wereldverachtend gestemd, in zijn hangmat achter zijn muskietennet in veiligheid gebracht.

Zoodra de rumoerige bende is afgetrokken, komt de „oude garde”, die zich tot nu toe achteraf heeft gehouden,

ernstig en waardig hare opwachting maken. Zij voelen zich blijkbaar de élite van het personeel, aan wie het niet past, zich onder de vulgaire menigte te mengen.

De luidruchtige vreugde duurt tot laat in den nacht voort; waarschijnlijk hebben sommige van de arbeiders, waaronder eenige slechte elementen zijn, op wederrechtelijke wijze drank weten te bemachtigen, want hunne gemoederen raken meer en meer verhit, en het feest, zoo godsdienstig begonnen, eindigt op vrij heidensche wijze met een kloppartij tusschen twee van hen, waarbij gelukkig geen ernstige kwetsuren worden opgelopen.

HOOFDSTUK V.

TOCHT NAAR DEN HENDRIKTOP.

Donderdag 1 Januari.

De voormiddag wordt besteed met het inschepen van de victualie en andere goederen, die voor mijn tocht naar den Hendriktop noodig zijn. Drie van de kleine visschersbooten, benevens twee van de stadskorjalen, worden behalve mijn eigen korjaaltje vereischt om dit alles te bergen, en de vijftien manschappen, die mij buiten een van de koks zullen vergezellen, zijn maar even voldoende om deze flotille behoorlijk te bemannen.

Met de overige vaartuigen, bemand met den rest van het aanwezige personeel, op een paar arbeiders na, die ter adsistentie van de Kock en Pulle bij hunne werkzaamheden hier achterblijven, vertrekken van Gelder en de Bresse ten 12 uur stroomopwaarts naar Jacob-Kondre, om het transporteeren van de hoofdvoorraad te vervolgen.

Pulle is intusschen bezig, de zoölogische verzameling te verrijken. Met zijn eigen geweer, dat uitmunt door een bizonder draagvermogen, en waarmede hij wonderen verricht op het gebied van vérschieten, haalt hij twee vogels uit de toppen van de hooge boomen bij het kamp, die beide, toevalligerwijze alleen in een vleugel verwond, naar beneden komen fladderen, en overigens ongedeerd en springlevend worden opgenomen. De eene is een jonge

amazone-papegaai, de andere een fraaie roofvogel van het valken-type, grijsblauw gevederd en met groote koraal-roode oogen. De negers noemen hem *Akka*, maar dezen naam geven zij aan alle kleine roofvogels zonder onderscheid. De papegaai is slechts licht gewond, maar bij den valk is het vleugelgewricht zoodanig beschadigd, dat er medische hulp aan te pas moet komen, om den vogel in het leven te houden. De dokter moet dus nu de schade herstellen, die de verzamelaar heeft aangericht, maar dit is lang geen gemakkelijk werk, want het domme dier, blijkbaar zonder eenig begrip van menschenlijke logica, stelt zich, al hakkende met den scherpen snavel en scherpende met de niet minder geduchte klauwen, grimmig te weer. Met de groote vleeschvork, die juist om zijn nek past, wordt het echter op den grond gefixeerd; de klauwen worden met zeilgaren bijeengebonden, en zoo weerloos gemaakt, wordt de onwillige patient behandeld. De vleugel wordt gespalkt en gezwachteld, nadat de wond, overeenkomstig de moderne behandeling van gecompliceerde fracturen, met Peru-balsem is volgesmeerd.

Gedurende deze operatie zijn de toebereidselen voor mijn reis afgeloopen, en ik neem dus afscheid van mijn reisgenooten, om met mijn kleine flotille onzen nieuwen tocht te aanvaarden.

De worsteling met de vallen en versnellingen vangt nu weer aan; de strijd met een vijandige natuur is weder aangebonden. Gelukkig blijft het vandaag nog bij schermselingen, want tot Pakka-Pakka passeeren wij wel een aaneenschakeling van versnellingen, maar alle van een goedaardig glooiend karakter, zoodat de booten zonder ontladen kunnen worden doorgesleept. Wij komen dan ook reeds ten 3 uur aan het dorp, waar ik besluit te overnachten, omdat het Nieuwjaar een feestdag is, waarop de negers bijzonder zijn gesteld, en die dan ook in de stad

altijd met grooten luister wordt gevierd. Bovendien komt het mij verstandig voor, na de rustperiode, die mijn mannen hebben genoten, niet aanstonds het uiterste van hen te vergen, maar hen geleidelijk weer aan zwaren arbeid te gewennen.

Pakka-Pakka is een vrij groot, en naar het uiterlijk van de woningen, die er alle goed onderhouden uitzien, te oordeelen, een welvarend dorp. Sommige van de huisjes zien er zelfs eenigszins koket uit; de overdekte voorgalerijtjes, en hier en daar eenig snijwerk aan de posten, wijzen op een zin voor ietwat meer ontwikkelde architectuur, waaraan de boschneger over het algemeen vreemd is.

De bewoners, waarvan het meerendeel ons reeds bij een bezoek aan het Insectenkamp had leeren kennen, ontvangen mij zeer gastvrij en bieden mij een heel huis tot nachtverblijf aan. Alleen de kleine kinderen zijn, zooals overal, bang voor mij, en dit wordt er niet beter op, als de moeders ze zeer onverstandig met geweld naar mij meeslepen. De kleine nikkertjes maken dan een geweldig misbaar en zijn in een heelen tijd niet tot bedaren te brengen.

Maar het is interessant, op te merken, hoe groot altijd in dit opzicht de individueele verschillen onder de kinderen zijn. Sommigen kunnen hun vrees voor de vreemd uitgedoste wezens met de bleeke harige aangezichten maar volstrekt niet overwinnen, en zetten het telkens schreeuwend op een loopen, zoodra zij een van ons in de verte zien aankomen; anderen zijn spoedig gerustgesteld en dan meestal heel vertrouwelijk, terwijl er ook, maar heel zelden, enkele zijn, waarvoor wij in het geheel geen schrikbarend voorkomen schijnen te hebben.

Zoo is er hier een klein meisje van 3 à 4 jaar dat al aanstonds lachend op mij toe komt loopen, terwijl ik

voor mijn huisje zit, op mijn knie klautert om aan mijn baard te trekken, en mij in haar brabbeltaaltje allerlei lange verhalen doet, waarvan ik maar heel weinig begrijp.

Mijn horloge vindt zij eerst wat griezelig, (uurwerken zijn bij de boschnegers volstrekt niet in gebruik) zij denkt dat het leeft, en voordat zij het aan het oor durft houden, vraagt zij eerst heel benauwd: „*a no sa beti mi?*”: zal het mij niet bijten? Het is een allervermakelijkst levendig kind, vol van snaaksche invallen, en blijkbaar de lieveling van alle inwoners, die haar *Pikien-oema*, klein vrouwtje, noemen. Zij is wát trotsch op de vrijmoedigheid, waarmee zij mij durft te behandelen, terwijl al haar kameraadjes op een veiligen afstand blijven toekijken, en zij vermaakt zich nu kostelijk, door om de beurt een van de kleutertjes bij de hand te nemen, en in mijn richting mee te trekken. Schoorvoetend, met vreezen en beven, komt het wicht, de oogen wijd open, tot op een pas of tien, maar dan slaat de schrik het weer om het hart; het rukt zich los en maakt zich uit de voeten, onder het schaterend gelach van *Pikien-oema*. Even later heeft zij weer een ander spelletje bedacht, verdwijnt, en komt dan aanzeulen met de lange middennerf van een maripa-palmblad, die zij bijna niet kan voortslepen, al uit de verte roepende: *mi habi wan sneki, a sa beti joe*: ik heb een slang, die zal je bijten. Ik moet mij nu houden, alsof ik heel bang ben, en van angst achter mijn stoel wegkruipen.

In hun denkwijze en spelen schijnen dus deze nikkertjes veel nader te staan bij de Europeesche kinderen, dan bij die van de Oostersche volken, waar de kleintjes al zoo vroeg wijs en ernstig zijn, en miniatuur menschjes lijken, zooals b.v. op Java, waar men zelden een meisje ziet, zóó klein, of het draagt een nog kleiner wicht op den heup, en verzorgt het als een moedertje.

De oudste of de aanzienlijkste inwoner komt nu zijn opwachting bij mij maken en verstoort de pret. Hij zingt weer het oude liedje, beweert dat wij onmogelijk zonder de hulp van boschnegers de vallen kunnen overtrekken, en dat wij bij die poging alten zouden verdrinken. Ik beloof hem, het voorzichtig te zullen beproeven, en zoodra ik zie, dat het niet zal gaan, terug te keeren en zijn hulp in te roepen, maar dat antwoord bevredigt hem niet geheel. Hij vindt ook onze booten niet geschikt om er mede in de vallen te werken. Het is waar, dat onze vaartuigen niet in den schitterendsten staat verkeerden; één ervan, nog van de Coppename-expeditie afkomstig, is aan den bodem zoodanig afgesleten, dat het breeuwen van de naden zeer bezwaarlijk gaat en slechts voor korten tijd helpt. Wij zullen het er echter mede moeten doen, want ook hier wil men ons geen korjalen afstaan; ik kan alleen een hardhouten strook machtig worden, die bestemd is voor het opboeien van een korjaal, en waarmede ik de slechtste boot van een soort loozen kiel voorzie.

In ruil daarvoor geef ik een paar flesschen spiritus ten geschenke, hetgeen een aanleiding is tot het organiseeren van een groot dansfeest voor mijn huis.

Nu ik langzamerhand wat vertrouwd ben geraakt met hun danskunst, vind ik zulk een feest niet onaardig. In het eerst vond ik het eentonig, en door het geweldig spektakel, dat er bij gemaakt wordt, zelfs hinderlijk, maar nu zit ik er met genoegen en een zekere belangstelling naar te kijken. *Pikien-oema* kruidt bovendien de ernst, waarmede de dans wordt beoefend, met de noodige vroolijkheid, door telkens binnen den kring te sluipen en, op gevaar af van onder den voet te raken, achter den vóórdanser diens hartstochtelijke bewegingen met de grappigste grimasjes te parodieeren.

Als het dansen een uurtje geduurd heeft, komt een hevige slagregen het feest afbreken, want hoewel er aan hunne kleeding weinig te bederven valt, laten de boschnegers zich, evenals verscheidene andere tropische volkeren, ongaarne natregenen, en ieder vlucht dus overhaast om onder dak te komen. Mijn vriend van hedenmiddag vindt dit een goede gelegenheid, om mij nog eens te komen doorzagen met zijn betuigingen van ongerustheid over ons lot, indien wij onvergezelde voorttrekken, en hij smeekt mij nu, tenminste zijn zoon, zij het ook zonder betaling, mede te laten gaan, om ons te helpen en mij tot gids te dienen. Ik maak mij eindelijk van hem af, door te zeggen, dat ik van mijn Koningin de speciale opdracht heb ontvangen om te onderzoeken, of het passeeren van de vallen ook zonder hunne hulp mogelijk is, en dat ik dus verplicht ben, dit te beproeven. Dat helpt; voor zulk een argument zwicht zelfs de koppigste boschneger. Zonder verdere pogingen aan te wenden, gaat hij hoofdschuddend en mompelend heen. Het is aardig de vereering te zien, waarmede, zelfs in het meest afgelegen boschnegerdorp, de naam van onze vorstin wordt gehuldigd. Afgodisch zou hier een te zwak adjectief zijn, want ik ben zeker, dat zij aan Haar meer macht toeschrijven, dan aan al hunne Gado's te zamen.

Vrijdag 2 Januari.

Na een bijzonder hartelijk afscheid van de bewoners, die ons nog lang nawuiven, zetten wij hedenmorgen de reis voort. Op het laatste oogenblik vóór ons vertrek komt *Pikien-oema* haar compliment maken. Zij is voor deze gelegenheid door haar moeder feestelijk opgetuigd; haar kroeskopje ziet er, met de rechte rijen stijve krulletjes, zoo netjes uit, als een pas opgeharkt tuinpaadje, en zij

heeft, waarschijnlijk voor het eerst in haar leventje, een gloednieuw helrood lendendoekje om. Zoo, deftig uitgedost, komt ze op haar mollige waggelbeentjes potsierlijk aanstappen, in elk roetzwart knuistje een hagelwit eitje vooruitstekend, het afscheidsgeschenk van haar moeder, die zeer geveleid is met het succes van haar kind.

Wij passeeren nu weder verscheidene reeksen van vrij belangrijke versnellingen, maar nog altijd zonder veel moeite en zonder dat het noodig is, de booten ledig te maken. Ten 4.30 bereiken wij een goede kampplaats op een rotsig eilandje, en richten ons daar voor den nacht in.

Ik merk hier een soort waterlooper op, die ik nog niet kende. Zij behooren tot de klasse der spinachtigen, hebben althans acht pooten, die even als het lichaam bruin en wit geringd zijn. Zij loopen met zulk een snelheid over de oppervlakte van het water voort, dat zij gedurende de beweging in het geheel niet te onderscheiden zijn, en men hen alleen gedurende de korte oogenblikken van rust kan waarnemen.

De lucht is deze dagen bijna onafgebroken bewolkt, en voortdurend vallen lichte regenbuien, die nu echter geen oponthoud meer veroorzaken, omdat ik van een der getaande dekkleeden een tent op mijn boot heb gemaakt, waaronder mijn teekenpapier en instrumenten vrijwel droog blijven.

Zaterdag 3 Januari.

Na een paar onbelangrijke versnellingen te zijn overgetrokken, komen wij aan de Broko-boto (gebroken boot) val, die wij reeds van uit de verte hebben hooren ruischen. Een machtige dam van vast gesteente strekt zich hier dwars over de rivierbedding uit, en op een enkel punt, waar zich een smalle, diepe en lijnrechte kloof van

ongeveer 100 M. lengte tusschen de metershooge rotsen heeft gevormd, stort zich het water met woedende snelheid naar beneden.

Juist als wij den voet van de val hebben bereikt, komen in vier kleine korjalen eenige boschnegerfamilies achter elkaar den brullenden stroom afschieten, en snellen ons lachend en groetend voorbij. Daar het water diep is, en vrij van steenen, hebben zij hier den *koeli* niet noodig, een kleine wrikkende beweging nu en dan met de parels, die, vóór en achter, loodrecht en met langescheeps gerichte bladen in het water worden gehouden, is voldoende om de lichte vaartuijjes recht en middenstrooms te houden.

Het gemak en de veiligheid, waarmede oogenschijnlijk hunne manoeuvres volvoerd worden, geven mij den moed, om, trots den onheilspellenden naam van deze val, te beproeven, onze vaartuigen, geladen als zij zijn, naar boven te werken. Met mijn boot, die het lichtst belast is, gaat dit goed. De lange, stevige vanglijn van manilla tros wordt naar voren gegeven, acht man verdeelen zich daarover, en trekken, over de rotsen klauterende, het vaartuig op, terwijl één man, achterin gezeten, met den parel den kop op stroom houdt. Hoewel het water aan weerszijden van den boeg hoog opbruist, komt de boot, zonder water over te nemen, veilig boven. De tweede poging, met een der zwaarder geladen booten, gelukt minder goed. De zware stroomdruk, die den boeg licht, doet het achterschip zoover inzinken, dat het water daar over de boorden stroomt, zoodat de vanglijn ijlings moet worden afgevierd. Om niet de kans te loopen op het verlies van een gedeelte van onze kostbare voorraad, laat ik nu alle booten ontladen, de goederen over de rotsen naar het blanke water boven de val dragen, en daarna de vaartuigen één voor één ledig optrekken. Bij de volgende versnelling, de Aftima-boe val, waarop wij spoedig stuiten, en die een meer

gekromd en geaccidenteerd verloop heeft, moet dezelfde tijdroovende methode weder worden toegepast, zoodat wij vandaag niet veel weegs afleggen. Wij varen nog door tot vóór de Kaja-mongo val, waar wij onder een hevigen slagregen ten 5 uur kamp maken.

Zondag 4 Januari.

Daar de Kaja-mongo val, die wij voor den boeg hebben er vrij lastig uiziet, en wij gisteren avond een splitsing van de rivier zijn voorbijgevaren, ga ik eerst in mijn korjaaltje op verkenning uit, om te onderzoeken of de andere arm misschien een beter vaarwater aanbiedt. De dam blijkt zich echter over het eiland, dat door de rivier wordt omsloten, voortzetten, want den anderen tak vind ik op dezelfde hoogte geheel door groote rotsblokken versperd. Ik keer dus onverrichterzake terug, en wij beginnen nu de booten weder te ontladen, om ze over de reeks van, elkaar trapsgewijze opvolgende, steile valletjes te trekken, waaruit deze versnelling bestaat. Terwijl wij hiermede bezig zijn, komt een korjaaltje afzakken met eenige oude bekenden, Helena met hare ouders van Maripaston, die van een familiebezoek te Granman-Kondre terugkeeren. Het meisje zit voorin, en hanteert den koelá en den parel met gelijke behendigheid. De oude heer verzekert ons, dat wij de vallen, die ons nog wachten, onmogelijk zonder hulp zullen kunnen passeeren, maar zulk een waarschuwing maakt nu al niet meer den minsten indruk op ons, en goedsmoeds tijgen wij verder. De Kaja-mongo val over, roeien wij weer eenigen tijd in blank water, en komen dan aan een splitsing, waarvan wij den voornaamsten tak kiezen.

Een loeiend geraas kondigt aan, dat wij spoedig weder slaags zullen raken, en weldra zien wij dan ook de rivier

afgesloten door een hoogen dam, die zich van oever tot oever onafgebroken uitstrekt, en waarvan zich het water over de geheele breedte loodrecht nederstort. Wij keeren nu terug om te zien, of in een van de kleinere takken de passage gemakkelijker is, en vinden ook werkelijk een plaats, waar de glooiing van den bodem veel geleidelijker is, en het water vrij rustig naar beneden vloeit. Hier worden dus de booten, na genoegzaam verlicht te zijn, opgesleept, en wij komen nu juist boven de groote val in blank water uit. De rivier is hier breed en zwakstroo-
mend, en blijft dit gedurende eenige uren, zoodat wij een flink eind afleggen. Aan een zandbankje, op een punt, waar weder nieuwe versnellingen beginnen, leggen wij aan, om er den nacht te passeeren. Wij vinden hier een paar volwassen en eenige kleinere boschnegers, die van boven zijn gekomen, en ook op deze plaats willen overnachten, bezig met het in het zand drijven van de palen, waartusschen hunne hangmatten zullen worden gespannen. Zij schijnen, evenals mijn arbeiders, het kampeeren op de zandbanken te verkiezen boven een nachtverblijf in het bosch, hoewel het zand dikwijls wemelt van *sika's*, en het bouwen van een kampje tusschen de boomen veel minder moeite en tijd kost. De palen voor het geraamte en de palmbladeren voor het dak moeten nu uit het bosch aan den oever gehaald worden, en sommige van mijn mannen, misleid door den helderen avondhemel, vinden het een onnoodige voorzorg, zich zulk een beschutting tegen den regen te maken. Maar het weder is in dezen tijd niet te vertrouwen, een zware bui komt spoedig na donker opzetten, en met een nat pak en een doorweekte hangmat voor den nacht moeten zij hunne zorgeloosheid bezuren.

Deze boschnegers hebben er schik in, dat wij het op ons eigen houtje zoover gebracht hebben. Zij vertellen mij,

dat wij nog vier zware en eenige minder belangrijke vallen voor den boeg hebben, maar hoewel de moeielijkheden steeds klimmen, gelooven zij wel, dat wij er in zullen slagen, ook deze te overwinnen. Zij geven mij een *Anjoemara*, de smakelijkste visch, die de Surinaamsche stroomen opleveren, cadeau, welke attentie ik met het geschenk van een kleine hoeveelheid spiritus beantwoord. Zij hebben nog een ander soort gevangen, die zij *Gran-morgoe* of ook *Toekoenari* noemen, een groote visch met op den staart een zwart oog, door een heldergelen rand omzoomd.

Maandag 5 Januari.

Vertrekken ten 8 uur, en komen na eenige kleine versnellingen te zijn gepasseerd, al spoedig aan de val van Graas of Grasi, zooals de boschnegers, met hun afkeer van een nasalen slotconsonant, dezen naam, vermoedelijk ter eere van den een of anderen reiziger gegeven, uitspreken. Het is weer een lange reeks van kleinere vallen, die trapsgewijs in elkander overgaan, zoodat de goederen hier verscheidene honderden meters over de puntige rotsen moeten worden gedragen, en ook het opslepen van de vaartuigen, het eene na het andere, veel tijd en arbeid kost. Gevaar voor de booten bestaat er echter niet, daar de bovenste en zeer krachtige val gemakkelijk kan worden vermeden langs een meer glooienden tak. Wij roeien nu weer eenigen tijd in rustig water voort, en komen dan aan de Kini val, waarvan het passeeren eveneens meer moeite dan gevaar oplevert. Deze te boven gekomen, kunnen wij weer ongehinderd voortroeien tot 4 uur in den namiddag, maar naderen dan de Wèdèbon, een geduchte steile katarakt van circa 3 M. hoogte. Daar mijn mannen een zeer vermoeienden dag hebben gehad, laat ik hier

stoppen, en kamp maken aan den voet van de val, in een geul tusschen een eilandje en den wal, die nu droog is en zelfs aanmerkelijk boven den waterspiegel ligt, maar blijkbaar in het seizoen van hoogen waterstand een van de takken van de dan gezwollen rivier vormt. De bedding is hier breed, en de dam van rotsen hoog; schijnbaar ontlast zich het water alleen op deze plaats in verreweg de zwaarste en steilste val, die wij ontmoet hebben. Ik maak nu een exploratietochtje over de steenen, en vind gelukkig een vrij glooiende geul, waardoor een matige hoeveelheid water stroomt, en waarlangs wij dus de groote val zullen kunnen omtrekken.

Het weer is vanavond verrukkelijk, de lucht geheel onbewolkt, en urenlang zit ik op een grooten gladden steen naast de majestueuse val, en word niet moe, het eeuwig wisselend spel van de bruisende wateren aan te zien. Waar de rivier zich over een betrekkelijk smalle verdieping in den dam van rotsen, die dwars van oever tot oever ligt, ontlast, is blijkbaar een vlakke en gladde drempel ontstaan, want zoetjes aan versnellend vloeit het water rustig en gelijkmatig over den rand naar beneden. Maar waar het neerploft, heeft zich een hooge brandinggolf gevormd, die, loeiend en brullend, nu hier, dan daar, den schuimenden kop verheft. Als een vertoornde ram staat zij met dreigende schokbewegingen op tegen de onverstoortbaar neerglijdende watermassa, die aan haar voeten in de diepte schiet, en achter haar, in ziedende draaikolken opduikend, met lillende schuimvlokken bezaaid, in breeder en bredere wielingen al draaiend en warrelend haar weg vervolgt.

Op een van de kale heesters, die tusschen de rotsen opschieten, ontdek ik een „wandelenden tak”, toevallig doordat het dier zich beweegt, want het is in kleur en gedaante volstrekt niet van de lichtbruine twijgen te

onderscheiden. Het is een bizonder groot exemplaar, waarvan het lijf alleen meer dan 2 d.M. meet. Terwijl ik bij mijzelf overleg, hoe ik het spichtige, brooze insect het best zal kunnen vangen en opbergen, kapt van der Vreugd, in zijn ijver om mij te helpen, met zijn houwder het takje af, waaraan het zich heeft vastgeklemd, en waarvan het een natuurlijk deel schijnt uit te maken, en de lichte schok, hierdoor ontstaan, is reeds voldoende, om een der achterpooten van den romp te scheiden, zoodat de vangst, tot mijn spijt, als waardeloos moet worden prijsgegeven.

Dinsdag 6 Januari.

Wij passeeren zonder veel moeite den nevenstroom van de Wèdèbon, natuurlijk na eerst de booten gelost te hebben. Nauwelijks zijn wij met de weer geladen booten onderweg, of wij staan weder voor een zware val, die de Wittiston moet zijn. Het blijkt onmogelijk, deze om te trekken, zoodat de booten door den vollen bruisenden stroom moeten worden getrokken. Voorzichtig, langs de groote rotsblokken, die de val omzoomen, worden ze met handen en vanglijn, één voor één, naar boven gebracht. Bij de laatste wil ik een foto nemen van deze précaire manoeuvre, en stel mij met mijn handcamera boven de val op de steenen op, maar turende in den zoeker, gereed om het knopje neer te drukken, kan ik van mijn object niets onderscheiden, en opkijkende, zie ik, dat de boot is weggezonden. Alleen een paar riemen, die door een verzuim daarin waren gebleven, drijven draaiend en wentelend in de schuimende kolken rond, en aan een ervan heeft zich in doodsnoed een jonge Capucyneraap, een voedsterling van Pimpel, vastgeklemd.

De boot, die gelukkig van licht hout is vervaardigd, en

een eind stroomafwaarts weer opduikt, wordt door de arbeiders zwemmende aan wal gebracht, en na leeggehoosd te zijn, ditmaal zonder ongevallen opgetrokken. Ook de riemen worden door een paar goede zwemmers achterhaald en teruggebracht, maar het aapje is zijn wankelen steun kwijtgeraakt en waarschijnlijk in het woelige water omgekomen.

Nadat de booten weder geladen zijn, en mijn mannen zich door een stevig maal hebben versterkt, trekken wij weer voort, en komen spoedig aan een bijzonder zware val, de krachtigste, waarmede wij tot nu toe te doen hebben gehad, en die dan ook den naam draagt van „Grandam” d. i. „groote val”. Daar zij bestaat uit twee takken, die onder een rechten hoek op elkaar indruischen, is van een passeeren te water geen sprake, en moet er dus een weg over de steenen worden gezocht.

In een kloof tusschen de groote rotsblokken, waaruit de machtige dam, die hier de rivier verspert, bestaat, vinden wij een geschikt paadje om de booten over te slepen; een rij stokken, dwars over de kloof gelegd en in de spleten tusschen de rotsen vastgezet, duidt aan, dat ook de boschnegers dezen weg gebruiken om hunne korjaaltjes over de val te brengen. Voor onze zwaardere vaartuigen blijken zij echter te zwak, en er moet dus eerst een nieuw stel steviger rondhouten in het bosch worden gekapt. Als de geïmproviseerde helling gereed is, kost het opslepen van de booten aan onze vereenigde krachten betrekkelijk weinig inspanning, maar er gaat met het werk veel tijd verloren, zoodat de zon al is ondergegaan, voor alle vaartuigen veilig in stil water boven de val zijn vastgemaakt.

Wij maken dus, zoo goed en zoo kwaad als het gaat, kamp op de steenen, en leggen ons ter ruste met het zoete vooruitzicht, dat morgen de worsteling een eind

zal nemen. Want wij zijn nu de voornaamste hindernissen te boven, en volgens de inlichtingen van eenige boschnegers, die wij heden ontmoetten, wachten ons nog slechts de Sopoe en de Dikki-fakka vallen, welke minder moeilijkheden opleveren dan de tot nu toe ondervondene.

Woensdag 7 Januari.

Wij vervolgen de reis en komen eerst aan de Sopoeval, die, hoewel zeer snelstroomend, een glooiend en gelijkmatig karakter heeft, zoodat het passeeren met weinig moeite gepaard gaat. Dan volgen de Dikkifakka vallen, die blijken uit een lange reeks van wel is waar glooiende, maar zeer krachtige versnellingen te bestaan, welke onder allerlei hoeken in elkaar overgaan, zoodat er veel zee-manschap noodig is om te voorkomen, dat de booten dwarsstroom geraken, en tegen de scherpe rotspunten beschadigd worden. Om dat gevaar te ontgaan, moeten wij dikwijls van den eenen oever naar den anderen oversteken. De beste zwemmers zwemmen dan op een geschikt punt over, en vangen een dunne lijn op, die hun, aan het einde met een steen bezwaard, wordt toegeworpen. Daarmede halen zij een manillatros over en zoo worden de booten één voor één naar de andere zijde getrokken, terwijl de goederen langs een grooten omweg moeten worden gedragen. De arbeiders zijn gewillig en vol ijver, maar het is duidelijk te zien, dat zij niet, zooals de boschnegers, van jongs af aan gewoon zijn, met vaartuigen in een fellen stroom om te gaan; zij hebben niet dat juiste oog voor den invloed daarvan, en missen het instinctmatig zich-bewust-zijn van de noodzakelijkheid, om een boot steeds zorgvuldig en nauwkeurig met den kop op den stroom te houden.

Menig bang oogenblik is dan ook aan hunne zorge-

loosheid te wijten, en herhaaldelijk moeten zij worden aangemaand tot beter acht geven, waarbij het vaak groote inspanning kost, om het verwarde gedruisch van het reutelende en sissende water te overstemmen, maar alles loopt ten slotte toch zonder ongevallen af, en tegen den middag zijn wij de laatste versnelling te boven.

De vroolijkheid onder mijne mannen is uitbundig bij het vooruitzicht, nu vooreerst van den afmattenden arbeid in de vallen bevrijd te zijn, en onder luid gezang roeien wij in effen, hoewel nog vrij snelstroomend, water verder. Maar in hunne liederen schijnt de exuberante stemming nog niet voldoende uiting te vinden, want nu en dan wordt het gezang plotseling afgebroken door een uitdagend: *man?* van een der roeiers (ben je een man? of heb je moed?) dat door de andere met een eenstemmig en bevestigend *man!* wordt beantwoord.

En nu volgt een woeste spurt, waarbij elk van zijn doft opstaat, en één voet tegen die van zijn voorman zet, om zijn riem met de grootst mogelijke kracht door het water te trekken. Ophitsende kreten, tot de bemanningen van de andere booten gericht, doen deze alras het voorbeeld volgen, zoodat een woedende race ontstaat, waarbij aanvaringen somtijds maar ternauwernood worden vermeden, doordat de stuurman niet bij machte zijn, om de wilde rukken van hunne manschappen bijtijds met hunne eigene riemen te neutraliseeren, en die niet zelden daarmede eindigt, dat een van de roeiers, een botje vangend, achterover buitelt en onder de banken verdwijnt, om daarna, met een pijnlijk gezicht opduikende, het beschaamde mikpunt te worden van de luidruchtige spotternijen zijner kameraden.

Het vaarwater is hier zeer hoekig en ongelijk van breedte, op sommige plaatsen, waar de oevers uit rotsen bestaan, is de rivier heel smal en snelstroomend; wij varen

trouwens nog altijd in een van de takken van een archipel. Kolossale granietblokken van ongeveer 6 M. hoogte versperren hier en daar het vaarwater bijna geheel, en laten tusschen hunne loodrechte wanden slechts nauwe passages open. Zij hebben alle den vorm van een meer of min regelmatig prisma met ronden kop, en een scherpe horizontale lijn vormt de afscheiding tusschen de grijze kleur van het prismatisch gedeelte en de donkere, bijna zwarte, tint van den kop. Veel kleine grijze vleermuizen zitten tegen de wanden aangedrukt, en fladderen, door onze nadering opgeschrikt, angstig en hulpeloos rond.

Ten 5 uur komen wij aan een dorpje, dat op een eilandje is gebouwd, en besluiten daar den nacht door te brengen. Het blijkt geheel verlaten te zijn, maar aan de aanwezigheid van de hangmatten en het huisraad in de woningen is het te zien, dat de bewoners vóór den nacht zullen terugkeeren. Weldra komen dan ook de weinige huisgezinnen, die de bevolking uitmaken, in hunne korjaaltjes aanparelen, met een voorraad cassave-wortelen en mais, die zij van hunne grondjes hebben geoogst, benevens een baboen en een haas, die door de mannen geschoten zijn. De kinderen zijn heel schuw, maar door het geschenk van een paar fonkelnieuwe dubbeltjes, met den beeldenaar van de koningin, die altijd zeer in den smaak vallen, worden zij spoedig vertrouwelijker. Ze schijnen hier bijzonder lang naakt te loopen, want een reeds tamelijk ontwikkeld meisje, van zeker twaalf jaar oud, draagt nog geen andere kleeding dan de symbolische, die uit een om het middel geknoopt bandje bestaat.

Donderdag 8 Januari.

Wij vertrekken ten 8 uur van Atereboto (hij telde de booten), zooals het dorpje heet, waar wij overnachtten, en

komen, na eenige onbeduidende stroomversnellinkjes te zijn gepasseerd, in de onverdeelde rivier, die tusschen donkere wanden van hoog opgaand geboomte, ter breedte van ongeveer 100 M., kalm en rustig voortvloeit. Wij vorderen dan ook snel, en komen reeds ten 10 uur aan het dorp Granmankondre, waar, zooals de naam aangeeft, het groote opperhoofd der boschnegers resideert.

Ik wil trachten, met behulp van diens invloed hier een flinke korjaal machtig te worden, die in de plaats kan treden van een onzer visschersbooten, welke langzamerhand van anderen dusdanig is afgeschuurd, dat de naden niet meer te breeuwen zijn, en het alleen door voortdurend hoozen mogelijk is, haar drijvende te houden. Tot mijn spijt echter hoor ik, dat de *Granman* afwezig is en eerst na den middag zal terugkomen, en daar er niets anders overschiet, dan zijn komst af te wachten, laat ik de lekkie boot ontladen, en de benodigdheden voor ons nachtverblijf aan wal brengen, bij ervaring wetende, dat een onderhandeling met boschnegers een zaak is, die niet binnen eenige uren beklonken wordt.

Het dorp is grooter dan eenig ander, dat ik tot nu toe bezocht heb, maar het ziet er in het geheel niet schilderachtig uit. De huizen staan voor het grootste gedeelte tot een lange straat aanéén, en niet de minste aanplant van vruchtboomen of heestergewas tempert er den zonnegloed. Het is duidelijk dat deze bouwtrant, zoo afwijkend van de gewone, waarbij de huisjes onder of naast schaduwrijke boomen verspreid staan, niet aan de opgewektheid van de bevolking ten goede komt, want het dorp is als uitgestorven; de aanwezige bewoners hebben zich alle in hunne halfduistere en rookerige woningen teruggetrokken, waaruit alleen hier en daar het geschrei van een kind en het gekijf van een bestraffende moeder klinkt. Slechts de verschgebakken cassave-brooden, platte ronde koeken, die

in grooten getale, op de daken uitgespreid, liggen te drogen, vinden er baat bij.

Ik zoek een plaatsje in de schaduw voor mijn tafel en veldbed aan den zoom van het bosch, dat het dorp omgeeft, en zend daarna een estafette naar den *Granman*, die naar ik hoor in een van de naburige, aan de rivier gelegen, dorpen vertoeft, om hem onze aankomst te melden, en te zeggen, dat ik hem wensch te spreken.

Kort na den middag ontvang ik ook reeds de boodschap, door middel van een der bewoners, dat hij is teruggekeerd, en mij verzoekt ten zijnen te komen, een buitengewoon ceremonieele wijze van doen voor een boschneger. Hij wil mij blijkbaar met eenige staatsie ontvangen, en heeft voor deze gelegenheid een vuile, wit linnen broek en een oude uniformjas met vergulde knopen aangetrokken. Omringd door zijn rijksgrooten, die zich noch in uiterlijk, noch in kleeding, van zijn overige onderdanen onderscheiden, wacht hij mij in zijn receptiezaal af, waartoe de omrasterde ruimte onder zijn huis, dat op palen is gebouwd, dient. Als een zwarte Gessler heeft hij gezorgd, dat hem de noodige eerbewijzingen niet worden onthouden, door de deur zoo laag te maken, dat men niet anders dan met een diepe buiging kan binnen treden. Ik bemerk al aanstonds bij het onderhoud, dat mijn manschappen, vóór mijn komst, duchtig hebben opgesneden over mij en mijn zwarte kunst, zoodat hij mij, ondanks mijn niet zeer oogelijk kakhipakje en bamboe hoed, voor een groot en machtig heerschap houdt. Hij vraagt met belangstelling naar onze werkzaamheden, en luistert vol ontzag naar de woorden, waarmede ik hem die, in mijn nog vrij gebrekkig negerengelsch, tracht uit te leggen. Ik geloof niet, dat hij er veel van begrijpt, maar als ik hem vertel, dat er niet ver van zijne residentie een bijna drie duizend voet hooge berg ligt (later

bestegen en Ebba-top gedoopt), dien ik hem op de kaart aanwijs, is hij met dit geschenk zeer verguld. Hij verzoekt mij, nog een dag in zijn *kóndre* te blijven, zoodat hij door een bode eerst de hoogerop gelegen dorpen onder zijn bestuur kan doen weten, dat wij in aantocht zijn, en dat ik overal met alle eerbewijs moet ontvangen worden, en als ik antwoord, dat ik op dat eerbetoon niet gebrand ben, en geen tijd te verliezen heb, is hij zeer teleurgesteld, maar belooft mij toch te zullen zorgen, dat morgen ochtend een groote korjaal tegen billijken prijs te mijner beschikking wordt gesteld.

Om deze overeenkomst te bezegelen, laat ik nu mijn kok met een kistje sigaren rondgaan, maar dit onthaal heeft geen ander dan een komisch succès, want aan het verlegen gegrinnik, waarmede elk der verzamelde notabelen zich voorziet, bemerk ik al spoedig, dat het toch ook bij hen zoo gewilde kruid in den vorm, waarin het hun wordt aangeboden, onbekend en onbemind is. Onder de algemeene vroolijkheid, ook van het pubiek, dat zich daar buiten langzamerhand heeft verzameld, en nieuwsgierig door de reten gluurt, moet ik hun nu de behandeling van hun sigaar vóórdoen, en het is vermakelijk te zien, hoe zij als jongens, die voor het eerst rooken, met veel inspanning zuigen en den rook met ostentatie in de lucht omhoog blazen; totdat weldra het spelletje, zoo vroolijk begonnen, in een algemeen kuchen, hoesten en spuwen eindigt.

Het rooken is onder de boschnegers aan de Boven-Saramacca dan ook bijna in het geheel niet gebruikelijk; slechts enkelen ziet men nu en dan met een pijp in den mond, en dan nog meestal oude vrouwen. De tabak wordt hier overigens uitsluitend in den vorm van een pruim genoten; de methode, aan de Coppename in zwang, om de gekorven tabak in een kalebas met wat water uit te

knedden, en het zoo verkregen sap op te snuiven, zag ik hier nimmer toegepast.

De onderhandeling van den *Granman* met de eigenaars van korjalen neemt nu een aanvang, maar niemand schijnt veel lust te hebben, van zijn vaartuig afstand te doen, en zooals het gewoonlijk bij de boschnegers gaat, ontspint zich een eindeloos geredeneer, zonder dat de zaak een haarbreed verder komt. Het is mij onmogelijk, dit lang aan te hooren, en ik ga liever de plaats eens rondsnuffelen, om te zien of ik iets interessants kan vinden.

De hoofdplaats blijkt echter al even arm aan ethnografica te zijn, als de kleinere dorpen, en het eenige, wat ik machtig word, is een soort van muziek- of liever geraas-instrument, dat bij het dansen wordt gebruikt, en bestaat uit een lange houtachtige peulvrucht, die door tusschenschotjes in vele vakjes is verdeeld, waarin de gedroogde pitten bij het schudden een rammelend geluid maken.

Het valt mij op, dat hier in de taal, die men spreekt, zooveel woorden voorkomen, die blijkbaar van Spaansche origine zijn: Zoo gebruikt men hier de nog zuiver Spaansche woorden *rio* (rivier) en *aquí* (hier), waarvoor men elders *liba* en *dia* zegt en bezigt in plaats van *dringi* (drinken) en *fadóm* (vallen) de woorden *bebé* en *caí*, blijkbaar verbasteringen van de Spaansche werkwoorden *beber* en *caer*.

Op algemeen verzoek geef ik een paar flesschen spiritus ten geschenke, om de bevolking in de gelegenheid te stellen, ons bezoek met een dansfeest te vieren; en een bode wordt naar de naburige dorpen gezonden, om alle liefhebbers op te trommelen. Tegen donker komen dan ook van beide zijden de schuitjes met danslustigen, meerendeels vrouwen en meisjes, aangevaren, en weldra klinkt de invitation à la valse, door een dertigtal mannen en knapen op even zoovele ledige petroleumblikken,

met oorverdoovend geraas, maar bewonderenswaardig maatgevoel, aangeheven. Tot laat in den nacht waarschijnlijk duurt het zeer geanimeerde feest, slechts nu en dan door een regenbuitje tijdelijk afgebroken, maar het lawaai dringt gelukkig tot het afgelegen plekje, waar ik mijn domicilie heb gekozen, niet krachtig genoeg door, om mij in mijn nachtrust te storen.

Vrijdag 9 Januari.

Het blijkt, dat alle overredingskunst van den *Granman* niet in staat is geweest, om een van zijne onmiddellijke onderdanen tot het afstaan van diens korjaal te bewegen, maar een inwoner van het hoogerop gelegen dorp Mom-babasoe, die naar men zegt reeds daarheen is vertrokken, heeft zich bereid verklaard, mij een groote korjaal voor 16 gulden te verkoopen.

Onze lekkre *Wajombo*, zooals de boot in haar goede dagen is gedoopt, die reeds op het droge was gehaald, moet dus weder te water gelaten en bevracht worden, om haar laatsten tocht, met steeds sterker spuitende naden, te volbrengen. De afstand is gelukkig niet groot en de stroomsterkte matig, zoodat wij reeds vroeg in den namiddag, na eerst Boschland gepasseerd te zijn, het dorpje Mombabasoe bereiken. De eigenaar van de korjaal, die ik zou koopen, is echter nog niet gearriveerd, en als men mij het bewuste vaarttuig aanwijst, blijkt het een oude, wrakke, aan alle zijden gebarsten schuit te zijn, die al sinds lang geen dienst meer heeft gedaan.

Het oponthoud, dat ik mij te Granmankondre heb getroost, heeft dus niet het minste nut gehad, en ik ben genoodzaakt, hier de onderhandelingen van voren af aan te beginnen. Er liggen hier verscheidene ruime en goed onderhouden korjalen, die uitnemend geschikt zouden zijn,

om onze lekke boot te vervangen, maar de eigenaars zijn alle afwezig, en komen waarschijnlijk niet voor den avond thuis. Er rest mij dus niets, dan mijn ziel in lijdzaamheid te bezitten, en hier onze tenten voor den nacht op te slaan.

Het dorpje ziet er zeer vriendelijk en welvarend uit; het is gebouwd op een vrij hellenden en geaccidenteerden bodem, waaruit allerwegen sterk verweerde granietklompen opsteken, en tal van mooie, dicht bebladerde mangga-boomen, vol van helaas nog onrijpe vruchten, overschaduwen het geheel. De daardoor zooveel gunstiger levensomstandigheden, vergeleken bij die in het gloeiende en desolate dorp, waar wij gisteren vertoefden, brengen duidelijk een veel aangenamer en opgewekter stemming onder de bevolking met zich mede. Er heerscht een vroolijke bedrijvigheid in het dorpje; kleine naakte kleuters spelen op den grond en trekken elkaar op een groote vruchthuls van den *maripa*-palm voort; oudjes van dagen zitten op lage bankjes of op de traptreden voor hunne huisjes te babbelen, terwijl de jonge vrouwen en meisjes, onder luid gelach en gepraat, aan de omslachtige bereiding van het cassavebrood bezig zijn, dat zoovele phasen moet doorloopen, voor het van een giftige knol tot een voedzame meelspijs is geworden, of, op de blijkbaar internationale wijze, rijst stampen in een blok, waarbij het gedempte en rythmische geklipklap mij Oostersche kampongtafereeltjes voor den geest tooverd.

Alleen de uitgehongerde en verwaarloosde honden, de vale glanslooze huid als strakgespannen over de uitstekende ribben en botten, sluipen even schuw en loensch rond als elders en grauwen elkaar even nijdig af, wanneer zij iets van hun gading hebben opgescharreld, al kan het ook alleen door een boschnegerhond als eetbaar worden beschouwd.

Voor dieren hebben de boschnegers in het geheel geen deernisgevoel, en zij scheppen ook geen genoegen in het bezit ervan, zooals de Indianen. Alleen in papegaaien, die zij *sisa* (zuster) noemen, schijnen zij schik te hebben, en sommige vrouwen geven zich zelfs de moeite, een te verzorgen en hem enkele woorden te leeren spreken. Zoo behooren ook hier verscheidene kleine groene Amazonepapegaaien thuis, die zoo tam zijn, dat zij uit de hand komen eten, den geheelen dag vrij rondvliegen, en zich niet van het dorp schijnen te verwijderen.

Tegen zonsondergang komen de bezitters van de koralen thuis, en boven mijn stoutste verwachting slaag ik er terstond in, een van de begeerde vaartuigen tegen den zeer bescheiden prijs van f 10 te koopen. Uit dankbaarheid geef ik den eigenaar, op den koop toe, de leuke boot, die voor ons geen waarde meer heeft, en door hem misschien nog opgelapt kan worden. Ik ben bijzonder in mijn nopjes, en heb nu berouw over de verkwisting, waarmede ik gisteren onze laatste spiritus aan onwaardigen heb verspild. Het feest zou hier, waar men ons zoo bereidwillig uit den brand heeft geholpen, veel beter op zijn plaats zijn geweest, en het is waarlijk met leedwezen, dat ik het gewone verzoek van eenige der bewoners, of er gedanst mag worden, beantwoord met de verzekering, hun dansen met genoegen te zullen aanzien, maar tot mijn spijt geen spiritus te kunnen schenken. Dit gezegde, teleurstellend als ik dacht, wordt door de omstanders met een hartelijk gelach begroet; zij slaan zich op de bloote knieën, dat het klappt, alsof ik de kostelijkste grap had gedebiteerd, en ik hoor later, hoe overal in het dorp de grootste vroolijkheid wordt opgewekt door hun verhaal van den geestigen *Bakra* met zijn komischen inval, dat zij op een droogje zouden dansen!

Zaterdag 10 Januari.

De booten beladen met groote trossen bananen en bossen suikerriet, die mijn manschappen voor een gedeelte van hunne rantsoenen hebben ingeruild, zetten wij des morgens de reis voort. Mombabasoe is het laatste boschnegerdorp; wij zijn nu verder geheel op eigen middelen aangewezen, en trekken voor eenige maanden de volkomen onbewoonde wildernissen in. Wij nemen dan ook de beste wenschen van de vriendelijke bevolking mede, en de vrouwen en meisjes wuiven ons van den hoogen oever aan de landingsplaats na, tot wij den eersten hoek van de rivier zijn omgevaren.

Ik ben heden zeer welgemoed, want alles wijst er op, dat de natuur haar vijandelijkheden voorloopig heeft gestaakt. De boschnegers vertelden mij, dat wij, na twee dagen varens in blank water, aan een splitsing van de rivier zullen komen. De hoofdriever neemt vandaar een zuidelijke richting aan, terwijl de zijtak, dien zij Toekoe-moetoe noemen, naar het westen voert, en naar hun zeggen eenige dagen lang bevaarbaar blijft. Afgaande op de uitkomsten van mijn rivieropname, die ik in den laatsten tijd, wegens de bewolktheid van de lucht des nachts, niet astronomisch heb kunnen controleeren, is het dus waarschijnlijk, dat wij langs dezen weg den Hendriktop op korten afstand zullen naderen, en het hoofddoel van onze expeditie zonder veel inspanning en tijdverlies kunnen bereiken.

De aangekochte korjaal voldoet uitnemend: zooals ik dacht, is zij door twee pagaaiers gemakkelijk voort te bewegen, zoodat de bemanning van de zwaarst geladen visschersboot met één roeier kan worden versterkt, hetgeen aan onze snelheid zeer ten goede komt.

De rivier begint hier weder, evenals wij dat bij de Coppename opmerkten, meer en meer het karakter van den benedenloop aan te nemen. Het schijnt wel, dat de bodem zich van de kust naar het binnenland niet onder een geleidelijke helling, maar terrasvormig verheft, en dat wij langs de versnellingen, als even zoovele treden van een trap, naar een tweede, zwak glooiend plateau zijn opgestegen. Alleen hier en daar, waar blijkbaar een rotsige dwarsplooi van het terrein de bedding snijdt en den bodem er van verhoogt, is de stroom sterk; overigens wringt zich de rivier in talrijke scherpe kronkelingen en lissen, met zandige hoeken en diep ingevreten bochten, langzaam vlietend tusschen de hooge oeverwouden voort.

De klimplanten, hoewel nog altijd talrijk, vormen niet meer die ondoorzichtige draperiën van groen, die de oevers in het lage land zulk een streng en massaal voorkomen geven. Zij omranken hier de stammen aan de boorden op een meer individueele wijze, en gunnen nu en dan een kijkje dieper het bosch in, waar de wijde takken van machtige boomen schemeren, behangen met ijle sluiers van *Tillandsia* of met weelderige epiphyten belast.

Want het zware geboomte komt over het algemeen eerst in het tweede gelid; aan den uitersten zoom ziet men meest dunnere stammen, elk voor zich door klimplanten omslingerd, waaronder prachtige aroideën met hunne groote glimmende bladeren een bijzonder decoratief effect maken.

Maar ook vele, voornamelijk hel getinte, stammetjes blijven van zulk een bekransende omarming verschoond, en steken geestig tegen den achtergrond van donker gebladerte af. Zoo b. v. de *Cecropia*'s, die maar zelden begroeid zijn, en op de als nieuwsgierig voorover buigende stammetjes een fraaie kroon dragen, waarvan de groote samengestelde bladeren meestal in maagdelijke ongerept-

heid prikken, ook al hebben overal in het rond de blad-snijdermieren deerlijke verwoestingen aangericht.

Zij danken dit, zooals bekend is, aan een merkwaardige alliantie, die zij hebben gesloten. In de holle geledingen van hun stam herbergen zij een kleine mierensoort, en dit garnizoen, dat verlekkerd is op een stof, welke in korreltjes door de bladharen aan de onderzijde der bladeren wordt afgescheiden, keert manhaftig elken aanslag, die de roofzuchtige bladsnijders op de kroon zouden willen ondernemen. Mogelijk houdt het ook, ter wille van deze verdediging, den stam van begroeiing vrij, zooals men in vijandelijk land, rondom een in het bosch gelegen versterking, het terrein openkapt, om tegen sluipaantallen beveiligd te zijn.

Dieper in het bosch komen zij niet of althans uiterst zelden voor. Hetzij dat zij daar, tengevolge van hunne te kleine statuur, het voor de bladeren noodige licht moeten derven, hetzij dat het hun onmogelijk is, te midden van de overvloedige vegetatie, een aanraking van de kroon met andere plantendeelen te vermijden, die een moeilijk te verdedigen toegangsweg aan hunne belagers zou verschaffen, kortom de levensomstandigheden schijnen daar voor hunne ontwikkeling minder gunstig te zijn. Maar aan den oever zijn zij, langs de geheele rivier, evenals aan de Coppename, menigvuldig, hoewel zij ook hier vaak eenige moeite moeten doen, om de zoozeer begeerde isolatie van hun bladerendos te handhaven. De lichte, stevige bouw van den hollen, geringden stam komt hun daarbij uitnemend te stade: door dezen een voorover hellenden stand of naar boven concave kromming te geven, houden zij de kroon van hunne naburen vrij. Soms zelfs ziet men hun stam uit twee haaksche gedeelten bestaan, waarvan het onderste horizontaal boven of in het water uit den oeverwand naar voren schiet, en aan het uit-

einde den eigenlijken stam draagt, die zich loodrecht verheft.

Blijkbaar weinig eischen aan den bodem stellende, groeien zij zelfs welig op de kleine rotsige eilandjes in de versnellings, zoodra zich daar een zandig plekje heeft gevormd. Daar, waar overigens slechts struiken en heesterachtig gewas kunnen bestaan, hebben zij het rijk alleen, en zij zijn er in hun volle fleur. Kaarsrecht en fier staan zij in het witte zand, en breiden de breede bladeren uit voor den vollen gouden regen van zonnestralen, die ze met een blauwigen gloed doorzigt.

Hoewel de bloemen nog altijd schaarsch zijn, geeft de verscheidenheid van schakeeringen in het groen, dat nu eens met gele, dan weer met blauwe, en zelfs zilvergrijze tinten gemengd schijnt, het landschap mede een vroolijker aanzien dan aan den benedenloop der rivier. Het eenige gewas, dat deze gamma van groen met andere kleuren breekt, is het veelvuldig voorkomende bijlhout, waarvan de groote sikkelvormige, bruine peulen aan lange geelroode en oranje steelen boven het water afhangen, en waarvan de uiterste jonge blaadjes soms teer rose of zelfs bloedrood gekleurd zijn.

De heerlijke palmen, zonder welke geen tropisch landschap volmaakt zou zijn, en die met hunne voorname gratievolle lijnen in het herinneringsbeeld van zulk een tafereel zoo scherp naar voren komen, ontbreken ook hier geenszins; dezelfde vormen die de oevers van de Coppename sieren, volgen elkaar ook aan dezen stroom in dezelfde bonte afwisseling op. En evenals daar, is het ook hier weer de forsche, statige *maripa*, die den boventoon voert, het cachet aan het landschap geeft, want hoewel de, trouwens vrij lage en plompe, stam volkomen tusschen het oevergewas verscholen blijft, ziet men allerwegen zijn reusachtige plumeau van dichte struische bladeren die,

steil ingeplant, slechts flauw gebogen staan, tusschen het omringende groen trotsch opsteken.

Ook de planten, die langs de oevers in het water groeien, komen, nu de stroomsterkte verminderd is, weder te voorschijn. De *mokko-mokko*, die wij zoo langen tijd gemist hebben, wordt hoe langer hoe menigvuldiger, en neemt ten slotte weer elk plekje in bezit, waar het beloop van de boorden een stagnatie in den loop van het water veroorzaakt. In diepe zakvormige bochten, waar de lage oever in een moerassig terrein schijnt over te gaan, staan zelfs de eigenaardige, sterk conische stammetjes, waaraan de groote hartvormige bladeren rechtstandig ontspruiten, tot dichte frisch-groene velden bijeen.

Het weer is heden zeer veranderlijk, zware regenbuien wisselen met stekende zonnehitte af. Tegen zonsondergang houden wij halt aan een zandbank, waarop wij den nacht zullen doorbrengen. Niettegenstaande de talrijke kronkelingen van de rivier, hebben wij volgens de schets toch 13 K.M. in rechte lijn afgelegd.

Zondag 11 Januari.

Ten 8 uur vertrokken, komen wij reeds ten 1 uur 30 aan de splitsing van de rivier. Even tevoren zijn wij een hoek gepasseerd, waar de oever hoog is, en zich daarvoor een groote zandbank heeft gevormd. Wij keeren nu daarheen terug en, de plaats zeer geschikt vindende voor een kampement van eenigen duur, richten wij er een vlaggestok op, en bevestigen daaraan een flesch met een briefje aan De Kock, waarin ik hem verzoek, hier het magazijn voor de goederen en levensmiddelen te doen opslaan, en er mijn terugkomst af te wachten.

Dan varen wij den Toekoemoetoe op, vol verwachting waarheen die ons brengen zal. Het riviertje is slechts

ongeveer 40 M. breed, en zeer ondiep en snelstroomend. Een menigte banken ligt bij dezen lagen waterstand bloot, en vele ontwortelde boomen, die dwars over de bedding zijn gevallen, en met hunne kronen op den zandigen bodem rusten, maken de passage hier en daar lastig. Maar de algemeene strekking is W. ten N. d. i. juist de richting, waarin, volgens de uitkomst van mijn rivier-opname, de Hendriktop moet liggen, en dit geeft goeden moed. Wij maken tegen den avond kamp op een schiereiland van rotsen; de rivier maakt hier een S, en nog slechts een smalle dam van rotsblokken scheidt de beide uitgeschuurde buitenbochten, zoodat zich bijna een „doorsnede”, zooals men dat hier noemt, heeft gevormd.

Wij vangen hier een jonge vogel, die nog niet goed kan vliegen, groen gevederd met hier en daar witte strepen, en witte stippen op de staart; zijn teenen zijn met fijne kromme nageltjes gewapend, en zijn kolossale zwarte snavel is recht en kegelvormig. De arbeiders noemen hem *fissiman* (visscher); het is waarschijnlijk een soort ijsvogel, die hier, evenals aan de Coppename, veel voorkomt. Men ziet hem dikwijls op een tak boven het water zitten en scherp naar beneden loeren; opgeschrikt, vliegt hij dicht langs het oppervlak met een eenigszins zware, maar snelle en rechte vlucht, en laat een knarrend geluid hooren, dat ietwat op den roep van onzen ekster gelijkt. Ik wil beproeven, den vogel in het leven te houden, en richt een van de expeditiekistjes als kooi voor hem in. Bij gebrek aan dierlijk voedsel, tracht ik hem een banaan te voeren, maar deze welwillende poging ontmoet een bitse en krachtige afwijzing, waaruit duidelijk blijkt, dat hij zijn geducht stootwapen reeds op verdienstelijke wijze hanteert.

De lucht is hedenavond weer, zooals reeds vele nachten het geval is, geheel bewolkt, zoodat ik nog steeds de

breedte, waarop wij ons bevinden, niet astronomisch kan controleeren.

Maandag 12 Januari.

Mijn vogel is des nachts gestorven; gisteren nog zoo levendig en weerbaar, ligt hij nu reeds koud en verstijfd in zijn hok, zonder dat er van een verwonding iets te bespeuren valt. Het is een raadselachtig iets, dat alleen door het gevoel van gevangen te zijn, bij zulk een jong en schijnbaar krachtig dier een moreel lijden wordt opgewekt, voldoende hevig, om het binnen eenige uren te dooden.

Wij vervolgen onze reis stroomopwaarts. De rivier loopt eerst met wanhopige kronkelingen, die ons bijna niet vooruit brengen, en begint dan een zuidwestelijke richting aan te nemen. Omstreeks den middag passeeren wij aan bakboord de monding van een zijtak, dien de boschnegers, zooals mij te Mombabasoe verteld werd, Tópi-kreek noemen. Van hier wordt de richting weer noordelijker, om weldra echter opnieuw tot zuidwest terug te gaan. Het is zeer teleurstellend, want wij naderen nu den Hendriktop bijna niet meer. De richting van dezen toch, moet ongeveer N.-W. zijn, en de afstand is volgens mijn rivierschets nog ± 23 K.M. in rechte lijn, een weg, veel te lang, om door het oerwoud in bergachtig land af te leggen. Ik moet dus maar hopen, dat de richting weder noordelijker zal worden, hetgeen op de plaats, waar wij kamp maken, althans voor het eerste gedeelte het geval is.

Voor het eerst, sedert langen tijd, is de hemel hedenavond onbewolkt. maar door het gebrek aan uitzicht is het onmogelijk, een astronomische plaatsbepaling te verrichten. Dit is trouwens ook nog niet zoozeer noodig;

wij moeten toch eerst den Toekoemoetoe zoover mogelijk op, om zijn loop ten opzichte van den Hendriktop te leeren kennen; op het punt, dat approximatief het dichtst bij dien berg is gelegen, moet ik dan onze positie zoo nauwkeurig mogelijk bepalen, en beslissen, of wij al dan niet den tocht daarheen zullen ondernemen.

Dinsdag 13 Januari.

De verwachting, dat de rivier ons weder noordelijk zal voeren, wordt niet verwezenlijkt. Zich in allerlei fantastische bochten wringende, volhardt zij in haar generaal-zuidwestelijke richting. De hoop, dat de kans zal keeren, rijst vóór elken hoek, waar zij zich naar rechts buigt, bij mij op, maar wordt verijdeld, zoodra die hoek is omgevaren, om daarna opnieuw levendig te worden en andermaal te vervliegen, een afmattende en irriterende emotie-wisseling, waarvan ik mij toch maar niet kan vrijmaken. De rivier wordt bovendien steeds smaller, en de omgevallen boomen bemoeilijken daardoor den voortgang hoe langer hoe meer.

Wij passeeren aan de rechterhand de monding van een tamelijk breede kreek, waaruit veel water stroomt, en die van uit het noordwesten schijnt te komen. Misschien dat wij daarlangs ons doel nog wat dichter kunnen naderen, maar ik besluit deze kans voor het laatst te bewaren, en eerst den Toekoemoetoe zoover mogelijk in kaart te brengen.

Ten 5 uur maken wij kamp bij een nagenoeg droog kreekje aan den linkeroever, waarvan de bedding er volgens de arbeiders, die in de goudvelden hebben gewerkt, veelbelovend uitziet. Ik laat daarom hier een onderzoek naar goud instellen. De bovenlaag van zand wordt weggegraven, en een laag van klei, met veel stukjes kwarts

gemengd, blootgelegd. Van deze specie wordt nu zoogenaamd „een *baté* gewasschen.”

De *baté* is een ondiepe ronde pan van plaatijzer, sterk conisch van vorm, zoodat zij, van boven gezien, het voorkomen heeft van een vrij vlakken schotel, met een kuiltje in het midden.

Hierin wordt nu een goede hoeveelheid van den te onderzoeken grond geschept, en in de rivier uitgewasschen. De opérateur zet zich daartoe gehurkt aan den oeverkant neer, en houdt de *baté* met den bodem in het water, zoodat de rand bijna à fleur d'eau komt. Met beide handen geeft hij haar nu een eigenaardige, schommelende, en tevens draaiende beweging, waardoor het water telkens bij kleine hoeveelheden aan de eene zijde over den rand stroomt en, langs den inhoud schurende, aan den anderen kant weder afvloeit, daarbij de soortelijk lichtste stoffen, waarmede het in aanraking komt, met zich meevoerende. Van tijd tot tijd wordt de inhoud krachtig dooreengeschied en uitgekneed, terwijl de losse stukjes steen en kwarts, die bloot komen, worden verwijderd, totdat men ten slotte, na de bewerking een goed half uur met zorg te hebben volgehouden, niets anders overhoudt, dan een zwart poeder, dat het holletje in het midden vande *baté* opvult. Het is waarschijnlijk graniet en ander gesteente in zeer fijn verdeelden toestand, en wordt in het jargon der goudzoekers „kruit” genoemd. Door nu de *baté* met de linkerhand in een eenigszins hellenden stand te houden, en met de rechter snelle, schokkende klapjes tegen den rand te geven, laat men dit fijne zwarte slib in een zeer dun laagje uitvloeien, zoodat de geringste sporen van goud zich daarin door hun kleur verraden. Is het metaal in slechts zoo geringe mate aanwezig, dat het niet meer dan een ijlen gelen aanslag vormt, dan zegt men dat men „kleur” gevonden heeft; is de uitgewassen grond rijker,

zoodat het goud zich in korreltjes van eenige afmeting voordoet, dan wordt door voorzichtig spoelen het kruut verwijderd, en de netto opbrengst van den arbeid verzameld en gewogen, om daaruit te besluiten, of de exploitatie in het groot al dan niet winstgevend zou zijn.

In ons geval is het resultaat volkomen negatief: niets dan *kroitoe*, zooals Pimpel, die te midden van de algemeene belangstelling ijverig en hoopvol heeft zitten waschen, mismoedig nitroept.

Maar deze teleurstelling wordt weldra vergeten door de ontdekking van een *koemboe*-palm met rijpe noten, nabij het kamp, welke vondst door mijn manschappen, kinderlijk verzot op een versnapering als zij zijn, met een luid gejuich wordt begroet. De boom is spoedig geveld, en zijn reusachtige vruchtentros verdeeld. De noten, rond en van knikker grootte, zijn blauw-paarsch van kleur; slechts een uiterst dun laagje vruchtvleesch omgeeft de kern, zoodat zij niet, zooals de *maripa*-vruchtjes, uit de hand kunnen worden gegeten; maar in water afgekookt, geven ze een zeer goeden, eenigszins rinschen drank, die bleek rose gekleurd is, en naar noten smaakt. De *cabbage* of palmkool, die deze boom oplevert, is een weinig bitter en verre inferieur aan die van den *maripa*-palm.

Woensdag 14 Januari.

Wij worstelen verder. Talrijke omgevallen boomen, welker stammen, nu eens onder, dan weer geheel of gedeeltelijk boven den waterspiegel, dwars over het riviertje liggen, versperren telkens het vaarwater. Allerlei listige wijzen worden uitgedacht, om deze hinderpalen zonder veel tijdverlies te passeeren. Ligt de boom in het water, en is hij vrij dun en buigzaam, dan laat ik een paar man erop gaan, en gelijk den pas markeeren, één,

twee, links, rechts; de stam komt daardoor in zwiepende beweging, en de andere manschappen trekken nu de booten met schokjes erover. Is de boom te dik voor deze methode, maar het water ernaast ondiep, dan worden de riemen als hefboomen onder de booten gezet, en deze zoo, met vereenigde krachten, één voor één over de hindernis gewerkt. Ligt, zooals ook voorkomt, de boom geheel boven water, op beide oevers steunende, maar niet hoog genoeg om toe te laten dat wij onderdoor passeeren, dan moeten de bijlen op de proppen komen en soms een uur en langer dienst doen, voordat de passage vrij is, terwijl ook de houwens dapper meehelpen.

Wij vorderen dus natuurlijk niet snel, en daar de richting die wij opgaan, steeds zuidelijker wordt, zoodat wij ons hoe langer hoe meer van den Hendriktop verwijderen, begin ik mij af te vragen, of het luttele geografische belang, verbonden aan de opname van dit onbeteekenende en onbevaarbare stroompje, wel opweegt tegen den tijd en den arbeid, die eraan wordt ten koste gelegd. Als wij dan ook ten 2 uur aan een punt komen, waar een heel stuk bosch door het water is ondermijnd en omgestort, zoodat hier een barrière is gevormd, waarvan het opruimen zeker een vollen dag werk zou kosten, besluit ik den strijd op te geven, en terug te keeren naar de kreek, die wij gisteren passeerden, en waarop nu mijn laatste hoop is gevestigd.

De richting van het riviertje, dat hier een breedte van nauwelijks 15 M. heeft, is nu reeds recht zuid geworden; blijkbaar loopt het parallel met de Emmaketen en ontvangt, door kleine kreekjes en ondergrondse toestrooming, het water daarvan.

Wij blijven echter den nacht hier doorbrengen, omdat ik het eindpunt van ons streven, naar deze zijde, op astronomische wijze door stershoogten wil bepalen, en de

rest van den dag wordt dus besteed met het kappen van een open ruimte in het bosch voor mijn observatiën. De lucht is zeer wolkdrijvend, en spoedig na donker betreft de hemel geheel; gedurende een korte heldere periode kan ik echter een paar goede hoogten nemen, voldoende voor een plaatsbepaling.

Donderdag 15 Januari.

Wij keeren terug naar de monding van de kreek, (later Ietie-kreek gedoopt). Daar de waterstand sedert gisteren belangrijk is gedaald, vormen vele boomen die wij, opgaande, gemakkelijk over voeren, nu weder nieuwe hindernissen, welke uit den weg moeten worden geruimd, zoodat het al in den namiddag is, vóór wij, onder een hevige stortbui, de kreek bereiken; het overige van den dag wordt nu besteed aan het schoonkappen van een ruimte in het bosch, om er een magazijntje te bouwen. Want, hetzij dat wij langs de Ietie-kreek nog een eind te water afleggen, hetzij dat ik besluit, van hier den tocht over land naar den Hendriktop te ondernemen, in elk geval wil ik, om onzen voortgang zoo snel mogelijk te doen zijn, alle goederen, die wij niet strikt noodig hebben, hier achterlaten. Op een scherpen hoek aan de overzijde van de rivier, een paar honder meter benedenstrooms van de monding der kreek, waar de oever hoog is, en zelfs bij sterke rijzing van het water geen gevaar loopt, onder te stroomen, vinden wij een geschikt plekje; terwijl een breede zandbank, die in de rivier uitsteekt, en van waar het zicht op den hemel naar het noorden open is, de gelegenheid aanbiedt, om bij heldere lucht nogmaals op de sterren nabij den meridiaan de geografische breedte nauwkeurig te bepalen.

Eenige kampjes, blijkbaar door boschnegers op het zand

gebouwd, die in nog vrij goeden toestand zijn, stellen mijne mannen in staat, om zich zonder veel moeite voor den nacht een goede beschutting te verschaffen tegen den regen, die steeds bij stroomen blijft neervallen.

Vrijdag 16 Januari.

Terwijl eenige arbeiders het magazijntje voor de achter te laten goederen oprichten, gaat Van der Vreugd met 7 man naar de overzijde, om een begin te maken met het kappen van een tracé door het bosch in noord-westelijke richting. Mocht namelijk de kreek onbevaarbaar blijken, en ik het besluit nemen, van hier over land den tocht naar den Hendriktop te aanvaarden, iets waartoe ik, niettegenstaande den grooten afstand, die ons nog van den berg scheidt, veel neiging gevoel, dan hebben wij heden den tijd zoo goed mogelijk besteed.

Zelf ga ik, vergezeld van 2 pagaaiers, in mijn kleine korjaaltje de kreek op, om haar richting en mate van bevaarbaarheid te onderzoeken.

Het blijkt een heerlijk tochtje, want het landschap is aan de zoomen van dit kronkelende stroompje op vele plaatsen van een idyllische schoonheid. De oevers zijn laag en open, en weelderig begroeid met dichtbebladerd heestergewas dat, de grens tusschen land en water uitwissend, de boorden verhult en overstelpt, zoodat het is, alsof een malschgroen heuvelland uit het water oprijst en landwaarts voortgolf, tot het door den donkeren strengen wand van het hooge galerijwoud in zijn huppelenden loop wordt gestuit. En te midden van deze ijle en levende heuvels, uit bebladerde twijgen en ranken te zaam gevlochten, schieten de prachtigste Pina-palmen omhoog, en staan overal tot schilderachtige groepjes bijeen.

Onder alle palmen in dit palmenrijke land komt aan

hen gewis de palm der schoonheid toe, en ik geloof, dat niemand voor de uitgezochte gratie van hunne teere vormen ongevoelig blijven kan. Wat mij betreft, van af de eerste maal, dat zij mij door hunne sierlijkheid verrukten, zijn zij mij steeds dierbaarder geworden; bij elke nieuwe ontmoeting doen zij mijn zinnen met telkens zoeter streeling aan; voor mij zijn ze van lieverlede geworden tot „dingen van pracht, waaraan men eeuwige vreugde beleeft!”

Zoo rank en slank stijgen hunne lichtgrijze stammetjes omhoog, en dragen zoo koket de ijle wiegelende kroon van fijn gevederde bladeren die, naar alle zijden zich welvend in zuivere schoonheidslijn, met hunnen fieren boog en luchtig neerhangende franje, aan allerlei verkwikkelijke zaken herinneren van rijk en ridderlijk vertoon: aan overmoedig opgeheven staarten van onstuimige krijgssossen, die dansend en snuivend zich verzamelen tot een charge, — aan wuivende haneveeren boven blinkende helmen, — aan de panache van Cyrano!

Het weligst tieren zij in lage vochtige streken, zij komen daar gezellig en tot geheele bosschages vereenigd voor, en de zwampige plekjes aan de rivieroeveren en tusschen de heuvelen, beschaduwden zij soms geheel met hunne wuivende, zacht ritselende plumage. Maar ook op droger en onvruchtbaarder terrein worden zij, hoewel dan ook sporadisch, gevonden. Ja zelfs, tot hoog in de bergen treft men er hier en daar een aan, en hunne schoonheid heeft dan een gansch ander, meer pathetisch, en nog ééns zoo sympathiek karakter. Het frissche groen van hunne bladeren is daar verbleekt, en deze schijnen met een grijze lichtglans overgoten; als matzilveren franje hangen de bladvederen aan de gekromde middennerf af, en een ietwat diepere buiging van deze doet het zelfbewuste fiere voorkomen van de kroon tot een droefgeestig-berustende

uitdrukking overslaan. Boven op den top van den Hebiweri stond, aan de westelijke helling, zulk een eenzaam treurend exemplaar, dat ik bij het kappen zorgvuldig tot een oogenlust deed sparen, en het is mij nu, als zie ik weer zijn aanminnige silhouet met een pure distinctie tegen den rood-en-gouden avondhemel afgebeeld. —

Na ongeveer een kilometer te hebben gemaakt, komen wij aan een versnelling die 4 à 5 meter hoog is, maar door hare groote lengte toch vrij glooiend verloopt. Wij verrassen hier een hert, dat onbewegelijk tusschen de rotsblokken in de bedding staat, en waarschijnlijk door het geruisch van het water onze komst niet bemerkt. Het is een tamelijk groot exemplaar, effen roodbruin van kleur, met een zeer korten witten staart en kleine onvertake horens. Wij naderen het tot op ongeveer 20 meter, en nog altijd blijft het dier volkomen onbekommerd staan, alsof het wist, dat het in ons, ongewapend als wij zijn, geen vijanden behoeft te zien. Kloppenburg, een van mijn beide roeiers, komt hierdoor in den waan, dat het een jong dier is, dat zich noch niet goed kan bewegen, en vat het grappige plan op, het met de handen te vangen. Dicht langs de oevertakken over de rotsen voortsluitend, gelukt het hem waarlijk, tot op een paar passen van het nog altijd rustig droomende dier te komen, maar dan schokt plotseling de schrik het door de leden, en met een geweldigen luchtsprong zien wij het in het bosch verdwijnen.

Boven de versnelling die, een 8 vormende, twee eilandjes insluit, blijkt de kreek breeder te worden, terwijl de algemeene richting noordwestelijk blijft. Het Savannaachtige aanzien van de oevers verdwijnt echter langzamerhand; de boorden worden hooger en met zwaarder hout bezet, hetgeen zeggen wil, dat hier en daar het vaarwater weder door dwars overliggende stammen is

versperd. Enkele daarvan zijn blijkbaar door menschenhand uit den weg geruimd, de sporen van bijlslagen zijn duidelijk aan de overblijfselen te herkennen; de boschnegers zijn dus blijkbaar reeds vroeger op hunne tochten tot hiertoe doorgedrongen.

Het resultaat van de exploratie is alzoo vrij bevredigend; in elk geval is het de moeite waard, te beproeven, hoever wij met de booten langs dezen weg kunnen voortdringen, en wij keeren nu naar het kamp aan den Toekoemoetoe terug, om de voorbereidselen daarvoor te maken. Van der Vreugd wordt met zijn tracé-kappers terug geroepen; hij rapporteert, een weg van reeds ongeveer 2 K. M. te hebben gekapt, door licht bosch en over volkomen vlak terrein. De bouw van het magazijntje wordt met kracht voortgezet, en hedenavond voltooid. Om de booten niet zwaar te beladen, wil ik slechts voor 14 dagen victualie medenemen; indien het noodig is, zal met het kleine korjaaltje toch gemakkelijk van tijd tot tijd suppletie van hier kunnen worden gehaald.

Zaterdag 17 Januari.

Alvorens te vertrekken, richten wij bij het magazijn een *kandoe* op, zooals de boschnegers een teeken noemen, dat, bij eenige zaak van waarde gesteld, die men overigens onbeheerd ergens achterlaat, moet beduiden, dat men zijn eigendomsrecht daarop gedurende zijne afwezigheid wil blijven handhaven. Daar niemand goed weet, aan welke eischen zulk een symbolische figuur moet voldoen, construeeren wij er een naar eigen fantasie. Aan een in den grond geplant staak wordt een stuk wit katoen, bij wijze van een vlag, bevestigd, en daaronder een hoepel van een vat gehangen, dat met bindgaren als een spinneweb wordt bespannen, in het middelpunt waarvan een Cibels-

vleesch-extract-flacon met kleurig etiket wordt aangebracht. Het geheel ziet er echt geheimzinnig-beteekenisvol uit, en niemand van ons twijfelt er aan, of de boschnegers, die hier mochten verdwalen, zullen er danig door geïmponeerd worden.

Wij varen nu de letie-kreek op, waarvan de bekoorlijkheid aan de roeiers, gevoelig als velen van hen voor natuurschoon zijn, telkens verrukte kreten ontlokt. Het slepen van de booten over de eenige honderden meters lange en sterk kronkelende versnelling (later Willem Lelyval gedoopt) gaat met veel tijdverlies gepaard, en als wij het punt voorbij zijn, waar ik gisteren mijn exploratie staakte, blijkt het riviertje al spoedig sterk in bevaarbaarheid af te nemen.

De boomen, die het vaarwater afsluiten, worden steeds menigvuldiger, en hun ongerepte staat bewijst, dat de boschnegers hunne onderzoekstochten niet verder hebben uitgestrekt. Ik bedenk weer een nieuwe manier, om boomen, die boven water liggen, in korten tijd tot breken te brengen. Alle hens begeven zich daartoe op den stam, zoo dicht mogelijk bij het midden te zamen gedrongen, elk met een riem of *koeli* in de hand, om daarmee op den bodem te steunen, en beginnen nu tegelijk te dansen, waarbij zij den maat moeten regelen naar de trillingsperiode van den stam. Deze geraakt, bij een goed in acht genomen synchronisatie, in zoo hevige zwieping, dat hij, niet al te dik en veerkrachtig zijnde, in een der knooppunten van de golfbeweging, welke nabij de oevers zijn gelegen, bezwijkt, vooral wanneer op de juiste plaats met de bijl een inkeping in het hout is gekapt. De methode zou een nog beter en sneller effect hebben, zonder de kinderlijke vroolijkheid van mijne manschappen, die er natuurlijk een spelletje van maken en, hoewel van nature met een uitnemend ontwikkeld maatgevoel begaafd,

door het lachen telkens van streek worden gebracht. Heeft nu bovendien een het ongeluk, zijn evenwicht te verliezen en in het water te tuimelen, dan worden hunne bewegingen zoo stuiptrekkend en onregelmatig, dat de geheele manoeuvre van voren af aan moet worden begonnen.

Bij het opruimen van een der boomen, wordt een *abomú* (waterboa) van eenige meters lengte ontdekt, die tusschen de planten aan den oeverkant ligt te slapen. Nauwelijks is zij gezien, of zij is reeds door een bijlslag in tweeën gekapt, wat niet belet, dat het dier, of liever de voorste helft daarvan, nog woedend de tanden zet in het hout van een *koeki*, die het wordt voorgehouden. Het doden van dit fraaie en onschadelijke dier is natuurlijk geheel overbodig, maar zoo iets is mijne mannen niet aan het verstand te brengen; een *sneki* is voor hen een *sneki*, en als zoodanig, vergiftig of niet, een doodvijand.

Iets verder hebben wij weder een jachtavontuur, en ditmaal een, dat bijna noodlottig was afgelopen. Terwijl onze boot door het meten wat achter is gebleven, zoodat de andere uit het zicht zijn geraakt, knalt vóór ons een snelvuur van verscheidene geweerschoten. Ik hoor mijne roeiers onder elkaar mompelen van Indianen (de vrees een onbekenden stam van dit volkje te ontmoeten, en met vergiftige pijlen verraderlijk te worden vermoord, laat hen nooit geheel met rust en komt bij elke gelegenheid boven). Ik zelf vind het waarschijnlijker, dat de booten op een kudde *pinggo's* of *pakira's* zijn gestooten, die bezig zijn de kreek over te zwemmen, en het jachttafereel, door zulk een voorval ontstaan, dat Kappler zoo levendig heeft geschetst, komt mij voor den geest. Als wij den hoek zijn omgevaren die ons van de flotille scheidde, zien wij echter de geheele bemanning daarvan aandachtig naar boven turen, en het blijkt nu, dat het doelwit van hunne schoten en het voorwerp van hunne attentie een

groote luiaard is, hangende aan een tak, die ongeveer 20 meter boven water dwars over de kreek uitsteekt, en daar in de hoogte een natuurlijke brug naar het geboomte aan de overzijde vormt. Hij was juist bezig op zijn eigenaardige trage wijze, de lange kromme klauwen van alle vier de pooten om den tak gehaakt, dezen overtocht te maken, toen Pimpel hem in het oog kreeg en zijn jachtlust voelde ontwaken. De hagel, die bij gebrek aan grovere munitie, op hem werd afgezonden, schijnt echter op de dikke vacht van het dier niet veel uitwerking te hebben gehad, want hoewel de neervallende bloeddruppels bewijzen, dat het getroffen is, laat het toch zijn houvast niet varen. Om zijn lijden te bekorten, geef ik het een schot loopers, maar ook dit schijnt geen effect te hebben; het dier blijft althans bewegingloos hangen. Terwijl wij allen ingespannen naar boven kijken, bemerkt niemand dat onze boot, onder den invloed van de nog behouden vaart en den stroom, zijwaarts voortdrijft, totdat wij juist loodrecht onder het gewonde dier zijn gekomen, dat, alsof het dit moment had afgewacht om zich nog in zijn dood te wreken, nu eensklaps de klauwen loslaat en naar beneden komt. Noch van der Vreugd, die als stuurman achter mij zit, noch ik, die beiden de kans loopen, door het zware lichaam verpletterd te worden, denkt er aan, een ontwijkende beweging te maken, volkomen gefascineerd blijven wij naar boven staren. De val duurt volgens de versnellingswetten, waaraan zich zelfs een luiaard moet onderwerpen, ongeveer twee seconden, maar die tijd schijnt aanzienlijk langer; ik zie duidelijk het beest geleidelijk naderen en grooter worden, en geef mij zelfs rekenschap ervan, dat het een gekromde baan schijnt te beschrijven, waarbij het zijdelings afwijkt, hetgeen natuurlijk een gevolg is van onze verplaatsing gedurende den valtijd. Hieraan is het dan ook te

danken, dat wij met den schrik vrijkomen; rakelings langs het boord van de boot ploft het dier tusschen ons beiden in het water en werpt een stortzeetje omhoog, dat mijn teekening en instrumenten overstroomt en ons druipnat maakt.

Op het beest zelf blijkt deze hevige botsing niet den minsten indruk te hebben gemaakt; een waarlijk onverstoorbare kalmte schijnt het onder alle omstandigheden bij te blijven, want zoodra is het niet bovengekomen, of het begint met een bedaarden slag in de richting van den oever te zweemmen. Maar men laat zich natuurlijk de zoo moeilijk verworven jachtbuit niet ontgaan, en het dier wordt in het water door houwenslagen afgemaakt en in een der booten geladen. Het blijkt echter met een ongeloofelijk taai leven begiftigd te zijn, want ondanks de schoten en houwens, die het te doorstaan heeft gehad, en hoewel de laatste zijn kop op een afzichtelijke wijze hebben verminkt, komt het weldra weder bij, en begint met de gespierde voorpooten, die elk van drie geduchte sikkelvormige klauwen zijn voorzien, om zich heen te schermen, waarbij het weinig scheelt of de kuiten van Pimpel moeten het ontgelden. Het eenige en onmisbare kleedingstuk van dezen, dat, reeds dikwijls op vernuftige wijze gelapt, met een bonte kleurschakeering prijkt, geraakt door dezen onverhoedschen aanval in een hope-loozen staat, en hij ontsteekt hierover in zoo hevige woede, dat hij het dier op onbarmhartige wijze de klauwen afkapt, en het nu, weerloos en zieltogend, aan zijn lot wil overlaten. Eerst als ik mijn gezag tot booswordens toe heb laten gelden, wordt het arme gemartelde beest nu werkelijk gedood, waartoe een weerezinwekkende slachterij noodig is, die mij bij mijzelf de plechtige gelofte doet alleggen, nimmermeer zulk een dier naar het leven te staan.

Al kappende en sjouwende zetten wij onze reis voort. Eenmaal stuiten wij op een boom van meer dan meterdikte, zoodat het uit den weg ruimen een onbegonnen werk schijnt, maar gelukkig heeft de reus, bij zijn val, met de wortels een zoo groot stuk van den oever uitgescheurd, dat daarachter een vrij breede geul is gevormd, die, na met de spaden wat uitgediept te zijn, een gemakkelijken doortocht verleent. Op een andere plaats vinden wij het vaarwater door een zandbank afgesloten, waarover de booten één voor één met gezamenlijke krachten moeten worden voortgesleept. Eerst na zonsondergang is deze hindernis gepasseerd, en kunnen wij op een open, zandig plekje van den oever de voorbereidselen voor ons nachtverblijf maken.

Mijn stemming is hedenavond verre van opgewekt, want als ik na den maaltijd, onder mijn tentje gezeten, den toestand overweeg, moet ik mijzelf bekennen, dat deze er alles behalve rooskleurig uitziet. Wij hebben wel is waar, volgens mijn opname, heden in rechte lijn ± 2200 M. in de goede richting afgelegd, een afstand die zeker veel grooter is dan de gemiddelde, dien wij per dag over land zouden kunnen maken, maar wat waarborgt mij dat het zoo zal blijven voortgaan? Het is niet onmogelijk, dat wij na eenige dagen worstelens toch den strijd zullen moeten opgeven, en terugkeeren. Was ik nu ten minste maar zeker, dat die terugtocht snel en gemakkelijk zou kunnen geschieden; maar dit is juist niet het geval. Elke waterstand toch heeft hier zijn eigen bezwaren: boomen, die nu hoog genoeg liggen, om een passage onderdoor te laten, moeten bij een hooger peil weder gekapt worden; stammen waarover wij nu gemakkelijk passeeren, komen bij een daling van het niveau bloot, en vormen even zoovele hinderpalen.

Bovendien is op den regenval in dit seizoen volstrekt

niet te rekenen, en de kans is niet uitgesloten, dat door een langdurige droogte het water, reeds nu hier en daar slechts even diep genoeg, in die mate valt, dat ons de terugweg volkomen wordt afgesneden. Ons leven zou daardoor misschien, en het volledige succes van de expeditie zeer zeker, in de waagschaal worden gesteld.

Aan den anderen kant, den tocht van den Toekoe-moetoe uit, geheel over land ondernemende, hebben wij het voordeel, dat een snelle terugtocht langs den eens gebaanden weg altijd verzekerd is, en onoverkomelijke terrein-hindernissen niet te verwachten zijn; maar daartegenover staat, dat het zeer twijfelachtig is, of de goede wil en de pysieke kracht van mijn personeel tegen de buitengewone vermoeienissen van zulk een expeditie zullen zijn opgewassen.

Een beslissing is dus zeer moeielijk, en dient toch genomen, want de tijd is kostbaar, en elke dag, door weifeling verloren, is er één. Ik besluit eindelijk, de stem van het volk als een godsoordeel te laten gelden, en roep mijn oude getrouwen van de Coppename-expeditie bij mij, aan wie ik de situatie zoo goed mogelijk uitleg, hun daarna de vraag stellende, wat zij liever willen: op deze wijze al boomen kappende, en met de booten sjouwende, te water voortrukken, of weken lang, van 's morgens tot 's avonds, onder een zwaren last zwoegen, over bergen en door ravijnen.

Van hun voorkeur wil ik de beslissing laten afhangen, maar na met hunne kameraden overlegd te hebben, komen zij met een antwoord, dat aan de Delphische orakels herinnert: „zij willen, wat het ook kosten moge, den Hendriktop bereiken, en kiezen dus den weg, die naar mijn oordeel het zekerste tot dat doel leidt.” Ik antwoord hierop, dat de zekerste weg over land is, maar op voorwaarde, dat zij al hunne krachten inspannen, en nooit

eenig werk te veel vinden, dat ik hun zal opleggen. Zij beloven plechtig te zullen doen „al wat een man doen kan” en op deze belofte, die ik zie, dat ernstig gemeend is, neem ik het besluit, morgen terug te keeren naar den Toekoemoetoe, en het reeds begonnen tracé te vervolgen.

Zondag 18 Januari

Het heeft heden nacht zwaar geregend, en het water is daardoor ongeveer een voet gerezen. De zandbank, die ons gisteren zooveel werk gaf, varen wij nu zonder oponthoud over, maar en revanche moeten er verscheidene boomen worden gekapt, waaronder wij, opvarende, gemakkelijk konden passeeren. Wij hebben dan ook den geheelen voormiddag noodig, om den kleinen afstand vóór den stroom af te leggen, en het kamp te bereiken, dat ons uitgangspunt zal zijn, en dat ik nu, ter gedachtenis aan het dilemma, dat mij eenige dagen heeft gekweld, Decisië-kamp doop. Bij het uitvaren van de nauwe, kromme en ondiepe kreek, heb ik een gevoel alsof wij uit een muizenval ontsnapt zijn, en de Toekoemoetoe lijkt mij nu een voorname, breede rivier.

Een gedeelte der manschappen gaat onder de leiding van Van der Vreugd naar de overzijde, om voort te kappen aan het tracé, terwijl de overigen mij behulpzaam zijn in het uitzoeken en zoo beknopt mogelijk verpakken van alle zaken, die wij op onzen landtocht zullen noodig hebben. De regen valt nog steeds bij tusschenpoozen in stortbuien neer, en het wassen van het water maakt, dat de zandbank, waarop onze kampjes staan, hoe langer hoe meer inkrimpt, om eindelijk geheel onder te stroomen, zoodat op den hoogen oever, bij het magazijntje, nieuwe afdakjes voor het nachtverblijf moeten worden gemaakt. Tegen den avond klaart het op en wordt het prachtig

helder weer; juist nu ik geen plekje meer heb met vrij uitzicht om te observeeren, knipoogen de fonkelende sterretjes mij hier en daar tusschen het gebladerte tantaliseerend toe.

Ik breng den avond en een gedeelte van den nacht met berekenen en beramen door.

In de eerste plaats komt het er op aan, den afstand te weten te komen, dien wij hier van den Hendriktop verwijderd zijn, en dit is niet zoogemakkelijk. De breedte is vrij juist bekend, want hoewel de omstandigheden mij tot nu toe een nauwkeurige astronomische bepaling daarvan op dit punt beletten, zoo is de afstand van hier tot het verst bereikte punt aan den Toekoemoetoe, waar ik stershoogten mat, niet zoo groot, dat in de afleiding uit de daar geobserveerde breedte een belangrijke fout kan worden verwacht. Die afleiding, met behulp van de rivierschets, geeft voor de breedte van Decisie-kamp $4^{\circ}8'$, terwijl de Hendriktop, zooals uit de bergtriangulatie is gevonden, op $4^{\circ}13'.3$ ligt. De berekening van het lengteverschil echter, kost meer hoofdbreken, en daarvan hangt juist de afstand voornamelijk af. Leid ik onze lengte met behulp van de rivieropname uit die van den Jan Basi Gado af, en bereken ik daarna met het bovengenoemde breedteverschil den afstand tot den Hendriktop, dan vind ik daarvoor 19.6 K.M. Maar daar de afgelegde weg van den Jan Basi Gado tot hier, langs de rivier gemeten, meer dan 100 K.M. lang is, kan daarin een vrij aanzienlijke fout worden verwacht. De breedte althans van het eindpunt aan den Toekoemoetoe, op die wijze verkregen, bleek $\pm 4'$ van de ware, op astronomische wijze bepaald, te verschillen. Aannemende dat de lengte op evenredige wijze is geaffecteerd, en deze volgens die onderstelling corrigeerende, een methode die, hoewel lang niet vrij van bedenking, veelal wordt gevolgd, dan plaatst die bewerking

ons kamp zooveel oostelijker, dat de afstand van den Hendriktop tot 23.3 K.M. klimt.

De chronometers kunnen in deze zaak niet veel licht ontsteken. Bij de Coppename-expeditie is reeds gebleken, dat die uurwerken, nu eens in rust, dan weer gedragen, of in schokkende roeibooten meegevoerd, hunnen gang, onder die zoo vaak variëerende omstandigheden, wel vrij geleidelijk, maar toch voortdurend, wijzigen, zoodat de graphische voorstelling daarvan, in plaats van een rechte lijn, zooals bij regelmatig verloop, een kromme met verschillende bochten vormt.

Al heeft men dus een aantal punten van die gangkromme bepaald door even zoovele standbepalingen op plaatsen van bekende lengte, zoodat men het beloop van de lijn tot op het tijdstip van de laatste bepaling met voldoende nauwkeurigheid daartusschen kan beschrijven, dan kan men toch uit dien vorm niet afleiden, hoe het vervolg ervan zal zijn; d. w. z. een *interpolatie* is bij niet al te groot tijdsverloop tusschen de standbepalingen geoorloofd en betrouwbaar, maar een *exterpolatie* blijft altijd een sprong in het duister. Met andere woorden: de chronometers geven niet de lengte, waarop men zich actueel bevindt, maar eerst later die, waarop men geweest is, zoodra door een nieuwe standbepaling een volgend punt van de gangkromme is bepaald.

Dit blijkt ook nu weer, want als ik de gangkromme van tijdmetr II, die gedurende het verblijf op den Jan Basi Gado door 3 punten is bepaald, en daartusschen slechts een flauwe kromming aanwijst, op het oog verleng, en met den zoo verkregen stand de tijdmetr lengte van het eindpunt aan den Toekoemoetoe bereken, dan verschilt de uitkomst dermate van de uit de rivierschets afgeleide lengte, dat dientengevolge de afstand van het Decisie-kamp tot den Hendriktop niet minder dan 29 K.M. zou worden.

Een dergelijke fout nu is in de rivieropname niet te verwachten, en ik neem dus op grond van de eerst gevonden waarden een bedrag tusschen 19 en 23 K.M. als de meest waarschijnlijke aan.

Die afstand in rechte lijn wordt nu natuurlijk voor ons nog met eenige K.M. verlengd, omdat de onzekerheid in het lengte-verschil maakt, dat ook de richting, waarin de Hendriktop ten opzichte van ons kamp ligt, niet nauwkeurig bekend is, en wij dus zekerheidshalve een omweg moeten maken. Het eenige toch, waarvan ik zeker ben, en dat ik zoo noodig telkens weer nauwkeurig kan bepalen, is onze breedte, en de eenige zekere weg om den berg te vinden, is dus langs den parallel, waarop hij ligt. Dien parallel moeten wij dus eerst bereiken, en wel op een punt, waarvan ik zeker ben, dat het beoosten den Hendriktop is gelegen; en dan verder om de west trekken, tot wij op den berg stuiten. De waarschijnlijke richting, waarin deze ligt, ongeveer W. N. W. zijnde, zal N. W. een goede koers zijn om aanvankelijk te houden, waarbij wij het voordeel hebben, dat in de eerste dagen de Jetiekreek met hare nevenstroompjes ons wel van drinkwater zal voorzien.

Een tweede punt van overweging is, hoe wij nu dezen weg van ongeveer 25 K. M. het snelst kunnen afleggen. Volgens de opinie der autoriteiten te Paramaribo, kan men in dit land, met een aanzienlijke voorraad proviand reizende, niet meer dan hoogstens 1 K. M. gemiddeld per dag vorderen. Maar ik geloof, dat dit geringe resultaat voornamelijk te wijten is aan de ondoelmatigheid van de hier gangbare methode van werken, welke wij trouwens tot nu toe zelf ook steeds gevolgd hebben. Men zendt daarbij gedurende een aantal dagen elken morgen zijne manschappen uit, om aan het tracé te kappen, en laat hen vóór den avond naar het kamp terugkeeren. Zijn zij

eenige K. M. gevorderd, dan laat men het kappen rusten, bouwt een nieuw kampement aan het einde van het gebaande pad, en doet daarheen alle baggage overbrengen, vóórdat het tracé wordt vervolgd. Op die wijze nu wordt veel tijd verloren, zoowel met het bouwen van de kampen, als doordat de tracé-kappers langzamerhand een aanzienlijken afstand moeten afleggen, vóór en na hun eigenlijken werktijd, die daardoor belangrijk wordt verkort.

Ik zal daarom een andere methode toepassen, waarbij een gedeelte van de manschappen elken dag voortkapt, zoover zij komen kunnen, terwijl de overige intusschen alle goederen dragen langs den weg, die den vorigen dag is gebaad, en op het einde daarvan hunne eenvoudige afdakjes maken voor den nacht, zooals zij dat op de reizen langs de rivier gewoon zijn. De tracé-kappers kunnen dan, tegen den avond binnenkomende, voor zich een tent spannen van een paar dekkleeden, die voor dit doel zullen worden meegevoerd.

Deze werkwijze geeft, behalve tijdsbesparing, nog het voordeel, dat de kappers onder scherpere contróle staan, omdat nu telkens de weg wordt opgemeten, dien zij den vorigen dag hebben gekapt, iets wat niet anders dan een gunstigen invloed kan hebben op hun ijver.

Ik reken, volgens deze methode te werk gaande, indien mijne mannen, zooals zij beloofd hebben, hun uiterste best doen, wel $\pm$ 2 K. M. per dag te kunnen maken. De tocht zou dan ongeveer 14 dagen duren, en wij moeten, den duur van het verblijf op den berg en van den terugtocht elk op een week stellende, voor 4 weken victualie medenemen.

De berekening en verdeeling van de vrachten kost mij nu nog heel wat werk. Behalve de persoonlijke baggage der manschappen, die voor elk uit hangmat met kleed, kookgerij, en een week kost bestaat, kom ik tot een getal

van ruim 30 vrachten aan reserve-proviand, instrumenten, gereedschappen etc., zoodat de 9 dragers, die ik overhoud, na 5 man voor het kappen van het tracé, en één voor de assistentie bij het meten te hebben afgezonderd, in de eerste dagen voor het meerendeel elk vijf gangen zullen moeten maken, en dus negenmaal het dagelijksch traject afleggen.

Het is al diep in den nacht geworden, als ik met de voorbereiding van de onderneming gereed ben, maar nu is ook alles vastgesteld, en in de puntjes geregeld, en ik blijf in den heerlijken helderen nacht, bij het vertrouwelijck concert der vorschen, onder het genot van een versche sigaar, en gemakkelijk in mijn mailstoel uitgestrekt, nog een poosje genieten van het verruimde gevoel, dat mij, na al de besluiteloosheid van de laatste dagen, dit vaste plan schenkt. Als een veldheer, is het mij te moede, aan den vooravond van een beslissenden slag!

Maandag 19 Januari.

Alle goederen, die wij zullen medenemen, worden met de booten naar de overzijde gebracht, en deze daarna op de zandbank getrokken en aan lange vanglijnen aan de boomen op den oever vastgelegd. Het kleine korjaaltje, waarmede wij het laatst overvaren, wordt op den wal getrokken en in het bosch verborgen, zoodat het van uit de rivier niet is te zien. De aanval op den Hendriktop is geblazen!

Alle manschappen gaan nu eerst met hun eigen bagage op marsch naar het einde van het de vorige dagen gemaakte tracé, vanwaar Van der Vreugd als opzichter en voorkapper met 4 anderen verder zullen kappen, terwijl de overigen terugkomen, en zich met een nieuwe vracht belasten, behalve Kloppenburg, die mij behulpzaam is bij

het opmeten van den weg met meetlijn en boussole.

Het terrein is zeer gemakkelijk te begaan, en het bosch vrij ijl en licht, althans nadat wij de strook van dicht en doornig struikgewas langs den oever zijn gepasseerd.

Na ruim 2 K.M. te hebben afgelegd, komen wij op de eerste kampplaats aan, waar reeds enkelen bezig zijn, de kampjes voor den nacht te maken. De Jetie-kreek hebben wij nog niet ontmoet, hoewel zij niet veraf kan zijn, daar wij het ruischen van de Willem-Lely-val hebben gehoord; en wij moeten ons vergenoegen met het water uit een bijna uitgedroogd zwampje.

Tegen den avond. keeren de tracé-kappers van hun arbeid terug, en komen ook de dragers van de laatste vrachtjes braaf vermoeid binnen.

De berekening van den afgelegden weg uit het meetboekje geeft tot uitkomst, dat wij in rechte lijn 2140 M. in de richting N. 316° O. hebben gemaakt. Dat is een zeer aanmoedigend begin; als wij deze snelheid kunnen volhouden, is het succes van den tocht verzekerd.

Dinsdag 20 Januari.

Wij schieten heden minder goed op dan gisteren; het bosch is veel dichter, zoodat de kappers slechts ongeveer 1400 M. in rechte lijn hebben gemaakt. Dit is waarschijnlijk te wijten aan de nabijheid van de Ietie-kreek, waarlangs wij ons bewegen. Het hoge geboomte is langs de oevers der rivieren altijd ijler en minder zwaar, laat daardoor voldoende licht toe voor een weelderige ontwikkeling van de ondergroei, die hoofdzakelijk uit doornig, taai en sterk vertakt gewas bestaat.

Het weder is evenals gisteren volkomen droog en helder, en de spelende zonnestralen, die dansende glimmertjes over den bodem zaaien, en vluchtig flitsen langs de glan-

zige palmen, verlevendigen het woud met een vroolijke tinteling.

De kampplaats is aan de kreek gelegen, zoodat wij volop water van goede kwaliteit, en gelegenheid tot baden hebben.

Buiten de vogels, die talrijk en luidstemmig zijn, hebben wij van de dieren des wouds tot nu toe niets bemerkt, maar hedenavond, terwijl ik stilletjes onder de groote lamp zit te cijferen, mijn mannen in hunne hangmatten snorkend om mij heen, komt er een groot dier, scharrelend door de struiken, tot op weinige passen van mijn tentje, en blijft in den cirkel van lampeschoon rondsnuffelen tusschen de gekapte takjes en bladeren. Het is een groote *kapussi* (gordeldier); het lichaam is, zonder den dikken kegelvormigen staart, naar schatting 1 M. lang, lichtgrijs, in het helle licht, bijna wit van kleur, en het pantser, dat het beschermt, is duidelijk aan dwars loopende groeven of plooiën te herkennen. Het kleine kopje met den puntigen snuit, die voortdurend ijverig den bodem besnuffelt, geeft aan het overigens zoo plumpe en logge dier een potsierlijk voorkomen. Het neemt niet de minste notitie van mij, stoort zich zelfs niet aan de luide stem, waarmede ik Kloppenburg wek, en hem toeroep mij een geweer te brengen, maar dribbelt op zijn korte pooten kalm-bedrijvig verder en is al weder in de duisternis van het dichte bosch verdwenen, voordat het wapen mij bereikt. Nog lang blijven wij op den loer naar het dier, dat om zijn overvloed van smakelijk vleesch door de negers zeer op prijs wordt gesteld, in de hoop dat het, door het lamplicht aangelokt, zal terugkomen, maar te vergeefs: het laat zich niet meer zien of hooren.

Een kijkje in het oerwoud.

Woensdag 21 Januari.

De weg is weder door dicht en verward bosch gebaad en bovendien heden zeer bochtig, doordat de kappers telkens op de Ietie-kreek zijn gestuit, die nu een meer noordelijke richting schijnt aan te nemen.

De kampplaats is wederom aan den oever van de kreek gelegen, juist waar deze zich verbreedt en een laag begroeid eilandje omsluit, zoodat het uitzicht op den hemel in het noorden open is. Ik profiteer van deze omstandigheid door een reeks circum-meridiaanshoogten van Capella te nemen, waaruit blijkt dat wij hier op een breedte van $4^{\circ} 14' 14''$ zijn. Wij moeten dus nog 3' of ongeveer 5.5 K.M. naar het noorden, om op den parallel van den Hendriktop te komen.

Mijne manschappen houden zich uitstekend; zij doen hun woord waarlijk gestand; gewillig en opgeruimd sjouwen zij van den ochtend tot den avond het dagelijksch traject heen en weder. Gelukkig is het terrein nog steeds zoo goed als volkomen vlak, en zullen, tegen den tijd dat wij in het bergland geraken, de levensmiddelen wel zoo veel ingeteerd zijn, dat het aantal gangen met een of twee kan verminderd worden.

Voor mij, die geen vermoeiend werk te verrichten heb, is het leven allergeuoegelijkst, vooral met het mooie zonnige weer, dat nog altijd blijft aanhouden, en mij wel eens met ongerustheid vervult, als ik denk aan de mogelijkheid, dat ons, door uitdroging van den Toekoe-moetoe, de terugweg naar de Saramacca zou kunnen worden afgesneden.

Maar wie dan leeft, wie dan zorgt, en ik laat mij daardoor de vreugde, die ik in het leven schep, niet vergallen.

Des morgens ten 7 uur ongeveer gaan de manschappen met hun eigen bagage voor de eerste maal op marsch. Ik blijf dan moederziel alleen in het kamp achter en voel mij zoo recht Robinson Crusoe-achtig. Als het bosch niet te dicht is, maak ik met geweer en houwer gewapend en van een zakkompas voorzien, kleine ontdekkingsochten in den omtrek, en vind altijd genoeg interessante dingen in dieren- of plantenleven, om mijn aandacht bezig te houden. Of ik zit, onder het hooge bladerdak waar het altijd heerlijk koel is, te midden van het veelstemmig vogelengeluid, mijn observaties uit te cijferen, na eerst de vrachten, die elk van mijn mannen te dragen krijgt, berekend en genummerd te hebben.

Want bij terugkomst moeten zij allen een lootje trekken voor hun dagelijksche taak, een spelletje waarin zij veel schik hebben, en dat ik heb bedacht, om den lust bij hen levendig te houden en afgunst te voorkomen. De twee, die mijn veldbed trekken, dat door de lengte der deelen verreweg de onhandelbaarste last is, hebben altijd de vroolijke spotternijen van hunne kameraden te verduren, maar daar zij een gang minder behoeven te doen, lachen zij later het laatst en het best.

Men kan van deze lieden, kinderlijk van aard als zij zijn, veel gedaan krijgen, maar het werk moet hun wat smakelijk worden opgedischt.

Zoo laat ik ook bij het uitgeven van de wekelijksche rantsoenen, dat bij de vorige expeditie altijd een bron van twist of woordenwisseling was, nu de „*switi-mofo*”, de stukjes vleesch en spek, die niet zoo nauwkeurig kunnen worden afgewogen, bij loting toewijzen, wat alle ongenoegen voorkomt. Ja, ik verdenk Pimpel, die de rol van bottelier vervult, ervan, dat hij, om de spanning te verhoogen, opzettelijk de stukken wat ongelijker maakt dan wel noodig is.

Voor de chronometers heb ik een paar vaste dragers aangesteld, wien ook een gang geschonken wordt, omdat zij met die gevoelige instrumenten langzaam en voorzichtig moeten loopen. De uurwerken zijn, ontdaan van de Cardanus-ringen, in een langwerpig houten kistje vastgezet, en dit wordt door middel van twee india-rubber ooren aan een korten stok door twee man gedragen, een methode, die, zoowel bij de vorige expeditie als nu weer, gebleken is goed te zijn; in het dagelijksch onderling vergelijk althans kwamen nimmer brusque sprongen voor.

In den namiddag, als Kloppenburg, die tot mijn assistent is benoemd, zijn taak als koelie heeft volbracht, gaan wij te zamen op weg, om het traject met de meetlijn en boussole op te meten, een vervelend werkje (langdradig is hier eigenlijk het juiste woord), dat evenwel noodig is, zoowel om goed bestek te houden, als ook om later de juiste lengte van het Decisiekamp uit die van den Hendriktop te kunnen afleiden.

Tegen den avond meestal komen wij zoo, al lijntjes trekkend met elkaar, bij de nieuwe kampplaats aan, waar ik mijn tentje gespannen, de lamp opgehangen en gevuld, en mijn stoel en tafel gereed gezet vind, terwijl mijn kok, die reeds bezig is met een veelbelovenden kerrygeur uit zijn pannen de omgeving te parfumeeren, zich haast om mij met een dampenden kop koffie of thee te verwikken.

Ook de stille avonduren zijn genotvol, als niets te hooren is dan het eentonig en droomerig kikkergezag, waarvan men zich al spoedig geen bewuste rekenschap meer geeft, en de diepe ademhaling van de slapenden rondom. Nu geen luidruchtige gesprekken of psalmgezag meer als anders! Afgemat door het zware dagwerk, valt ieder terstond na het haastig bereide en gretig verslonden maal in een gezonden slaap.

Muskieten komen hier des nachts in het geheel niet voor en dit draagt in niet geringe mate bij tot de behagelijkheid van een leven in de vrije natuur. Alleen overdag treft men er nu en dan een in het bosch aan, maar van een gansch bijzonder soort, groot van stuk en glinsterend staalblauw van kleur, waarbij de achterpooten, zeer lang en aan het einde spierwit gekleurd, naar boven en naar voren zijn omgekruld, zoodat, bij zittende houding van het insect, de uiteinden tot naast den kop reiken.

Donderdag 22 Januari.

Hedenmorgen komt het eerste wild onder mijn bereik. Terwijl ik, in mijn eentje in het kamp achtergebleven, zit te cijferen, hoor ik in de verte het grappig gebrom: hoem! hoem! hoem! — hoem? hoem? hoem? van *kami-kami's* (trompettervogels) dat steeds nader komt, totdat eindelijk een heele troep van die dieren om mij heen is.

Het is vermakelijk ze gade te slaan, want zij maken op hun hooge pooten allerlei kluchtige danspassen onder het gaan, en strekken en krommen de lange halzen met nuffige gebaartjes.

Zij schijnen mij in het geheel niet te bemerken, en zonder van mijn stoel op te staan, schiet ik, tusschen twee logarithmen in, een doublet uit de troep, die zich nu, zonder juist bijzonder verschrikt te zijn, onder een luid en als verontwaardigd gebrom verwijdert.

Het zijn fraaie vogels, eigenlijk veel te mooi om te dooden, glanzend zwart van gevederte, behalve de vleugels, die van boven zilvergrijs zijn, terwijl de fijne veertjes, die den slanken hals bekleeden, met een groenen metaalgans iriseeren.

Wij verlaten nu de kreek; haar verder te volgen, zou ons te veel om den noord en dus langs een te grooten

omweg voeren; daarom besloot ik haar over te trekken, en mij voortaan, wat het vinden van water op onzen weg betreft, op mijn goed gesternte te verlaten.

Dit vertrouwen is echter reeds den eersten dag den beste beschaamd; de kappers vonden gisteren sedert den middag, toen zij een klein kreekje passeerden, geen water meer, en een gedeelte van de dragers moet nu een extra gang maken, om het noodige water, in blikken die voor dit doel ledig zijn medegevoerd, naar kamp IV te brengen.

Het is dan ook al laat en bijna donker, voor het werk is afgeloopen, en de nachtrust is heden zuur verdiend.

Vrijdag 23 Januari.

De koers is heden weer wat noordelijker, hetgeen ik gisteren zoo bepaalde, om het stroomgebied van de Ietiekreek wat dichter te naderen, en de kans op het ontmoeten van een zijtakje daarvan te vergrooten.

Het gevaar voor watergebrek toch is in dit vlakke land mijn grootste beslommering; het eenige, dat onze onderneming zou kunnen doen mislukken, is het gemis van deze allereerste levensbehoefte.

Gelukkig is er nu weder nabij het einde van het gekapte tracé een zwampje ontdekt, waardoor een minuscule kreekje siepelt, zoodat wij voldoende water hebben, al is het ook niet van het beste allooi.

Geleerd door de ondervinding, bij de vorige expeditie opgedaan, toen het drinken van stilstaand water mij talrijke darmparasieten bezorgde, gebruik ik het nu niet anders dan gekookt, in den vorm van thee of koffie. Aan mijn arbeiders is natuurlijk zulk een régime niet op te leggen, en zij zouden er zich ook met hunne zorgeloosheid

zeker niet aan houden. Het gebruik van het troebele water deert hen trouwens blijkbaar niet; de larven schijnen bij hen geen vat te hebben, en de kans op besmetting met pathogene bacterieën moet in dit totaal onbewoonde land wel gering zijn.

Het zwampje is uitsluitend begroeid met de heerlijkste *pina*-palmen in hun meest weelderigen staat. 't Is jammer dat ik er eenige van moet laten kappen, maar de gelegenheid, om met geringen arbeid een stukje van den hemel tot observeeren open te maken, is zeldzaam, en ik stel er veel prijs op, hier een reeks hoogten van een ster in het oosten of westen te nemen.

Ik heb namelijk bedacht, dat ik daardoor, in combinatie met mijn waarnemingen, den 14^{den} Januari op het eindpunt aan den Toekoemoetoe verricht, het verloop van de chronometers gedurende het sedert dien verlopen tijdvak kan berekenen, omdat het lengteverschil tusschen dat punt en onze standplaats uit de meting voldoende nauwkeurig bekend is. Graphisch voorgesteld, verkrijg ik dus voor beide tijdmeters de uiteinden van die gedeelten der gangkrommen, welke tusschen de ordinaten van den 14^{den} en heden zijn begrepen, en kan die punten op een afzonderlijk strookje papier in het juiste onderlinge verband aanstippen. Leg ik nu dit strookje, passend tusschen de betreffende ordinaten, op het diagram met de voorstelling van de stukken der gangkrommen, die gedurende het verblijf op den Jan Basi Gado zijn bepaald, en die zich tusschen de ordinaten van 24 Nov. en 31 Dec. uitstrekken, dan kan ik vrijwel beoordeelen, op welke hoogte ik het strookje schuiven moet, opdat de beide krommen, over het hiaat tusschen 31 Dec. en 14 Jan. verlengd, op een vloeiende wijze door de nieuw verkregen punten gaan. De meest waarschijnlijke positie van het strookje eenmaal vastgesteld zijnde, kunnen dan natuurlijk, door een-

voudige afpassing tot de abscissenas, de standen worden gevonden en hiermede de lengte van deze plaats berekend.

Het is een vrij ruwe methode, maar elke aanwijzing betreffende den afstand, die ons nog van ons doel scheidt, is welkom.

Ik laat dus zooveel van mijn geliefde boompjes vellen, dat er een open laantje naar het oosten ontstaat. Het gaat mij waarlijk aan het hart; de teere stammetjes bieden zoo weinig weerstand aan de scherpe bijlen; na enkele slagen reeds neigen zij de sierlijke kronen en slaan zwiepend neer in den drassigen grond.

De lucht is weer prachtig helder, zoodat ik een uitnemende reeks hoogten van Betelgeuze kan observeeren. Te ongeduldig naar den uitslag, om de berekening tot morgen te verdagen, blijf ik nog tot laat in den nacht cijferen. Het resultaat is gelukkig gunstig; de gang van de uurwerken blijkt werkelijk in dien geest te zijn veranderd, dat de onlangs uit hunne aanwijzingen afgeleide lengte verscheidene minuten te oostelijk was, en de nu gevonden waarde ongeveer overeenkomt met die, uit de gecorrigeerde rivieropname afgeleid.

De afstand tot den Hendriktop is volgens dien nog ongeveer 17 K.M., en dit bedrag kan nu wel als vrij betrouwbaar worden aangenomen. Ik behoef dus niet langer ontwijkend te antwoorden op de reeds meermalen herhaalde vraag van mijne manschappen, op welken dag wij den berg zullen ontmoeten, maar kan hun nu wel meedeelen, dat naar alle waarschijnlijkheid in de eerste dagen van Februari ons doel zal worden bereikt.

Het is aandoenlijk te zien, welk een blind vertrouwen de menschen in mijn werk stellen. In dat opzicht was Columbus er heel wat slechter aan toe! Hoewel zij zich natuurlijk geen flauw begrip ervan kunnen maken, hoe het mogelijk is, zulk een onzichtbaren bergtop te vinden,

die alleen in een heel ander gedeelte van het land, van uit de verte, is te zien geweest, zijn zij toch allen vast overtuigd, dat wij recht op het doel zullen afkomen; en als er iemand is, die de mogelijkheid voor oogen houdt, dat onze onderneming zou kunnen mislukken, dan ben ik dat zelf.

Zaterdag 24 Januari.

De arbeiders vangen hedenmorgen een heel jong hertje, dat eenzaam blatend door het bosch dwaalde, en waarvan de moeder zeker een prooi van poema of jaguaar was geworden. Het is een allerliefst diertje, op den rug roodbruin van kleur met witte vlekjes, terwijl de hals, borst, buik en het staartje wit zijn. Het rilt en siddert van vrees als het mij gebracht wordt, en doet wanhopige moeite om zich vrij te maken; maar nadat ik het een poosje op mijn knieën heb gehouden, begint het te kalmeeren en laat het zich geduldig streelen. Ik doe het een halsbandje om, en leg het vast aan een lijn, met het plan om het met melk op te kweeken en tam te maken. Maar wat ik voor kalnte heb aangezien, blijkt slechts uitputting te zijn geweest; telkens opnieuw wordt het door een paroxysme van schrik aangegrepen en het wurgt zich bijna in zijn wilde pogingen om los te komen. Het schreeuwt zoo erbarmelijk, en in den starren blik van zijn groote vochtige oogen ligt zulk een radeloze angst, dat ik het maar weer vrijlaat, waarvoor het zijn dankbaarheid betoont met de dolste kapriolen. In zijn uitgelatenheid heeft het zoo weinig stuur over zijn bewegingen, dat het een paar malen over den kop duikelt, voordat het zich uit de voeten maakt, en met dwaze dwarsche sprongetjes in de struiken verdwijnt.

Het terrein is heden voor het eerst wat heuvelachtig,

en de rotsblokken die hier en daar verspreid liggen, zijn talrijker en grooter van stuk, dan tot nu toe het geval was; wij schijnen dus langzamerhand het bergland te naderen.

Ik schiet onderweg twee *Powisi's* (Hokko), een mannetje en een wijfje, zooals te zien is aan de kuif, die bij het eerste egaal zwart, bij het laatste met wit doorsprenkeld is.

Het is het wild, dat hier verreweg het meeste voorkomt en tevens het gemakkelijkste te benaderen is. Nu eens treft men deze vogels bij paren, dan weer in grootere troepen, in dit geval meestal op den bodem kuierende, aan, en men bemerkt ze gemakkelijk aan hun geluid: „kwi”, „kwi”, „kwi”, dat eenigszins gelijkt op den slag, dien onze merel laat hooren, als hij verschrikt wegvliegt; alleen is het veel minder luid en sonoor, klinkt eerder wat benauwd en gedempt als uit de verte.

De weg is vandaag lang; het bosch, dat op vele plaatsen uitsluitend van doornpalmen is gevormd, welke bijzonder schaduwrijke boomen weinig ondergroei toelaten, heeft hier aan de kappers niet veel werk gegeven, en wij komen eerst tegen zonsondergang in kamp VI aan, dat weder aan een klein zwampje is gelegen.

Het meetboekje wijst uit, dat wij heden 2160 M. in ongeveer N.-W.lijke richting hebben gemaakt. Volgens het bestek zijn wij nu op een breedte van $4^{\circ}12'7$ gekomen; wij hebben dus bijna den parallel van den Hendriktop, die op $4^{\circ}13'.3$ ligt, bereikt, en van nu af gaat het dus met een ongeveer westelijken koers recht op het doel aan.

Ongelukkig rapporteert Van der Vreugd mij, dat weder bij het kappen geen water is gevonden; het zal dus den volgenden dag als extravracht van hier moeten worden gehaald, althans indien de kappers morgen niet tijdig een kreek of zwamp ontmoeten.

Zondag 25 Januari.

Er heerscht hier in de omgeving van dit kamp een bijzonder opgewekt dierenleven. Alleen achtergebleven en zoo stilletjes naast mijn tentje gezeten, ben ik al spoedig door een menigte van vogels omringd, vogels van allerlei gezang en plumage.

Mijn vriendje de *kweti-kweti-abá* voert den boventoon in het veelstemmig lied, hoewel de pepervreters hem in luidruchtigheid weinig toegeven; maar bij den vollen, rijken klank van zijne klokjestonen, klinkt hun drielettergrepige roep, waaraan zij den naam *koejaké* te danken hebben, met een schraal en raspnd timbre, dat het oor weinig streelend aandoet.

Toch zijn het amusante dieren om waar te nemen. Vooreerst al hun voorkomen, dat zoo pedant en gewichtig is door den vervaarlijken notenkraker, dien zij hun bek noemen. Daaraan herkent men ze bij den eersten blik, ook al ziet men ze heel in de verte vliegen. Hun vlucht is snel, maar heeft toch iets logs en zwaarmoedigs, alsof zij aan den onbehouwen snavel een zware ballast hadden mee te dragen.

Maar ondanks hun brutaal, zelf bewust uiterlijk en schijnbaar overmoedig optreden, zijn zij, net als onze Vlaamsche gaai, in werkelijkheid heel sluw en waakzaam van aard, zoodat het maar zelden lukt, er een onder schot te krijgen.

Want geloof maar niet, dat zij u niet opmerken, wanneer gij u met den houwer een weg baant door de struiken, koers zettende naar den boom, waarin gij ze zooeven, van uit een open plekje, in groot gezelschap hebt ontdekt. Zij hebben u stellig zien aankomen, al blijven ze schijnbaar onbekommerd hunne nootjes kraken, en weten heel goed dat het op hun leven is gemunt.

Als gij straks na veel moeite, laat ons hopen zonder schrammen of kleerscheuren, op het gewenschte plekje, onder den gezochten boom, zijt aangeland, dan hebben zij zich, op het laatste oogenblik en nog juist bijtijds, aan de andere zijde van de kroon onhoorbaar in de lucht laten afglijden en met snelle wiekslagen, in een lage horizontale vlucht, naar een volgende boom gerept, juist buiten het bereik van uw geweer.

En gij kunt nu uw wapen gevaarlijk opheffen en, tuk op een meesterlijk schot, naar boven turen, totdat de nek u krampst en uw oogen tranen, maar onderwijl zitten zij u daarginds al lang druk en driesylbig uit te lachen: *Ho-la-hé! Wou-je-mij? Kom-maar-mee! Kom-maar-mee!*

Zijt ge eindelijk tot de beschamende conclusie gekomen, dat gij zelf de verschalkte partij zijt, dan kunt ge het nu nog eens van voren af aan probeeren, maar tien tegen één, dat het u weer precies zoo vergaat als te voren.

Op den grond vind ik de vrucht, waarop, althans volgens Van der Vreugd, deze vogels het meest belust zijn, en die in grootte en bouw sprekend op de muskaatnoot gelijkt; de zaadmantel, die uit een dergelijk dun schilletje bestaat als de foelie en ook helderrood van kleur is, smaakt echter zoo heet als Spaansche peper.

Ook boomkruipers en spechten zijn hier in verschillende soorten voorhanden; deze zijn gewoonlijk heel niet schuw, en het is zelfs, of zij met een zeker genoegen hunne fraaie, kleurrijke tenue laten bewonderen. Alleen met soinnige moet men een poosje krijgertje spelen om de boomen, vóór men ze te zien krijgt, want, zonder nu bepaald eenige vrees of haast te toonen, weten zij het altijd zóó in te richten, dat zij juist aan den anderen kant van den stam iets te timmeren hebben.

Een aardige boomkruiper of klever zit vlak bij mij een dikken boom te bewerken. Hij is zeker twee decimeter

groot, roest-bruin van kleur met grijs-gespikkelde buik. Zijn dunne hals draagt een kogelrond kopje met een bijzonder geprononceerd achterhoofd, en dit, te zamen met zijn opgerichte houding en bevestigend knikgebaar, geven het beest een neuswijs-paedagogisch voorkomen, dat op de gemakkelijkste wijze mensch-parodieerend schijnt bedoeld.

In een hoogen, zwaargekroonden en breedvertakten boom is boven mijn hoofd een heele familie eekhoorn-aapjes aan het gymnastiseeren en over het bosch van *Pina*-palmen, waarmede het zwampje is bezet, trekt met een luid geruisch en geritsel een troep *kesi-kesi* (Capucijner apen), die als volleerde acrobaten van de eene kroon op de andere overspringen, waarbij de wijdgeboogde en ongesteunde maar krachtige bladeren onder hun gewicht diep en elastisch neigen.

Jammer, dat als straks mijn manschappen van hun eersten gang terugkomen, dit paradijsleven door hun luidruchtig gedoe wordt verstoord.

Zij blijven heden langer dan gewoonlijk uit; de reden daarvan blijkt te zijn, dat zij gewacht hebben op eenig bericht van de kappers, of deze spoedig water hebben gevonden, hetgeen hun een extra vracht zou besparen.

Dat is gelukkig het geval, maar nu wordt daarentegen het traject met een extra stuk verlengd, zoodat zij heden toch poot aan moeten spelen, om het werk vóór donker af te doen. Vooral doordat de weg lang niet gemakkelijk is; met het vlakke terrein blijkt het nu gedaan, en wij trekken verscheidene steile hellingen op en af, die met groote granietklompen zijn bezaaid.

Wij hebben vandaag niet minder dan 2340 M. in rechte lijn gemaakt en de dragers hebben zich uitstekend gehouden, want hoewel de proviand nu reeds zooveel is geslonken,

dat het aantal vrachten per hoofd met één is verminderd, hebben toch de meesten den moeielijken en langen weg zeven maal afgelegd, waarvan vier maal belast.

Maandag 26 Januari.

Hedenmorgen het eerste ziektegeval! Van der Linde, de jeugdigste en minst robuste van mijn manschappen, heeft vrij hooge koorts en moet dus van het werk worden vrijgesteld, terwijl bovendien de anderen nu ook zijn particuliere bagage moeten dragen. Gelukkig is de weg heden slechts kort, omdat wij gisteren reeds een gedeelte van het dien dag gekapte tracé aflegden; want de terrein-moeielijkheden nemen hand over hand toe. Het is nu een aaneenschakeling van steile, steenige hellingen met moerassig terrein in de dalen daartusschen. Het voorposten-gevecht met den Hendriktop is blijkbaar aangevangen!

Kamp VIII is een goed plekje in een zwampig dal tusschen twee heuvels, met een kreekje dat werkelijk stroomt, een weelde, die wij in lang niet hebben genoten.

Nog altijd valt er geen druppel regen, het droge seizoen schijnt weder voor goed ingetreden, en de Hemel weet, als dat zoo is, hoe wij ooit weder de Saramacca zullen bereiken!

Dinsdag 27 Januari.

Het is in de toppen van de boomen, die ons kamp omringen, van morgen een gebabbel en gekweel van belang. De boomen leven letterlijk van tallooze bontgekleurde vogels, die het verbazend druk met elkaar hebben, en al schaterend en kwetterend, stoeiend en krakeelend, in de kronen huishouden.

Het gelukt mij, er een van te schieten, en de beschouwing van zijn habitus versterkt mij in het vermoeden, reeds door hunne geluiden en manieren gewekt, dat zij tot het Cassicus-geslacht behooren. De grootte is als die van een kraai, de kleur van het lichaam en den kop smaragdgroen, evenals de vleugels, die echter zwarte tippen hebben; de lange waaiersstaart is van boven kaneelbruin, welke kleur op de stuit overgaat, van onderen daarentegen kanariegeel; de kegelvormige snavel is lichtgroen, de oogen zwart evenals de pooten, die aan de teenen kromme, scherpe nagels dragen.

Sanco, die zich zelf voor den besten jager en dierenkenner van mijn troepje houdt, hoewel Pimpel hem slechts de tweede plaats als zoodanig gunt, beweert den vogel te kennen en noemt hem *Pompom* of *Baāna-pompom*. Ook volgens hem dus schijnt hij familie van den gewonen Banana-bek te zijn.

Van der Linde is vandaag weer koortsvrij; hij ziet er nog zeer zwak en ongezonder groenig van gelaatstint uit, maar staat er op, zijn werk weer te hervatten.

De weg is weder rotsig en moeielijk te begaan. Hij voert over eenige heuvels met zeer steile flanken en snijdt ongeveer halverwegs een tamelijk breede kreek. Het is niet onmogelijk, dat het weder de Ietie-kreek is, die hier, nu volkomen onbevaarbaar geworden, over een ondiepe zandige bedding, tusschen groote rotsblokken, snelstroomend voortkronkelt, idyllische plekjes van vergezicht, zonneschijn en watergemurmur in het aaneengesloten woud scheppend.

Het water is kristalhelder en koel, en ik kan de verzoeking niet weerstaan, het meten even te staken, en een heerlijk verfrisschend bad te nemen, na mijn assistent voor een half uurtje uit jagen te hebben gezonden.

De kreek stroomt, waar wij haar overtrekken, van zuid

naar noord; even later zien wij haar terug, nu met ons mede om de west vloeiende; daarna raken wij haar kwijt, doordat het pad ons een heuvel op voert.

Als wij den top daarvan hebben bereikt, en de steile westelijke helling afdalen, krijgen wij voor het eerst hier en daar, door kleine openingen tusschen het geboomte, iets van het bergland om ons heen te zien. In het zuid-westen doen zich verscheidene belangrijke toppen op, terwijl wij recht vóór ons, in het westen, op korten afstand een hoogen heuvel hebben, dien wij dus waarschijnlijk morgen zullen moeten entameeren.

Kamp IX ligt in een ravijn met moerassigen bodem, die met groote rotsblokken is bezaaid, waartusschen een drabbig kreekje, van de meest bescheiden afmeting, moeizaam voortworstelt.

De beide hellingen, die het insluiten, zijn zóó steil, dat er geen horizontaal plekje van eenig oppervlak te vinden is; mijn veldbed staat dan ook op twee afzonderlijke rotsblokken en overspant, bij wijze van een brug, de kloof daartusschen, die verscheidene meters diep is: een positie, die voor een slaapwandelaar weinig aantrekkelijks zou hebben.

Ik vind bij aankomst Smith, mijn kok, die ook al niet tot de sterksten behoort, maar toch altijd trouw zijn twee vrachtjes gedragen heeft, in kooi met lichte koorts, terwijl hij bovendien over hoofdpijn en kramp in de kuit-spiers klaagt. Onze rollen zijn nu omgekeerd, in plaats van hij mij, moet ik hém nu oppassen, en behalve mijn eigen potje, een licht kostje uit mijn voorraad voor hem klaarmaken.

Mijn stemming is hedenavond vrij neerslachtig. Niet alleen bekruipt mij de vrees, dat ik den tocht wegens ziekte onder mijn manschappen zou kunnen moeten opgeven, maar ook dringt zich het zelfverwijt bij mij op, dat ik

bezig ben, mijne medemenschen als lastdieren af te beulen, terwijl ik zelf een lui en gemakkelijk leventje leid. Want ik kan mij niet ontveinzen, dat naar alle waarschijnlijkheid de ongesteldheid van de beide zieken aan niets anders dan aan oververmoeienis moet worden toegeschreven. Blijkbaar hebben zij meer gedaan, dan zij verdragen konden, maar waren, na de belofte, die zij aflegden, te trotsch om zich over het zware werk te beklagen.

Met de anderen zou het zeker evenzoo gaan, want het eergevoel is bij mijn oude garde nog veel sterker ontwikkeld dan bij deze nieuwelingen; en ik zie wel in, dat het noodig is, hun eenige rust te schenken, ook zonder dat zij er om vragen, hoe ongaarne ik ook, vooral met het oog op de proviand, een dag verlies.

Woensdag 28 Januari.

Van der Linde heeft weer koorts, en ook Smith is te zwak om iets te dragen, zoodat de anderen nu een zware taak te verrichten hebben. De tijding, dat zij in het volgende kamp een dag mogen uitrusten, bezielt hen echter met nieuwen moed, en vroolijk klauteren zij met hunne eerste vrachten tegen de volgende helling op.

Het traject van heden bestaat uit niets, dan het aan de eene zijde bestijgen en aan de andere afdalen van den heuvel, dien wij gisteren gezien hebben. Het is weer een vrij hooge en steile rakker, met hellingen tot 28°. Op den top ervan gekomen, zien wij recht voor ons een berg, die weder belangrijk hooger is dan deze. Het schijnt een climax te worden met den Hendrik als toppunt. De schermutselingen zijn nu gedaan, en wij zullen duchtig handgemeen raken. Het is daarom goed, dat mijn personeel eerst eens ter dege uitrust, voordat de zwaarste strijd wordt aangeboden.

Kamp X blijkt daarvoor een heel geschikt plekje te zijn. Het zadel tusschen de beide heuvels, waarin het gelegen is, schijnt, zooals trouwens ook de barometer aangeeft, minder diep te zijn uitgesneden dan gewoonlijk, en dit maakt, dat zich hier geen zwamp heeft gevormd. De bodem is zelfs zeer droog, bovendien vlak en zonder rotsen, terwijl een stroomend kreekje ons overvloedig van helder water voorziet.

Van der Linde heeft den tocht met moeite volbracht en is, nog altijd koortsig, in zijn hangmat gekropen. Mijn kok daarentegen schijnt de wandeling geen kwaad te hebben gedaan; hij neemt althans zijn functie weer met ijver waar, en zet mij een heerlijke „kerry-cassicus” voor.

Donderdag 29 Januari.

Daar de bedding van het kreekje veel kwarts bevat, laat ik hier weer een baté wasschen; met hetzelfde negatieve resultaat echter als den vorigen keer.

Op dit werkje na, dat spoedig is afgelopen, wordt de dag door alle hens in absolute rust doorgebracht. Het is wel te zien, dat hunne behoefte daaraan groot was, want, terwijl gewoonlijk op rustdagen menigeen een geweer komt vragen, om er mede uit jagen te gaan, taalt nu geen van hen naar wild of sport. Met dezelfde ernst en toewijding, die zij tot nu toe voor het werk aan den dag legden, beoefenen zij heden de luiheid, en als er niet eenige tijd en moeite moest besteed worden aan vuurtjes stoken en eten koken, dan kwam vast niemand zijn hangmat uit, waar de dag met babbelen en dutten wordt zoek gemaakt.

Wat mij betreft, berekeningen en bespiegelingen aangaande de plaats waar wij ons bevinden, houden mij bezig. Ik tracht in het panorama, van uit den Jan Basi Gado gemeten, den heuvel, dien wij gisteren overtrokken of den

berg, dien wij nu voor ons hebben, te herkennen, hetgeen mij een dwarspeiling op onzen koers zou geven, waaruit de afstand tot den Hendriktop nauwkeurig zou kunnen worden afgeleid. Maar het gelukt mij niet; het schijnt wel dat deze toppen uit den Jan Basi Gado niet te zien zijn geweest, doordat zij achter een noordelijker en hooger en uitlooper van de Emmaketen waren verscholen. De juiste lengte van den weg, dien wij nog voor den boeg hebben, blijft dus nog steeds een raadsel.

Met het heldere, zonnige weer, waarvan wij tot nu toe genoten, schijnt het eindelijk gedaan te zijn. Gedurende den dag is het, ondanks de dreigende bewolking, nog droog gebleven, maar nauwelijks is de zon onder, of de bui barst los, en den geheelen nacht door valt als van ouds het water bij stroomen neer.

Vrijdag 30 Januari.

Dank zij de genoten rust, zijn mijne mannen weer allen frisch en van zessen klaar, en met nieuwen moed wordt het werk hervat.

Wij hebben weer met een flinken heuvel te doen, en het is een taaie klim, tegen de ruim 300 M. hooge helling op, die, van den regen doorweekt, met een glibberige klei is bedekt.

De top is vlak, en strekt zich over verscheidene honderden meters zonder merkbare schuinte uit, terwijl de westelijke helling vrij glooiend en bovendien dicht begroeid is, zoodat ons ditmaal geen blik in de toekomst wordt gegend.

Aan de andere zijde, in de diepte, waar zich een luttel, drassig zwampje heeft gevormd, is het volgende kamp gemaakt.

Wel zijn de kappers nog een eind verder gegaan, maar zij hebben daarbij geen water meer ontmoet, zoodat het overschietende stuk als een extratje aan het nieuwe traject voor morgen zal moeten worden toegevoegd.

Maar als de kappers zijn teruggekomen, deelt Van der Vreugd mij bij zijn avondrapport mede, dat weder den geheelen dag geen kreek of zwamp is ontdekt.

Het ziet er vrij bedenkelijk uit! Dat het water hier in dit bergland zoo schaarsch zou zijn, had ik niet vermoed.

Ik bepaal nu dat morgen toch het tracé op de gewone wijze zal worden vervolgd. Vinden de kappers in den voormiddag water, dan komt één hunner daarvan bericht brengen; wij zullen in dat geval trachten, het traject, dat dan met twee extra stukken is verlengd, in één dag te maken. Wordt echter voor 12 uur geen water ontdekt, dan keert Van der Vreugd met zijn manschappen terug, om verder als dragers dienst te doen, en elk een blik water van hier naar de volgende kampplaats te vervoeren.

Het weer is heden precies als gisteren: des daags bewolkt, maar droog, en kort na donker een plasregen, die eenige uren onverpoosd aanhoudt.

Zaterdag 31 Januari.

Gelukkig vinden de kappers in den voormiddag water, en zenden daarvan bericht, zoodat het gevaar voor vertraging in onze reis vooreerst weer is afgewend. Het is nu echter een heele afstand geworden, en de dragers hebben heden een buitengewoon zwaren dag. Want de weg is bij uitstek moeielijk, met steile slipperige hellingen en rotsige ravijnen.

Het is al in den namiddag, als Kloppenburg beschikbaar komt voor de meting, en wij kunnen nog juist bij daglicht de nieuwe kampplaats (XII) halen.

Aan water is hier geen gebrek, want langs de steile flank van den berg, die hier voor ons oprijst, komt een rumoerig beekje met huppelende haast naar beneden kla-

teren, bruisend, spuitend en gorgelend tusschen, over en onder de rotsblokken en boulders, die in de sterk hellende kloof, welke het tot zijn bedding heeft gekozen, zijn opgetast.

Het draagt er veel toe bij, om de entourage van dit plekje een indrukwekkend aanzien te geven; voor het bereiken van grandioze effecten, blijft de combinatie van naakte rotsen en schuimend water, hoe vieux jeu ook, toch altijd de meest geslaagde in de natuur!

Maar ook de grootte van de granietmassa's, die overal in het bosch verspreid liggen, en waarvan sommige gigantische afmetingen bereiken, geeft het landschap hier een woester en grootscher aspect, en toont aan, dat wij nu het eigenlijke bergland beginnen te betreden.

De ruwe, ongelijke klompen maken van den bodem zulk een geaccidenteerd terrein, dat het niet mogelijk is, een bewoonbaar plekje daarop te vinden. De manschappen hebben daarvan geen hinder; het gebruik van een hangmat maakt hen onafhankelijk van de bodemgesteldheid, maar voor mij is het zoeken van een plaatsje voor mijn tafel en veldbed een lastige puzzle, die eindelijk wordt opgelost door het vinden van een rots, welke met een vrij vlakken bovenkant uit de berghelling naar voren springt, en, met zijn loodrechte wanden, als een klein onneembaar fort, het ravijn domineert.

Van eenige installatie is echter vooreerst geen sprake, want de laatste vrachten, waartoe ook mijn huisraad behoort, zijn nog onderweg.

De nacht breekt aan, maar nog altijd zijn de dragers niet binnen, en het is reeds volslagen donker geworden, als wij op de helling boven ons het langgerekt „hoe!“ hooren, waarmede zij hunne nadering kenbaar maken.

Het laatste gedeelte van het pad is in de duisternis onmogelijk te begaan, en wij moeten hen met brandende

kaarsjes tegemoet komen, om den weg door het ravijn, waar vaak van rots op rots moet worden gesprongen, te verlichten.

Het is al ver in den nacht, voordat de menschen hun maal binnen hebben, en doodmoede hunne hangmatten kunnen opzoeken. Gelukkig heeft het weer zich zoolang goed gehouden, en vangen de nachtelijke stortbuien eerst aan, als wij allen goed en wel onder dak zijn.

Ik ben vol bewondering voor hetgeen mijne mannen heden gepresteerd hebben. Het aantal gangen is nu wel tot drie gedaald, maar daarvoor hebben ze toch vijf maal den weg van bijna 3 K.M. moeten maken, die voordurend met steile, gladde hellingen bergop, bergaf gaat, en onder andere over een top van 400 meter hoogte voert. Zij hebben waarlijk het maximum loon, dat ik voor hen noteer, dubbel en dwars verdiend.

Zondag 1 Februari.

Een onverkwikkelijke dag; zonder ophouden giet de regen neer, en maakt het meten van den weg, in dit terrein toch al bezwaarlijk genoeg, tot een hoogst aangename, moddige karwei. Daarbij begint zich de meetlijn te begeven; versleten en verrot door den langdurigen dienst, breekt zij telkens door, en moet dan met zorg hersteld worden. Mijn eerste lessen in het zeemansvak komen nu tot hun recht, want de hechting moet met een zoogenaamde „lange splits” geschieden, omdat de minste oneffenheid of verdikking de lijn onbruikbaar maakt, door telkens in rotsspleetjes of half doorgekapte en omgeknakte stammetjes beklemd te raken.

De weg is natuurlijk door den aanhoudenden regen glibbiger dan ooit, en hoewel hij slechts matig stijgt, maakt dit de wandeling niet gemakkelijker, daar het pad

bijna geheel in een schuine lijn tegen zeer steile hellingen ligt, waarvan het begaan op die wijze nog vermoeiender is, dan bij recht klimmen en dalen.

Wij volgen ongeveer de kloof, waardoor de bergstroom vloeit, snijden eenige malen zijn rotsige bedding en kampeeren weder aan zijn oever. Er is, dunkt mij, veel kans, dat dit beekje zijn oorsprong op den Hendriktop heeft, en dat wij dus ons doel beginnen te naderen.

Met spanning wacht ik dan ook Van der Vreugd met zijn dagelijksch rapport af. Hij meldt mij, dat het tracé, onder vrij steilen hoek, onafgebroken opwaarts is gegaan, zoodat het einde reeds op een aanzienlijke hoogte ligt. De top was nog niet bereikt, maar daar de helling glooiender werd, dacht hij dat die nabij moest zijn. Op een ijl plekje in het geboomte echter, heeft hij, iets bezuiden den koers en vrij dichtbij, een hoogen, kalen berg gezien, dien hij voor den Hendriktop houdt.

Dit is goede tijding! zóó nabij het doel had ik mij nog niet gewaand. Maar uit het panorama van den Jan Basi Gado blijkt, dat ook beoosten den Hendriktop vrij hoge bergen liggen, en ik wil mij dus niet te veel illusie maken. Mijn stemming is echter zeer hoopvol, en de aanhoudende stortregens kunnen van avond mijn humeur niet bederven.

Maandag 2 Februari.

Eerst gaat de weg over tal van groote en puntige rotsblokken, waarbij wij den bergstroom nog eens overtrekken, en dan gaan wij gestadig de hoogte in, eerst onder een matige helling van 10^0 — 20^0 , daarna al steiler en steiler. Maar het weer is droog en de bodem niet bijzonder glad, zoodat wij niet te klagen hebben. Bovendien raken wij het klauteren langzamerhand gewend,

vooral de dragers, die al dagen lang niet anders gedaan hebben, en hellingen van 20° vinden wij nu heel gewoon.

Kamp XIV ligt, zooals Van der Vreugd mij vertelde, op een weer iet of wat glooiender gedeelte van de helling, en daar de barometer hier een hoogte van 500 Meter aanwijst, moet het hoogste punt van den berg nabij zijn, indien het niet de Hendriktop is, want deze alleen heeft hier in den omtrek een belangrijk grooter hoogte. Ik stijg nu nog wat verder op, en kom op de plaats vanwaar de kale top, waarvan Van der Vreugd gesproken heeft, te zien is. Het is een berg met steile, bijna loodrechte naakte wanden, maar hij schijnt zich niet meer dan een paar honderd meter boven deze hoogte te verheffen; de top is bovendien, hoewel niet zwaar, begroeid, en het kan dus de Hendriktop niet zijn. Gelukkig ook, want hij ziet er volkomen ongenaakbaar uit.

Met ongeduld wacht ik nu de kappers, die weldra komen afdalen. Reeds uit de verte roept Van der Vreugd mij vol geestdrift toe, dat wij op een hemelhoogen berg zijn! Den geheelen dag hebben zij aan één stuk geklommen, den steilen berg, die van hieruit te zien is, diep onder zich latende, en eerst lang na den middag den top bereikt. Deze vonden zij geheel met bosch begroeid, maar zoo steil en puntig, dat hij in weinig tijds zou kunnen worden schoongekapt.

Dat is nu alles goed en wel, maar hoe rijmt het met mijn vaste overtuiging, dat de Hendriktop een naakte rotsmassa is? Dat hebben wij toch bij de vorige expeditie, zoowel van den Voltz als van den Hebiweri, duidelijk gezien. Wij zagen het zonlicht glinsteren op de wanden, wij zagen zijn scherpe omtrekken in het harde graniet als uitgebeiteld; en dat zou nu alles gezichtsbedrog zijn geweest? Ik kan het niet gelooven, en hoewel het verhaal van de kappers eigenlijk geen twijfel over-

laat, of wij zijn op een berg van ongeveer 1000 Meter hoogte, en *dus* op den Hendriktop, ben ik toch niet overtuigd.

Niets is moeilijker dan het prijs geven van een lang gekoesterde dwaling, en in plaats van vroolijk en opgewekt te zijn, is nu juist van avond mijn stemming onder nul. Ik haal mij allerlei muizennesten in het hoofd, stel mij voor, dat wij dezen berg weder aan de andere zijde zullen moeten afdalen, om een nog hooger en te bestijgen, dat onze proviand daarbij zal opraken, dat mijn man-schappen ziek zullen worden door uitputting, enz. enz.

Mijn omgeving is dan ook wel geschikt om scheeve voorstellingen van de zaken op te wekken: alles hangt, in plaats van behoorlijk te staan of te liggen, en een geschikt zitplaatsje is heel niet te vinden.

Bovendien zijn tegen den avond de plasregens weer losgebarsten, waartegen mijn tentje mij, bij de steile helling van het terrein, niet kan beschutten en die, op den schuinen bodem neerkletterend en opkaatsend, alles met modderspatten overdekken. Ik zoek dan ook al vroeg mijn veldbed op, dat ik met behulp van eenige steenklompen een vrij horizontalen stand heb weten te geven, en laat de uitkomst aan den dag van morgen over.

Dinsdag 3 Februari.

Goddank, het doel is dan toch bereikt!

Onder het meten wordt het hoe langer hoe duidelijker, dat onze berg geen andere dan de Hendriktop is. Stadig aan gaat het opwaarts, nu eens wat steiler, dan wat glooiender, maar altijd onder hoeken van 20° — 30° .

Op 700 Meter gekomen, moet ik mijn twijfel wel laten varen, want boven die taille is er hier in de buurt geen enkele andere berg, en het gaat nog steeds onveranderlijk naar boven.

De plantengroei begint nu een ander karakter aan te nemen; de lianen verdwijnen, en de boomen worden veel lager en conischer van stam; zij beginnen er om zoo te zeggen meer Europeesch uit te zien.

Hoewel het weder droog en zelfs helder is, neemt, vreemd genoeg, de vochtigheid nu steeds toe; de bodem wordt hoe langer hoe modderiger, en alle bladeren beginnen te druipen.

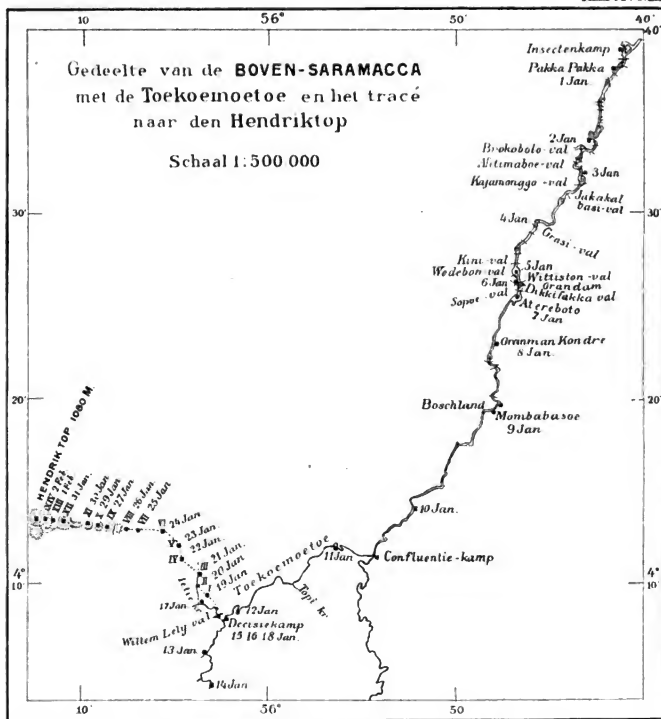
De steilte groeit daarbij weer geleidelijk aan, en klimt tot boven 30°, ja zelfs tot 35° en 36°. Het is mij hier en daar bijna niet mogelijk, met den drievoet van de boussole in de hand, naar boven te komen, en als ik één pas vooruit heb gedaan, glijd ik er niet zelden weer twee terug. Onbegrijpelijk lijkt het mij, hoe de arbeiders dit pad, zwaar belast als zij zijn, kunnen begaan.

Juist als ik mij daarover verwonder, komen ons eenige van hen in een rij met de laatste vrachten achterop. Sterk voorover gebukt onder de gevulde *moetète*, het hoofd met den draagband stormrammig gebogen, waarbij de nekspieren, die het grootste gedeelte van den last torsen, als koorden gespannen schijnen, de teenen nijdig klauwend in de taaie kleverige klei, en de zwarte huid blank-glimmend van zweet, streven zij mij met geduldige volharding voorbij, zwoegen zwijgende voort, terwijl hun ademtocht fluitend te hooren is.

Als wij op ongeveer 1000 Meter zijn gekomen, wordt het pad weer glooiender, en tevens het geboomte weer zwaarder en hooger. Zoo leggen wij een paar honderd meters af, terwijl het geluid van de bijslagen der kappers, die bezig zijn den top van het hout te ontdoen, reeds tot ons doordringt. Dan gaat het weer de hoogte in, nog een korte, steile helling en wij hebben de spits bereikt.

Met een luid hoeraatje word ik door mijn manschappen ontvangen. Zij zijn minstens even enthousiast als ik, en

komen mij allen gelukwenschend de hand drukken. Ook mijn kok, „de Engelschman”, zooals de anderen hem noemen, is opgetogen, en uit zijn voldoening door tot mij te zeggen: „I am very proud, Sir.” Nu, een beetje trotsch ben ik ook, maar toch voornamelijk op mijn wakker personeel, waaraan dit succes hoofdzakelijk te danken is.

HOOFDSTUK VI.

VERBLIJF OP DEN HENDRIKTOP. TERUGTOCHT NAAR DE SARAMACCA.

Het blijkt nu, dat wij, met een zeldzaam geluk, het eenige beklimbare spoor van den berg getroffen hebben; alle andere zijden gaan zoo steil de diepte in, dat er van een bestijgen geen sprake zou zijn geweest.

De eigenlijke top, die een kamvormige verlenging van dat spoor vormt, ter lengte van een dertig meter en niet meer dan eenige meters breed, is met lage boomen bedekt. Sommige daarvan, die tegen de hellingen staan, zijn kroonboomen met tamelijk rechte stammen, andere, die op den kam zelf groeien, hebben een dwergachtig, kromgetakt uiterlijk, en dragen een sterk uitgedrukt xerophile karakter.

De ondergroei daartusschen, die zeer weelderig is ontwikkeld, bestaat voornamelijk uit groote grond-bromeliaceën en een soort van riet, dat op de wijze van alang-alang alles dicht bedekt, en op sommige plaatsen tot boven in de boomen groeit, waar het zich tot een verwarde massa te zamen strengelt.

Naar het oosten is het uitzicht, tengevolge van de steilte der wanden aan die zijde, vrij; ook in andere richtingen zijn hier en daar reeds openingen gekapt, zoodat de Van Asch van Wijck-keten, die zich nu als een lange aaneen-

geschakelde reeks van toppen voordoet, en enkele bergen van de Wilhelmina- en Emma-keten te zien zijn.

Op de hoogste spits laat ik een paar *tapori's* (dekkleden) als tentjes voor mij en mijn kok spannen, waarna de arbeiders weder afdalen, om in kamp XIV te overnachten, waar zij zich uit den bergstroom, die in een diep ravijn daarlangs vloeit, van water kunnen voorzien.

Op het oogenblik, dat zij ons verlaten, is het weder nog mooi en helder, maar tegen zonsondergang komt uit het oosten een zwarte wolk opzetten, en weldra zitten wij in een dikken mist met storm en regen.

Wij hebben, hier boven op den top, het noodweer uit de eerste hand, maar moeten het lijdzaam verduren, want bij de plotseling ingevallen duisternis zou het, op het beperkte en nog niet verkende terrein, levensgevaarlijk zijn, zich te verplaatsen. Onze tentjes geven natuurlijk niet de minste beschutting tegen de regenstralen, die horizontaal komen aanstriemen; doornat en verkleumd zitten wij weldra om het hardst te rillen en te klappertanden. Geen licht, geen vuur, geen eten, en een nacht, die moet worden doorgebracht in een doorweekt bed, blootgesteld aan den regen en den stormwind, die rukkend langs de stijlen giert; de reinste ellende!

Woensdag 4 Februari.

Zoodra het daagt, verruil ik mijn bed, waarin ik, dank zij de uitstekende kwaliteit van het Amerikaansche doek, dat tot de vervaardiging ervan heeft gediend, den nacht in een waterplas heb doorgebracht, tegen mijn druipende kleederen, en zoek een plekje aan de westelijke helling, dat eenigszins beschut ligt voor den stijven oostenwind, die nog altijd dikken mist en ijskoude regenstralen voor zich uit zweept.

Tegen tien uur komen de arbeiders boven, in hunne dunne en doorluchtige kleeding rillend van koude. Zij hebben het in hun geheele leven nog nooit zoo *kouroe* gehad, en vragen mij, of het nu hier is zooals in Holland!

Met de spade en de bijlen graven zij voor mij aan den westkant een horizontaal plaatsje in de steile helling uit, waarover een dekkleed wordt gespannen, dat, tegen de bergflank aansluitende, wind en regen buiten houdt. Ik heb nu een duistere, half onderaardsche woning, die aan alle zijden, deels door den hellenden bodem, deels door het dichte struikgewas en riet is ingesloten, niet ongelijk aan het hol van een dier, dat zich tot den winterslaap heeft ingericht.

De groote lamp, er in opgehangen, dient tevens als kachel, waarbij ik mijn kleeren en deken kan drogen. Het leven is nu weer dragelijk geworden, en de eenige ongeriefelijkheid geeft het water, dat van boven komt siepelen, en den bodem van mijn woning in een modderpoel verandert, waarin mijn voeten tot over de enkels wegzinken.

Voor kokki wordt een dergelijk plekje ingeruimd, en met de gewone virtuositeit, die op dit gebied wordt ontwikkeld, en waarover ik mij nooit genoeg kan verbazen, heeft hij alras aan een hoopje doorweekt hout een vroolijk knetterend en koesterend vuurtje weten te ontlokken, waarboven hij bezig is, ons diner, dat gisteren avond zoo jammerlijk in den steek is gebleven, klaar te maken.

Zoodra deze werkzaamheden zijn afgeloopen, zend ik mijn manschappen weer naar beneden, uit vrees dat een langdurig verblijf in dit gure klimaat hen ziek zou maken. Voor het kappen moet maar een betere weersgesteldheid worden afgewacht.

Het hondenweer blijft den geheelen dag aanhouden; wij schijnen midden in een regenwolk te zitten, waaraan geen eind komt, hoe snel zij ook voortjaagt.

Donderdag 5 Februari.

Van nacht nog steeds hetzelfde weer, ook hedenmorgen nog geen verandering, en het kost mij heel wat moeite, uit mijn warme deken in den natten mist en modder over te gaan. Maar tegen den middag begint het af te buien, de wind verflauwt, de regen houdt op, en hoewel de mist blijft voortduren, wordt de temperatuur belangrijk hooger.

Met de mannen, die inmiddels zijn bovengekomen, begin ik nu in den boom, die op het hoogste punt staat, en uit verscheidene grillig gegroeide stammen en door-eengekronkelde takken is samengesteld, een klein platform op ongeveer 6 meter boven den grond te bouwen, vanwaar ik mijn hoekmetingen zal kunnen verrichten.

In den namiddag komt een koud waterzonnetje even door den mist boren, en deze verijlt hier en daar zoodanig, dat de naastbijgelegen toppen flauw doorschemeren. Maar het genoeg is van korten duur; weldra wordt de mist weer dikker, de wind wakkert weer aan, en tegen den avond is het weer precies als de vorige dagen.

Ik neem het nu echter meer filosofisch op, en vertrouw op de fortuin, die mij tot nu toe zoo trouw heeft gediend. Het regenweer duurt nu al een week, en eindelijk zullen er toch wel eenige heldere, zonnige dagen komen. Zijn wij dan juist gereed met kappen, dan is er nog niets verloren. Blijft het mooie weer langer uit, dan moeten in godsnaam de menschen maar weer naar de rivier, om nieuwen kost te halen.

Van avond bemerk ik voor het eerst wat van het dierenleven op dezen top. Een aardig knaagdier, schuw maar nieuwsgierig tegelijk, komt mij telkens in mijn schuilhoekje een bezoek brengen. Bij de minste beweging,

die ik maak, ritselt het weg in het riet en tusschen de struiken, maar telkens komt het opnieuw te voorschijn, om mij met de heldere zwarte kraaloogjes te beturen. Het is iets grooter dan een rat, geelbruin van kleur; de kop die spits is, en fraai met zwart geteekend, gelijk veel op dien van een fox-terrier.

Vrijdag 6 Februari.

Het observatorium, met een trap die er heen voert, wordt heden voltooid, en daarna een begin gemaakt met het kappen van de boomen, die het vrije zicht uit die verhoogde standplaats nog zouden belemmeren.

Het weer is vandaag vrij goed; in den namiddag komt het zonnetje even door den mist gluren, en des avonds boren zelfs een paar van de helderste sterren kleine licht-gaatjes in den nevel. Maar nauwelijks heb ik mijn instrumenten voor den dag gehaald, om eenige hoogten te meten, of de wind steekt weer op, en brengt een mist mede, die dikker is dan ooit.

Zaterdag 7 Februari.

Met het kappen komen wij heden klaar, en van mijn observatiepost zou ik nu een vrij uitzicht naar alle zijden op het bergpanorama hebben, als die hardnekkige mist eindelijk eens wilde optrekken. Het loodgrijze gordijn blijft echter nog altijd neer, hoewel het weder van dag tot dag verbetering toont. Wel zijn de nachten nog altijd nat en stormachtig, maar de middagen worden steeds warmer en zonniger, en de nevel wordt tegen den avond boven onze hoofden steeds ijler. De zon schijnt nu zelfs eenige uren met bijna onbelemmerde kracht, zoodat ik eindelijk mijn bed eens kan drogen.

Ik laat nu op den top, tegen het observatorium, een hoog staketsel van takken bouwen, in den vorm van een halve maan, en daarachter een menigte van gekapte takken en bladeren tot een dikken muur opstapelen, zoodat een soort van loofhut ontstaat, waarin mijn kampje wordt ingericht.

Ik heb nu een vrij goede woning, beschut naar het oosten en open naar de westzijde, veel lichter en luchtiger dan het hol, dat ik tot nu toe bewoonde. Het laatste is in de koude stormachtige nachten een twijfelachtig voordeel, maar mijn lamp, die volle kracht brandt, en een wollen trui, die ik opzettelijk voor het verblijf op dezen berg had medegenomen, maken, dat het wel is uit te houden.

Het blijft echter een melancholiek bestaan in den dikken natten mist, die, als een fijne motregen, van boven, van onderen en van alle zijden schijnt aan te dringen. Hij is menigmaal zoo dicht, dat van mijn kok, die op eenige passen van mij zijn kampje heeft, niets is te onderscheiden; de stralen van de lamp gaan er in te loor, en onze stemmen worden er door gedempt, zoodat zij hol klinken als tusschen gewelven.

Het verschijnsel van het „Brockengespenst” doet zich hier heel duidelijk voor; als ik even buiten mijn tentje treed, zie ik mijn gedaante en gebaren door het lamplicht, als in de verte, geprojecteerd, met afmetingen die reusachtig schijnen.

Zondag 8 Februari.

Het weer wordt bestendig beter; den geheelen middag schijnt nu de zon met ongebluschten gloed, want de mist is tot eenige honderden meters beneden den top afgezakt.

Van mijn observatiepost gezien, is het nu alsof het geheele land onder een immense nevelmassa bedolven ligt. Tot den versten gezichteinder, waar de blauwe hemelkoepel op het grijze vlak schijnt te rusten, spreidt zich de troosteloze wade als een egale, glanslooze en verstarde zee uit, waarboven alleen de naaste en hoogste toppen van de Emmaketen als donkere eilandjes opsteken. De loodrecht neerzengende zonnestralen zelfs, vermogen met hun laaien gloed aan deze inerte massa noch kleur noch beweging mee te deelen; gansch zonder effect schijnen zij aan het kille en onbewogen oppervlak te smoren.

Maar een heirleger van vogels hebben zij er toch aan ontlokt. Tal van zwaluwen zwieren lustig zwenkend door de lucht, en scheren telkens in fluitende vaart dicht langs mij heen. Zij komen onze boeren-zwaluwen in uiterlijk zeer nabij, maar hebben den staart niet, als deze, gevorkt.

Roofvogels van allerlei taille cirkelen in statige kringen langzaam drijvend rond, en schieten nu en dan in het geboomte op de hellingen neer.

Een prachtige *Tingiforoe-granman* komt met een loeiend windgerucht van boven nederzeilen, en strijkt met een zwaai op een doode boomstomp, geen tien meter van mijn stellinkje, neer. Hij komt blijkbaar eens opnemen wat hier is uitgericht, en blijft geruinen tijd, onbewege-lijk, naar den vreemden indringer op zijn hoog en eenzaam luchtgebied, met den stekenden blik van zijn glinsteroogen, streng en uitvorschend spieden.

De tijd is nu weer gekomen voor zwaar beraad. Ik heb alle arbeiders laten opgeven, voor hoelang zij nog van leeftocht zijn voorzien, en het is gebleken, dat hun voorraad gemiddeld voor niet langer dan nog 4 dagen toereikend is, een hoeveelheid, die voor de terugreis maar nauwelijks voldoende zou zijn.

Om zelf langer hier te blijven, zou ik dus mijn menschen weer terug moeten zenden, om nieuwe proviand te halen. Was er nu in Decisie-kamp genoeg voorhanden, dan zou dit geen bezwaar inhebben, want den tocht daarheen kunnen zij onbeladen zeker gemakkelijk in twee dagen maken. Maar wij hebben daar niets dan een voorraad rijst achtergelaten, en zij zouden dus de Toekoe-moetoe moeten afvaren, om zich bij de hoofdmacht, die nu wel aan de uitmonding daarvan zal zijn aangekomen, te voorzien.

De mogelijkheid nu bestaat, dat door een lagen waterstand die reis geruimen tijd zal duren, en veel zal vergen van de krachten der manschappen, die toch in den laatsten tijd reeds bovenmatig zijn ingespannen.

Maar het is toch te hard, om nu onverrichter zake terug te keeren van het voornaamste punt, waarheen onze expeditie was gericht, en al de moeite, die aan het bereiken daarvan besteed werd, om niet te hebben gedaan; vooral nu alles er op wijst, dat het slechte weer ten einde loopt, en er heldere dagen zullen volgen.

Ik besluit dan ook, na lang wikken en wegen, het er op te wagen, en tien van mijn mannen, waaronder Pimpel als aanvoerder, morgenochtend vroeg naar de Saramacca te zenden, met de opdracht zoo spoedig mogelijk, en met zooveel provisie als ieder dragen kan, weer te keeren.

Zij moeten nu van den leeftocht, dien zij hebben, zoo veel afstaan, dat zij slechts voor twee dagen overhouden, zoodat wij met ons zevenen (5 arbeiders, de kok en ik) die hier achterblijven, nog voor een week te eten hebben.

Daarmede zullen wij het tot hun terugkomst, naar mijn schatting over 8 à 10 dagen, wel uithouden.

Maandag 9 Februari.

Eindelijk het lang verwachte heldere weer! Des morgens is de mist reeds zeer ijl, en tegen tien uur is hij volkomen opgetrokken, zoodat een klaar en ongesluierd panorama zich naar alle zijden aan mijn gretige blikken vertoont. Wij zijn hier midden in het bergland, en het is een imposant gezicht op al die honderde toppen om mij heen.

Alleen naar het noorden, waar diep beneden de uitloopers van de Emma-keten zich als een verwarde menigte groene heuvels voordoen, en verderop de Kroetoe, Van der Wijck, Voltz, enz., hoewel donkerder van tint, nog altijd op den voorgrond schijnen te liggen, zie ik daarachter een verre kim van vlak land de scheiding tusschen lucht en aarde met een horizontale lijn markeeren; overal elders is de horizon door bergketenen, meer of minder nabij, begrensd. De Van Asch van Wijck-keten in het oosten, de Emma-keten in het zuiden, de Wilhelmina-keten in het westen, beperken den gezichteinder naar die zijden geheel. Misschien, indien het anders ware, zou van deze hoogte iets van het Tumac-Humac- en Akarai-gebergte te zien zijn.

Maar ik heb geen tijd om bespiegelingen te maken, noch om van het fraaie vergezicht te genieten, want ik moet nu met koortsachtige haast aan het werk, om van deze zeldzame gelegenheid zooveel mogelijk te profiteeren.

Den ganschen dag ben ik zonder verpoozing met potlood en sextant in de weer, en wanneer de zon als een bloedroode schijf achter het Bakhuis-gebergte is schuilgegaan, heb ik de panorama's van de Van Asch van Wijck- en Emma-keten voltooid, terwijl aan dat van het Wilhelmina-gebergte nog slechts een kleine sector van het noordelijkst gedeelte ontbreekt.

Dit succès heeft mijn stemming heel wat opgefleurd;

ik heb nu alle hoop, dat het mooie weer nog eenige dagen zal aanhouden, en daar ik nog minstens een week voor mij heb, zal ik hoogstwaarschijnlijk ten slotte nog een volledig stel metingen kunnen verzamelen.

Des avonds is het een prachtige sterrenhemel, en ik haal mijn instrumenten voor den dag, om een reeks hoogten te meten, vast overtuigd, dat ik nu eindelijk de noodige observaties voor de standbepaling van de chronometers zal kunnen buitmaken.

Maar ik heb weer niet gerekend op de verrassingen, die de natuur in dit belangwekkende land aan den arge-loozen bezoeker pleegt te bereiden. Bezig met het stellen van mijn kwikspiegel, hoor ik een geruisch om mij heen als van een Meiregentje op het loover, en vraag mij verwonderd af, wat daarvan wel de oorzaak kan zijn. De verklaring van het vreemde verschijnsel wordt mij echter weldra op gevoelige wijze gedemonstreerd. Een ongeloofelijke menigte van kleine zwarte mieren, uit het zuiden optrekkende, bestormt onze kampplaats.

Wanneer nu van één dier kan gezegd worden, dat het zich geruischloos voortbeweegt, is het zeker van een mier; hoeveel millioenen van die diertjes moeten er dan niet te zamen zijn, om zulk een betrekkelijk sterk geluid voort te brengen!

In een oogwenk hebben zij mijn prieel in bezit genomen en alle voorwerpen als met een zwart floers overtrokken. Nu heet het de vlucht nemen, een overhaaste lafhartige vlucht, met achterlating van alles. Mijn kok heeft zich fluks in zijn hangmat gered, en zijn muskietennet daaronder dichtgebonden. Aan mij is zulk een uitweg afgesneden, want de kleine belegeraars hebben mijn bed reeds ingenomen, en met dichte drommen bezet, zoodat mij niet anders overblijft, dan naar den oostkant van den top de wijk te nemen, in de hoop, dat zij hun weg rechtlijnig zullen vervolgen.

Dat is ook gelukkig het geval; aan de zuidzijde tegen den berg opgeklommen, trekken zij in het noorden de steile helling weder af, op hun weg een strook van verscheidene meters breed onveilig makende.

Het is prachtig weer met helderen maneschijn, en ik begin met, op een omgekapt boomstam gezeten, geduldig af te wachten, dat de schaar gepasseerd zal zijn. Maar er schijnt geen eind aan te komen, en te middernacht is er, naar het geluid te oordeelen, nog volstrekt geen vermindering in hun aantal op te merken. Mijn bed hebben zij nu echter verlaten, en met een paar snelle sprongen, dwars door de gelederen, kan ik dat bereiken, en mij in mijn muskietennet, door ijlings de schuif te openen en te sluiten, verschansen, zonder dat er veel van de venijnige insecten mede zijn binnengedrongen. Ik lig nog lang wakker, luisterend naar het geritsel onder mij, dat door de raadselachtige invasietroepen wordt veroorzaakt.

Dinsdag 10 Februari.

In den nacht is de mist weer komen opzetten en blijft nu hardnekkig hangen, juist even den top bedekkende. Het is doodstil en broeiend warm, want de zon staat daarboven van een helderen hemel te branden en maakt de klamme atmosfeer tot een soort van Turksch bad.

Eerst tegen zonsondergang is de nevel zooveel verdampt, dat er iets van de bergen te zien komt, en ik nog een stukje panorama kan meten, maar dra wordt het gordijn weer dichtgeschoven, en pakt zich ook boven mijn hoofd de mist weer dik te zamen, zoodat aan observeeren niet te denken is.

Toch komt later heel even een blinkertje; de maan is bijna vol en staat in het midden van een stukje blauwe lucht, door een prachtig stel kringen omgeven, twee lichte

en daartusschen een donkere, de buitenste van niet meer dan een paar graden straal. De middelste en donkerste ring is levendig gekleurd, maar voordat ik mij goed rekenschap kan geven met welke kleuren, is het hemellicht weder achter de dikke mistbank verdwenen. Het geheele verschijnsel heeft voor mij maar eenige seconden geduurd. Ik zet mijn sextant klaar, om de diameters te kunnen meten, wanneer het zich mocht herhalen, maar wacht tevergeefs: de mist blijft verder ongebroken.

Woensdag 11 Februari.

Den geheelen morgen zware mist en regen; in den namiddag breekt een zonnetje door, dat mij in staat stelt, eenige hoogten ter bepaling van de tijdmetferstanden te nemen, daarna scheurt de nevel in het zuiden en ontbloot de Emmaketen, zoodat ik ook een reeks astronomische peilingen op een der toppen bemachtig. Daarna, flap! alles weg, harde oostenwind met regen en dikken mist, guur en onbehagelijk. Ik heb weer een Dreyfus-gevoel en kruip maar vroeg in kooi.

Donderdag 12 Februari.

Regen, regen, niets dan regen, den ganschen dag. Zoo slecht is het sedert het eerste stormweer nog niet geweest. Trouwens, wij schijnen een herhaling daarvan te krijgen. Het stormt er ten minste van avond weer lustig op los.

Ik breng den dag maar met cijferen door; dat is een goede tijdpassceering; die mij tevens het tobben doet vergeten over de kans, dat ik zonder volledig resultaat van hier zal moeten. De afgezonden manschappen kunnen naar mijn berekening nu op hun terugreis zijn; over 3 à 4 dagen kan ik hen dus hier verwachten, en over 7 dagen

zullen wij wel door gebrek aan levensmiddelen genoodzaakt zijn, terug te keeren. Als er daaronder slechts één met helder zicht voorkomt, ben ik tevreden, maar ik vrees dat het niet zal mogen zijn, want het weer wordt hoe langer hoe slechter.

Vrijdag 13 Februari.

Na den middag komt er eenige verbetering in het weer; de zon breekt door den mist en deze trekt zoover op, dat de voorgrond ontsluiert wordt.

Ik kan dus nog een paar uur meten, maar het leven wordt mij daarbij zuur gemaakt door een dichten zwerm vliegende mieren, die hardnekkig om mijn stellinkje blijft dansen. Het is een groot soort, glimmend zwart van kleur, met bijzonder lange en dunne kaken. Zij schijnen pas gevleugeld te zijn, maar moeder Natuur heeft blijkbaar vergeten, hun de bekwaamheid te schenken, die bij hunnen nieuwen verheven staat past. Althans, hunne bewegingen schijnen meer toevallig dan bestuurd; botsend en blunderend zwieren zij door elkaar; bij dozijnen komen zij uit louter onbeholpenheid op mij neervallen, de spiegels van mijn sextant met hun trillend gekriuwel verduisterend, en boosaardig bijtende, als zij door eigen schuld tusschen de plooiën van mijn kleederen in de knel raken.

De avondstond brengt, als gewoonlijk, harden wind en dikken nevel mede.

Zaterdag 14 Februari.

Vandaag weder dezelfde gelegenheid als gisteren, in den namiddag opklarende, met zonneschijn en eenig zicht op het naastbijzijnde bergland. De vliegende mieren zijn nog niet geheel verdwenen, maar ik heb er nu weinig

last van. De vlugge zwaluwen komen mij te hulp, die scheren vlijtig heen en weer, en snappen ze één voor één op.

Des avonds ziet het weer er werkelijk veelbelovend uit. De lucht schijnt helder te zijn, want de maan en de sterretjes komen telkens door den nevel gluren die, nu eens ijler, dan weer dikker, aan de oostzijde uit de diepte opstijgt, en over den top jaagt.

Zondag 15 Februari.

Wat het weer betreft, komt mijn verwachting uit; het is heden een prachtige zonnige dag met weinig wind, maar helaas nog altijd zonder zicht, althans in de verte, zooals ik noodig heb.

De lucht is echter droog en ziet er nu weer meer heilig dan nevelachtig uit. Het is dezelfde grijsblauwe wazigheid, die zich sommige dagen op den Jan Basi Gado voordeed, en mij den indruk gaf, dat de atmosfeer met een zeer fijn verdeeld stof was vervuld.

Des avonds begint het met een helderen hemel, maar al spoedig steekt de wind hevig uit het oosten op, en zijn wij wederom in een dikken, natten mist gewikkeld. Ik maak nu maar geen prognostics meer; de hoop om het noordelijk gedeelte van de Wilhelmina-keten met Bakhuis- en Nickerie-gebergten, die mij nog ontbreken, terug te zien, heb ik reeds opgegeven.

Maandag 16 Februari.

Al nadenkende over de vreemde meteorologische verschijnselen, die zich hier voordoen, meen ik een logische verklaring daarvoor te vinden. De harde winden, die hier vaak waaien, zijn, geloof ik, niet het gevolg van excep-

tioneele drukverschillen in den dampkring, maar zij ontstaan op locale wijze door versnelling van een oorspronkelijk matigen luchtstroom.

Na zoolang met de versnellingen van het water in de rivier te hebben geworsteld, zijn wij nu, als van Scilla tot Charibdis, in een atmosferische stroomversnelling verzeild.

Gesteld dat de benedenste laag van den dampkring zich met matige snelheid van het oosten naar het westen beweegt, zooals in dit land normaal is. Nu tornt zij op tegen een hoog gebergte, als de Emma-keten, dat noord-zuid verloopt, en dus de doorsnede van de passage aanmerkelijk verkleint. Het gevolg moet dan een versnelde beweging van den luchtstroom zijn. Bovendien moet het onderste gedeelte van de luchtlaag langs de hellingen opstijgen, om de bergketen te passeeren. Zoowel arbeidsvermogen van beweging, als dat van plaats, nemen dus toe, en dit brengt natuurlijk het verlies van een equivalente hoeveelheid warmte met zich mede. De lucht, die beneden, na over het sterk verdampende woud te zijn gestreken, bij een hooge temperatuur al nagenoeg verzadigd was, wordt nu bij het stijgend versnellen, verzadigd en oververzadigd, en een gedeelte van den waterdamp, dien zij bevat, condenseert tot water dat, fijn verdeeld, den mist veroorzaakt.

Storm en mist zijn hier dus uit den aard der zaak aan de orde van den dag, en vooral van den nacht; het is geen pathologisch maar een volkomen physiologisch verschijnsel.

Alleen wanneer de atmosfeer volkomen in rust is, kan het hier dus volmaakt helder en nevelvrij zijn, tenzij de zon genoeg warmte ontwikkelt, om ondanks een matige versnelling, de condensatie te voorkomen. Maar des nachts is de minste verplaatsing van lucht voldoende, om de mistvorming te voorschijn te roepen.

Ik heb nu ook een betere voorstelling van de wijze, waarop de rivieren gevoed worden. Ik placht het altijd verwonderlijk te vinden, dat deze in den grooten drogen tijd maar altijd door blijven stroomen, hoewel de hoeveelheid regen, die in dat seizoen valt, te gering schijnt, om zulks mogelijk te maken. Maar ik zie nu in, dat het niet het water is, dat de bergen als regen van boven ontvangen, waarmede zij de rivieren onderhouden, maar het water, dat zij aan kubieke mijlen en mijlen van den dampkring te loevert onttrekken. Elk volume lucht, dat hen passeert, betaalt zijn tol van waterdamp, die, tot druppels verdicht, aan de boomen en struiken wordt achtergelaten. Dit gaat alle nachten onafgebroken door, en ook verscheidene dagen, waarop de wind krachtig is, of een eenigszins dichte bewolking de zonnehitte tempert; en deze neerslag is voldoende, om de bergbeken stroomende te houden.

Er kan op die wijze een krachtige vochtcirculatie plaats hebben, zonder regen, en zonder dat iemand in de vlakke er iets van bemerkt. De boomen, die de onmetelijke wouden daar beneden vormen, zuigen het water uit den bodem, dit verdampt aan de oppervlakte van hunne bladeren, de lucht die voorbijstrikt, voert het in onzichtbaren toestand als waterdamp mede, en laat het, bij het passeeren van een gebergte, op de toppen en hellingen achter, hetzij als een locale regen, wanneer de afkoeling zeer sterk is, hetzij als droppels die, uit den mist afgezonderd, aan het gebladerte blijven hangen.

Dat de luchtstroomingen hier een lokaal versnellingsproces ondergaan, blijkt ook uit de buitengewone wisselvalligheid van de windkracht. Soms is het hier op den top volkomen stil, terwijl ik onder mij den wind over de hellingen hoor loeien. Er waait dan waarschijnlijk beneden een zacht koeltje, en de passen en ravijnen tusschen de bergen kunnen de verplaatste lucht met de noodige ver-

snelling loozen. Maar wakkert de wind beneden iets aan, dan is die loozing niet meer voldoende, en er waait een luchtgolf over den top, die een plotselinge stormvlaag veroorzaakt. Is de wind in de vlakke reeds vrij krachtig, dan stormt het hier onafgebroken.

Het ontstaan van den mist is nu en dan, tegen de hellingen der naastbijzijnde toppen van de Emma-keten, heel goed waar te nemen. Het begint met een menigte kleine witte vlokjes, beneden aan den voet, die er uitzien als springende granaten. Naar boven toe worden ze steeds grooter en talrijker, om zich eindelijk tot stukken mist te vereenigen, die met groote snelheid over den top jagen en daarna verdwijnen, maar voortdurend van onderen op worden aangevuld, naarmate zij aan de lijzijde van den top wegsmelten.

Hierdoor wordt nu ook het verschijnsel verklaard, zoo dikwijls waar te nemen, dat een dichte wolk roerloos rondom een bergspits blijft hangen. Het is eenvoudig een gezichtsbedrog; naarmate zij aan de eene zijde afneemt, groeit zij aan de andere zijde aan, in hetzelfde tempo van hare voortbeweging, die daarbij zeer snel kan zijn, en zoo schijnt het, alsof zij onbewegelijk op dezelfde plaats blijft hangen.

Ditzelfde had zeker ook hier plaats, gedurende de eerste stormdagen. Ik verwonderde mij toen over de uitgestrektheid van de regenwolk, die in pijlsnelle vaart voorbij joeg, en toch maar niet tot een eind wou komen. Zulk een reusachtige wolk bestond natuurlijk niet, maar elke liter lucht die onverzadigd aankwam, werd gedurende de passage kortstondig tot een plaatselijke wolk, om daarna, dalend en verdragend, zijn helderheid en doorzichtigheid weer te krijgen.

Bezat onze top een glooiende helling naar het westen, dan zou mogelijk de mist aan dien kant het uitzicht niet zoo zeer belemmeren. Ongelukkig is zijn flank echter

juist naar die zijde uiterst steil, zoodat de neer, die aan de lijzijde in de lucht ontstaat, den nevel in wilde warreling hoog opwerpt. Vandaar, dat er naar het oosten en westen nagenoeg nooit eenig zicht is, terwijl in het noorden en zuiden menigmaal de bergen tot op beperkten afstand te zien zijn.

Ik ben blij, deze verklaring te hebben gevonden; het valt mij nu veel gemakkelijker, in het slechte weer te berusten. *Tout comprendre c'est tout pardonner!* Ik begin nu zelfs te gelooven, dat ik bijzonder gelukkig ben geweest met dien éénen helderen dag, de vorige week. Indien ik toen de zaken had ingezien zooals thans, zou ik begonnen zijn, de voornaamste toppen in het rond te meten, in plaats van, als ik deed, met de gedetailleerde schets en meting geleidelijk voort te gaan.

Het is vandaag zeer fraai weder, maar zonder zicht op de verwijderde gebergten. Dezelfde heiligheid als gisteren wischt alle omtrekken uit. Het is nu wel zeker, dat dit niet aan een condensatie van waterdamp, maar aan de aanwezigheid van stof in de atmosfeer is te wijten, want in de verte vallen eenige zware regenbuien die, langzaam voorttrekkend, helder zicht achter zich laten. Daardoor kan ik sporadisch nog eenige van de ontbrekende hoeken op de Wilhelmina-keten inzamelen. Maar weldra komt zich onze locale wolk weder op den top lageren, en beneemt het uitzicht, dat zeker van een lagere standplaats prachtig zou zijn geworden.

Het is dus zaak, voor het meten van berg-panorama's, althans in dit seizoen van vrij krachtige winden, geen hoogen top te kiezen, die deel uitmaakt van een langgestrekte keten, vooral wanneer deze noord-zuid is gericht, maar liever een alleenstaanden berg, welke het klimaat niet in zulk een graad kan modificeeren.

Heden middag zouden volgens mijn berekening de uit-

gezonden manschappen in het kamp beneden kunnen zijn teruggekeerd. Het is echter niet waarschijnlijk, dat zij zijn aangekomen, want Pulle, wien ik een uitnoodiging zond voor een bezoek aan den Hendriktop, zou in dat geval zijn komst wel door eenige geweeschoten hebben aangekondigd.

Het wordt nu echter hoog tijd, want wij hebben vandaag onze laatste rijst verorberd; de erwten en boonen waren gisteren al op, en een stuk spek is het eenige, wat ons nu nog rest. Mijn laatste sigaar rookte ik gisteren, mijn laatsten borrel dronk ik heden, en morgen zal ik mijn laatste pijp rooken.

Dinsdag 17 Februari.

Als de manschappen, die heden aan de beurt zijn om een blik water voor ons op te brengen, boven komen, vernemen wij, dat hunne kameraden nog altijd niet zijn gearriveerd.

Kort daarop verschijnt Van der Vreugd om mij te rapporteeren, dat niemand meer iets te eten heeft. Het ziet er eenigszins hachelijk uit, want hoewel hoogstwaarschijnlijk de uitgezonden manschappen wel heden zullen aankomen, bestaat toch de mogelijkheid, dat zij in de rivier oponthoud ondervonden, of een ongeval met de booten hebben gehad. Ik geef daarom order, dat Van der Vreugd en Kloppenburg onverwijld op weg zullen gaan naar Decisie-kamp en, ingeval zij de anderen niet ontmoeten, van daar elk een vracht rijst medebrengen. Indien zij goed marcheeren, behoeft die tocht niet langer dan drie dagen te duren, en in dien tijd zullen wij nog wel niet van honger zijn omgekomen. Zoodra op de een of andere wijze proviand in kamp XIV is aangekomen, moeten zij daarvan, door het lossen van vier geweeschoten, kennis geven.

Eenige uren na hun vertrek hooren wij gelukkig reeds de saluutschoten knallen, die ons, hongerig als wij zijn, als muziek in de ooren klinken. Wij houden ons echter voorbereid, om heden nog te blijven vasten en met een leege maag naar kooi te gaan, want het is intusschen al na den middag geworden, en er bestaat niet veel kans, dat men den klautertocht naar den top op dit uur nog zal ondernemen. Maar ziet! een paar uur later worden wij verrast door den braven Pimpel, die zijn laatste krachten heeft ingespannen, om ons nog te komen spijzigen en hijgend neervalt om zich van zijn welgevulde *moetète* te ontdoen.

Hij vertelt mij, dat Pulle aan een lichten koortsaanval leed, en dus niet is medegekomen, terwijl De Kock natuurlijk zijn patient niet wilde verlaten. Van Gelder heeft nu den tocht medegemaakt, maar is te zeer vermoeid om nog naar boven te klimmen.

Kort daarop komt ook Kloppenburg nog aan, beladen met allerlei lekkernijen en versnaperingen, die mijn reisgenooten, boven de meer noodzakelijke voedingsmiddelen, voor mij hebben medegegeven. Het doet mij denken aan een St. Nicolaasavond uit mijn kindsheid! Hij brengt Californische vruchten, champagne, sigaren en — last not least — koffie! Want geen stimuleerend genotmiddel kan onder deze omstandigheden halen bij dezen driewerf gezegenden drank, geurig en stoomend in een grooten beker opgediend. Zelfs het halve fleschje *Pommery & Greno* waarmede ik soms, in oogenblikken van neerslachtigheid, den thermometer van mijn stemming eenige graden opdrijf, moet het daartegen afleggen, hoe pikant en luxe-suggeereend het is, om in de desolate wildernis de kurk te laten knallen, en het prikkelend bouquet op te snuiven.

Onze weldoeners moeten nu haastig naar beneden, om niet door de duisternis overvallen te worden. Het stormt

en mist weder als van ouds, maar des ondanks hebben wij een vroolijken avond. Voor het eerst in verscheidene dagen doen wij ons aan een rijkelijk maal te goed, want wij moesten ons in den laatsten tijd, uit vrees voor hongersnood, met een karig rantsoentje tevreden stellen.

Woensdag 18 Februari.

Van Gelder komt heden morgen naar boven met de beide manschappen, die als dragers van zijn baggage de reis hebben meegemaakt, en nu ook eens een kijkje op den Hendriktop willen nemen. Maar zij treffen het al bijzonder slecht, want er is den geheelen dag volstrekt niets van de buitenwereld te zien; het weer is guur en de mist zoo dik, dat de zonnestralen er volkomen door worden onderschept.

Voor mij is het een heele gezelligheid, weer eens iemand te hebben, met wien ik praten kan. Van Gelder geeft mij een uitvoerig relaas van de moeielijkheden, waarmede het transport van de goederen gepaard ging, moeielijkheden die, juist als bij de Coppename-expeditie, voor een groot deel uit de wispelturigheid en exigentie van de in dienst genomen boschnegers waren voortgesproten. Zes-en-twintig van hen, met dertien korjalen, waren er bij te pas gekomen, en het vervoer had circa f1300 gekost. Niet zonder eenigen trots hoor ik nu, dat de reis over de vallenreeks bezuiden den Jan Basi Gado nog een halven dag langer heeft geduurd, dan wij er zonder professioneele hulp aan besteedden. De expeditie was den 4^{den} aan de Toekoe-moetoe-monding aangekomen, en mocht zich steeds in een goede gezondheid verheugen. Alleen Pulle was in de laatste dagen door malaria aangetast, maar gelukkig in een zeer lichten graad.

Na bij mij gegeten te hebben, gaat Van Gelder weder naar

beneden, om in kamp XIV te overnachten; het logies op den top heb ik hem afgeraden als alles behalve aangenaam voor iemand, die niet aan dit klimaat is gewoon geraakt.

Des namiddags zinkt de mist nog even tot beneden de spits, zoodat de zon doorkomt en mij gelegenheid geeft om een reeks hoogten voor een tweede standbepaling te meten; daarna trekt zich de nevel weder boven mijn hoofd te zamen en sluit alle zicht op den hemel af.

Donderdag 19 Februari.

Het is vandaag prachtig weer met heldere, onbewolkte lucht, zonnig, warm en stil. Maar evenmin als gisteren eenig zicht; een licht blauwe damp ligt daar beneden uitgespreid en houdt alles verborgen.

Van Gelder komt weer naar boven klimmen, om mij een gedeelte van den dag, de laatste, dien ik hier zal doorbrengen, gezelschap te houden. Wij hebben nu nog slechts voor 5 dagen proviand, en zullen dus morgen den terugtocht moeten aanvaarden. Want om alle bagage, instrumenten en gereedschappen te vervoeren, zullen nog twee gangen moeten worden gemaakt, zoodat de manschappen het traject naar Decisie-kamp driemaal moeten afleggen.

De laatste kans op het nog ontbrekende gedeelte van het panorama is nu verkeken, want hoewel de zon van een volkomen helderen hemel blijft schijnen, slaagt zij er niet in, den wazigen sluier te lichten.

Op een onvergelykelijk schoone wijze gaat zij hedenavond onder; het is alsof de natuur mij daarmede ter compensatie op een afscheids-apothéose wil onthalen.

In het westen, juist boven de plaats, waar de zonneschijf, rossig glorend, in den nevel is schuilgegaan, schiet een hooge kegel als een lekkende vlam naar boven, om

de spits zacht gloeiend van een teeder rose, dat naar beneden in oranje-geel, en nog dieper tot violet verandert, waarmede het loodgrijze van den neveligen horizon onmerkbaar samenvloeit.

Midden in het gele gedeelte, als een edelsteen in goud, staat Venus met een stillen juweelen glans te stralen.

Daarboven drijven onbewegelijk twee wolkjes van grillig-speelschen vorm, maar zóó fluweelig diep-zwart van tint, dat zij met Oost-Indischen inkt schijnen gepenseeld te zijn op het lichte blauw van den hemel, dat naar het zenith heen allengs tot indigo verdonkert, om dan, naar het oosten zich welvende, weer tot groen te verkleuren.

Sirius, Capella, Orion vertoonen zich reeds met voorbarig getwinkel aan het rein-blauwe uitspansel, waarlangs alleen hier en ginds een donzig cirrus-wolkje luchtig daarheen geblazen schijnt.

Maar het groen van den oostelijken hemel schrijdt nu langs de noorder en zuider kinnen voort, en neemt al meer en meer van het westen in bezit, de violette tint voor zich uit drijvend, maar tevens zelf daarbij vergrijzend.

Ook de zwarte wolkjes in het westen lichten op, en nemen een grijs-groene tint aan; het rose verbleekt en gaat tegelijk met het oranje in een matgeel over, dat al dieper en dieper in de grauw-violette massa wegzinkt, totdat ten slotte alles lichtgrijs is beneden, en diepblauw met goudgeflonker daarboven.

Tot 8 uur nog blijft het de prachtigste sterrenlucht, waarop zich het zodiacaal-licht met een helderheid als van den melkweg afteekent, maar dan komt in het oosten uit de diepte weer de witte wolk aandrijven, die weldra als een dichte nevel den top overhuift.

Vrijdag 20 Februari.

Het oogenblik is daar, om dit onherbergzaam oord
vaarwel te zeggen.

Het observatorium op den Hendriktop.

Veel blijde herinneringen neem ik er niet van mede, en men zou zeggen, dat het afscheid mij weinig smart behoeft te kosten. Maar toch, raadselachtige complicatie van de menschelijke natuur, is het met een zeker weemoedig scheidingsgevoel dat ik voor het laatst het plekje nog eens rondzie, waar ik een stukje van mijn leven in mist en modder heb doorgebracht. Ik vraag mij af, hoeveel eeuwen nu wel verlopen mogen, vóórdat wederom een menschelijk wezen hier den voet zet, en of er dan nog eenig spoor van onzen arbeid zal gevonden worden.

Nog éénmaal voor het laatst bestijg ik mijn rustiek observatorium, zoo schilderachtig tusschen de kronkeltakken van den bizarren boom opgehangen. Het is nog alles mist rondom, en de wind, die vrij krachtig waait, doet niet verwachten, dat er spoedig verandering in de atmosfeer zal komen. Wat dit aangaat, kan ik dus zonder spijt vertrekken.

Het afdalen is een gevaarlijke geschiedenis. Vooral voor

de arbeiders, door den last op hunne ruggen gedwongen, om het bovenlijf naar achteren te buigen, willen zij niet voorover storten, schijnt het een hachelijk iets, zich in die houding langs de glibberige steilte te bewegen. Het gaat dan ook voetje voor voetje, en met behulp van lange puntige stokken, die zij bij elke schrede vóór zich in den bodem planten.

Maar wij dalen toch heden 800 meter af, en brengen het tot kamp XII.

Het is een heerlijk opgewekt en veerkrachtig gevoel, waarmede ik, na de moddergrens gepasseerd te zijn, eindelijk weer een drogen en vasten bodem betreed, gewend als ik nu al sinds weken ben, dat het taaie slijk zich zuigend en zabberend tegen elken voetstap verzet.

Niet minder genot geeft het mij, na zooveel dagen in den grauwen mist te hebben gestaard, nu alles om mij heen weer in kleuren te zien. En het gezang van de vogels, het gezoem van de kevers, het krekkelgetjilp, het doet mij alles zoo weldadig en bezielend aan. Ik voel mijn geest verhelderen, alsof zich ook daarom een nevel had gelegerd, die nu langzaam optrekt. Het verblijf in den natten kouden mist ligt als een booze droom achter mij; mijn levenslust is teruggekeerd, en ik zie de dingen om mij heen weer met vreugde en belangstelling aan. Het is een ware resurrectie!

In kamp XII houden wij halt. De dragers keeren nu naar kamp XIV terug, om daar te overnachten, en hunne bagage morgen ochtend mede te brengen, terwijl Van Gelder met zijn lijfwacht de reis op eigen gelegenheid voortzet.

Het is een prachtige, heldere avond. Op een grooten vlakken steen in de bedding van den bergstroom, aan alle zijden door het schuimende water omspoeld, heb ik mij geïnstalleerd, en ik lig er, in mijn linnen stoel uit-

gestrekt, uren lang in welbehagen naar het geklok en gekabbel te luisteren. Dat is nu alles mist, die mij gekweld heeft, het water dat daarheen bruist, maar in hoeveel sympathieker vorm!

Zaterdag 21 Februari.

Wij komen heden niet verder dan kamp X. Kloppenburg is des nachts door een zware koorts aangetast, en moet nu bij het gaan door een van zijne kameraden worden ondersteund, zoodat hunne vrachten onder de overigen moeten worden verdeeld.

De weg is daarenboven zeer moeielijk, gedurig bergop, bergaf, hetzelfde traject, dat op de heenreis mijne mannen zulk een zwaren dag heeft bezorgd. Gelukkig is het weer evenals gisteren zonnig, en de bodem dus droog, wat het klauteren niet weinig verlicht.

Voor mij is het voetreisje dan ook alleraangenaamst. Met het geweer op den schouder en den bergstok in de hand, doe ik het op mijn gemak, stilhoudende bij alles wat mijn attentie trekt, nu eens een vrucht onderzoekend, dan weer een stukje insectenleven bespiedend.

Dit laatste begint nu weer hoe langer hoe rijker te worden. Op den Hendriktop heeft het mij gefraspeerd, dat de insecten-wereld er zoo schaars vertegenwoordigd was. De groote vogelspinnen alleen schijnen een voorliefde voor het gebergte te hebben. Althans, bij de Coppename-expeditie werd het eenige exemplaar, dat ik zag, op den top van den Hebiweri gevonden, terwijl het ditmaal halverwege de helling van den Hendriktop was, dat ik voor het eerst een van die interessante dieren aantrof. Ook boven op den top hield er een verblijf, die ik somtijds bij helder weer behoedzaam uit haar schuilhoek onder het gekapte loof zag te voorschijn komen, om zich in den zonneschijn te

koesteren. Bij kamp XIV vingen wij een prachtig specimen van deze achtpootige roofdieren, dat, bij gebrek aan spiritus, in whisky geconserveerd werd, om het later bij de zoölogische verzameling te kunnen voegen. Evenmin als de andere exemplaren, die ik waarnam, scheen het tot de soort te behooren, die onder den naam van „gewone vogelspin” te boek loopt, en als egaal roodbruin van kleur wordt beschreven. Want de stijve borstels, die het lichaam bedekten, waren, hoewel niet geheel vrij van rossigheid, toch eer zwart te noemen, en elk van de meer dan 1 d.M. lange pooten was bovendien over de geheele lengte met twee evenwijdige, zilvergrijze strepen geteekend.

De meest interessante vondst is heden een termieten-nest, waarschijnlijk door de mij voorgaande manschappen van den boom gestooten, waartegen het gevormd was.

Het is van de gewone sponzige constructie, en schijnt geheel door de bewoners verlaten te zijn, maar bij nader onderzoek blijkt het verscheidene koninginnen te bevatten, die, in juist passende cellen opgesloten, geheel door de poreuze houtige stof zijn omgeven, en eerst te voorschijn komen, als ik met mijn houwer het nest voorzichtig heb uitéengespleten.

Het zijn wonderlijke schepsels met hunne, buiten alle proportie, groote en dikke achterlijven die, gestopte worstjes gelijk, tot berstens toe zwellende zijn van fecunditeit. De vruchtbaarheids-idée schijnt hier tot in het monsterlijke overdreven. Op menschenlijke verhoudingen toegepast, zou één zulk een stammoeder in staat zijn om een onbewoond land d'emblée te bevolken. Juist iets wat Suriname te pas zou komen!

Kop en pootjes zijn niet grooter dan bij de gewone termieten; alleen is de eerste platter en van grootere kaken voorzien. Het achterlijf, dat door regelmatige, ondiepe insnoeringen geringd schijnt, meet daarentegen

8 c.M. in lengte bij 2 in doorsnede, en de huid daarvan is zóó strak gespannen over de puilende eieren-voorraad, dat zij zich als een doorschijnend blauw vliesje voordoet, door hetwelk de beweging van de inwendige organen is te bespeuren.

Nauwelijks heb ik er eene blootgelegd, of zij begint haar eitjes te deponeeren, ontlast zich althans van een bruine brei, die ik daarvoor houd. Maar tegelijk, alsof zij het licht schuwet, tracht zij zich door een wormende kruipbeweging van het achterlijf weder onder de zwammige massa van het nest te verbergen.

De ééne na de andere gedraagt zich op dezelfde wijze; het is alsof het baringsproces door den lichtprikkel wordt veroorzaakt, en daarop wachtte. Maar indien dit zoo is, schijnt het een onoplosbaar raadsel, hoe deze hulpelooze dieren, in hun geëncombreerden staat, door de stevige wanden van hunne gevangenis zouden kunnen breken. Dat zou, dunkt mij, zonder den bijstand van de overige leden der kolonie, arbeiders of soldaten, niet mogelijk zijn, maar van deze nu is nergens in den omtrek een spoor te ontdekken. Als plichtvergeten onderdanen schijnen zij hunne hulpelooze vorstinnen aan haar lot over te laten.

Zondag 22 Februari.

Kloppenburg heeft nog altijd hevige koorts, en voelt zich zeer zwak. Ik wijs daarom vier man aan, om hem te vergezellen, en desnoods te dragen, waartoe dan van zijn hangmat en eenige stokken een draagbaartje moet worden gemaakt.

Het aantal vrachtdragers is daardoor belangrijk ingekrompen, en om alle bagage drie étappen verder te brengen tot kamp VII, dat ik als eindpunt voor heden bepaalde, hebben zij volop werk.

Wij passeeren nu weder het kreekje, dat zoo bekoorlijk tusschen groote granietblokken over een bedding van fijn wit zand voortkronkelt, en ik blijf er geruimen tijd van het koele kristalheldere water en de idyllische omgeving genieten.

Ik merk hier een troepje waterloopers op, die zich vermaken met op het snel vlottende vlak hunne vlugge danspassen uit te voeren. Het is dezelfde soort, die bij de Coppename-expeditie eenige malen mijn attentie trok, maar waarvan ik er nooit een kon machtig worden, zóó verrassend snel zijn deze diertjes ter schaats.

Waarschijnlijk behooren zij tot de wantsen. Het lichaam, lang en dun, is naar beide einden toegespitst, en de vier fijne elastische achterpooten, waarmede het wordt voortbewogen, zijn in één punt onder het midden van het lijf aangehecht, zoodat zij, als de diagonalen van een vierkant, daaronder uitsteken. De korte, gekromde voorpooten, die op tasters gelijken, doen bij de beweging geen dienst, maar rusten toch ook met de uiteinden op het watervlak, zooals duidelijk te zien is aan de schaduwen, die scherp op het witte bodemzand zijn afgeteekend, en waarbij de deukjes in het vloeistofhuidje, waar dit door de pooten wordt gedrukt, wegens de dispersie van de zonnestralen als donkere schijfjes zijn afgebeeld.

Een ongezochte gelegenheid doet zich hier voor, om mij te overtuigen, dat de arbeiders, hoewel zij zich tot de geciviliseerde burgers van Paramaribo rekenen, de scherpste van zintuigen, aan natuurvolkereen eigen, nog niet hebben verloren.

Terwijl ik, na mijn bad, een sigaar zit te rooken op een steen in de bedding, een dertigtal schreden van het pad verwijderd, en door de groote rotsblokken van daaruit niet te zien, komt een troepje van mijn manschappen voorbij, en ik hoor hoe hun gesprek, op de gewone

luidruchtige wijze gevoerd, wordt afgebroken door één die uitroept: „ik ruik tabak”, welke opmerking door een ander wordt verbeterd: „neen, het is een sigaar”.

Op zulk een afstand, in de open lucht, tabaksrook waar te nemen, en daarbij te onderscheiden, of deze van een pijp of van een sigaar afkomstig is, schijnt mij een sterk stukje voor een menschelijk reukorgaan, en de bewering van Pimpel, dat hij de versche sporen van sommig wild op den reuk af kan volgen, komt mij nu niet meer zoo ongelooftelijk voor.

Maandag 23 Februari.

Wij vorderen heden tot kamp V. De weg wordt nu weder gemakkelijker, want de heuvels, die wij overtrekken, beginnen in aantal en steilte af te nemen. Het weder is daarbij nog altijd verrukkelijk; een helder zonnetje schijnt door het looverdak en houdt de somberheid verre, die bij druilig weer al spoedig in deze bosschen heerscht.

Het dierenleven wordt hoe langer hoe rijker, de lucht daverd van het vogelengeschal, en groote azuurblauwe vlinders kruisen menigmaal met hun automatisch wiekgeklap het pad, of doen zich te goed aan het sap, dat uit de kerven vloeit, door de voorbijgaande manschappen uit speelschheid in de boomstammen gehouwen. Het zoete vocht, dat zij gulzig met de lange spiraalvormige tong tot zich nemen, schijnt hen te bedwelmen en alle gevaar te doen vergeten, want, ofschoon bijzonder schuw van aard, zouden zij zich, al snoepende, zelfs zonder hoedje laten vangen.

Ook verschillende soorten van bijen komen op dit lokaas af, en het is aardig te zien, hoe behendig zij van het kleverige sap met bek en voorpooten kleine pillen

weten te draaien, die zij aan de achterpooten vasthechten. Sommige kunnen dit laatste zittende verrichten, andere van een grootere soort en blijkbaar minder acrobatisch ontwikkeld, moeten daartoe telkens opvliegen, en even brommend in de lucht staan.

Maar het is niet alleen de atmosfeer en het geboomte, die van een bonte bevolking wemelen, ook onder den grond zet zich de bedrijvigheid voort, getuige de talrijke holen en gaten, bij voorkeur onder de wortels van groote boomen gegraven. Zij zijn, volgens Pimpel, de verblijfplaatsen van verschillende soorten van *kapassi's* en sommige, die wel nagenoeg een meter wijde hebben, moeten door het reuzengordeldier zijn gemaakt.

Tusschen de sterk ontwikkelde plankwortels van een kolossalen boom lijkt wel een Lilliputsch fabriekstadje te zijn gebouwd. Een menigte schoorsteen, ongeveer 2 cm. wijd en tot een voet hoog, rijzen uit den bodem op. Zij zijn van een soort van klei of leem opgetrokken, aan den buitenkant ruw, maar van binnen zoo glad als gebakken aardewerk, en zelfs met een laagje glazuur bekleed. Blijkbaar geven die pijpjes toegang tot een onderaardsche woning, maar welk insect daarin huist, kom ik niet te weten, ofschoon ik wel een uur lang de wacht blijf houden, en sommige van de openingen met stukjes hout verstop, in de hoop, dat de bewoners te voorschijn zullen komen, om de passage weer ruim te maken.

Het pad voert langs verscheidene plaatsen, waar zoo goed als niets dan de doornpalm groeit, die sierboom van deze bosschen, welke nu met groote conische trossen van rijpe vruchten prijkt.

De lage plompe stammetjes, rondom dicht met lange dolkvormige naalden bezet, hebben een onaanzienlijk voorkomen; door de menigte afgestorven en vermoltde bladscheeden, waarmede zij zijn omhuld, zien zij er vunzig

schubbig en haveloos uit, maar de kroon van breede glanzig-groene bladeren, die vele meters lang zijn, en waarvan de middennerf eveneens met tal van scherpe, zwarte dorens is gewapend, breidt zich naar alle zijden in heerlijke bogen uit. De boomen staan meest op regelmatige afstanden uitéén, zóó dicht, dat de bladeren elkaar met de uiteinden raken en, gesloten bogen vormende, de illusie geven, dat men door een onafgebroken reeks van eerepoorten schrijdt.

De vruchten, iets grooter dan okkernoten, die in groote volle trossen wassen, gelijken in samenstelling veel op de klappers; een zeer harde schaal bevat een helder, eenigszins wrang smakend, vocht, waaruit bij het rijpen een vast wit kernvleesch wordt gevormd, dat zich tegen den binnenwand afzet.

De wilde varkens zijn verzot op deze nootjes en komen hier dan ook in menigte voor, zooals de talrijke sporen en uitwerpselen bewijzen; eenmaal stoot ik een kudde op, uit eenige volwassen dieren en een groot aantal biggetjes bestaande, die in de donkergroene schemering met een verschrikt geknor naar alle zijden tusschen de struiken weghobbelen.

Dinsdag 24 Februari.

Wij schieten heden tot kamp III op; de meeste dragers gaan zelfs met hunne eigene bagage en de lichte vrachtjes nog door naar Decisie-kamp, om daar te overnachten, en morgen de rest van de goederen te komen halen. Eenigen van hen zullen reeds morgen vroeg de Toekoemoetoe afvaren, om Kloppenburg, die nog altijd ernstig ziek is, zoo spoedig mogelijk bij den dokter te brengen.

De dag is weder schoon en zonnig, en de wandeling bijzonder aangenaam. Ik vermaak mij met de apen, die in talrijke families de kronen der hooge boomen bevolken,

en somtijds, door mijn handgeklap opgeschrikt en vertoornd, een bombardement van doode takjes en vruchtoppen tegen mij openen.

Munitie hebben zij in overvloed; het schijnt nu het seizoen te zijn, waarin de meeste vruchten rijpen. Van allerlei soort liggen zij op den bodem verspreid, en gedurig tikkelen zij van boven op de harde palmbladeren neer.

Het meerendeel is echter voor een menschelijk gehemelte ongenietbaar, samentrekkend wrang of gal-bitter van smaak. Slechts nu en dan vind ik er een, die mijn moeite beloont, en door haar zoet aroma den wrangen nasmaak van menige bittere ervaring verdrijft. Zoo groeit aan een boompje van niet meer dan drie voet hoog, dicht tegen den stam, een ronde lichtgroene vrucht van sinaasappelgrootte, die bijzonder smakelijk is. De schil is dik en zacht, daarbinnen liggen in drie afdeelingen een aantal pitten, omgeven door een wit, sappig en frisch vrucht-vleesch, met een kruigen bijsmaak, die sterk aan den Indischen *doerian* herinnert.

Ook doe ik mij te goed aan *mopé*, die uit een hoogen boom met zwaren, zeer kenbaar overlans gegroefden stam regent, een vruchtje ter grootte van een spreekwenei, dat in samenstelling, kleur en smaak, het meest op den *mangga* gelijkijkt.

Woensdag 25 Februari.

Wij keeren heden terug naar den Toekoemoetoe, het schilderachtige riviértje, dat zoo licht en ruim, en vroolijk blikkerend onder den zonneschijn, in grillige kronkels langs zandbanken en granietrotsen vloeit.

Het water is verbazend gezakt; de witte bank bij het Decisie-kamp strekt zich nu tot het midden van de breedte uit, en de booten staan er hoog en droog.

Wij kunnen dus weder de oude kampjes betrekken, en daar het nog vroeg in den namiddag is, hebben wij allen tijd, om de noodige voorbereidselen voor ons vertrek op morgen te maken. De booten worden dus nagezien, hier en daar gebreeuwd, daarna te water gesleept en geladen.

Met mijn korjaaltje maak ik weder mijn zoo lang ontbeerd watertochtje en bezoek mijn vroegere badplaats, een groote vlakke rots in een diep inspringende bocht, waar onder het laag overhangende geboomte altijd een koel halfduister heerscht.

Het is de geliefde verblijfplaats van een paar spookvogels (Negerengelsch: *jorkáforoe*), dat ik ook vóór den tocht naar den Hendriktop hier geregeld aantrof. Zij behooren tot de nachtzwaluwen, maar de naam, dien de negers hun geven, is waarlijk niet slecht gekozen. Het gedrag van deze dieren, met hun nieuwsgierigen aard en schuwe bewegingen, heeft werkelijk iets griezeligs en geheimzinnigs. Plat op hun buik tegen den bodem of het rotsoppervlak gedrukt, waarbij zij, door de vaalbruine tint van hun gevederte, maar weinig afsteken, blijven zij mij onbewegelijk met de groote oogen in hét vierkante uilenkopje aanstaren, zonder ooit eenig geluid van zich te geven. Loop ik op een van hen toe, om beweging in het dier te brengen, dan laat het mij tot op weinige passen naderen, vliegt dan steil tot een kleine hoogte op en zwenkt met snelle onregelmatige slagen van de vleugels, die, beurtelings trillend en zwevend, volkomen geluidloos de lucht klieven, eenige schreden ver zijwaarts, om dan weder op den buik neer te vallen, en zijn ineengedoken loerende houding te hernemen.

Daarenboven hebben de wijffjes, volgens de verhalen, nog de ongezellige gewoonte om hare eieren, vaak zonder eenige voorzorg of bedekking, op den naakten grond te

leggen en te bebroeden, iets, dat het zijne bijdraagt tot de bijgeloovige ideeën, hier omtrent deze vogels inheemsch. Althans mijne arbeiders vertellen mij met den ernst van een heilige overtuiging, dat wie het ongeluk heeft op zulk een ei te trappen, den geheelen volgende nacht niet rustig slaapt, maar door allerlei booze droomen wordt gekweld.

Donderdag 26 Februari.

Wij varen heden den Toekoemoetoe af, maar niet zonder daarbij herhaaldelijk oponthoud te ondervinden. De waterstand is buitengewoon laag; telkens moeten wij uit de booten stappen, en deze over het zand of de steenen een eindweegs voortslepen. Het is dan ook, niet-tegenstaande den sterken stroom, dien wij mede hebben, reeds tegen zonsondergang, als wij eindelijk de monding bereiken, en aan het kamp, dat door de hoofdmacht inmiddels is opgericht en om zijn ligging, aan de samen-vloeiing der beide riviertakken, Confluentiekamp werd gedoopt, aankomen.

Pulle is weder hersteld van zijn malaria; ook De Kock voelt zich heel gezond. Wij vieren onze hereeniging met een uitgezocht diner, en zitten als van ouds onder het genot van een bowl tot laat in den avond te redeneeren.

Vrijdag 27 Februari.

De mannen, die mij op den tocht naar den Hendriktop hebben vergezeld, worden geneeskundig onderzocht door De Kock, die bij allen zonder uitzondering een min of meer geprononceerde hartvergrooting constateert. Wij zullen hun dus hier zoo lang rust gunnen, tot de normale toestand is teruggekeerd. De arbeiders van den hoofdtroep zijn voor het meerendeel afgedankt en naar de stad

teruggezonden, zoodat het werk, dat wij nog voor den boeg hebben, weder bijna geheel voor rekening van mijn manschappen komt.

Ikzelf heb trouwens ook verscheidene dagen noodig om alle instrumenten etc. eens grondig na te zien en te reinigen, want alles heeft uitermate door de vocht geleden. Vandaag komt daar echter nog niets van, want zware regenbuiën, van krachtige windvlagen vergezeld, plassen onophoudelijk neer, en wij zijn genoodzaakt, ons verblijf te houden in het groote kamp, dat hier is gebouwd tot berging van alle goederen en victualie, waar wij door gebrek aan ruimte den dag in gedwongen ledigheid doorbrengen.

Zaterdag 28 Februari.

Het regenweer blijft onveranderd aanhouden. Wij hebben nu een afzonderlijk afdakje laten maken, aan alle zijden met kleppen van ongebleekt katoen voorzien, en tamelijk regenvrij gemaakt, waaronder ik met De Kock onze verzameling steenmonsters kan uitpakken en van nieuwe etiketten voorzien. Het blijkt een interessante collectie; ik had niet gedacht, dat er in het graniet zulk een fraaie verscheidenheid van kleur en korrel kon heerschen, al naarmate de verhouding zich wijzigt, waarin de beide glimmers voorkomen, en met pyriten en andere stoffen zijn gemengd.

Het water begint nu sterk te wassen; de groote zandbank voor het kamp, waarop de manschappen hunne woninkjes hebben, is al tot op de helft geslonken; in twee dagen tijds steeg het waterpeil ongeveer 8 d.M.

Zondag 1 Maart.

Het weder is heden eindelijk droog, zoodat ik nu de

kistjes eens kan inspecteeren, waarin mijn boeken, instrumenten etc. zijn geborgen. Het is treurig te zien, hoe alles door de vochtigheid verroest, beschimmeld en uitgeslagen is. Bovendien zijn de termieten ingebroken in de kistjes, welke, gedurende onze landreis naar den Hendriktop, in het Decisie-kamp waren achtergebleven, en zij hebben deerlijk onder den inhoud huisgehouden. Een zware eikenhouten kist, met ijzeren banden, waarin ik mijn boeken bewaarde, ziet er van buiten nog gaaf en glimmend uit, maar valt bij het openen uitéén; op het geverniste buitenlaagje na, zijn de wanden zoo goed als geheel verteerd. Mijn groote camera hebben zij gelukkig onaangetast gelaten; het notenhout daarvan schijnt niet in hun smaak te vallen, maar van het lenzendoosje hebben zij onder het lederen overtrek het zachte populierenhout schoontjes weggegeten. Ook de withouten doos, waarin de waarlooze elementen voor het electrische lampje verpakt waren, is aan hun vraatzucht ten prooi gevallen.

Zij dragen overigens den naam van „houtluizen”, waaronder zij hier te lande bekend staan, met eere, want aan geen andere stoffen dan hout hebben zij zich vergrepen. Hierin vormen zij een gunstige tegenstelling met hunne Oost-Indische verwanten, voor wie, zooals men weet, bijna niets heilig is, en die volgens het gerucht zelfs eenmaal de schuldigen moeten zijn geweest, toen er een tekort in 's Lands kas werd ontdekt.

Maar dit verhaal moet men voor een lasterlijke aantijging houden, want zoo iets strijdt nu juist geheel tegen hunnen aard. Niemand toch kan met eenigen grond beweren, dat deze diertjes niet gewoon zijn, een goede boekhouding te voeren, en de „tering naar de nering” te zetten. Integendeel, zij hebben zich dezen gulden leefregel zóózeer eigen gemaakt, dat beide zaken voor hen volkomen één zijn geworden, en het zou voor den natuurvorschcr een

aardig vraagstuk zijn, uit te maken of zij hunne nijverheid beoefenen ter wille van hun maag, gravende om zich te voeden, dan wel of zij hunne spijsvertering in dienst stellen van hunne bouwkunst, en zich ruimte eten om te kunnen wonen.

Maandag 2 Maart.

Ik besteed dezen dag aan het opstellen van een reisrapport dat door de Bresse naar de stad zal worden medegenomen. Wegens het slinken van ons personeel, dat nu nog bijna alleen uit mijn eigen troepje bestaat, is de hulp van een opzichter overbodig geworden, zoodat ik besloten heb, dezen met een paar van de arbeiders af te monstereen en terug te zenden.

De Kock en Pulle wijden zich ondertusschen aan het verrijken van hunne verzamelingen, voor den laatste geen gemakkelijke en dankbare taak, omdat de bloeiende planten langs de oevers reeds op verschillende tochten, door hem in den omtrek ondernomen, zijn verzameld, terwijl in het bosch de bloemen beneden schaarsch, en boven onbereikbaar zijn.

Voor het verzamelen van zoologica is het jachtveld beter bevolkt. Zelfs al bepaalt men zich uitsluitend tot de insecten, dan nog behoeft men nimmer met ledige handen thuis te komen. Want de vormenrijkdom is op dit gebied overweldigend, en telkens komen nieuwe kleine wonderen aan den dag.

Tot de merkwaardigste zaken in hun wereldje behooren zeker de middelen, die de natuur aanwendt om die soorten, welke bij hun ontwikkeling een metamorfose-proces ondergaan, gedurende de periode van weerlooze onbewegelijkheid, aan de vervolgingen van hunne talrijke vijanden te onttrekken, en tegen andere invloeden, die hun leven in gevaar zouden kunnen brengen, te behoeden.

Wij treffen daarvan heden twee interessante voorbeelden aan. Het eene geldt de bescherming van een verpoppte larve, die daartoe niet alleen van het gewone pantser is voorzien, maar bovendien door een ruim bolvormig korfje is omsloten, op de kunstigste wijze uit een fijnen geelgekleurden draad gevlochten (met volkomen regelmatige achthoekige mazen), waarmede zij als in een kleine veilige kooi onder de beschutting van een breed en sterk blad is opgehangen.

In het tweede geval schijnt het beginsel tot uitdrukking te zijn gekomen, om aan de pop een recht oneetbaar voorkomen te geven. De cocon daarvan is namelijk uit een sterk blinkende stof vervaardigd, welke het licht zoo volkomen reflecteert, dat tot onze verbazing heldere en scherpe verkleinde beelden van de omgeving aan de oppervlakte zijn waar te nemen. Onder de algemeene bewondering gaat het merkwaardig voorwerpje van hand tot hand, want niemand wil de zeldzame gewaarwording missen, zijn beeltenis, zij het dan ook wat uitgerekt en verwrongen, te zien weergegeven in een spiegel, die tot de voortbrengselen van het dierenrijk behoort.

Dinsdag 3 Maart.

De dag wordt gewijd aan de correspondentie en het verpakken van het tot nu toe verzamelde materiaal, dat, voorzoover kisten en blikken daarmede gevuld kunnen worden, met de huiswaarts keerende manschappen zal worden meegegeven. Het weer is nog altijd droog, maar des avonds betreft toch steeds de lucht, zoodat mij geen gelegenheid wordt gegeven om astronomische waarnemingen te verrichten.

Woensdag 4 Maart.

Heden morgen vertrekt De Bresse in een van de kleine visschersbooten, vergezeld van drie man, waaronder ook een van mijn troepje, die niet meer zoo heel jong is, en dan ook door den geforceerden tocht naar den Hendriktop het meest is aangepakt. Zij zullen in een van de naaste dorpen twee boschnegers engageeren om hen veilig over de vallen te brengen.

Ik heb nu, behalve onzen culinairen „Engelschman”, nog 16 man over, waaronder 14, die de reis naar den Hendriktop hebben medegemaakt, maar thans volgens De Kock weder geheel van de daarbij geleden vermoeienissen zijn bekomen. Wij zullen dus morgen den tocht stroomopwaarts voortzetten en trachten, tot in het brongebied van de rivier door te dringen.

Onze flotille is inmiddels verrijkt met twee groote boschneger-korjalen, door De Kock in een van de dorpen aangekocht, zoodat ik nu, buiten de visschersboot en een stadskorjaal, over drie van deze handige en ruime vaartuigen beschik. Bovendien heeft Pulle zich een klein korjaaltje aangeschaft, waarmede hij, door twee man voortgepareld, onderweg vrij langs de oevers zal kunnen varen en overal, waar hij het noodig vindt, stoppen om planten te verzamelen.

De dag wordt nu verder besteed aan het uitzoeken en laden van alles, wat wij voor de reis zullen behoeven, terwijl het overschietende in het magazijn wordt opgestapeld om achter te blijven onder de hoede van een *kandoe*, die ditmaal door Pulle op de meest fantastische wijze wordt samengesteld.

Tegen den avond breekt een geweldige slagregen los, een wolkbreuk, zooals wij er tot nu toe nog geen hebben bijgewoond, en die tot diep in den nacht voortduurt.

HOOFDSTUK VII.

TOCHT NAAR HET BRONGEBIED. VERBLIJF IN HET SCHORPIOEN-
KAMP. BESTIJGING VAN DEN DE-KOCK-BERG.

Donderdag 5 Maart.

De rivier is door den hevigen regen sedert gisteren sterk gezwollen; de geheele zandbank vóór het kamp staat nu blank, en ook het bosch aan de andere zijde is ondergelopen, zoodat alleen het ruggetje, waarop het magazijn is gebouwd, als een smal schiereiland boven het water uitsteekt. Wij hebben een peilschaal geplaatst, en nemen daarop waar, dat het wassen nog steeds voortduurt, met een snelheid van ongeveer 6 c.M. per uur. Het peil is nu reeds 1.2 M. hooger dan toen ik hier aankwam.

Tegen den middag klaart het weder op, en gaan wij dus de reis aanvaarden. De stroom is verbazend sterk, maar vermindert veel in kracht, zoodra wij de monding van den Toekoemoetoe zijn gepasseerd. Deze zijtak schijnt het voornamelijk te zijn, die de stuwing in de rivier veroorzaakt, want wij zien het water ziedend en warrelend daaruit vliegen, met groote schuimvlokken bedekt, en tal van doode boomstronken en takken met zich sleurend.

Maar de stroom blijft toch nog krachtig genoeg, en het geeft handen vol werk om hem met eenig overschot van

snelheid den baas te blijven. Vooral aan mijne roeiers, die door middel van lange zware riemen de logge visschersboot moeten voortbewegen, waarmede de zooveel vluggere korjalen den spot drijven, ons nu eens met eenorsch gepaddel voorbijschietende, om dan weer, treuzelend voortdrijvend, af te zakken en achter te blijven.

Het vaarwater windt zich bovendien in allerlei bochten, en wij leggen heden in rechte lijn niet meer dan ongeveer 5 K.M. af.

Vrijdag 6 Maart.

De stroom is niet minder sterk dan gisteren, en hoewel ik een roeier meer in mijn boot heb geplaatst, is onze voortgang nog alles behalve snel. Mijn werk, het meten en schetsen van den stroomloop, wordt hierdoor nu wel zeer vergemakkelijkt, maar het is toch niet noodig dat ik, zooals nu het geval is, daarbij genoeg tijd zou hebben, om elken boom langs de oevers uit te teekenen, vóór wij hem gepasseerd zijn. Daarenboven begint de rivier reeds hier en daar in de scherpe bochten zoo smal te worden, dat de roeiers de noodige ruimte missen om hunne riemen te behandelen.

Ik besluit daarom op de plaats, waar wij tegen den avond kamp maken, de visschersboot achter te laten, en met de korjalen alleen de reis te vervolgen. In één van deze moet daartoe een plaats voor mij en mijn teekentafel worden ingeruimd, zoodat een goed deel van de proviand die voor 6 weken, en dus zeer ruim, was berekend, moet worden gelost, en tot onze terugkeer hier opgeslagen.

Wij kampeeren in een soort van nevenbedding van de rivier, die nu droog is, en blijkbaar alleen in den grooten regentijd als waterloozing dienst doet. Op verscheidene

plaatsen vertoont zich deze eigenaardige verdubbeling van de rivierbedding, waarbij de droge geul alleen door een smal natuurlijk dijkje van de eigenlijke rivier is gescheiden.

Zaterdag 7 Maart.

Daar het aantal parels, dat wij bezitten, niet toereikend is, om ook mijne roeiers, die tot nu toe de riemen hanterden, daarvan te voorzien, ben ik genoodzaakt, hier een dag te vertoeven, om de manschappen in de gelegenheid te stellen, eenige nieuwe te vervaardigen.

Daartoe wordt in het bosch een geschikten *pari-hoedoe*, boom met sterk ontwikkelde plankwortels, gezocht, en daaruit met de bijlen stukken van voldoende grootte gekapt. Deze worden nu eerst ruw naar den vorm behakt en vervolgens, bijna zonder ander gereedschap dan de houwens, gefatsoeneerd en bijgewerkt, totdat ten slotte de parels in geacheveerden staat, met breede, fijne en symmetrische bladen, daaruit te voorschijn komen, licht, slank en buigzaam, maar sterk en veerkrachtig als staal.

Het is vooral Pimpel, die in dit delicate werk een groote bedrevenheid aan den dag legt.

Immiddels wordt de visschersboot gelost, de victualie, die achterblijft, onder een daartoe opgericht afdakje geborgen, de overige onder de manschappen verdeeld, en één van de groote korjalen als opnemingsvaartuig ingericht.

De Kock, die zich reeds op verdienstelijke wijze de kunst van het baté-wasschen heeft eigen gemaakt, onderzoekt een hoeveelheid specie, in de droge bedding uitgegraven, maar hij slaagt er niet in, eenig spoor van goud aan het licht te brengen.

Zondag 9 Maart.

Wij zetten de reis stroomopwaarts weder voort. Het gaat nu veel sneller; het stelletje pagaaiers in mijn boot doet voor geen der andere bemanningen onder, en voor deze is het luie leventje nu uit; zij hebben moeite om het nieuwe admiraalschip bij te houden.

Na eenige uren varens hooren wij een dof geruisch, blijkbaar het verwijderde geluid van een brullende water-val. Het moet de val zijn, waarop de bewoners van Mombabasoe ons reeds hebben voorbereid, en die volgens een van hen, welke hem was overgetrokken, hooger is dan een huis.

Dit bericht blijkt ook werkelijk niet overdreven te zijn geweest; na nog eenige bochten te zijn omgevaren, zien wij de rivier zich komvormig verbreeden vóór een ongeveer 8 M. hoogen rotsdam, waarover het water zich in twee schuimende takken steil naar beneden stort.

Naderbij gekomen, zien wij dat ook hier weer de gewone archipelvorming heeft plaats gehad, hoewel op kleinere schaal dan gemeenlijk het geval is, en eenige smalle doch vrij glooiende vertakkingen, kleine eilanden omsluitend, naast de hoofdval bestaan. Zij zijn echter zoo goed als droog en met puntige rotsblokken opgevuld, zoodat zij geen bruikbare gelegenheid bieden, om de val te boven te komen.

Maar op een van de eilandjes wordt het begin van een pad ontdekt, dat, gelijkmatig glooiend opgaande, een honderdtal passen verder boven de val aan het blanke water blijkt uit te komen. Het is met rondhouten belegd, en dus blijkbaar door de boschnegers gekapt, om hunne korjaaltjes over te brengen.

Onze booten worden dus hier gelost, één voor één

over het pad gesleept, en boven de val weder te water gebracht, waarna de goederen worden overgedragen en geladen. De rest van den dag is met dit werk gemoeid, en wij blijven op den zandigen oever van het eilandje kampeeren naast de val, die ik, ter eere van den onlangs in functie getreden landvoogd, *Gouverneur-Lely-val* doop.

Maandag 9 Maart.

Boven de val neemt de rivier aanvankelijk weder een veel aanzienlijker voorkomen aan; de bedding heeft zich aanmerkelijk verbreed, en de bodem schijnt veel vlakker te zijn geworden, zoodat de stroomsnelheid matig is. Maar deze verbetering is van korten duur, weldra vernauwt zich het vaarwater op nieuw, tusschen oevers, die hier en daar rotsig zijn, en de kronkelingen worden weder scherper en menigvuldiger, hoewel de gemiddelde strekking nog altijd bijna recht zuid blijft.

Wij komen nu in het gebied van den kaaiman; evenals op de Coppename-rivier schijnen ook hier deze dieren alleen in den bovenloop voor te komen, en in grooten getale liggen zij zich, onbewegelijk drijvende en op bedriegelijke wijze doode boomstammen en stronken simuleerende, in den zonneschijn te koesteren. Zij zijn even klein van stuk als die in de Coppename-rivier, hoogstens 2 M. lang, en behooren dan ook waarschijnlijk tot dezelfde daar levende soort, die als *Caiman trigonatus* werd gedetermineerd. Zij schijnen volstrekt niet schuw, achten het blijkbaar niet de moeite waard, om voor ons hunne vadzige rust af te breken, maar blijven toch steeds op hunne hoede, wanneer wij dicht langs hen heen varen, zooals aan den valschen glurenden blik van hunne loensche gele oogjes te bespeuren is.

Dinsdag 10 Maart.

Aan bakboord passeeren wij heden de monding van een tamelijk belangrijke kreek, die naar luid van de inlichtingen, ons te Mombabasoe verstrekt, de Tawe-kreek moet zijn. In het seizoen van hoogen waterstand moet zij in verbinding staan met het stroomstelsel van de Suriname-rivier, en voor kleine korjalen bevaarbaar zijn. Nu ligt zij bijkans geheel droog, en is bovendien door tal van dwarsoverliggende boomstammen afgesloten.

Het blijkt al spoedig, dat de boschnegers de exploratie van de rivier, die zij bewonen, niet verder dan tot hier hebben uitgestrekt. Op vele plaatsen merkten wij tot nu de sporen van hunne bijlslagen aan de overblijfselen van uit den weg geruimde hindernissen op, en, dank zij hun arbeid, waren de belemmeringen, die wij op onzen weg ondervonden, licht en schaarsch te noemen.

Maar nu zullen wij ons voortaan weder zelf een weg moeten banen, en de trotsche illusie, dat wij wellicht de eerste menschelijke wezens zijn, die in dit gebied doordringen, zal weldra met veel inspanning en tijdverlies moeten worden betaald.

Kort na het passeeren van de Tawe-kreek beginnen de moeielijkheden reeds. Op sommige plaatsen is de rivier over haar geheele breedte met heestergewas overwoekerd, waarin de houwens ruim baan moeten maken. Er groeien lange peulvruchten aan, waarvan de boonen met een geleachtig wit vleesch zijn omgeven, dat een lafzoeten smaak heeft. De manschappen noemen ze daarom *switi-boontjes*, en belust op alles wat zoet smaakt, zamelen zij ze gretig in.

Op de plaats, waar wij heden kamp maken, steekt een zandbankje ver genoeg in het water uit, om mij de ge-

legenheid te geven, een reeks stershoogten ter breedtebepaling te meten. Daaruit blijkt, dat wij den 4den breedtegraad zijn gepasseerd, en wij vieren dit heugelijke feit met een bowl op waardige wijze.

Woensdag 11 Maart.

De rivier neemt een meer en meer westelijke richting aan, en haar sterk kronkelende bedding begint zich reeds zoozeer te vernauwen, dat op vele plaatsen de boomen, door de uitschuring van de oevers ontworteld en omgestort, van boord tot boord reiken. Telkens stuiten wij op zulk een hinderpaal, die naar gelang van de omstandigheden, op een van de vroeger beschreven wijzen moet worden uit den weg geruimd.

De worsteling tegen een vijandige natuur heeft wederom een aanvang genomen!

Donderdag 12 Maart.

De rivier vértóont heden een zeer afwisselend karakter, nu eens met rechte breede einden, die wij ongestoord afparelen, dan weer met scherpe nauwe kronkels, waar zij door boomstammen is afgesloten, of met switi-boontjes is dichtgegroeid.

Na reeds vele boomen te hebben gekapt, uitgehouwen, of tot breken gebracht, stuiten wij ten 1 uur op een kolossalen woudreus van meer dan meterdikte die, even vrij van den waterspiegel liggende, zich nog ver op de beide lage oevers uitstrekt. Inziende, dat het verbreken van dezen slagboom verscheidene uren arbeids zal kosten, laat ik hier de kampplaats voor den nacht inrichten en zet de manschappen met twee bijlen aan het kappen, bij welk werk zij elkaar om het half uur aflossen. De lust,

waarmede zij het harde hout bewerken, laat niets te wenschen, en reeds ten 4 uur is een moot, ter breedte van onze booten, losgehakt en met zware stokken, die als koevoeten dienst doen, ter zijde gewenteld.

Vóór donker wordt nu nog een andere zware boom opgeruimd, die een eindweegs verder stroomopwaarts het vaarwater versperde, zoodat wij morgen ochtend althans in het begin de baan vrij zullen hebben. Bovendien wordt nabij het kamp een opening in het geboomte gekapt, zoodat voldoende uitzicht op den hemel ontstaat, om mij de gelegenheid te geven, des avonds eenige sterswaarnemingen te verrichten.

Als deze werkzaamheden zijn afgeloopen, maken de manschappen een lange en sterke lijn gereed, om een reusachtigen *anjoemara* te vangen, die in de buurt rondzwemmende, door den jagersblik van Pimpel is ontdekt, en ook werkelijk al spoedig onder een luid gejuich wordt buitgemaakt.

Wanneer de rivier niet door zwelling en stroomversnelling, tengevolge van recente regens, is getroebed, komt het niet zelden voor, dat de aanwezigheid van visschen zich op die wijze door het gezicht verraaft, al is er een geoefend oog toe noodig, om de donkere, snel voortschietende schimmen te onderscheiden. De jacht onder water, die dan meestal volgt, geeft aanleiding tot een spannend en levendig tooneeltje. Want zulk een visscherij verschilt hemelsbreed van de tamme sport, door den eerzamen Hollandschen hengelaar beoefend.

Het is hier geen teuterig turen naar een dansend dobbertje, in lijdzaam afwachten, tot de penneschacht door een paar scheeve prikjes te kennen geeft, dat er iets gaande is daar beneden, kleine kringetjes van emotie rimpelende in een wijd vlak van verveling.

Het geldt hier het belagen van een zichtbare prooi,

het voorhouden van een strik aan het wild, waarvan men elke beweging kan bespieden, en dat door zijn verrassende zwenkingen en plotseling opgegeven schijnaanvallen de gemoedsstemming van den visscher steeds op het hoogst gespannen houdt. De kunst is, om het lokaas, een simpel wit lapje aan een haak geslagen meestal, op het juiste moment, door een juiste beweging, een schijn van verleidelijk leven in te boezemen. Als dit gelukt, is de vangst verzekerd. Dan volgt een bliksemsnelle wending van het roofdier, nog één, gepaard met een hevigen ruk aan de lijn, en nu wordt het een behoedzaam en geduldig vieren en trekken, waaraan dikwijls twee man moeten te pas komen, tot de visch eindelijk afgemat op den wal kan worden getrokken, waar hij door een goed gemikten houwerslag in zijn woeste sprongen wordt gestuit.

Het thans gevangen exemplaar is er een van buitengewone afmetingen en levert voor ons allen een overvloedig en kostelijk maal op.

Door een prachtige sterrenlucht begunstigd, kan ik heden avond eenige reeksen van stershoogten meten, waaruit een volledige astronomische bepaling van deze plaats zal kunnen worden afgeleid.

Vrijdag 13 Maart.

Wij worstelen weder voort, verscheidene hindernissen op onzen weg ontmoetende, die elk een korter of langer oponthoud veroorzaken. De breedte van de rivier blijft nu tusschen 10 en 20 meter afwisselen, en de bochten worden hoe langer hoe scherper en menigvuldiger, zoodat mijn afstandmeter, die alleen voor distantien boven 90 meter is ingericht, slechts zelden gebezigd kan worden, en meestal weder met afstandschatting moet worden gewerkt. Ook de diepte van het vaarwater, tot nu toe

op sommige plaatsen vrij belangrijk, begint sterk af te nemen en komt niet meer boven eenige weinige voeten. Het wijst er alles op, dat de rivier nu zoo zoetjes aan ten einde loopt.

Alleen de rijkdom en verscheidenheid van vogels, die hare oevers bewonen, wordt er nog niet minder op. De schitterende roode en groene langstaart-papegaaien vliegen nog altijd even druk, in troepjes of bij paren, hoog boven onze hoofden, krassend over en weer, en groote vluchten van amazone-papegaaien omfladderen krijschend het geboomte.

Ook de „boschhaantjes”, een soort van roofvogels, die zich door hun kraaiend geluid dezen oneigenlijken naam hebben verworven, verlaten ons nog niet. Bij talrijke families bevolken zij de hooge boomen en vervullen de lucht met hun „ka káá, ka-ka-ka, ka kááá”. Ik vind hun kraaiend gekakel niet onaangenaam om te hooren; het past zoo goed bij de omgeving, bij de hooge statige woudboomen met hunne breede kronen, en herinnert zoo levendig aan het huiselijk geluid van onze kauwtjes. Maar De Kock heeft een hekel aan deze dieren, die, naar hij zich verbeeldt, alleen zoo luidruchtig worden, als wij voorbij varen, om ons te schelden en uit te jouwen als een bende straatjongens.

Met stootvogels, die dicht boven het watervlak op uitstekende takken naar visschen zitten te loeren en door het geplas van onze parels worden opgeschrikt, raakt het landschap zelfs meer en meer gestoffeerd.

De *krauw-krauw* bij voorbeeld, die wel is waar overal langs de rivier voorkomt, maar zich toch het liefst in de hooge landen schijnt op te houden, wordt hoe langer hoe menigvuldiger. Het is een soort van ibis met een vederdos van egaal bruine tint, welke echter met een fraaien groenen glans iriseert. Deze vogel is zeer waakzaam ;

zoodra wij tot op een twintig meter zijn genaderd, vliegt hij voort en beweegt zich met zijn rustigen, gelijkmatigen vleugelslag langs het watervlak, om een eindweegs verder stroomopwaarts weder naar een overhangenden tak op te zeilen. Maar vaak schiet toch zijn voorzichtigheid te kort. Hij kent den mensch nog niet als een arglistigen vijand, die ook op zulk een afstand weet te dooden, en daar zijn vleesch zeer eetbaar is, moet hij zijn onkunde met het verlies van zijn leven boeten.

Nog van een ander soort stootvogel wordt een exemplaar geschoten. De arbeiders beweren dezen vogel te kennen en noemen hem *tigri-foroe* d. i. tijgervogel. Hij schijnt tot de reigerachtige te behooren, en door zijn bruinwit gestreept kleed en zijn langen hals, die met een dik, maar zeer los aanliggend, gevederte is bedekt, doet hij het meest aan den roerdomp denken.

Zaterdag 14 Maart.

Er schijnt weer een regenperiode op til te zijn. De lucht is voortdurend dicht bewolkt, en van tijd tot tijd vallen lichte regenbuien neer, die mij noodzaken te stoppen, en mijn kaart en instrumenten met een *tapori* te dekken. Dit, gepaard met het groote aantal boomen, dat ons den weg verspert, maakt, dat wij heden al bitter weinig vorderen. Ten 3 uur, bij het optrekken van een dikke zwarte regenwolk, maken wij kamp, daar nu toch van mijn werk niets meer zal komen. De bui breekt dan ook al spoedig geweldig los, en den geheelen avond en nacht blijft het stortregenen.

Zondag 15 Maart.

De rivier is door den zwaren regen belangrijk gewassen

en stroomt nu als een bandjir. Maar ondanks dezen sterken tegenstroom komen wij veel sneller vooruit dan de vorige dagen, want het meerendeel van de omgestorte boomen ligt nu ver genoeg onder den waterspiegel, om zonder moeite gepasseerd te worden.

Tegen den middag echter stooten wij weder op een zeer weerstandbiedende versperring. Het is een machtige stam, die ter halve dikte boven het wateroppervlak uitsteekt, wel de onaangenaamste positie, die denkbaar is, omdat het kappen en zelfs het zagen onder water zeer bezwaarlijk gaat. Nadat de bijlen met geregelde aflossing een paar uur zijn gehanteerd, is het harde hout tot op het water gekloofd, en als daarna de groote handzaag nog een half uur aan het werk is geweest, geeft de boom eindelijk zooveel mede, dat de vaartuigen er met gezamenlijke krachten één voor één kunnen worden overgesjouwd.

Het is al over drieën geworden, als wij zoover gekomen zijn, maar nu varen wij dan ook nog een paar uren voort, zonder door noemenswaarde hindernissen te worden opgehouden.

Het voorkomen van de rivier is intusschen aanmerkelijk veranderd. Zij stroomt nu onophoudelijk door zwampjes, waarvan hare bedding door een smal dijkje is gescheiden, en die met heestergewas en prachtige groepjes Pinapalmen zijn begroeid.

Ook van den waaierpalm worden nu voor het eerst twee exemplaren verkend. Deze boom schijnt dus hier al even zeldzaam te zijn, als aan de Coppename, n'en déplaise Kappler die de *Mauritius flexuosa* de meest voorkomende palmsoort in geheel Suriname noemt. Waaruit blijkt, hoe gevaarlijk het is, op dit gebied te generaliseeren, zelfs in een land met een schijnbaar zoo uniform plantenkleed bedekt als dit.

De zwampen worden afgewisseld door hooge en zelfs

heuvelachtige oevers, en deze formatie schijnt aan te duiden, dat wij nu het brongebied van de rivier hebben bereikt. Want in overeenstemming met hetgeen ik op den tocht naar den Hendriktop waarnam, doet zich deze zwampvorming juist in bergachtig terrein het liefst voor. Misschien moet dit verschijnsel verklaard worden uit de buiging van een impermeable aardlaag, zoodat als het ware waterdichte zakken zijn ontstaan, waarin het water zich verzamelt en staan blijft.

Wij maken kamp op een plekje, waar de bodem steil naar boven gaat en de flank blijkt te vormen van een ongeveer dertig meter hoog heuveltje. Op den top daarvan gekomen, hebben wij, tusschen de boomen door, eenig uitzicht op de omgeving, en ontwaren in het zuiden en zuid-westen een reeks van vrij hooge toppen, die niet meer dan een tiental kilometers kan zijn verwijderd.

Het eindpunt van ons streven schijnt dus nabij te zijn.

Maandag 16 Maart.

Het aantal omgevallen boomen, die ons den weg betwisten, groeit steeds aan, zoodat onze voortgang heden allerbedroevendst is. Nauwelijks hebben wij een stam met moeite en groot tijdverlies uit den weg geruimd, of wij stuiten, een hoek omvarende, op een andere.

Ik begin er dan ook sterk over te denken, den strijd maar op te geven. De rivier is hier eigenlijk niet meer van eenig belang, vooral nadat wij twee krekken, die van het westen komen, en waaruit vrij veel water stroomt, zijn gepasseerd, Maar ik wil toch trachten zoover te komen, dat een der heuvels, die wij gisteren verkenden, zichtbaar wordt, om dezen dan te bestijgen, en mij zoo mogelijk op den top eenig uitzicht op het brongebied van de rivier te verschaffen.

Het is opmerkelijk, dat de affluënten van eenige betekenissen alle westelijke zijtakjes zijn, en blijkbaar op de Emmaketen ontspringen, hoewel toch op hoogstens denzelfden afstand beoosten de rivier, en evenzeer parallel met deze, de Van Asch van Wijck-keten zich moet uitstrekken.

Dit schijnt mijne mist-theorie te bevestigen, want volgens deze moet, bij de uitsluitend oostelijke richting van de heerschende winden, de waterloozing van ketenen, die ongeveer Noord—Zuid verlopen, zoo goed als geheel naar het Oosten plaats hebben, zoodat de Saramacca haar water ontvangt van de Emmaketen, terwijl de Suriname-rivier hoofdzakelijk door de Van Asch van Wijck-keten wordt gevoed.

Na weder vele obstakels met meer of minder moeite te zijn gepasseerd, maken wij ten 4 uur kamp wegens een opkomende donderbui, die zich weldra, vergezeld van zware slagregens, boven onze hoofden ontlast.

Dinsdag 17 Maart.

Wij sukkelen nog wat verder, totdat boven het oevergeboomte een vrij hooge en steile heuvel opdoemt, die op korten afstand beoosten de rivier is gelegen.

De richting van deze, die lang zuidwestelijk is geweest, werd in de laatste dagen voortdurend zuidelijker. De breedte bedraagt nu niet meer dan 12 meter, en de diepte bij den huidigen, vrij hoogen waterstand, slechts 3 à 4 voet.

Op groote belangrijkheid, zelfs uit een geografisch oogpunt, kan de Saramacca hier dus niet meer bogen, en ik besluit dan ook, nu onze worsteling te staken, dezen heuvel te beklimmen, en op den top zooveel mogelijk gegevens omtrent het omringende bergland te verzamelen.

Wij maken dus ten 2 uur kamp op het punt, waar de

heuvel het meest nabij is, en kappen nog hedenmiddag een tracé, dat in zuidoostelijke richting naar den top voert. De helling blijkt zeer steil te zijn, en reeds halverwege krijgen wij, omkijkende, tusschen de boomen door, een machtigen berg met loodrechte wanden te zien, die tot het zuidelijk gedeelte van de Emma-keten moet behooren, en zeker reeds door vroegere metingen is bepaald. De richting daarvan is N. W. en het azimuth kan dus, gepaard aan een nauwkeurige breedte-observatie, reeds een bruikbare plaatsbepaling geven.

Den top bereikt hebbende, zien wij dat deze zich kamvormig naar het Oosten voortzet, met zwaar oerwoud bedekt, maar dat naar het Westen, tusschen de richtingen N.W. en ongeveer Zuid, gemakkelijk uitzicht zal kunnen worden gekapt. Beoosten het Zuiden evenwel wordt de glooiing zoo vlak, dat van een opening naar die zijde geen sprake kan zijn, en de zoo gewenschte snijdingen op het Van Asch van Wijck-gebergte zullen dus achterwege moeten blijven, tenzij de gesteldheid aan den anderen kant van den heuvel daarvoor gunstiger blijkt.

De manschappen richten nu een kampje voor mij op en brengen de noodige zaken voor mij boven, zoodat ik mij op den top kan installeren, terwijl mijn reisgenooten, om tijd en moeite te besparen, gedurende ons verblijf zoo lang beneden aan de rivier zullen blijven wonen.

Het gewone onweder blijft hedenavond uit, maar des nachts valt toch weer tamelijk veel regen.

Woensdag 18 Maart.

Met het vellen van het woud aan de westelijke helling wordt heden morgen een aanvang gemaakt. Alle hens worden daarbij aan het werk gezet; de dunne stammetjes, de doornpalmen en lianen worden met de houwwers weg-

geruimd, terwijl de zware boomen, die zeer talrijk zijn, door de bijslagen sneven.

Onderwijl maak ik een exploratietochtje op den top om te onderzoeken of ook naar andere zijden misschien eenig uitzicht zou kunnen worden verkregen. De kam, die nabij mijn tentje met groote verweerde rotsblokken is bezaaid, strekt zich daarna als een bijna volkomen vlakke rug naar het Oosten uit, in het begin met een doornige en liaanrijke vegetatie begroeid, maar verderop met hoog en zeer dicht oerwoud bezet, zoo goed als ondoordringbaar voor de zonnestralen.

Ik heb mijn karabijn medegenomen in de hoop, onze voorraad proviand, die niet heel ruim is, met eenig versch wild te kunnen aanvullen, en het schijnt wel of mij dit gelukken zal, want ik hoor als spoedig het luide gebrom van een troep *kami-kami*. Maar als ik, ongemerkt zooveel nader geslopen, dat de troep van ongeveer tien stuks onder schot is gekomen, mijn geweer aanleg, blijkt het licht niet sterk genoeg te zijn, om daarbij den korrel van het wapen te onderscheiden, zoodat ik den buit ongehinderd moet laten wegtrekken. Toch is het midden op den dag, en helder, zonnig weer. Wel een bewijs, dat niet alle verhalen van sommige reizigers omtrent de duisternis, die in de tropische bosschen heerscht, zoo overdreven zijn, als door andere waarnemers wel wordt beweerd. Als gewoonlijk ligt ook hier weer de waarheid, zooal niet in het midden, dan toch tusschen beide. Want voorzoover mijne ondervinding strekt, is het genoemde verschijnsel veeleer uitzondering dan regel, en doet het zich in de onmiddellijke nabijheid van de rivieroeveren nimmer voor. Men moet evenwel bedenken, dat het oog zich ongemerkt aan de duisternis gewent, en zelfs een sterke tempering van het licht, geleidelijk ontstaan en toegenomen, onopgemerkt aan het bewustzijn kan voorbijgaan, wanneer

zich niet toevallig een gelegenheid opdoet, waarbij men genoopt wordt, zich van een buitengewone inspanning van het gezichtsvermogen rekenschap te geven.

Mijn nasporingen op topografisch gebied hebben al even weinig succes als mijne jacht-prouesses: alle overige flanken van den heuvel blijken zoo uiterst glooiend af te dalen, dat er niet aan te denken valt, ergens een opening in het zware geboomte te maken, en het eenige, wat mijn onderzoekingstocht oplevert, is de kennismaking met een nieuwe eetbare vruchtensoort, waarvan ik verscheidene exemplaren, nog onaangetaast door de insecten, op den bodem verspreid vind liggen.

De vrucht is van sinaasappelgrootte, lichtgroen van kleur, en het zachte witte, ietwat bittere, vleesch omsluit drie zwarte noten, die het voorkomen en de grootte van kastanjes hebben, en waarvan de kern in smaak niet voor de beste Ambonsche *kenari* onderdoet.

De kappers hebben zich inmiddels braaf geweerd, zoodat ik, terugkomende van mijn uitstapje, reeds een overzicht heb van het panorama, dat ik hier zal kunnen meten, waarbij een balkonvormig uitspringend rotsblok, op den rand van de zuid-westelijke helling, goede diensten kan bewijzen.

Het blijkt nu, dat wij in een dicht en vrij hoog bergland zijn doorgedrongen. Reeds op den voorgrond beginnen de heuvelreeksen, waartusschen de rivier haar oorsprong schijnt te nemen, en waarvan enkele zoo hoog zijn, dat hare toppen een verder uitzicht beletten. Daarachter verheft zich in het Westen het dichtste en hoogste gedeelte van de Wilhelmina-keten, hetzelfde complex van steile, puntige en gehakkelde toppen, dat het trotsche panorama vormde, uit mijn kraaiennest, in den hoogen bolletree op den Hebiweri, naar het Zuiden te zien. Naar de linkerhand verliest dit samengestelde en detailrijke profiel gaandeweg

in beteekenis, zoodat zich in het Zuiden alleen heel in de verte nog een weinig belangrijke uitlooper daarvan vertoont.

Het schijnt dus wel alsof de Wilhelminaketen toch een afzonderlijk gebergte vormt en niet, zooals naar aanleiding van de bij de Coppename-expeditie verzamelde gegevens geloofd werd, met het Tumac-Humac-gebergte in het Oosten door een aaneengeschakelden bergrug is verbonden. Tenzij die verbinding, door een sterk zuidwaartsche buiging van de keten, hier aan het oog is onttrokken.

Wij zijn hier slechts een tiental K.M. verwijderd van het zuidelijke uiteinde van de Emma-keten, en de lange zonderlinge rotswand of de uitgebreide hoogvlakte, wat het wezen moge, die deze keten besluit, en zich, van waar ook gezien, als een naar alle zijden door loodrechte lijnen begrensde rotsmassa voordoet, rijst in het Noordwesten majestueus, als een naakte muur van ruw behouwen graniet, verweerd, gegroefd en gekloofd, naar de wolken op.

Het weder is heden droog, maar overal in het Westen hangen boven het panorama zware luchten, die schijnen aan te toonen, dat ons verblijf hier ongelukkigerwijze weder met een regenperiode samenvalt.

Donderdag 10 Maart.

Daar de voorradige mondkost niet toereikend is, om mijn geheele personeel te voeden, gedurende den tijd, dien wij ten behoeve van de metingen hier zullen moeten doorbrengen, ben ik genoodzaakt het meerendeel van de manschappen heden terug te zenden, zoodat de overige, van hetgeen daardoor beschikbaar komt, weder voor bijna een week kunnen worden voorzien.

Pimpel wordt met het commando over dit detachement

belast, en ontvangt de opdracht, met zijne manschappen in de noodige korjalen af te zakken tot de plaats, waar wij nog een deel van de victualie achterlieten, en deze proviand op te brengen naar de Gouverneur-Lely-val, waar onze terugkomst moet worden afgewacht. Mochten wij over een week daar nog niet zijn gearriveerd, dan zal hij ons met de noodige levensmiddelen tegemoet komen.

Het heeft van nacht weder vrij hevig geregend, en des morgens is het gansche panorama in den nevel verborgen. Eerst na den middag is de atmosfeer zooveel verhelderd, dat ik aan de meting kan beginnen, maar weldra pakt zich boven de Wilhelmina-keten een zware onweersbui samen, die, snel aandrijvende, tegen zonsondergang met donder, bliksem en slagregen boven mijn woonplaats losbreekt, en ondanks mijn tentje, waarvan het doek trouwens door langdurig gebruik veel van zijn waterdichtheid heeft ingeboet, mijn gansche have doorweekt.

Smith, de kok, schijnt tegen de aanhoudende nattigheid van de laatste dagen niet bestand te zijn en ligt in kooi, kermende van pijn tengevolge van hevige buikkrampen. Met de manschappen, die huiswaarts keerden, heb ik een boodschap aan De Kock medegegeven, met het verzoek, eenig pijnstillend middel op te zenden, maar vernam sedert nog niets van hem.

Eenige uren echter nadat de duisternis is ingevallen, zie ik een wankelend lichtje op de helling verschijnen en zwaaiend heen en weer dwalen.

Het is onze brave arts, die in zijn eentje, bij het licht van een kaarslantarentje, het steile en moeilijke, door de zware regens bovendien geheel doorweekte pad is komen opklauteran, om zelf den patient te bezoeken.

Voorwaar een kranig stukje, waarmede hij wel verdient, dat zijn naam aan dezen top verbonden, en aldus vereeu-

wigd wordt! Want de weg, inderhaast getraceerd, en dus bij daglicht reeds niet zoo gemakkelijk te begaan, is bovendien op sommige plaatsen, waar de doornpalm overheerschend is, zeer onvolkomen gemarkeerd, en moet te midden van de spookachtige schaduwen, door een flikkerend lichtje geworpen, bezwaarlijk te vinden zijn. De tijd van 1 uur en 10 minuten, dien hij besteedde aan een afstand van $\pm$ 800 M., wijst er trouwens op, dat de moeielikheden niet gering waren, en hij moet dan ook bekennen, hier en daar „een beetje gedwaald te hebben”, zooals hij het noemt. Maar dit schrikt hem toch niet van den terugtocht af, en nadat hij zijn patient, bij wien een ernstige Cystitis wordt geconstateerd, met een dosis opium eenig soelaas heeft verschaft, en zijn lantarentje van een versche kaars voorzien, daalt hij weder welgemoed naar het kamp aan de rivier af.

Vrijdag 20 Maart.

Het heeft weder den geheelen nacht geregend, en van morgen vallen nog onophoudelijk buitjes. Er is dan ook van het panorama niets te zien. De Kock komt naar boven, om mij zoo noodig bij het meten door het noteren van de hoeken behulpzaam te zijn. Ook Pulle komt een uurtje jagen op den top en brengt daarvan een *porvisi* mede, die een zeer welkome aanwinst is voor onze keuken, waar schraalhans den staf begint te zwaaien.

Boven verwachting komt ten 4 uur een gedeelte van de bergen uit den nevel te voorschijn, zoodat wij nog een paar uren aan het panorama kunnen werken.

Zaterdag 21 Maart.

Daar het kappen nu hier is afgelopen, zend ik Van

der Vreugd met de drie manschappen, die zijn overgebleven, langs den voet van den heuvel naar den noordkant daarvan, om een steil plekje op de helling aan die zijde te zoeken, waar eenig uitzicht op het noordelijk deel van de Emmaketen met den Hendriktop zou kunnen worden opengemaakt. Een nauwkeurig astronomisch azimuth van den laatste, namelijk, zou voor de plaatsbepaling van dezen heuvel veel waarde hebben.

Het is heden nog slechter weer dan gisteren, veel regen en weinig uitzicht. De Kock komt mij weder assisteeren, maar veel kunnen wij niet uitvoeren. Ik heb nu de tijd-meters doen boven brengen, en daar in den namiddag de zon doorbreekt, en ook een stukje van het panorama in het Zuiden zichtbaar wordt, kunnen wij althans een standbepaling en een astronomische peiling bemachtigen. De hoop op een breedtebepaling wordt echter weder verijdeld; nauwelijks zijn de sterren aan den hemel, of zij worden weder door een inktzwarte donderwolk weggevaagd. Nog lang na het losbarsten van het onweer blijven de slagregens aanhouden en maken de omgeving van mijn woonplaats tot een modderpoel.

Zondag 22 Maart.

De dag begint weer regenachtig als gisteren, maar tegen den middag klaart het op en komt het geheele bergland successievelijk te voorschijn, zoodat ik, geholpen door De Kock, die de hoeken noteert, hetgeen mijn werk ten zeerste bespoedigt, nu het panorama geheel kan voltooien, zoowel wat horizontale als verticale hoeken betreft. Het zicht is zelfs bijzonder goed, zoodat de verste toppen in het Zuiden zich scherp omlijnd vertoonen. Ook de vierkante hoeksteen van de Emmaketen in het Noordwesten, de hooge hoed, zooals de Kock hem profanelijk noemt, is ontdaan van

de stationnaire witte wolk die hem tot nu steeds omhuifde, zoodat het lang begeerde azimuth, dat ter plaatsbepaling snijding moet geven met den breedte-parallel, eindelijk wordt ingeooogst.

Tot overmaat van fortuin blijft de hemel ook na zons-ondergang nog eenigen tijd onbewolkt, hetgeen mij de gelegenheid verschaft, om een goede reeks hoogten van Sirius voor de breedte-bepaling te nemen. Kort daarop komt de gewone donderbui opzetten en doet weldra den regen weer in dikke stralen neerplassen.

Maandag 23 Maart.

Onze arbeid is op deze plaats nu ten einde, zoodat alle goederen, die hier hebben dienst gedaan, weder naar het kamp aan de rivier worden getransporteerd.

Inmiddels volg ik met De Kock al metende het pad, dat door Van der Vreugd en zijne mannen, beneden langs, naar de noordelijke helling van den heuvel is gekapt. Hij heeft daar een geschikt plekje gevonden en reeds een sector, aansluitende bij het eerste panorama, naar het Noordwesten en Noorden opengekapt, waarin het vervolg van de Emmaketen, die zich van hier sterk en raccourci zal voordoen, met den Hendriktop, moet zijn begrepen. Tengevolge van een dichten nevel, die den geheelen dag niet wil optrekken, is er echter niets anders dan de meest nabijzijnde heuvels te zien.

Wij wachten den geheelen dag te vergeefs op een verandering in de atmosfeer en keeren tegen den avond onverrichter zake terug naar het Schorpioenkamp, onze woonplaats aan de rivier, aldus gedoopt, omdat De Kock hier tot zijn voldoening door een grooten boschschorpioen werd gestoken, gelukkig zonder de gevreesde gevolgen te ondervinden, die, luidens de verhalen daaromtrent in

omloop, aan zulk een kwetsuur plegen verbonden te zijn.

Ik moet nu besluiten, ons verblijf nog met een dag te verlengen. Met een hongerigen dag bovendien, want wij hebben reeds gisteren van de rijst, die ons hoofdvoedsel uitmaakt, het laatste verteerd, maar het resultaat, dat hier beoogd wordt, is wel een dag langer hongerlijden waard.

Dinsdag 24 Maart.

De Kock en ik trekken weder naar de noordelijke helling, om daar nogmaals ons geluk te beproeven. Aanvankelijk staan de vooruitzichten slecht; een lichte nevel is nog steeds over het landschap gelagerd. Maar de zon, die van een onbewolkten hemel straalt, doet al spoedig haar invloed gelden, en langzamerhand treedt het gebergte met steeds scherpere omtrekken uit het blauwige waas te voorschijn.

De Emmaketen doet zich als een korte, ineengedrongen reeks van gelijk hooge, en elkander ten deele bedekkende, toppen voor, aan de rechterhand door den Hendriktop, die hier veel van zijn domineerend aspect heeft verloren, besloten. Ook van het bergland, N. O. daarvan gelegen, doemen hier en daar de voornaamste toppen op, en meer op den voorgrond worden in het overigens vlakke land eenige heuvelreeksen zichtbaar. De opengekapte sector strekt zich echter niet veel oostelijker dan het Noorden uit; de zeer glooiend aflopende kam van onzen heuvel snijdt verder het uitzicht onverbiddelijk af, zoodat ook thans de Van Asch van Wijk-keten in haar geheel verborgen blijft.

Wij meten nu van alle toppen, die zichtbaar zijn, de horizontale en vertikale hoeken, terwijl intusschen de manschappen, door het kappen van eenige zware boomen in het Westen, een smalle strook van den hemel zichtbaar maken, waardoor het mogelijk wordt, zoodra de zon voldoende gedaald is, een astronomische peiling op een der

toppen te nemen. Daardoor zullen de gemeten hoeken tot astronomische azimuths kunnen worden herleid, en de juiste plaatsbepaling van den De Kock-berg is dus nu verzekerd, terwijl bovendien een waardevolle snijding op de bergen van de Emma-keten is verkregen.

Wij hebben dus ten slotte nog een stel gegevens, zoo volledig als mogelijk was, aan de weinig mededeelzame natuur weten te ontfutselen, en keeren tegen den avond zeer voldaan naar het kamp terug.

Met de schaarschte van levensmiddelen blijkt het, na onderzoek, niet zoo slecht gesteld te zijn, als wij dachten. De manschappen schijnen zuinig geleefd te hebben, want hoewel de tijd, voor hunne rantsoenen berekend, reeds verstreken is, zijn zij nog vrij ruim van rijst voorzien. Dit is nu wel het eenige, wat zij nog bezitten, maar daar het ons voornamelijk aan deze basis voor onze maaltijden mangelt, kunnen wij een voor beide partijen voordeeligen handel sluiten, door een deel van onze lekkernijen tegen een paar liter rijst in te ruilen, zoodat wij heden avond weer allen aan een rijkelijk maal smullen en zelfs voor morgen nog genoeg overhouden.

Indien de waterstand gunstig is, kunnen wij gemakkelijk in een à twee dagen de Lely-val bereiken, en dus uit den nood zijn, maar het vooruitzicht daarop is nu juist niet schitterend. Want het heeft nu reeds in een etmaal niet geregend, en het peil is daardoor zooveel gezakt, dat het nauwelijks zoo hoog is, als toen wij kwamen. Juist nu wij de regens noodig hebben, schijnen zij ons in den steek te laten; heden avond zelfs is de hemel voor de eerste maal volkomen helder, prikkende met een volle sterrenpracht.

HOOFDSTUK VIII.

TERUGREIS NAAR MOMBABASOE. LANDTOCHT NAAR DEN EBBA-TOP.

Woensdag 25 Maart.

Met de twee korjalen, die ons zijn gebleven, wordt nu de terugreis ondernomen. Zooals ik gevreesd had, is het water hedennacht nog belangrijk gevallen, zoodat het niveau nu aanmerkelijk lager is, dan toen wij hier aankwamen. Vele nieuwe hindernissen zijn daardoor ontstaan, en de snelheid, waarmede wij voortkomen, is niet veel grooter, dan toen wij ons een weg stroomopwaarts moesten banen. Wij bereiken dan ook met moeite het kamp van 13 Maart, en de vooruitzichten worden er niet beter op. Het weer blijft steeds droog, met helderen hemel, en het waterpeil daalt nog voortdurend. Met de mondvoorraad begint het er nu eenigszins hachelijk uit te zien; zij bestaat uitsluitend in een kleine hoeveelheid rijst, hoogstens toereikend voor twee dagen, en nieuwe aanvoer van beneden is bij dezen lagen waterstand niet te verwachten.

Donderdag 26 Maart.

De nacht is opnieuw zonder regen voorbijgegaan, en het water staat daardoor wederom lager dan gisteren. Het aantal hindernissen is nu legio; nauwelijks hebben wij

den eenen boomstam met veel inspanning weggeruimd, of, een hoek omvarende, stuiten wij op een volgende. Wij vorderen dan ook nog langzamer dan opgaande het geval was, en het gesukkel is daarenboven zooveel irriterender. Toen gingen wij het onbekende tegemoet, en hadden althans de voldoening, dat met elk overwonnen obstakel een nieuw stukje aan het veroverde gebied werd toegevoegd; nu prikkelt het getob en geploeter alleen het ongeduld, en wekt de vrees voor zooveel tijdverlies, dat het plan om op de terugreis nog een vierden bergtop te bestijgen, zal moeten worden opgegeven. Wij kappen, slepen en graven den ganschen dag om een enkele étappe van onze heenreis af te leggen, en bereiken eerst tegen donker de kampplaats van 14 Maart, waar wij blijven overnachten.

De tegenspoed schijnt nu echter ten einde te zijn. Tot aan dit punt hebben wij opgaande ook een zeer lagen waterstand gehad, en aan een merk, destijds in de boomwortels aan den oever gekeept, is te zien, dat het waterpeil nu niet belangrijk lager is dan toen. Bovendien komt na zonsondergang een zwarte onweersbui opzetten en doet weldra een geweldigen stortregen neerplassen, die met blijdschap wordt begroet.

Vrijdag 27 Maart.

Het water is heden nacht ondanks den zwaren regen nog niet sterk gewassen, maar het rijst nu zeer snel, en de hevige stroom, die de rivier troebelt en een menigte takken en bladeren meesleurt, wijst er op, dat nog veel water van boven te verwachten is.

De reis is dan ook nu zeer voorspoedig. Alle gestorte boomstammen zijn ondergestroomd, en wij schieten, met het vliegende water mede, de scherpe bochten rond,

rakelings langs takken en heesters schurende, die bij menigte uit het watervlak opsteken. Juist sturen is onder die omstandigheden niet gemakkelijk, en zonder talrijke kleine ongelukjes loopt deze snelle vaart dan ook niet af. Want welke uitnemende eigenschappen ook in onze gediensstigen te roemen zijn, op goede watermanschap kunnen zij niet bogen. Bij elke nauwe passage tusschen de Switiboontjes, die de rivier overwoekeren, laten zij te voren onwillekeurig de parels rusten en bepalen zich er toe, den kop van het vaartuig in de richting van de opening om te wrikken, in plaats van juist, door een verdubbelde inspanning, het „stuur” in de boot te verhoogen. Telkens wanneer zulk een enge doortocht een hoek maakt met de stroomrichting, worden wij dientengevolge onfeilbaar dwars in de takken gedreven, en het kost soms door den zwaren stroomdruk heel wat moeite, vóór wij, bezaaid met mieren en spinnen, weer los en in gang zijn gekomen. Het helpt niet, of ik mij boos maak; dezelfde fout wordt altijd weer opnieuw gemaakt, het begrip van betrekkelijke snelheid is hun te hoog, en, de boomen aan de oevers reeds in een razende vaart aan zich voorbij ziende schieten, begrijpen zij niet, hoe ik tot nog meerdere snelheid kan aansporen.

Er blijft mij ten slotte niets over, dan in deze schotsche en scheeve navigatie te berusten; kritiek van betere stuurlui aan wal is in dit land gelukkig niet te vreezen, en wij komen, zoo beurtelings botsend en versnellend als de knikker op een kinderbillard, toch nog vlug genoeg vooruit. De eene kampplaats na de andere, waar wij opgaande een nacht vertoefden, glijdt voorbij, en wij leggen heden een afstand af, waarover wij stroomopwaarts vijf dagen geploeterd hebben.

Wat bij deze snelle vaart wel het meest opvalt, is het schielijk breeder worden van de rivier, een verandering

waarvan men zich natuurlijk, langzaam voortworstelende, geen rekenschap geeft. Zelfs over afstanden, waarlangs geen zijriviertjes of krekten hun water bij dat van de hoofdrivier voegen, is deze verbreding en verdieping van het stroombed goed waar te nemen; wel een bewijs, dat de voeding hoofdzakelijk door ondergrondsche toestrooming plaats heeft.

Maar ook op den rijkdom der fauna krijgen wij, zoo geruischloos voortglijdend, een beteren kijk. De *kapoea's* (waterzwijnen) die, zooals nu blijkt, den bovenloop van deze rivier evenals dien van de Coppename in grooten getale bevolken, maar die wij op de heenreis, bij onze langzame en luidruchtige voortbeweging, zoo goed als niet hebben bespeurd, worden thans onophoudelijk door ons verrast. Nu eens bij enkele exemplaren, dan weer in talrijke kudden, waaronder verscheidene jonge dieren, bewegen zij zich op de lage slijkerige oevers, bij voorkeur onder diep overhangend geboomte, waar zij met hun geelgrijze tint moeilijk van hunne halfduistere omgeving te onderscheiden zijn. Zij zijn daarenboven zeer schuw en voortdurend op hunne hoede; bij het minste onraad storten zij zich hals over kop, met een schellen, doordringenden kreet „Haaauw!” in het water, en eenmaal ondergedoken, zijn zij bijna niet in hunne bewegingen te volgen. Zelfs aan het oog van den boschneger, geoeffend als het is in de jacht op dit wild, hetwelk op een hoogen prijs wordt gesteld, weten de listige dieren zich meestal te onttrekken.

Hunne waakzaamheid, terwijl zij zich op het land bevinden, en de voorkeur, waarmede zij zich aan het water als het veilige element toevertrouwen, schijnen er op te wijzen, dat zij gretig door jaguar's en poema's worden nagesteld, maar van krokodillen en waterboa's weinig te duchten hebben.

Ook wij blijken geen gevaarlijke vijanden voor hen te

zijn, en zonder Pimpel die ons, getrouw aan zijn opdracht, met een versche voorraad proviand is komen tegemoet varen, en nu weder zijn reputatie als jager handhaaft door een groot, volwassen mannetje, listig bespied en lang nagezet, te vellen, zouden wij zeker veel kruit en lood nutteloos hebben kunnen verspillen.

Tegen donker hebben wij de laatste kampplaats vóór de Gouverneur-Lely-val bereikt. Mijn voornemen om, van den maneschijn profiteerende, nog tot de val door te varen, een plan, dat trouwens bij de roeiers maar weinig geestdrift verwekt, wordt door een plotseling aandrijvende donderbui met zwaren plasregen verijdeld, en wij blijven dus hier den nacht over.

Zaterdag 28 Maart.

Na eenige uren voorspoedig varens komen wij aan de Lely-val, waar de vooruitgezonden manschappen ons hebben afgewacht, den tijd met jagen en visschen verdrijvende. Met hunne hulp worden onze booten langs het reeds vroeger gebruikte pad overgesleept en beneden de val weder te water gelaten.

Het regent nog steeds bij buien, en daar De Kock zich onwel en koortsig gevoelt, wil ik hem de kans op een nat pak voor de rest van den dag besparen, door de tocht naar het Confluentie-kamp tot morgen uit te stellen, en hier voor den nacht onze tenten te doen opslaan.

De val is nu prachtig om aan te zien; de watermassa, die zich steil naar beneden stort, is enorm in kracht en volume toegenomen, en de rivier schijnt haar niet zoo gemakkelijk af te voeren, want het niveau is aan den voet ruim een meter hooger dan vroeger, zoodat de zandbank, waarop wij den vorigen keer kampeerden, nu eenige voeten onder staat.

Wij smullen hedenavond aan een bout van den *kapoea*, die gisteren door Pimpel is geschoten, want hoewel het vleesch een eenigszins zoetigen reuk heeft, ongeveer als konijnenvleesch, vinden wij het bij uitstek malsch, sappig en smakelijk, n'en déplaise Kappler, die het ongenietbaar noemt voor een Europeesch verhemelte.

Het dessert van Locus-vruchten, door de arbeiders aangeboden, die in onze afwezigheid een voorraad daarvan hebben ingezameld, valt minder in den smaak. Het zijn groote houtachtige peulen, zeer hard en bros van schaal, waarvan de pitten zijn omgeven door een droog, vezelig, bruin gekleurd vleesch, dat een sterke Limburgsche-kaas-lucht verspreidt. De indruk, dien het op de smaakzenuwen maakt, is een zeer bijzondere. De eerste gewaarwording is, alsof men een handvol zaagsel in den mond had genomen, maar al spoedig smelt de droge zelfstandigheid en brengt een zeer geprononceerden smaak teweeg, die moeilijk is te beschrijven, maar zeker door Van Alphen's vlijtigen leerling niet met „naar meer” zou zijn gequalificeerd.

Zondag 29 Maart.

Ten 8 uur met onze nu weer voltallige flotille vertrokken, komen wij, door een snellen stroom begunstigd, reeds ten 1 uur 30 bij het Confluentiekamp aan.

Tot mijn verwondering wijst de peilschaal, die wij hier vroeger hebben opgericht, een lageren waterstand aan, dan bij ons vertrek, hoewel toch bij de plaats, waar wij opgaande voor het eerst overnachtten, de palen van het toen vervaardigde en betrokken kampje, dat wij zoo even voorbij voeren, diep in het water stonden. Een interessant en raadselachtig verschijnsel, dat tusschen twee zoo dicht bijéén gelegen punten het niveauverschil een zóó groote ongelijkheid kan vertóonen! Want het is niet aan te

nemen, dat op den eersten dag van onze reis stroomopwaarts, toen wij des middags bij snel wassend water ver- trokken, daarna weder vóór den avond een zoo sterke daling van het peil zou hebben plaats gehad, evenmin als dat zulks nu, gedurende den korten tijd dat wij het traject aflegden, het geval zou kunnen zijn geweest. De verklaring is misschien te zoeken in den invloed van den Toekoemoetoe die, een weinig boven Confluentiekamp uitmondende, den loop van de hoofdrivier voor een kort gedeelte rechthoekig heeft omgebogen en in zijne richting gedwongen. De hoeveelheid water, die deze zijstroom heden aanvoert, is van geen beteekenis, zoodat thans het verhang van de hoofdrivier op normale wijze moet zijn gevormd, terwijl daarentegen op den dag van ons vertrek naar boven die zijtak uitermate gezwollen was. Het zou nu mogelijk zijn, dat door den sterken aanvoer van die zijde het water toenmaals hier in de bocht, beneden de monding, werd opgestuwd, terwijl daarboven de hoofdrivier, gelijk bij een Giffard-ejector, als het ware werd leeggezogen, en zóó een averechtsche toestand werd geschapen, waarbij de waterstand beneden hooger was dan boven, zonder dat de stroom dientengevolge kenterde. — Ja, alleen zulk een bizondere werking kan, dunkt mij, den fellen tegenstroom, dien wij den eersten dag ondervonden, rijmen met de betrekkelijk geringe hoeveelheid water, die toen door de Lely-val werd aangevoerd, en het lage peil, dat wij aan den voet van die val aantroffen.

Ook nu weer vinden wij alle goederen, die wij achterlieten, volkomen intact terug, ofschoon toch zeker gedurende onze afwezigheid verscheidene boschnegers hier gepasseerd zijn, op weg naar den Toekoemoetoe, die met zijne wildrijke oevers een druk bezocht jachtterrein van hen is. De eerlijkheid van dit onbeschaafde, heidensche volk is waarlijk niet genoeg te roemen. Want onder

hetgeen wij hier open en onbeheerd lieten staan, komen vele dingen voor, die zij van de grootste waarde achten, en onze eigengemaakte *kandoe* kunnen zij hoogstens beschouwen als een kennisgeving, dat wij van ons eigendomsrecht geen afstand wenschten te doen. Een religieuze beteekenis kan dit symbool voor hen niet hebben. Zij weten wel, dat wij met hunne goden niet in gemeenschap staan, en voor andere goden zijn zij niet bevreesd. Volgens hunne opvatting toch heeft elk ras zijn eigen god of goden, die zich met eens anders schepselen niet inlaten.

Heel aardig kwam dit uit, toen eens een zendeling in dweepzieken overmoed het beeld vernielde van een hunner voornaamste afgoden, die, naijverig als Jehova, afvalligheid of schennis met den dood heette te straffen. Hij meende door deze gewelddaad het bijgeloof van de omstanders met één slag te hebben vernietigd, maar toen hij zich triumfantelijk tot de menigte wendde, uitroepende: „Zie nu, uwe goden hebben immers niet de minste macht!”, gaf men hem heel naïf ten antwoord: „Neen, over u niet, die een blanke zijt, maar als wij zoo iets bestaan durfden, zouden wij op de plaats gedood worden.”

Mij dunkt, de teleurgestelde zendeling, die zijn spitsvondigheid zag afgestuit op den eenvoud van zulk een kinderlijk geloof, moet in verootmoediging het woord zijns Meesters herdacht hebben: „Zalig zijn de armen van geest!”

Maandag 30 Maart.

Wij beladen de booten met het resultaat van de bloemlezing, die wij gisteren in den chaos van opeengestapelde goederen hebben gehouden, want al wat uit zich zelf slechts geringe waarde heeft, en voor de expeditie niet meer

van nut kan zijn, zooals vele blikken met papier, voor het conserveeren van planten bestemd, goedkoope chemicaliën enz., moet wegens gebrek aan plaats en laadvermogen worden geabandonneerd.

De Kock wordt, bij het ordenen van zijn medicijnkist, in de hand gebeten door een jong buideldier, dat blijkbaar gedurende onze afwezigheid hier is geboren in een nestje, door de moeder tusschen het hooi, waarmede de fleschen zijn verpakt, ingericht. Van een sigarenkistje en een stukje kopergaas maken wij een hokje voor het dier, dat door onzen zoöloog, maar ik geloof voornamelijk met den neus, als een opossum wordt gedetermineerd. Het schijnt dus, dat bij dit soort buideldieren de jongen niet, zooals ik dacht, van hunne geboorte af door de moeder in den buidel worden meegedragen, maar gedurende een zekere periode in het nest worden opgekweekt.

De reis stroomafwaarts is weder zeer voorspoedig; het water is in den afgeloopen nacht bijna twee voet gezegen, en voor een fellen stroom parelen wij vliegensvlug de nu weder ruime en breede rivier af.

De talrijke zandbanken, die zich overal aan de buitenzijde van de scherpe krommingen hebben gevormd, en bij onze heenreis bloot lagen, zijn nu alle ondergestroomd, zoodat de palen, door de boschnegers op hunne riviertochten, ten behoeve van hun nachtverblijf, in het zand geheid, ver in het water staan. Hier en daar, waar blijkbaar hun oponthoud van eenigen duur is geweest, treffen wij, naast de langwerpige smalle kampjes, die, met eenige verdroogde palmbladeren gedekt, tot beschutting van hunne hangmatten hebben gediend, ook een zoogenaamd *galo-hoso*, godshuis of tempel, aan, een meer vierkant afdakje op palen, waarin een ruw behakte houten staak, met eenige vodden behangen, en aan den top op de meest primitieve wijze, door middel van een rondgaande

inkeping, met iets als een hoofd voorzien, het „gesneden beeld” van den god moet voorstellen. Een boog met eenige pijlen, een versleten vischtuig en eenige doode stinkvogels, naast de godheid opgehangen, voltooien de stoffeering van zulk een bedehuis.

Te Mombabasoe hoorende, dat er brieven voor ons zijn aangekomen, die in bewaring zijn bij den kapitein van Boschland, varen wij tot dit dorpje door, verlangend naar eenig nieuws uit het vaderland. Ons geduld wordt echter op een zware proef gesteld, want de kapitein is afwezig, en zijn huis gesloten. Daar het dorp zonnig en ongezellig is gebouwd, in denzelfden trant als Granman-kondre, keeren wij terug naar het vriendelijke en beschaduwde Mombabasoe, om ons daar te installeren, een paar manschappen met een der korjalen achterlatende, met de opdracht, terstond na de thuiskomst van den kapitein de mail op te brengen.

Dinsdag 31 Maart.

Reeds in de vroegte worden wij met een lijvig pak brieven en mailcouranten verrast, terwijl ook de manschappen hun deel in de vreugde genieten door de aankomst van een kistje tabak, door den heer Loth op mijn vroeger verzoek uit Paramaribo toegezonden. Tengevolge van een slecht beheer was de voorraad van dit onontbeerlijk artikel reeds geruimen tijd vóór den berekenden termijn ten einde, zoodat de arbeiders, niet minder verzot op het rooken dan wijzelf, het weinige, dat wij van onze voorraad nu en dan konden afstaan, hebben moeten aanvullen met onze gebruikte theebladeren, die, boven een vuurtje of in de zon gedroogd, daarna in hunne pijpen verder werden afgewerkt.

Wij beleggen nu weder scheepsraad om de lijnen te be-

palen, volgens welke het slot van de expeditie zal worden geleid. Daar Pulle uit Holland een opdracht heeft ontvangen, om vóór zijn vertrek uit Paramaribo nog eenig materiaal te verzamelen voor het onderzoek naar de oorzaak van de, op de plantages heerschende, ziekte onder de cacaoboomen, is het wenschelijk, dat hij van hier onverwijld naar de stad vertrekt. Van Gelder zal hem daarheen vergezellen, want met het oog op de schaarschte van onze proviand, is het zaak, het aantal deelnemers zooveel mogelijk in te krimpen, en De Kock, als geneesheer reeds onmisbaar, verklaart zich gaarne bereid tot de noodige assistentie bij mijne geografische werkzaamheden. Te zamen zullen wij beiden nu nog een laatsten tocht ondernemen, om een bergtop te bestijgen, vanwaar een vierde panorama op het bergland zal kunnen worden waargenomen en gemeten.

Mijn keuze is daarvoor gevallen op den Ebba-top, de noordelijkste hooge berg van de *Van Asch van Wijcketen*, die hier ergens in het Oosten op niet zeer grooten afstand moet liggen.

Om het punt te bepalen, vanwaar wij dezen tocht het beste kunnen ondernemen, leid ik nu, uit de tot nu toe verzamelde gegevens, de plaats van den Ebba-top en den loop van de rivier, voor het gedeelte bewesten daarvan, zoo nauwkeurig mogelijk af. Uit die berekeningen blijkt, dat ons doel in een richting O.N.O. op 14 K.M. van hier ligt, en in O.Z.O.lijke richting dien zelfden afstand van Granman-kondre is verwijderd, terwijl daartusschen geen enkel punt van de rivier een noemenswaarde besparing in weg zou bieden. Nadat, door de observatie van een reeks stershoogten, de uit de gecorrigeerde rivierschets afgeleide Breedte van Mombabasoe, op welke de berekeningen ten deele gebaseerd waren, astronomisch is gecontroleerd, besluiten wij derhalve, van hieruit onzen tocht te aanvaarden.

Woensdag 1 April.

Van der Vreugd wordt met vier man uitgezonden, om heden een begin te maken met het tracé. Wij zullen namelijk weder dezelfde methode volgen als op onzen tocht naar den Hendriktop, elken dag verhuizende en alle bagage vervoerende naar het einde van den weg, die den vorigen dag is gebaand.

Pulle en Van Gelder maken zich gereed voor de thuisreis, terwijl De Kock en ik ons bezig houden met het sorteeren van de benoodigdheden voor onzen tocht en het indeelen van de vrachten voor morgen.

Ik had gehoopt, eenige boschnegers bereid te vinden om onze reisgenooten naar Paramaribo te brengen, maar geen van de bewoners is door geld of goede woorden tot zulk een verre reis te bewegen, ja zelfs heeft niemand lust, hen als gids en loods tot beneden de vallen te vergezellen. Zij moeten dus op eigen gelegenheid vertrekken, en hoe gaarne ik mijn troepje dragers intact had gehouden, ben ik genoodzaakt, twee daarvan als roeiers voor hen aan te wijzen.

Ten 11 uur is alles voor hun vertrek gereed, en nemen wij afscheid van hen, met de beste wenschen voor een voorspoedige reis. In een van de dorpen, boven en meer nabij de vallen gelegen, zullen zij al licht een boschneger vinden, die hen de versnellingen veilig overbrengt.

Donderdag 2 April.

Nadat de verschillende vrachten onder de dragers verloot, en deze alle onderweegs zijn, tijgen ook De Kock en ik al metende op marsch.

De bewoners hebben onze toebereidselen voor den tocht

hoofdschuddend gadeslagen; in hunne oogen zijn wij een troepje dwazen, die een levensgevaarlijk waagstuk gaan ondernemen. Want voor de diepte der wouden koesteren zij een bijgeloovige vrees, en voor niets ter wereld, geloof ik, zouden zij een nacht ver van hun dorp in het bosch doorbrengen. De naam „boschnegers” oorspronkelijk aan de voorvaderen van dit volkje gegeven, toen deze zich als weggelooopen slaven in de bosschen schuil hielden, is dan ook thans een zeer oneigenlijke geworden; „rivier-negers” zou een veel passender benaming zijn. Want de rivieren zijn nu alles voor hen, het water hun heirbaan en hun vischdomein, de oevers hunne woonplaatsen, jachtgronden en akkers.

Een der vrouwen is zóózeer in bewondering voor onze stoutmoedigheid, dat zij mij vraagt, of ik een tooverdrank heb ingenomen, om zulk een *biggi hati* („groot hart” d. w. z. moed) te krijgen, en als ik dit lachend ontken, zegt zij: „O, dan heeft je Masra Gado je zeker zulk een *biggi hati* gegeven!”

Heel lang hebben wij heden nog niet te meten, reeds na ruim een uur komen wij, beurtelings opmarcheerende, juist bij het losbreken van een geweldigen stortregen, aan de plaats, waar men de kampjes voor het nachtverblijf heeft opgericht, niet meer dan ruim 1500 M. van het dorp verwijderd.

Het pad leidt geheel door braakliggende kostgronden, die dicht met allerhande doornig en stekelig gewas zijn begroeid, waaronder de lange, snijdende grassoort, door de negers *baboen-nefi* (mes van den brulaap) genoemd, domineert. Zulk een dooreengestregelde en gewapende vegetatie is altijd moeilijk op te ruimen, en de houwens moeten daartoe telkens geslepen worden, want alleen als zij vlijnscherp zijn, hebben zij op het taaie, buigzame goedje voldoende vat.

Daarbij komt, dat de ijver van onze manschappen wel eenigszins aan het verflauwen is. Zij zouden trouwens het volste recht hebben, zich tegen dezen laatsten tocht te verzetten, want ons contract luidt, dat zij zich voor hoogstens vijf maanden hebben verbonden, en die termijn was reeds bij onze terugkomst te Mombabasoe verstreken. Toch morren zij niet, en hoewel ik door zijdelingsche informatie weet, dat zij allen hunkeren naar het einde, houdt zich ieder tegenover mij, alsof hij met louter blijmoedige tevredenheid was bezielde.

En dit moet nog te meer gewaardeerd worden, omdat zij zich ook, wat hunne voeding betreft, opofferingen moeten getroosten, doordien verschillende artikelen, waarop zij volgens het contract recht hebben, niet meer voorradig zijn. Rijst en boonen hebben wij nog in overvloed, maar met de genotmiddelen is het treurig gesteld en de verstrekking van suiker en rum b.v. moest reeds geruimen tijd geleden gestaakt worden. Het gemis van het dagelijksch oorlam tellen zij nog het minst, het gebrek aan suiker daarentegen gevoelen zij dagelijks; deze schijnt werkelijk een der eerste levensbehoeften voor hen te zijn.

Maar ook naar de zwarte vriendinnetjes, die zij te Paramaribo achterlieten, trekt hun hart nu hoe langer hoe meer. Voor het ewig Weibliche zijn zij lang niet ongevoelig, en de Maria's, Johanna's en Christina's zijn zoo langzamerhand de schering en inslag van hunne avondgesprekken geworden.

Om een loopje met hem te nemen, vraag ik aan Van der Vreugd, wat zij nu wel het meeste missen, de suiker of de meisjes, maar hij antwoordt heel snedig en bloemrijk: Natuurlijk de meisjes, mijnheer, want die zijn immers honig!

Vrijdag 3 April.

Onze kampplaats ligt aan een kabbelend kreekje, waarvan de bedding met kleine stukken witte en blauwe kwarts is bezaaid. Struyk, een van de oud gedienden, die ditmaal als kok fungeert, omdat onze Engelschman wegens ongesteldheid naar Paramaribo is doorgegaan, heeft er gisteren al een begeerig oog op geslagen. Hij is lang in de goudvelden werkzaam geweest, en verzekert ons, dat de bodem hier geheel het uiterlijk heeft van een terrein, dat rijk is aan goud.

In deze lijn schijnt echter de fortuin onze expeditie niet te willen begunstigen, want het onderzoek levert weder geen spoor van het edele metaal op; niets dan een hoopje kruit blijft na het wasschen in de *baté* over.

Onder korte, maar hevige stortregens, afgewisseld door fellen zonneschijn, leggen wij al metende den weg naar het volgende kamp af. Ons pad voert weder over soortgelijk terrein als gisteren, maar hier en daar trekken wij nu ook een bebouwde akker over, die te midden van de verwarde wildernis nog slechts in geringe mate door het woekerend onkruid is in bezit genomen, en waarop het gewas nog te velde staat. Zoo passeeren wij een aanplant van ananas en suikerriet, een rijstveld en een cassave-akker.

Onze vordering is heden nog geringer dan gisteren, niet veel meer dan 1 K.M. ditmaal; iets waaraan het suikerriet waarschijnlijk niet vreemd is. De kappers schijnen zich meer aan deze zoo gewilde versnapering dan aan hun arbeid te hebben gewijd. Ik wil hun, onder deze omstandigheden, daarover niet te hard te vallen, maar kan toch niet nalaten, aan Van der Vreugd, wanneer deze van zijn dagtaak in het kamp is teruggekeerd, te vragen, of hij niet vindt, dat suikerriet nog moeilijker is door te komen

dan *baboen-neft*. En de verlegen grijnslach, waarmede hij mijn ironie beantwoordt, toont duidelijk genoeg, dat mijn vermoeden juist was. Hij verzekert mij echter, dat er heden hard gewerkt is, en belooft, dat dit tot het einde van den tocht zal worden volgehouden.

De strook lands, die de sporen van menschelijken arbeid draagt, is nu achter den rug; het kamp voor heden nacht ligt op het punt, waar weder het ongerepte woud begint.

Zaterdag 4 April.

Wij meten heden een lang traject af over terrein, dat uiterst gemakkelijk is te begaan. Het is bijna uitsluitend met doornpalmen, *kesi-kesi-makká* en *pinggo-makká*, begroeid, en in de stille, koele schemering, die aan zulk een vegetatie eigen is, spannen wij onbelemmerd lijn na lijn langs den vasten vlakken grond, waarboven de sierlijke palmen hunne eerebogen welven. Alleen nu en dan, waar de diepe bedding van een kronkelend kreekje onzen weg kruist, is het pad in een strook van verward kreupelhout en dooreengestrengelde lianen uitgehouwen, daarna loopt het weder lijnrecht tusschen de palmen voort, slechts door een afgehouden stammetje hier, een neergeknakt palmblad daar, gemarkeerd.

Van regen blijven wij heden verschoond, en hoewel wij telkens op eenigen afstand de stortbuien in het palmwoud hooren nederruischen, komen wij vandaag voor het eerst met droge kleederen in het kamp aan.

De optelling in het meetboekje geeft tot uitkomst, dat wij 2300 M. hebben gemaakt; er zijn dus nu ongeveer 5 K.M. van den weg achter den rug, en als wij zoo snel blijven voortgaan als vandaag, kunnen wij reeds in 3 à 4 dagen den berg hebben bereikt.

Zondag 5 April.

Wij vorderen heden weder even goed als gisteren, hoewel de plantengroei nu veel meer moeielijkheden bij het kappen heeft opgeleverd, dan bij het vorige traject. De ijver schijnt gelukkig bij onze manschappen te zijn teruggekeerd; ook de dragers, die dagelijks drie gangen hebben te maken, komen blijkbaar weder in de routine, bij den tocht naar den Hendriktop verkregen, waarvan dit reisje slechts een korte en gemakkelijke herhaling is. Alles loopt nu weer op rolletjes, het terrein blijft nog steeds volkomen vlak, en de talrijke kreekjes, die het doorsnijden, voorzien ons overvloediglijk van koel en helder drinkwater.

Voor de Kock en mij is het leven dan ook zeer genoegelijk. Het meten van den weg en de bijzonderheden in dieren- en plantenleven, die wij daarbij opmerken, geven ons juist genoeg afleiding en bezigheid, en wanneer wij des middags in het kamp aankomen, vinden wij onze ruime tent, uit twee dekkleeden vervaardigd, gespannen, waaronder wij, beschut tegen den regen, den avond gezellig pratende doorbrengen.

Maandag 6 April.

Terwijl wij ons gereedmaken om op marsch te gaan, hooren wij een luid gehamer en geklop in het bosch nabij onze kampplaats. Het blijkt door een talrijken troep apen te worden veroorzaakt, die boven in een hoogen boom druk bezig zijn met het open beuken van groote vruchten, welke zij daartoe met geweld tegen de takken slaan. Hoe zij daarbij precies te werk gaan, komen wij, jammer genoeg, niet te weten, want op onze nadering

neemt de geheele bende haastig de vlucht over de kronen der naburige boomen, en laat de reeds geplukte vruchten naar beneden vallen. Wij nemen eenige daarvan mede en toonen ze aan de arbeiders, die beweren, ze te kennen onder den naam *kwatta-patoe* d. i. pot van den kwatta. Zij hebben ook geheel het uiterlijk van een pot met hunne donkere, ijzerharde en duimendikke schaal, waarin een ronde opening, die door een juist passend dekseltje is gesloten. Alleen bij de goed rijpe exemplaren gelukt het, door een krachtigen mokerslag tegen het pantser, dit deksel te doen losspringen en den inhoud te bereiken, die uit honderden vrij smakelijke langwerpige nootjes, door een bruin schilletje omgeven, bestaat.

Ons pad voort ook heden weer door bijna volkomen vlak land, afwisselend met doornpalmen en dicht geboomte bezet.

Het wild is hier veel schaarscher dan op onzen tocht naar den Hendriktop, en het komt mij voor, ook schuwer te zijn. Nu en dan stooten wij een troep *kami-kami* op, die zich met een schetterend getrompet uit de voeten maakt, of een *anamie*, (kortstaart-hoen), die zich haastig trippelend tusschen de struiken verbergt. Zelfs de *powisi* is hier zeldzaam, en van wilde zwijnen hebben wij nog geen spoor ontdekt. Het eenige, wat wij tot nu toe buit maakten, is een schildpad, waarvan het vleesch echter taai en weinig smakelijk is, ter nauwernood geschikt om er soep van te maken.

De weg is heden buitengewoon lang, en het loopt reeds tegen den avond, als wij, op het laatst nog door een geweldige stortbui overvallen, druipnat in kamp V aankomen. Uit mijn rekening blijkt, dat wij het record hebben geslagen, door vandaag 2800 M. in rechte lijn af te leggen. Wij moeten nu ons doel reeds tot op een paar K.M. zijn genaderd, en Van der Vreugd, weldra met zijne man-

schappen in het kamp verschijnende, brengt dan ook het heugelijke bericht mede, dat heden de voet van den berg door hen is bereikt.

Dinsdag 7 April.

Voor het eerst neemt het terrein nu een min of meer golvend karakter aan, en wij stijgen zelfs langs een glooiende helling een eenigszins belangrijken heuvel op, die blijkbaar een vóórtopje van onzen berg vormt. De oostelijke flank, die vrij steil is, afdalende, komen wij daarna al spoedig in kamp VI aan den voet van den Ebba-top aan. Het zadel tusschen den heuvel en den berg is diep ingesneden, zoodat daarin een zwamp is ontstaan, op de gewone decoratieve wijze met een menigte ranke Pinapalmpjes begroeid. Zwakjes stroomend, vliet een klein kreekje door dit dal, blijkbaar voor de westelijke flank des bergs de afwatering bezorgende, welke dus, alweer in overeenstemming met mijn mist-theorie, naar deze zijde niet veel te beteekenen heeft.

Het schijnt wel alsof, zeer te ongelegener tijd, weder een natte periode van het seizoen in aantocht is, want nauwelijks zijn wij onder dak, of evenals gisteren breekt een zware stortbui los, en den geheelen avond blijft met afwisselende hevigheid de regen vallen.

Van der Vreugd rapporteert mij, dat het tracé heden tot aan de hoogste spits van den berg is voltooid. De weg is lang, zegt hij, maar niet bijzonder steil en dus zonder veel inspanning voor de dragers te begaan. Maar de top is met tamelijk hoog en zwaar geboomte bedekt, zoodat het schoonkappen vrij veel tijd en arbeid zal kosten.

Woensdag 8 April.

Den geheelen nacht door heeft het zwaar geregend, en dit blijft nog tot den middag voortduren. Dan breekt eindelijk de lucht, en het zonnetje komt weer te voorschijn.

Het meerendeel van de manschappen wordt nu naar boven gezonden, om een gedeelte van onze bagage en gereedschappen naar den top te brengen. De dag is reeds te ver gevorderd, en de weg te lang en te moeielijk, om nu nog alles, wat voor onze verhuizing noodig is, te vervoeren. De barometer toch wijst hier ongeveer denzelfden luchtdruk aan als te Mombabasoe; het pad moet dus ruim 700 meter onafgebroken stijgen.

De rest van het personeel wordt te werk gesteld aan het verbeteren van de kampjes, want nu de manschappen weder verscheidene dagen van zwaren arbeid tegemoet gaan, is het noodzakelijk dat zij, hier des avonds terugkeerende van hun vermoeiende dagtaak, een droog en wel beschut onderkomen vinden.

Struijck graaft intusschen een diep prospectie-gat in den kwartsrijken bodem, die opnieuw gouden verwachtingen bij hem heeft opgewekt, maar de arbeid is weder vergeefs als vroeger; hoewel De Kock baté na baté van de uitgegraven specie in het kreekje uitwascht, tot hij stijf en stram is van zijn bukkende bezigheid, wordt zijn moeite zelfs niet door een glimp van „kleur” in het achterblijvende slib beloond.

Het droge weder blijkt een korte vreugd. Tegen zons-
ondergang pakken zich dikke wolken te zamen, en het duurt niet lang, of regenstralen als pijpestelen dalen loodrecht uit den inktzwarten hemel neer. Den ganschen avond houdt de regenval met onverminderde hevigheid

aan, als hagel kletterend op de palmbladeren, en sluit, als met een glinsterend gordijn, ons beknopte schuilplaatsje van de buitenwereld af.

Donderdag 9 April.

De regen is tegen den morgen geëindigd, en alle hens gaan met de rest van onze bagage en de instrumenten naar boven, terwijl De Kock en ik al metende volgen.

De weg valt niet mede; de hevige regens hebben den leemigen grond doorweekt, en de helling is in het eerst van een aanmerkelijke steilte. De bodem is hier veel rotsiger dan op de flank van den Hendriktop, die wij bestegen; blijkbaar is de humuslaag slechts dun, zoodat hier en daar het vaste gesteente van den berg bloot ligt. Dit is zeker ook de reden, dat reeds op 3 à 400 M. hoogte de vegetatie belangrijk van karakter verandert. De boomen worden lager en nemen een heesterachtigen vorm aan, klimplanten en kruipende lianen worden menigvuldig, en alle takken en ranken geraken met een groene mossoort overtoegen. De steilte is inmiddels afgenomen, en de helling blijft nu gemiddeld ongeveer 15° , totdat wij den top naderen; dan wordt het pad nog glooiender en het geboomte tegelijk weder hooger en forscher gestamd. Het bergspoor, dat wij volgen, buigt nu meer naar het noorden af en voert ons, door een bosch, dat zoo goed als volkomen het karakter heeft van de wouden beneden, naar het hoogste punt van den berg.

Ook den top zelf vinden wij met vrij zware en hoogopgaande boomen bezet, waarvan de ijle kronen onderling door een menigte lianen zijn verbonden, terwijl een sterk ontwikkelde ondergroei van heester- en struikgewas den bodem bedekt.

De manschappen zijn reeds met het omkappen van het

bosch begonnen, en hier en daar naar het Oosten en Noorden, waar de berg met een loodrechten wand afbreekt, gunt een opening tusschen de stammen een kijkje op de buitenwereld. Het is echter vrij dik van mist, zoodat alleen de naaste toppen van de Van Asch van Wijeketen zichtbaar zijn.

Ook het geraamte van onze woning, uit dunne boomstammetjes samengesteld, vinden wij al opgericht, en door dit met 4 dekkleeden te overtrekken, maken wij daarvan een goed gesloten huisje, met een aflopend dak, alleen aan een der smalle zijden naar het Zuiden open; een soort van hondelok in het groot, waarin ons beider hangmatten worden gespannen, en daartusschen nog een veldtafel met twee stoelen een plaatsje vinden, terwijl de groote lamp, in het midden opgehangen, als licht- en warmtebron tevens, dienst doet.

Struyk, onze kok, die een man is van weinig woorden, maar van vele talenten, weet zich met eenvoudiger middelen te behelpen. Palmbladeren, kunstig inéengevlochten, strekken zijn kampje, dat voor woning en keuken tegelijk bestemd is, tot wanden, die het getaande zeildoek, waaruit onze tent bestaat, in dichtheid maar weinig toegeven.

Tegen de guurheid van het klimaat zijn wij dus goed beschut, en de maatregelen, daartoe genomen, blijken ook niet overbodig te zijn geweest, want na zonsondergang valt de thermometer tot 19° C., een temperatuur, waarbij de harde, natte oostenwind, die er waait, weinig behagelijk aandoet.

Vrijdag 10 April.

Het schoonkappen van den top wordt nu met kracht voortgezet. De bijlen zingen weer haar oude klankvolle

Boom met een menigte lianen behangen.

lied, dat met metalen echo's tusschen de gladde woud-zuilen weergalmt, en telkens kondigt het waarschuwend hoe! van de kappers aan, dat een van hunne slachtoffers op bezwijken staat. Met een geluid als het knallen van al korter en korter opeenvolgende explosies, knappen de nog intact gebleven vezels af, tot het gekraak, in een ratelende roffel versnellend, wegsterft in het doffe gerommel, waarmede het zware gevaarte langs de steile helling in het woud daarbeneden stort.

Soms ook blijft de roffel uit, en verstomt het gekraak reeds na de eerste ontploffingen. De boom is dan in zijn vaart gestuit door den taaien weerstand der lianen, waarmede hij aan zijne naburen is verbonden, en die, als telegraafdraden gestrekt, den voorovergebogen reus ophouden. Ja het gebeurt wel, dat een half dozijn en meer van zulke aaneengevlochten kolossen op die wijze tusschen hemel en aarde gesuspendeerd blijven, totdat eindelijk een laatste, die zijn gewicht bij dat van het zwevende complex komt voegen, het snaarstijve want doet kappen. De val van zulk een brokje woud, dat alles beneden zich neerbuigt of versplintert, laat dan een wijde gaping in het geboomte achter, en wanneer een gedeelte van het bergpanorama daardoor eensklaps te voorschijn treedt, dan klinken de schelle jubelkreten der manschappen nog schetterend uit boven den loeienden donder, die door zulk een groene lawine wordt gewekt!

Een deel van de arbeiders maakt intusschen een begin met het oprichten van een observatorium, dat wegens den weelderigen ondergroei hier van een aanzienlijke hoogte moet zijn. Op het hoogste punt van den top heb ik daartoe bij het kappen een zwaren boom met kaars-rechten stam doen sparen, die als fundatiepijler voor mijn waterpas-instrument zal dienen. Deze moet nu op ongeveer 8 M. hoogte boven den grond worden afgekapt, een lastig

werkje, dat door Korsten, een van de beste en stoutmoedigste kappers, wordt verricht.

Hij klautert daartoe in een jong boompje, dat naast den dikken boom is opgeschoten, verbindt den top daarvan met twee rondhouten aan den stam, zoodat een dubbele sport wordt gevormd, en staande op dit wiebelende stellinkje, kapt hij den boom, tot op een dunne strook na, door. Wanneer hij zijn hachelijke standplaats heeft verlaten, wordt dan een dunne lijn, aan het uiteinde met een steen bezwaard, over den ondersten tak geslingerd en daarmede een stalen trosje met een ruim oog rondom den tak vastgetrokken. Alle hens worden nu opgefloten, en met vereenigde inspanning brengen wij den boom ten val.

Daar het kabeltje slechts kort is, moeten wij bij het eerste gekraak een goed heenkomen zoeken, en onze zwartjes, die met hun impulsief temperament overdrijven bij alles wat zij doen, rennen weg alsof zij den Eiffeltoren hadden omgetrokken. Al ginnegappend terugkomende, zijn zij niet weinig verbaasd over de koelbloedigheid van onzen dokter, die niet aan de manoeuvre heeft deelgenomen, en nog op zijn zelfde plaats, dicht naast den neergeploften stam, bedaard zijn pijpje zit te rooken. In zulk een benijdenswaardige kalmte kunnen zij zich niet indenken!

Het weer is heden vrij goed geweest, maar kort nadat de arbeiders naar beneden zijn vertrokken, steekt de wind hevig uit het oosten op en brengt een dikken mist met zich mede. Wij echter zitten te zamen knusjes in ons nieuwe huis bij de lamp, die koesterend brandt, en laten den natten storm daarbuiten razen.

Zaterdag 11 April.

Het observatorium wordt nu verder afgewerkt. Vier boomstammen, op een lengte van 8 M. gekapt, worden daartoe op gelijken afstand rondom den middenpilaar gesteld en door stevige dwarsstaken tot een vierkante stelling verbonden, waarvan elke zijde nog door een dubbel diagonaal-verband van kruisende stammen wordt verstijfd. Bovenin wordt een vloertje van rondhouten gelegd, met een ruim gat voor den middenstam, zoodat deze, na aan den top vlak te zijn afgezaagd, als een vrijstaande pijler tot fundatie van het waterpas-instrument kan dienen. Met een schuine ladder, die naar boven leidt, is het bouwkundig gewrocht voltooid, en ik ben nu in het bezit van een observatiepost, waar alle verticale, zoo-wel als horizontale, hoeken op het blootkomende panorama zullen kunnen worden gemeten.

De kappers hebben zich intusschen braaf geweerd, en een sector van Noord tot Oost is nu reeds opengemaakt. Maar ondanks het warme zonnige weder, is de lucht nog zoo nevelig, dat er van het bergland hoegenaamd niets te zien is, zoodat wij de rest van dezen dag nog in ledigheid moeten doorbrengen.

Onder het gekapte hout vinden wij een boom, die een overvloedig melksap afscheidt. Niet alleen de schors van den stam, maar ook de takjes en bladeren zijn er van doortrokken. De vruchten, in een groot aantal aanwezig, zijn klein, rond en groen; het doorschijnende geleachtige vruchtvleesch, dat de pitjes bevat, is door een dikke vleezige schil, eveneens rijk aan hetzelfde witte sap, omsloten. Dit vocht heeft, aan de lucht blootgesteld, een langeren tijd noodig om te stollen dan de Balata-melk, maar op het gevoel schijnt het een goede rubber te bevatten.

Zondag 12 April.

Heden morgen begint voor het eerst de atmosfeer hier en daar te verhelderen, zoodat met het schetsen en meten van het panorama, hoewel dan bij stukjes en beetjes, nu een aanvang kan worden gemaakt. Overal hangen nog zware regenbuiën over het landschap, maar daartusschen is het zicht buitengewoon goed. Een groote sector ter weerszijden van het noorden is nu al opengekap, zoodat van den Van der Wijcktop af tot beoosten den Jan Basi Gado en het dichte heuvelland daaromheen, het uitzicht onbelemmerd is.

Maar kort na den middag reeds wordt onze bezigheid afgebroken door een zwaren stortregen, die blijft aanhouden en den geheelen dag verder geen kwartier geeft.

Eerst tegen den avond klaart de hemel op, en de ondergaande zon breekt nog eenmaal door, om met hare laatste schuine stralen een zeldzaam schoon natuurafereel te verlichten. Mijlen en mijlen in het rond is de regen neergeplast, de lucht tot een uitersten graad van doorzichtigheid verreinend, en de witte damp, die er uit is overgebleven, ligt nu in lange slierten over de donkere wouden gesmeerd, rolt in smokige massaas langs gekartelde berggruggen, of bespreidt een gansch heuvelland als met een donzige sneeuwvacht, hier en daar gescheurd en in flarden gereten, waar de koolzwarte toppen met wonderlijk scherpe belijning er uit opsteken.

Maar ras valt het gordijn voor dit tooneel, want de zon is nog niet onder, of een harde wind komt loeiend uit de diepte aanwaaien, van een dikken natten mist weer getrouwelijk vergezeld.

Maandag 13 April.

Met het kappen vorderen wij nu goed; van bezuiden het Westen door het Noorden heen tot het Zuidoosten toe, is de horizon reeds blootgelegd, en bij goed weder moet nu de Hendriktop met het noordelijk deel van de Emmaketen te zien zijn.

Het weer is echter heden verre van goed; zware regenbuiën volgen elkander met korte tusschenpoozen op, en de dampkring maakt zich daardoor zijn beteekenisvollen naam zóózeer waardig, dat nergens in het rond een stukje van het bergland wordt onthuld.

Des avonds worden harde wind en natte mist weder ons gewone deel. Het gure klimaat heeft De Kock reeds een zware verkoudheid bezorgd; met een vrij hooge koorts en bovendien door spierpijnen geplaagd, brengt hij den dag in zijn hangmat door.

Dinsdag 14 April.

Een groot gedeelte der arbeiders ontbreekt heden morgen op het appél. Het is in de laatste dagen gewoonte geworden, dat zij om beurten een dag vrij af nemen, onder voorwendsel, ziek te zijn, maar „niet zoo ernstig om den dokter noodig te hebben,” een boodschap die Van der Vreugd nooit zonder een glunder lachje kan overbrengen.

Hun dagelijksch werk is dan ook bijzonder zwaar. Elken morgen 700 M. hoog klimmen, waarbij nog twee blikken water à 18 liter moeten worden opgedragen, en na den geheelen dag de bijlen en houwers te hebben gehanteerd, des middags weder dezelfde hoogte afdalen, is een régime, dat niet licht kan worden genoemd. Ik wil dus gaarne wat door de vingers zien, en houd mij, of ik het zieken-rapport voor goede munt aanneem.

De arbeid loopt nu trouwens hier ten einde; een sector van 240°, van W.Z.W. tot Z.O. ongeveer, is nu opengelegd, en verder kan er niet gekapt worden, daar de zuidelijke helling van den berg te glooiend verloopt. De zuidelijke helft van de Emmaketen blijft dus, evenals de Van Asch van Wyck-keten, bezuiden onzen berg, daarachter verborgen, en daar het van belang is, ook van hier snijding te verkrijgen op die reeksen van gewichtige toppen, zend ik Van der Vreugd met zijn mannen langs het pad naar beneden, om een geschikt punt op de helling uit te kiezen, waar een opening naar het Zuidwesten kan worden gekapt.

Het is vandaag weder zeer regenachtig, maar tusschen de buien door kan ik toch nog verscheidene hoeken meten. In den namiddag barst een geweldige onweersbui boven onzen berg los, met prachtige zigzaggende vuurstralen, en den geheelen avond blijft bij een kille mistige atmosfeer de donder in den omtrek grommen.

Woensdag 15 April.

Den geheelen nacht heeft het zwaar geregend, en het blijft weder een natte gure dag met zeer beneveld uitzicht, zoodat er van het meten maar weinig komt.

De Kock blijft in kooi met vrij hooge temperatuur en koude rillingen. Het schijnt wel, alsof de vermindering van weerstandsvermogen, door zijn ongesteldheid teweeg gebracht, hem nu een malaria-recidive op den hals heeft gehaald, een verschijnsel, dat zou strooken met de waarneming van Coudreau, volgens wiens ervaring, op zijne reizen door Guyana opgedaan, elke buitengewone vermoeienis en elk ongemak, zooals een nat pak, doorge-loopen voeten etc., zich door een malaria-attaque wreekt.

In den middag klaart de atmosfeer eenigszins op, en

breekt de zon even door, zoodat ik althans in de gelegenheid ben, de noodige astronomische waarnemingen te verrichten, welke de tot nu toe verzamelde gegevens van waarde zullen maken. Met ledige handen gaan wij dus in elk geval niet van hier, al is er op een volledig resultaat maar weinig kans. Want de medegenomen proviand begint weder ten einde te loopen, en al nemen wij reeds overmorgen de terugreis aan, zullen wij toch wel een paar dagen gebrek moeten lijden.

Donderdag 16 April.

Na een guren winderigen nacht begint de dag weder met mist en regen. Met den namiddag klaart het echter aanmerkelijk op, zoodat ik nog verscheidene hoeken kan meten, geholpen door De Kock, die zich na een flinke dosis quinine weder vrij monter gevoelt.

Het geheele zichtbare panorama komt nu heden gereed; alleen de hoeken op het verre gebergte aan de Marowijne, dat slechts even nevelig is te zien geweest, ontbreken ons nog.

Tegen den avond komt Van der Vreugd naar boven en brengt een zakje rijst mede, dat de manschappen van hun karig overschot voor ons hebben afgezonderd. Onze eigen voorraad is volkomen opgeteerd, en zoo zijn wij op de liefdadigheid van ons personeel aangewezen. De wakere voorman deelt mij mede, dat op een steil punt van de helling een groote opening in het woud naar het Zuidwesten is gekapt, zoodat vele hooge bergen te zien zijn.

Wij zullen dus morgen daar, als het weder ons dienen wil, aan het meten gaan, maar in elk geval des avonds naar den voet van den berg afdalen om overmorgen de terugreis te aanvaarden.

Vrijdag 17 April.

Boven verwachting is het reeds van morgen vroeg volkomen helder zicht, zoodat wij, terwijl de manschappen onze bagage naar beneden brengen, nog alle hoeken, die wij misten, kunnen bemachtigen. Tegen twaalfen zijn wij daarmede gereed, en dalen nu af naar het punt, waar het zuidwestelijk panorama is blootgelegd.

De kappers hebben zich uitmuntend van hun taak gekwet; het ontbrekende gedeelte van de Emmaketen is nu geheel te voorschijn gekomen, eindigende in het reusachtige, duizend meter hooge plateau, waartegen wij van den De Kock-berg opzagen, en dat zich nu in zijn volle uitgestrektheid vertoont als een steilwandige rotsmassa van verscheidene K.M. in doorsnede, granieten basis, waardig een Gaurisankar of Mount-Everest te dragen! Ook de Van Asch van Wyck-keten, waartoe onze berg behoort, is nu blootgekomen en doet zich voor als een reeks van elkaarteen deele verbergende en bedekkende toppen, die zich naar het Zuidwesten voortzet, slechts een klein gedeelte van het verre Wilhelmina-gebergte, beoosten de Emma-keten, vrijlatende.

Het zicht blijft prachtig tot tegen zonsondergang toe, en juist wanneer dreigende wolkegevaarten zich beginnen samen te pakken, zijn wij met het meten van alle azinuths gereed.

Dankbaar en voldaan over het ongedachte succes, dat mij ten slotte nog een volledig stel waarnemingen heeft verschaft, dalen wij naar den voet van den berg af en bereiken het kamp juist voor het invallen van een hevigen slagregen, die den geheelen avond en nacht blijft neerplassen.

HOOFDSTUK IX.

TERUGKEER NAAR PARAMARIBO.

Zaterdag 18 April.

Het is al 10 uur geworden, voordat de stortregen wat bedaart, en de dragers met hunne eerste vrachten op weg gaan. De groote regentijd schijnt reeds zijn intrede te doen, en wij zullen spoed moeten maken om de vallen te passeeren, voordat de rivier te zeer gezwollen is.

Nu, tot haast behoeft ons personeel niet te worden aangespoord; het vooruitzicht, over eenige dagen in de stad te zijn, prikkelt hun ijver reeds voldoende, en wij zullen de terugreis naar Mombabasoe zeker gemakkelijk in twee dagen kunnen maken.

Wij zelf beginnen nu ook sterk naar het einde te verlangen. Onze taak is thans afgeloopen; de jacht op altijd meer en meer gegevens, die ons voortdurend in spanning heeft gehouden, is geëindigd, en nu de prikkel, die ons voortdreef, plotseling heeft opgehouden te bestaan, richten zich onze gedachten vanzelf naar onze aanstaande terugkomst in de bewoonde wereld en de goede zaken, zoo lang ontbeerd, die ons daar wachten.

Zelfs de meest alledaagsche dingen, die in het beschaafde leven tot de allergewoonste levensbehoeften worden gerekend, schijnen, na zulk een langdurig verblijf in de wildernis,

door een aureool van verfijnde luxe en bekorende zinnestreeking omgeven. Schoon linnengoed en een bed met hagelwitte lakens, bijvoorbeeld, komen mij nu als de meest begeerlijke zaken ter wereld voor. Ook spijsen, lang vergeten, doemen als verleidelijke herinneringsbeelden op. Ik droomde heden nacht van een biefstuk, door goudgele gebakken aardappelen omkransd, dampend op een glanzend witten porceleinen schotel, en zelfs De Kock, die in soberheid van levenswijze weinig gelijken heeft, betrapt zich op visioenen van taarten en pasteien!

In kamp IV maken wij halt, om er den laatsten nacht in de wildernis door te brengen. Wij verteren het restantje van onze rijst, dat droog moet genuttigd worden, maar met de gedachte aan den overvloed, dien wij weldra weder zullen genieten, trachten wij ons schadeloos te stellen, en wij vermaken ons op kinderlijke wijze, door elkander met het opsommen van allerlei lekkernijen het water in den mond te brengen.

Zondag 19 April.

Wij marcheeren heden terug naar Mombabasoe, door fraai, zonnig weder begunstigd, hetgeen onze laatste wandeling door de tropische bosschen niet weinig aangenaamt. Wij genieten dan ook op ons gemak en leggen slenterend den weg af, telkens een bizonderheid, die ons treft in planten- of dierenleven, opmerkend en bepratend, nu en dan uitrustend tusschen de wuivende palmen of onder de hooge bladerkronen, en ijverig orchideeën verzamelende, waarmede de vermolmde stammen van omgestorte boomen langs ons pad bedekt zijn, zoodat het al tegen den avond loopt eer wij, beladen, vermoeid en hongerig, het dorpje bereiken.

Hier is het weer alles botertje tot den boom. Een ware

Lucullus-maaltijd, uit onze nog ampele blikjesvoorraad samengesteld, en gevolgd door een dessert van de heerlijkste vruchten: ananassen, mangga's en watermeloenen, door de bevolking te koop aangeboden, herstelt onze krachten en doet ons de geleden ontberingen vergeten.

Maandag 20 April.

Wij maken heden de toebereidselen voor ons vertrek, dat op morgen is bepaald. Daar Pulle c.s., met het oog op de veiligheid bij het passeeren van de vallen, in een nagenoeg onbelaste korjaal zijn vertrokken, moeten wij nu de overgebleven vaartuigen zeer zwaar beladen om alle bagage, die van waarde is, te kunnen meenemen. De poging, om hier nog een korjaal aan te koopen, wil niet slagen; wel liggen er bij de landingsplaats eenige splinternieuwe en ruime vaartuigen vastgemaakt, maar de eigenaars willen er geen afstand van doen, omdat zij op het punt zijn, een reis naar de Marowijne te ondernemen, waar in het aanstaande gunstige seizoen hooge vrachtprijzen te bedingen zijn voor het vervoer van personen en goederen naar de goudplacers, aan den bovenloop van die rivier gelegen.

Wij zijn dus op onze eigen middelen aangewezen en zullen den tocht over de vallen met zwaar geladen booten moeten maken. Dit vooruitzicht ontnemt onze manschappen, die toch al sterk tegen die reis opzien, den moed geheel, en Van der Vreugd, met algemeene stemmen afgevaardigd, komt mij smeecken, toch ten minste één boschneger te huren om ons als gids te dienen en de veiligste passages in de versnellingen aan te wijzen, daar wij anders zeker zullen verdrinken. Zij maken zich blijkbaar een overdreven voorstelling van de moeilijkheden, die zich zullen voordoen, maar met bange stuurlui is het hachelijk

varen en, hoewel het mij aan het hart gaat, nog op het laatst mijn commando aan een boschneger over te dragen, sta ik hun dus toe, een van de bewoners te engageeren, indien zij daarin slagen kunnen.

Maar, zooals ik wel dacht, niemand is bereid om ons, tegen welke betaling ook, van dienst te zijn, en het is vermakelijk, de benepen gezichten van onze mannen te zien bij elk weigerend antwoord dat zij ontvangen.

Als de nood op het hoogste stijgt, is echter de redding nabij; ditmaal in de gedaante van een boschneger uit Granman-Kondre, die in zijn korjaaltje komt aangevaren, en zich bekend maakt als de man, die onze reisgenooten over de vallen heeft geloodst. Hij stelt mij een briefje ter hand van Pulle, waarin deze mij zijn behouden overtocht mededeelt, en verklaart zich bereid om ook ons tot Pakka Pakka te brengen, tegen de modeste belooning van een gulden en drie pond jachtkruit.

Dinsdag 21 April.

Het kost nog heel wat moeite en beleid om voor alles een plaatsje in de booten te vinden, maar eindelijk is toch het oogenblik van vertrek daar. De bevolking loopt uit en verzamelt zich op den oever bij de landingsplaats om ons uitgeleide te doen; de *wakkago*¹⁾ roept ons uit den boschrand aan de overzijde zijn „op reis” toe, en onder een veelstemmig *adjosi, masra, adjosiooo!* stooten wij af. Het is „hoera voor Paramaribo” zooals onze Jantjes zouden zeggen!

Het water in de rivier is reeds belangrijk gewassen, en de felle stroom, dien wij mede hebben, maakt dat wij snel voortschieten. Maar ons boschnegertje verloochent

¹⁾ Een soort patrijs, waaraan men naar den klank van zijn roep dezen naam heeft gegeven, die „ga heen” of „ga voort” beteekent.

zijn aard niet en veroorzaakt weer heel wat oponthoud. Eerst moet hij te Granman-Kondre aanleggen om zijn familie te bezoeken, en nadat hij hier een uurtje gepassagierd heeft, en wij nauwelijks weer onderweg zijn, zien wij hem een smal kreekje binnenvaren, terwijl hij ons toeroept, dat hij naar zijn grondje gaat om eten te halen. Ik heb echter geen lust, daarop te wachten, en roei voort, de bemanningen der andere booten order gevende te volgen, hetgeen zij ook doen, maar zoo traag mogelijk parelende en telkens verlangend omkijkende, want wij beginnen nu de eerste versnellingen te naderen.

Bij den archipel aangekomen, kies ik op goed geluk een van de takken, die er glooiend en bevaarbaar uitziet, en weldra schieten wij vliegensvlug voort, door de krullende en schuimende golfjes omstoeid. Maar omkijkende, bemerken wij, dat geen van de andere booten ons volgt; besluiteloos blijven zij in de verwijding van de rivier boven de versnelling ronddobberen.

Daar wij geen proviand in onze korjaal hebben, zijn wij wel genoodzaakt, hen in te wachten, en wij leggen, na de reeks van lichte en ongevaarlijke versnellingen te zijn afgeloopen, aan een kostgrondje van de boschnegers aan, waar de bevolking van het naburige dorpje Atereboto druk aan het werk is met de bereiding van het cassave-meel. Althans het vrouwelijke gedeelte daarvan, want de mannen vergenoegen zich met toekijken. Een van hen ligt zelfs als een pacha op den grond uitgestrekt, terwijl twee vrouwen bezig zijn, om elk van zijne beenen een katoenen sieraadsbandje te breien.

Ons geduld wordt hier op een zware proef gesteld, en nadat een paar uren met wachten zijn verstreken, opper ik de veronderstelling, dat onze boschneger, met de wispelturigheid aan zijn volkje eigen, reeds weder tot andere gedachten is gekomen en stilletjes naar Granman-Kondre

is teruggekeerd. Maar Van der Vreugd stelt mij op dit punt gerust; zijne kameraden, vertelt hij, deze mogelijkheid ook voorziende, hebben onzen gids aan een moreel bandje gelegd, door hem eenige van onze eigendommen in zijn korjaal mede te geven, een grappige omkeering van het gijzelaarssysteem, die boekdeelen spreekt voor het vertrouwen, dat zij in de onkreukbare eerlijkheid van hunne vrije rasgenooten stellen.

Eindelijk komt dan ook de flotille opdagen, voorafgegaan door het korjaaltje van onzen loods Diggiman, die door zijn zoontje, uit Granman-Kondre medegenomen, is vergezeld. Maar de dag is nu al bijna ten einde, en na nog eenige vrij belangrijke versnellingen te zijn gepasseerd, moeten wij wegens het vallen van den avond kamp maken.

Woensdag 22 April.

Onze loods, aan wien ik nu natuurlijk de leiding geheel overlaat, is een handig en ijverig man, maar hij neemt een uiterst gewichtig en professioneel air aan, niet zonder eenig leedvermaak, waarschijnlijk, zich wrekend over den hoogmoed, waarmede wij, opgaande, elke hulp versmaadden. Vóór elke val van eenige beteekenis laat hij halt houden, bestijgt een hoog punt op de rotsen en overziet met een veldheersblik het terrein, alvorens aan te geven, hoe er gehandeld moet worden. Geen enkele van de groote vallen durft hij af te loopen, hoewel verscheidene ervan volkomen recht zijn en zonder steenen; nu de hooge waterstand alle diepten heeft aangevuld en alle steilten geëffend, gladde, bruisende en schuimende hellingen vormend, de heerlijkste rutschbanen, die men zich wenschen kan. Meestal laat hij zelfs de booten geheel ontladen en brengt ze één voor één onder zijn persoonlijke

leiding en in het zweet zijns aanschijns langs allerlei kronkelwegen hortend en stootend naar beneden, terwijl onze manschappen, met de goederen beladen, over de rotsen klauterend volgen. Een veilige weg, maar een lange!, en na een geheelen dag ploeteren, brengen wij het niet verder dan tot voor de Brokoboto-val, waar wij op een vochtig eilandje, onder hoog geboomte, ons kamp voor den nacht opslaan.

Donderdag 23 April.

Het passeeren van de val kost weder heel wat moeite, en een gelegenheid voor de prachtigste watersport gaat hier verloren. In plaats van de hoofdval zelve af te loopen, die ondanks de onstuimige kracht van zijn wateren, met zijn lang en glooiend verloop, mijns inziens heel niet gevaarlijk is, moeten wij op aanwijzing van onzen gids de vaartuigen langs een omweg over een opéénvolging van kleine, steile valletjes, vol met puntige steenen, behoedzaam afvieren, een werk, waarmede een groot gedeelte van den morgen is gemoeid.

Maar hiermede zijn wij ook de groote vallen van de zuidelijke reeks voorbij, en de volgende versnellingen varen wij zonder oponthoud af, met het korjaaltje van Diggiman voorop, die blijkbaar in den uitgestrekten en verwarden archipel uitstekend den weg weet. Wij volgen nu een geheel andere route dan bij de heenreis, passeeren het dorpje Asoenoebo, waar onze loods natuurlijk even moet gezellen, en komen eerst nabij Pakka-Pakka weder op bekend terrein.

Wij leggen bij het dorp aan, maar vinden het geheel verlaten; blijkbaar zijn de bewoners naar hunne gronden verhuisd, en brengen daar, volgens de heerschende gewoonte, den oogsttijd door. Het plan was, hier weder een bosch-

neger te engageeren, om ons over de tweede reeks vallen tot Jacob-Kondre te loodsen, maar gelukkig maken de manschappen, nadat Diggiman zijn afscheid heeft genomen, geen bezwaar om de reis zonder verdere hulp of voorlichting te vervolgen. Hetzij, dat hun moed is weergekeerd, nu zij gezien hebben, dat de gevaren niet zoo groot zijn, als zij zich hadden voorgesteld, hetzij, dat zij zich schamen, andermaal voor hun vrees uit te komen, zonder morren nemen zij weder den parel en koelà ter hand. Wij hebben trouwens vandaag nog alleen met lichte versnellingen te doen; de krachtige vallen komen eerst morgen aan de beurt.

Te Warnakomopponafaja leggen wij aan, om er den nacht door te brengen. Ook dit dorp vinden wij als uitgestorven; het schijnt in dezen tijd langs de rivier een ware exodus te zijn. Een zonderlinge en ondoelmatige gewoonte van de boschnegers voorwaar, hunne kostgronden op zóó grooten afstand van de dorpen uit te kiezen, dat zij in den oogsttijd met pak en zak daarheen verhuizen moeten! Maar De Kock oppert de aannemelijke verklaring, dat het nog een overblijfsel zou kunnen zijn uit vroegere tijden, toen zij als weggelooopen slaven in formeelen oorlog waren met ons gouvernement, en voor het uitmoorden en plunderen van de plantages door onze soldaten met gelijke munt werden betaald. Het verbranden van hunne dorpen nu zal hun weinig zorg hebben gebaard, nieuwe huizen zijn hier spoedig gebouwd, maar de verwoesting van hunne akkers beteekende ongetwijfeld hongersnood voor verscheidene maanden, en het was dus zaak, deze op verborgen plaatsen en ver van hunne woningen aan te leggen.

Vrijdag 24 April.

Wij hebben heden een heerlijken sportdag, en loopen

zonder averij te maken, alle vallen af tot Jacob-Kondre toe. Daar ik nu volgens mijn rivierschets den weg aan-geef, en wij dus dezelfde route volgen als bij de heenreis, toen wij steeds den tak kozen, waaruit het meeste water stroomde, hebben wij van droogte geen last, maar zijn voortdurend in het volste van de klaterende stroomen.

In het begin gaat het nog voorzichtig, hier en daar halt makende, om eerst het terrein te verkennen; onze manschappen zitten met gespannen gezichten en zijn zoo stil als een muisje. Maar de opwekkende invloed van de snelle vaart door het schuimende water, rakelings langs de hoekige rotsen, die vaak slechts op het kantje af door snelle en behendige bewegingen met parel of koelá gemeden worden, mist ook op hen zijne werking niet. De gewone kwinkslagen laten zich weldra weder hooren, de gezichten klaren op, en de gedrukte stemming is eindelijk in een opgewondenheid verkeerd, die geen voorzichtigheid meer kent.

De gevaarlijke Mamá-dam, een lange reeks van onregelmatige vallen, uiterst kronkelend van verloop en vol van blinde klippen, rennen wij dan ook in één adem op goed geluk af, waarbij het dikwijls heel schots en scheef toegaat en menig hachelijk oogenblik wordt doorleefd. Eenmaal loopen wij in volle vaart op een rotsblok, dat maar even onder water is, zoodat wij tegelijk vooroverbuigen als knipmessen. De schok heeft de snelheid van ons vaarttuig bijna geheel uitgeput, en een oogenblik blijven wij balanceeren, maar juist als wij zullen kantelen, glijdt de boot weer vooruit en komt waggelend in de golven terecht, die haar, wel half vol water, maar toch overigens ongedeerd, meevoeren.

Ook aan de andere vaartuigen blijven dergelijke spannende momenten niet bespaard, maar ondanks de vele botsingen en stortzeetjes, komen zij alle onbeschadigd

uit den slag, zoodat wij tegen den avond met de vollallige flotille te Jacob-Kondre arriveeren, waar wij blijven overnachten.

Zaterdag 25 April.

Wij varen tot Witt-Watra en leggen daar aan, om onze gastheeren van vroeger te begroeten. Maar wij vinden er alleen Mr. Jones, den machinist; de directeur en de ingenieur van de werken zijn voor eenigen tijd naar New-York vertrokken.

Het was mijn plan, hier de groote visschersbooten, welke wij te Jacob-Kondre in geheel verwaarloosden staat hebben teruggevonden, en die nu bezig zijn, elk met twee roeiers bemand, de rivier af te zakken, in bewaring te geven, om ze later door een stoombarkas uit Paramaribo te doen afhalen, maar tot onze niet geringe vreugde hooren wij, dat juist dezen zelfden middag een barkas uit de stad wordt verwacht.

Weldra hooren wij dan ook een stoomfluitje gillen op de rivier, en een barkas aan de landingsplaats aanleggen. Zij brengt Professor Van Loon, een Delftsch hoogleeraar, die, vergezeld van zijn assistent, ingevolge een opdracht van de Regeering, de verschillende goudondernemingen in de kolonie bezocht en nu ook hier op dit placer de inrichting in oogenschouw komt nemen.

Hij deelt mij mede, van plan te zijn, reeds morgen ochtend weder naar Paramaribo terug te keeren, en heeft er geen bezwaar tegen, dat onze geheele flotille op sleeptouw wordt medegenomen. Dat valt dus op een gansje; in plaats van nog een eentonige reis van verscheidene dagen te hebben, aan regen en zonnehitte blootgesteld, en telkens „tij stoppende”, d. w. z. stilhoudende, zoolang er vloed loopt, om weder voort te gaan, zoodra de eb

doorkomt, zullen wij nu met de barkas, dag en nacht doorstoomende, reeds in één etmaal Uitkijk kunnen bereiken.

Terwijl Prof. Van Loon, na hier de installatie te hebben bezichtigd, zich met zijn assistent naar „Plutokamp” begeeft, de woning van den heer Thomassen, die directeur is van een goudbagger-onderneming, wandelen De Kock en ik langs het boschpad naar Brokolonko, waar wij door den ingenieur Mr. Roth gastvrij ontvangen worden. Wij krijgen hier reeds een voorproefje van de beschaving door aan een gedekten disch aan te zitten, de laatste illustraties door te bladeren, en eenige solo's van onzen gastheer op de mondharmonica te genieten.

Zondag 26 April.

Een dag zonder wederwaardigheden. Des morgens vroeg komt de barkas ons afhalen, en nadat onze booten op sleper zijn gelegd, stoomen wij de rivier af, die in steeds wijder en wijdere bochten, tusschen de dichte donkergroene oeverwanden, haar wateren voortrolt.

Maandag 27 April.

Na den geheelen nacht te hebben doorgestoomd, komen wij heden morgen te Uitkijk aan. Wij moeten hier losmaken van de barkas, om de manoeuvres van deze in het nauwe kronkelende kanaal niet te belemmeren, maar met onze lichte korjaal, voortgedreven door de forsche parelslagen van onze naar huis hunkerende roeiers, maken wij de reis nog sneller dan zij en komen reeds ten 1 uur te Paramaribo aan. Zoo vroeg heeft men ons blijkbaar niet verwacht, want hoewel ik van Uitkijk onze aankomst telefonisch heb bericht, is er niemand aan de aanlegplaats,

om ons te verwelkomen. Wij behoeven ons dus in den haveloozen en verwilderden staat, waarin wij verkeerden, niet aan het publiek te vertoonen en kunnen zoo goed als onbemerkt het hotel bereiken.

Alleen een ijverig verslaggever van een der Surinaamsche blaadjes houdt ons onderweg staande om ons te interviewen, een onderhoud, waarvan wij ons zoo kort mogelijk afmaken, en dat later werd gepubliceerd met de welwillende opmerking, dat wij meer op ontsnapte déportés geleken, dan op de leden van een wetenschappelijke expeditie!

Onze ontdekkingsstocht is nu afgelopen, en mijn dagboek eindigt hier dus. De menschen-maatschappij heeft ons weder opgenomen, bij de samenleving met hare lusten en lasten zijn wij weder ingelijfd. Voorshands hebben wij meer oog voor de eerste, maar later zullen wij zeker nog menigmaal, met iets als heimwee, den schoonen tijd herdenken, dien wij, zoo los van alle banden, in de vrije natuur hebben doorgebracht!

10'

4°

W IJ C K

BIED

F 2411 .S75 1905 C.1
Een ontdekkingsocht in de bin
Stanford University Libraries

3 6105 038 192 154

DATE DUE			

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004

